THE LIBRARY – THE UNIVERSITY OF ...

הצופה

ב״ה, יום ששי, כ׳ טבת תשל״ה (3.1.75)
שנה — ל״ז — גליון 11869 — המחיר 2.20 ל״י

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפוה״מ
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז״ל

מקורות דיפלומטיים בלונדון:

בריה״מ הסכימה לספק נשק למצרים על אף הקרע המדיני שביניהן

לונדון, 2 (יופ״ט) — בריה״מ הסכימה לשלוח למצרים כמות מצומצמת של כלי נשק, על אף הקרע המדיני בין מוסקבה ל־קאהיר.

מקורות דיפלומטיים תיארו היום את הסכמתה של בריה״מ כמסוף ש־נועד להציל את יוקרת שני הצדדים.

על פי הסכם שהושג במוסקבה ב־שבוע שעבר, אמרו המקורות, תקבל מצרים חלקי חילוף לנשק הסובייטי שלה, כמות מסויימת של טילים נגד מטוסים, טילי קרקע־קרקע וטנקים.

המקורות הוסיפו ואמרו שמוסקבה לא תספק נשק מתקפה מתוחכם, ה־מבוקש ביותר, במסדים ניכרים ואף לא מטוסים על קליים מדגם „מיג־25" בזמן הקרוב.

ההסדר תואר, כאפשרה שנועדה ל־מנוע התנוונות קרע מלא בין מוסקבה לקאהיר. הסדר זה עשוי להשאיר את הדלת פתוחה להתפייסות מדינית ע־תבוא במועד מאוחר יותר, אם וכ־אשר יראה לצדדים שהזמן כשר יו־תר להתפייסות מאשר עתה.

ייתכן שמצרים תשלם תמורת הנ־שק בעזרת מטבע קשה שתקבל מ־ערב הסעודית וכווית. נראה כי הרו־סים הסכימו להעמיד לרשות מצרים אשראי במסדים מסויימים.

כאן מתארים את ההסדר כתמרון, שנועד בעיקר להציל את יוקרת שני הצדדים ולגשר על פני חילוקי ה־דעות שנוצרו. כאשר סירב סאדאת לאפשר לבריה״מ למלא תפקיד מרכ־זי בזירה הדיפלומטית המזרח תיכו־נית ומעל לכל בזירה המצרית.

ברז'נייב רצה לחזור מועידת ה־פיסגה בקהיר כשבאמתחתו נצחון ב־דיני בעל משמעות, שילבש צורה של תמורה על הערכותה של מצרים בהודש לצידה של בריה״מ. כאשר ש־הדבר לא ניתן לו, לא ראה כל טעם בפגישה עם סאדאת. הכוונה היא ש־לפתות לדעת הצד הסובייטי התכנית „גנוזה, אך לא נבטלה".

שר החוץ הפיליפיני הגיע למוסקבה

מוסקבה, 2 (יופי״ט רע״צ). — שר החוץ הפיליפיני פרויו סאלאס הגיע היום למוסקבה לשיחות עם מנהיגים סובייטים, שמטרתן לחזק את קשרי הידידות בין שתי הארצות.

פורסם מסמך הוואתיקן על היחסים בין קתולים ויהודים

המסמך אינו מזכיר קיום מדינת ישראל

ואשינגטון, 2 (יופי״ט) — תעודה שהוקמה זה לא כבר ב־וואתיקאן, קוראת היום לחיזוק היחסים בין קאתולים ויהודים, בכלל אפשרות של תפילות מ־שותפות.

המסמך שפורסם היום, ושנועד ל־שמש כהנחיה לקאתולים, צמח מהכ־רזה על העם היהודי שפורסמה ב־מועצה האקומנית השניה של הוואַ־תיקאן לפני כ־10 שנים.

אולם הכומר אדוארד פלאנרי, מז־כיר אקסקוטיווי של מזכירות הבי־שופים האמריקאים ליחסים בין קא־תולים ויהודים, אמר כי המסמך הו־ווה „מרחק לכת הרבה מעבר ל־הצהרה של המועצה האקומנית ה־שניה".

„בבחינות רבות אפשר לראות בו פרי הדו שיח בין נוצרים ויהודים שהתקיים מאז המועצה".

הקוים המנחים קוראים לנוצרים ל־רכוש הבנה טובה יותר של המרכ־יבים הבסיסיים של המסורת הד־תית של היהדות, „ולשאוף ללמוד ב־אלו תכונות מהותיות מגדירים היהו־דים את עצמם לאור חויתם הדתית".

בהנחיות נאמר כי נוסף, לתפילה משותפת, ניתן לחזק את היחסים בין קאתולים ויהודים ע״י דו־שיח המכ־בד את ההשקפות הדתיות של כל אמונה ובאמצעות שיתוף פעולה ב־מאבק למען שלום וצדק בדרגים המקומי, הארצי והבינלאומי.

תגובת הרב טננבאום

הרב מרק טננבאום, מנהל המחו־לקה לענינים בין־דתיים של הוועד היהודי האמריקאי, הגדיר את ה־מסמך החדש „בהירה משמעותית של מספר שאלות חיוניות העומדות במוקד היחסים הקאתולים—יהו־דיים."

הוא אמר כי בין הצדדים הפו־זיטיביים... אולם המסמך אינו מזכיר את קיום מדינת ישראל, הרב טננבאום ... של המסמך יש „חזרה על הגינוי המפורש של האנטישמיות", קריאה לקאתולים להכיר כי „דו־שיח מחייב כיבוד" והקריאה לפעולה מ־שותפת. אמר: „כל הגדרה של ההוויה הד־תית היהודית בה־זמננו אשר אי־נה כוללת הבנה נאותה הסכמה ל־קשרים בל־ינותקו בין אלוקים, עם תורה והארץ המובטחת, הרי היא מתכנת בסילוף האופי המהותי של היהדות והעם היהודי, ותהווה נסיגה בהבנה בין יהודים ונוצרים".

חוגים מדיניים בירושלים

ההפגנות בקאהיר עשויות לחזק מגמתו של סאדאת לא לאפשר השפעה רוסית בארצו

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ההפגנות בקהיר נגד משטרו של סאדאת עשויות לחזק את ה־מגמה שלא לאפשר השפעה רו־סית במצרים ולשמור על המשטר הנוכחי שבירת המעמצות מער־ביות להחליש ביותר נוח לה — אמרו אתמול מקורות מדיניים ב־ירושלים.

לא מן הנמנע שגורמות סובייטיות במצרים עלולה להקל על פעולת החוגים הרדיקליים הפועלים נגד ה־משטר הצבאי־שמרני של סאדאת. זו־הי גם הסיבה שסאדאת הציא בסוף־תו את היועצים הסובייטים.

מבחינתה של מוסקבה אין זה חו־שוב אם עמדו מאחורי ההפגנות חוגים המקורבים לסובייטים, אם ה־מקורבים ללוב שכן אף היא מעונ־יינת בסילוקו של סאדאת. כך שגם חוגים הללו עשויים להיות מנוצלים על ידי הסובייטים.

הרבט שני לבעיה הוא הכלכלי. מצרים נפגעה קשה מן המשבר ה־כלכלי בעולם. משטרו של סאדאת אינו יכול להתקיים כל הזמן על סובסידיות של מדינות הנפט. מצב זה עשוי להניע את סאדאת לחפש פתרונות מדיניים. יש פרשנים ש־סבורים שאין אפשרות לכרוך פיתוח כלכלי עם כתנות למלחמה. לכן ק־יימות סיבות טובות להעדיף אינ־בית מדינית על האופציה הצבאית.

על רקע זה מעלים את האפשרות של הכנסת מצרים למעגל הסיוע ה־אמריקני, לאחר שקשריה עם ברית המועצות נתרופפו. מדינות ערב ה־עשירות התחייבו בשעתו לשלם ל־מצרים סכומים בגובה הסכומים ש־הפסידה בגלל סגירת תעלת סואץ. אולם נראה שחלק ממדינות ערב, ביחוד לוב, לא עמדו בהתחייבויות.

חוגים מדיניים בירושלים שהגי־בו על הידיעות האחרונות שאכן ברז'נייב חולה והסיבה זו לא ביקר בקהיר, אומרים, כי גם אם זה נכון, הרי אילו מצרים היתה מוכנה להגיע לידי הסכם מדיני עם ברית המו־עצות, אין ספק שהיו שולחים ל־קהיר אישיות אחרת כגון הנשיא פודגורני שכבר ביקר בבצרים והתם על הסכמים. אי־משלוח אישיות אחרת מעיד שהשיחות בין המשלחת המצרית לבין ראש הקרמלין נס־תיימו מבלי שיגיעו לידי הסכם מדי־ני.

כל נידוני ווטרגייט יערערו על ההרשעה

ואשינגטון, 2 (יופי״ט ורע״צ). — ג'ון מיטשל, הרבים האלדמן, וג'ון ארליכמן, שהיו עוזריו הקרובים ב־יותר של הנשיא לשעבר ריצ'ארד ניקסון, ובן רוברט מרדיאן, שהיה עוזר של השר, אשר הורשעו אתמול בשיבוש הליכי המשפט ע״י קשירת קשר להסתיר את פרשת ווטרגייט — הודיעו כי יגישו ערעור על הרשעתם.

הם אמרו כי יערערו בעיקר על סמך מתן פרסום למשפט לפני פ־תיחתו, וסירובו של השופט הפדרלי ג'ון סיריקה לדחות את המשפט וכן מסמוך כדי להשיג את עדותו של ניקסון החולה, אשר זכה לחנינה מאת הנשיא פורד.

האלדמן שיקף את תגובתם של המורשעים על פסק הדין, כאשר הכר־יז: „אני יודע כי מבחינה משפטית מוסרית אני חף מפשע לחלוטין".

הנאשם החמישי במשפט, הפרקליט קנת פרקינסון, יועצו של ניק־סון במשפט, הבוחיר שלו, וזכה.

על פי החוק צפויים למיטשל, ש־היה שר המשפטים, והאלדמן, לפנים ראש הצוות בבית הלבן, לעונש מירבי של 25 שנות מאסר. ארליכמן, שהיה יועץ הנשיא לענייני פנים צפוי לעונש מירבי של 20 שנות מ־אסר ומרדיאן ל־5 שנות מאסר.

השופט סיריקה לא קבע מועד ל־מתן גזר הדין וציוה לשחרר את הארבעה בערבות.

המצרים חוששים מפני חזרה למצב של „לא שלום ולא מלחמה"

קאהיר, 2 (עי״צ) — כמה תק־ריות אירעו בימים האחרונים ל־אורך קוי הפסקת האש המצרים — ישראליים — על כך מוסר כ־תב סוכנות הידיעות הצרפתית בקהיר והוא רואה המתמכר על מקור מהימן.

הכתב מציין כי מזה כמה שבו־עות חידש חיל האוויר המצרי את טיסות הסיור בחצי האי סיני. תחי־לה טסו המטוסים בגובה רב ביותר ובהדרגה הנמיכו טוס. בזמן האחרון בוצעו טיסות הסיור בצורת נסוקים והישראלים פתחו באש לעבר מטו־סים אלה.

חוגים מוסמכים אומרים כי טי־סות סיור אלה נערכות מאחר שה־מצרים חוששים מפני מכת־פתע יש־ראלית שתבוא עליהם כאילו מן ה־שמיים הבהירים.

המטה הכללי המצרי מצביע על העובדה כי צה״ל החזיר לעצמו את האבידות שנגרמו לו במלחמת אוק־טובר ואילו המצרים לא ישלימו את המלאכה אלא במחצית שנת 1975. נוצר איפוא מצב, שעלול לפתות את הישראלים לנצל את עליונותם ה־זמנית.

גורם נוסף שגורם לעצבנות ב־קרב אנשי הצבא המצרים הוא החש־ש מפני שיבה למצב של „לא מל־חמה ולא שלום". מצרים קיוותה ש־השתחררה ממצב זה בעקבות מלח־מת אוקטובר.

„דיילי אקספרס": פייצל גרם לדחיית ביקור ברז'נייב

לונדון, 2 (עי״צ) — ביקורו של ברז'נייב, במצרים נדחה ב־עקבות „התערבות חשאית" של פייצל מלך סעודיה — גירסה זו העלה היום העתונאי צפמן פיצגר מעל דפי „דיילי אקספרס". השליט הסעודי, כותב העתו־נאי, הודיע תחילה למנהיגי שלש המדינות, שבהן עמד ברז'נייב לבקר — מצרים, סוריה ועיראק — שהוא מוכן להעמיד לרשותן את הכספים הדרושים לרכישת נשק סובייטי. אולם כאשר שמע על התנאים שהציגה בריה״מ כ־תנאי לחידוש אספקת הנשק אמר פייצל כי תנאים אלה „לא יכו־לים להתקבל". פייצל הודיע ל־סאדאת שהוא מבטל את הצעתו למימון הנשק שבריה״מ תספק לשלוש המדינות הערביות. הח־לטה זו, כותב העתון, גרמה ל־ביטול ביקורו של ברז'נייב.

הדלקת הנר

	ער״ש	מוצ״ש
ירושלים	4.11	5.27
תלאביב	4.29	5.29
חיפה	4.18	5.26
אילת	4.32	5.33
באר־שבע	4.27	5.26

ברז'נייב שוהה בבית החלמה באיזור מוסקבה

מוסקבה, 2 (עי״צ) — מזכיר ה־מפלגה הקומוניסטית הסובייטית ל־אוניד ברז'נייב מקבל עתה טיפול בסנטוריום של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית בבארוויחה, שבאיזור מוסקבה — מסר מקור קו־מוניסטי מהימן.

בסאנטוריום זה, השוכן בלב פארק גדול מרחק 30 ק״מ מערבית לעיר הבירה, מתארחים המנהיגים הסובי־יטים לתקופה של החלמה או מרגוע.

אותו מקור הוסיף, כי הסאנטוריום לא נועד לטפל במחלות קשות.

משקיפים אומרים עם זאת, כי מצב בריאותו של ברז'נייב אין די בו לבדו כדי להסביר את דחיית ביקורו במזרח התיכון.

מוושינגטון נמסר, כי בחוגים הרש־מיים מוסיפים לגלות זהירות כלפי הידיעות על דחיית הביקור ומשמעות הדחיה.

סאדאת: סיבות רציניות הניעו את ברז'נייב לדחות את ביקורו

קהיר, 2 (עי״צ) — הנשיא סאדאת הביע היום את דעתו, כי הסיבות שהניעו את ברז'נייב לדחות את בי־קורו במצרים היו „רציניות".

בנאום בוועידה של מדענים מצריים המשתתפים בכנס על הנושא „מצרים עד לשנת 2000", אמר סאדאת, כי „קווים לשלב חדש ביחסים המצרי־ים־סובייטיים התהוו בעת ביקורם של שרי החוץ והמלחמה המצריים במוסקבה".

קיסינג'ר: ארה״ב תשקול נקיטת פעולה צבאית נגד ארצות הנפט — רק „במצב חמור ביותר"

וואשינגטון, 2 (עי״צ) — שר ה־חוץ הנרי קיסינג'ר סבור כי פעו־לה צבאית אמריקאית נגד אר־צות הנפט תהיה „מסוכנת מאוד" וכי ארצות הברית „לא תשקול מבצע כזה כי אם במצב חמור ביותר".

„היינו צריכים ללמוד מאז ויינטנאם כי קל יותר להיכנס למלחמה מאשר לצאת ממנה", הכריז קיסינג'ר ב־ראיון שהתפרסם בשבועון „ביזנס ויק".

קיסינג'ר הוסיף: „אינני אומר כי אין שום נסיבות שבהן לא נשתמש בכוח, אולם דבר אחד הוא להשתמש בכוח במקרה של סכסוך על המחי־רים, ודבר אחר הוא כאשר קיים מ־צב החנקה של העולם התעשייתי".

קיסינג'ר התלונן, כי במאמציו ל־מנוע הרעת המתיחות במזרח התיכון לא זכה בשיתוף פעולה נאות מצד ארצות מערב אירופה, שאחדות מהן, שבשמן לא נקב, „התנגדו באופן שיטתי לכל היוזמות" האמריקאיות באיזור זה.

הוא שאל „מדוע האירופים כה עוינים את ארצות הברית? אני סבור שהן סובלות מתחושה בולטת של חוסר בטחון. הן מכירות כי בט־חונן תלוי בארה״ב, כי רווחתן ה־כלכלית תלויה בארה״ב. הן יודעות שאנו בודקים מדיניות כהותית במה שאנו עושים. לכן החושת חוסר ה־אונים, אי היכולת לבצע אצלן מה שצריך להתבצע גם לדעתן, כל זה מביא להלך רוח בלתי אוהד".

להלן אומר שר החוץ האמריקאי כי הוא חוזה „תוך שלושה חוד־שים" ובוודאי עד סוף מארס, יסודות ראשונים של תכנית שיתוף פעולה בין הארצות הצורכות נפט. הדגיש „לא נלך לוועידה של האר־צות הצורכות והארצות המפיקות נפט, בלי שתכנית זו תהיה מוכנה היטב".

קיסינג'ר הביע את דעתו, כי יהיה זה בלתי הגיוני לנסות ולהשיג ויתו־רים ישראליים במגמת חולשת הנפט.

כאשר נשאל על האפשרות של אמברגו נפט ערבי נוסף בקרוב ה־שיב קיסינג'ר: „אינני צופה אמבר־גו על משלוחי נפט בהעדר של מל־חמה. ואינני בטוח אפילו באמבר־גו במקרה של מלחמה". הוסיף כי שיחות עדינות המתנהלות עדיין מ־עודדות.

אלון יבקש בוואשינגטון זירוז הבירורים על הצעתו: „שטח תמורת ויתורים מדיניים"

מאת סופרנו המדיני בירושלים

לקראת צאתו הקרובה של שר החוץ אלון לארצות הב־רית, להמשך השיחות עם קיסינג'ר, אומרים חוגים כי דיוניים כי ההנחה היא שבירו־רים ממשיכים של עקרונות ההסכם המוצע עם מצרים, עשויים להביא להקשחה של ה־עמדה המצרית.

לכן, סבורים, יבקש אלון זירוז ה־מגעים, על בסיס העקרונות שהביא בפעם הקודמת לוואשינגטון שפי־רושם: שטח תמורת ויתורים מדי־ניים. עם זאת, אומרים חוגים אלה שבשלב זה אין לראות כרטוס כי עמדה המדינית של ישראל אם כי ייתכן שיהיה כזה בשלב מאוחר יו־תר. רמז על כך קיסינג'ר כאשר התבטא כי ההסכם אם יושג לא יהיה זה כפי שכל אחת מהמדינות מציעה.

נודע כי בשיחה שהתנהלה בין השגריר דיניץ לבין קיסינג'ר ביקש ראשון מקיסינג'ר להמציא בהבה־רה קודרת על המצב במזרח התי־כון וביחוד על עמדתה של ישראל משום שזה מזיק לה. לעומת זה טען קיסינג'ר, כי הצהרות השרים בישראל מזיקות למו״מ משום שהן מביאות את מצרים לעמדות קיצו־ניות.

„אל על" נערכת לשביתה ממושכת

המגעים האחרונים עם עובדי התחזוקה לא הניבו פרי

מאת סופרנו לענייני התעופה

חברת „אל־על" נערכת לשבי־תה ממושכת ומעבדה תכנית גרי־חבת לצמצום הוצאותיה, לאחר שסיום הסכסוך לא נראה באופק.

הדיונים הממושכים שנערכו ב־משך כל יום אתמול במסגרות שו־נות לא נשאו פרי ולא הביאו לחי־דוש טיסות „אל על".

עובדי התחזוקה ממשיכים להתע־קש לא לומר במפורש שהם מוכנים לקבל עליהם את מרות ההסתדרות ולהתחייב שלא להפר את הסכמי ה־עבודה. לעומת זאת עומדים משרד התחבורה והנהלת „אל על" בתוקף על דרישתם זו כתנאי להפעלת החב־רה מחדש. ההסתדרות אף היא תו־מכת בדרישה זו ואינה מוכנה להחז־יר את הגנתה לעובדים.

מועצת המנהלים של „אל על", שדנה אתמול שעות רבות בשביתה, אישרה את הקו שנוקטת הנהלת ה־חברה.

ועד עובדי התחזוקה מרכך את עמדתו

ועד עובדי התחזוקה ריכך אתמול במידת מה את עמדתו ובמכתבים ש־שלח לראש הממשלה ולשרים הודיע כי מעולם לא כפר במרות ההסתד־רות וכי העובדים מוכנים לעבוד באורח סביר. הם קובעים כי עם החזרת ההגנה המקצועית עליהם ע״י ההסתדרות יחזור המצב לקדמותו.

מועצת המנהלים של „אל על" הטילה אתמול על ההנהלה להביא תכנית לצעדים הכרחיים נוספים ש־כוונתם צמצום בדרכי ההוצאות ה־חברה אם לא תחודש הפעילות ש־לה באופן מלא וסביר.

מוצו כל האפשרויות במו״מ עם הוועד

לדעת מועצת המנהלים מוצו כל האפשרויות במו״מ עם הוועד על הסכם מסגרת לשנת 1974/5 והחברה לא תוכל לדון על בעיות נוספות כלשהן בתחום זה. פירושו של סעיף זה הוא שלמעשה דוחה החברה את תביעות העובדים שבגללן החלו ב־שביתה האמה.

משל השיב למכתב הועד

מזכיר ההסתדרות, י. משל, שלח אתמול את תשובתו לוועד „אל על" על מכתבם שלשום, שלפיו ביקשו בידרג, לזמן את ועד עובדי התחזוקה לפגישה כדי להביא להפעלת החברה.

בתשובתו אומר משל כי הוא מוכן לזמן את הועד לפגישה לאחר ש־זה יודיע כי ההודעה שהחברה תופ־על באופן מלא ותקין משמעותה: „בהתאם למוגדר בהסכם העבודה, קבלת מרות ההסתדרות והחלטת מוסדותיה המוסמכים."

נפטר ר' זאב בלומנצווייג מנהל מוסד הרב קוק

זאב בלומנצווייג, מנהל „מוסד הרב קוק" ומוותיקי התנועה, נפ־טר אתמול בירושלים בגיל 69.

המנוח נולד בעיירה זידאצ'וב ב־גליציה לאביו שהיה רבה של העיי־רה. התחנך בישיבות ולמד גם ב־גימנסיה. משחר נעוריו היה פעיל בתנועת הציונות הדתית בגליציה, והיה ציר לקונגרס הציוני בבאזל שנערך בשנת 1939. הוא נשאר בעיר זו עקב פרוץ מלחמת העולם השניה ולאחר זמן קצר עלה לארץ. בעלו־תו, הזמינו הרב י״ל מימון ז״ל ל־שמש כמנהל „מוסד הרב קוק". ב־תפקידו זה יזם ותכנן הוצאות רבות של ספרי יסוד ביהדות ובמחקר הל־כתי.

השתתף בקבצים „סיני" „ארשת" ובשבועון במישור. היה חבר הנהלת הברית העברית העולמית וגמבריה.

הצטיין לכה בכל התפקידים הקפ־יד על הידור הספרים שהופיעו ב־הוצאת מוסד הרב קוק.

השאיר אשה, בן, הרב אליהו בלומנצווייג מישיבת „הר עציון" באלון שבות, שתי בנות ונכדות.

הלווייתו נערכה אמש בשעה 7 מבית החולים „זיו" בירושלים להר־הזיתים. השתתפו בה קהל רב של ידידים, סופרים, הוגי דעות, רבנים, עובדי מוסד הרב קוק ותלמידי ישי־בת הר עציון. לפני צאת הלוויה הספידוהו הרב ש. אפרתי והרב קנר־הל.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית עד מעונן עם ממטרים לפרקים מלווים בסופות רעמים יחי־דות. תשקיף לשבת: ממטרים פזו־רים. הטמפרטורות הצהוריות להיום: ירושלים והשומרון 10, תל־אביב, לוד ובאר שבע 15, חיפה 14, רמת הגולן וצפת 6, טבריה ועזה 16, עפולה 13, יריחו 17, אילת ומפרץ שלמה 20 מעלות.

לראש פרנסתו, לראש מחלקתנו

החי שלום זילברברג ורעיתו

ולכל משפחתו

שפע ברכות לנשואי הבן

יוסי עב״ג רונית

מרכז הקואופרציה של הפוה״מ
ברית פקוח לקואופרציה
מרכז התיירות הימי ליוצאי רומניא

ב״ה

בית הכנסת הגדול בחולון
רח׳ הרב קוק 5

אנו מתכבדים להודיע לצבור שוחרי חזנות כי השבת פ׳ שמות, כ״א בטבת תשל״ה יעבור לפני התיבה

החזן המפורסם
אורח מטורונטו — קנדה

מר צבי (לואיס) דנטו נ״י

בתפילות שחרית ומוסף

התחלת התפילה בשעה 7.45 בבוקר

הצבור מוזמן

ההנהלה

ישיבת ההנהלה של המפלגה הדתית לאומית והסיעה בכנסת

תתקיים אי״ה ביום חמישי כ״ו טבת (9.1.75) בשעה 3.00 אחה״צ

בבית התנועה בתל אביב.

מוסד הרב קוק — **יד הרב מימון**

ירושלים

אבלים על פטירת

רבי זאב בלומנצווייג ז״ל

מנהל מוסד הרב קוק

תלמיד חכם ואיש הספר העברי

ומביעים תנחומים למשפחה האבלה

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

תנועת האשה הדתית הלאומית — סניף ת״א

מודיעה על

נשף חורף

שיתקיים אי״ה ביום שני כ״ג בטבת תשל״ה (6.1.75) בשעה 7.30 בערב במלון הילטון — תל־אביב, רחוב הירקון — פינת רחוב ארלוזורוב.

בתכנית: גיורא פיידמן — אמן הקלרינט
מצלילי הכליזמר הישראלי (הנשמה היהודית)
צמד בדרנים, חקיינים ושירה בלווי גיטרה

הפותחת:
הרבנית נחמה רבינוביץ, יו״ר ועדת התרבות בת״א

הגרלות • מזנון

כרטיסים להשיג במשרדנו רח׳ אחד־העם 110 ת״א טל. 226787 בין השעות 1—9 בערב הנשף — בהילטון ע״י הקופה

כל ההכנסות קודש למוסדות ילדינו
מלון הילטון תרם את חלקו בצורה נאותה למטרה זו

מועצת הרבנים - מחלקת החרדים - ועד הכשרות

טורונטו קנדה

שולחת מיטב איחולים

למנהלה החשוב, הסופר המפורסם בעטו הברוכה. זר הרעיון ורב סגולה, העומד ללא ליאות על משמרתו משמרת הקודש להגן על קדשי ישראל. איש המורם אשר רבים נהנים ממנו עצה ותושיה, חיזוק ועידוד

הרב ד׳ נחמן שמן שיחי׳

ורעיתו העדינה והכבודה תחי׳

לנשואי בתם הכלה המהוללה והמצוינת אורה תחי׳ עב״ג הבחור המהולל ומאד נעלה יצחק ונברגר שיחי׳

יהא קשרם קשר של קיימא ויזכו לרוב נחת ועונג בנין עדי עד ממשיכים מורשת אבות נאמנה לתפארת משפחתם הרמה.

הרב גדלי׳ פעלדער — יו״ר ועד הרבנים
שאול טינלער — יו״ר מח׳ החרדים
יצחק פלדמאן — סגן יו״ר מח׳ החרדים

אם תתנה מכובדת
אם אך תלך עם
הצמורת המפוארת
בהנהלת ברוך שורץ
• תל־אביב, שינקין 58
טלפון 284381
— מחירים נוחים —

כה לחי!

אזכרה

במלאת שלושים לפטירתו של חברינו היקר

ר׳ יעקב יצחק הורביץ ז״ל

ממייסדי ביהכנ״ס „סיני" חברת משניות ומגיד שעור ששימש שנים רבות יו״ר הועד האגודה קופת גמ״ח

תיערך אזכרה

ביום ראשון כ״ב בטבת ש.ז. (5.1.75) בשעה 7 בערב בביהכנ״ס „סיני" רח׳ לאן רמת־גן

דברי הספד ישאו:
רבני רמת־גן ואישי ציבור
ליקוד משניות ע״י ר׳ ניסן הכובבי

ועד ביהכנ״ס „סיני" רמת־גן

עליה לקברו וגלוי מצבה יתקיים ביום שני כ״ג בטבת (6.1.75) בביה״ח הלמין נחלת יצחק

תנועת האשה הדתית לאומית

סניף רמת־גן

שוק־תערובה 1975

ב„בית האזרח" רח׳ ביאליק 24, רמת־גן

הפתיחה תתקיים אי״ה ביום ראשון 5.1.1975 בשעה 4 אחה״צ.

* תערוכה של תמונות שמן אורגינליות של ציירים מהמזרח הרחוק.
* מבחר גדול של דברי קוסמטיקה תוצרת חברת „לורי".
* תערוכת מאכלי דגים בשתוף עם המועצה לשווק הדגים.
* מכירת והדגמות מתוצרת „בלובנד".
* מכירת פרי שמוטי — המועצה לשווק פרי־הדר.

המכירה אחרי הפתיחה ובימים שני ושלישי (6—7.1.1975) בשעות: 9 בבוקר עד 1 בצהרים. ומשעה 4 עד שעה 9 בערב.

בואו בהמוניכם לקנות בזול וטוב.
ההכנסות קודש למוסדות ילדים.

הצטרף אלי
לכוסית 777

777 —
ברנדי בינלאומי

כרמל מזרחי
מיקבי ראשון לציון וזכרון יעקב

המפלגה הדתית לאומית
המזרחי — הפועל המזרחי

הסתדרות הפועל המזרחי
הועד הפועל

ביום רביעי כ״ה טבת תשל״ה 8.1.75, בין השעות 7—5 אחה״צ.

יענו ישירות לשאלותיך הטלפוניות בנושאים כדלקמן:

הח׳ דניאל ורמוס — סגן מזכ״ל המפד״ל — בשאלות תנועה, תרבות ודור צעיר.

הח׳ יצחק פישלר — סגן מזכ״ל הפועל המזרחי — על הדאגה לזקן, לקשיש ולפנסיונר.

נצל את ההזדמנות ופנה בשאלותיך ישירות לפי הטלפון של מרכז המפד״ל והפוה״מ בת״א 444151 (10 קוים).

במלאת שלוש שנים לפטירת יקירנו

חיים שדמי ז״ל

נעלה לקברו להתייחד עם זכרו

ביום ראשון כ״ב בטבת תשל״ה (5.1.75) בשעה 3.00 אחה״צ בבית הקברות בקרית שאול.

המשפחה

דרושה

מזכירה בעלת נסיון

בעבודת מזכירות והדפסה במכונת כתיבה

• בדבר פרטים לפנות למחלקה המוניציפאלית של המפד״ל טל׳ 451783; 444150; 444151.

مكنز من الارشيف

של המצפה

עמידה עקבית

שר־התחבורה הודיע לוועד־העובדים של „אל־על", שבוע ימים מראשית השבתה, שהטיסות יחודשו כאשר עובדי־התחזוקה יקבלו על עצמם אורח־עבודה סדיר ותקין בהתאם להסכם. עמדה תקיפה זו מן ההכרח שתהיה עקבית עד שהעובדים יקבלוה במילואה.

השבתת חברת־התעופה הלאומית קשה למדינה. הפסדים מרובים ופגיעה בתדמית. אך כל ויתור לעובדים יגרור שביתות־האטה ושביתות מליאות ללא מעצור. אם הממשלה רואה בביצוע התכנית הכלכלית היחלצות הדרגתית מהמשבר הכבד, הרי היא מחוייבת לרסן קבוצות־לחץ מסוג עובדי התחזוקה באל־על. זה מאבק בין צרכי המדינה לבין צרכים אנוכיים של עובדים, ששכרם כיום לגמרי אינו מן הנמוכים בסולם השכר.

בין שהסיכסוך מוסיף להיות על פער ניכר בהוצאות השכר, ובין שהוא בשלב זה בעיקר על יוקרה, הממשלה וההסתדרות דינן לעמוד על דעתן עד שהעובדים יקבלו את תנאיהן.

העובדה, שאין ההסתדרות מהוירה לעובדי התחזוקה את ההגנה המקצועית, מוכיחה, שלא בהכרזה מילולית אלא בפועל ממש יש לקבל מרות כתנאי להגנה מקצועית.

החלטת מועצת המנהלים של אל־על לצמצם בהוצאות החברה, גם לפטר עובדים זמניים, עניינה, שככל שיקצרו את השבתה ימעטו בהפסדים. ועדי העובדים של אל־על, שלעיניהם טובת עובדי החברה, מן הראוי שיגלו אחריות מקצועית וציבורית ויעשו במלוא סמכותם להפסיק את הסיכסוך.

מה שרצוי למשק המדינה הוא הרצוי גם לעובד.

לפי התוצאות

המרכז לחינוך דתי בהרכבו החדש, שהתכנס השבוע למושבו הראשון, דן ביעדי־יסוד של החינוך לתורה, למצוות ולאהבת ישראל בדורנו. לפי מימצאי מחקר האוניברסיטה העברית, חניכי החינוך הממלכתי־דתי עולים על חניכי החינוך החילוני בתחושת הזיהות היהודית, ויחסם של חניכי חינוך דתי ליהודים חילוניים סובלני יותר מיחסם של חניכי חינוך חילוני ליהודים דתיים. מימצאים אלה מאשרים את הידוע לתושבי הארץ, שדור הכיפות הסרוגות הדור ערכים יהודיים ומבצעם באורחות־חייו.

השבוע נתגלו אגב חקירת עניין פלילי מישקעים מדהימים בקרב אילו מחניכי בית־הספר החילוני. שוחרי „מהפכה עולמית" אלו, שבה תשקע ישראל ובמקומה תקום מדינת מחבלים פלשתינאים, הם אמנם מעטים. אך המערערים על זיקתנו לארץ זו אינם כל־כך מעטים בקרב הנוער החילוני. מפעם לפעם מתפרסמים בפומבי דבריהם, שבהם העדר אמונה בזכותנו על ארץ־ישראל. הירידה מן הארץ, שבה גם אלה שנולדו בה והתחנכו בבתי־ספרה, אין כמותה עדות לתלישות.

אילו האחראים לחינוך מעוים להסיק מסקנות לא־שיגרתיות, היו רואים בחינוך הממלכתי־דתי מופת לכל מערכת החינוך בארץ. המערכה על הקיום היא גם בעיצוב דמות החינוך בנוסף לענייני בטחון, מדיניות ומשק. יש לרחוק ספחת של שמאלנות על כל שלילותה מקרב נוער, שחובתו להגן על הארץ ותושביה.

החינוך הדתי צריך להתרחב, במיוחד בקרב ריכוזי עולים חדשים, ולא לרדת במספר אחוזים כפי שמסתמן בשנים האחרונות. נסיגה זו, שיש בה כדי להדאיג, ניתן להפסיקה כאשר העורף של החינוך הדתי יגלה פעילות רבה כדי לקרב כל בית־אב לבית־ספר שבו מגדלים ילדים לאמונה ולתורה תוך שמירת רמה נאותה בכל תכנית־הלימודים.

המרכז החדש לחינוך דתי ראש־פעולותיו ליצור תנועה עממית למען גידולו הרחבתו של החינוך הדתי. זה צורך חיוני ליהודים וליהדות.

שיקום הרובע היהודי

החברה לשיקום הרובע היהודי בירושלים שבין החומות פירסמה הודעה, שהחלטת אונסק"ו נגד „שינויים בדמות ההיסטורית של העיר", לא תאיט עבודת השיקום־והבינוי המבוצעת בהפיכת הרובע היהודי לשכונות־מגורים ובבנייה מחודשת של אתרים דתיים היסטוריים.

הודעה זו מכוונת לגורמי־חוץ, שישראל אינה נרתעת מהחלטות עויינות ומוסיפה לבצע את תכניותיה בירושלים העתיקה. לפיה אכלוסיית הרובע מונה כשמונה מאות נפש, עד כה נבנו למעלה ממאתיים יחידות־דיור ומאה ועשרים יחידות־דיור הן בשלב הבנייה.

המשאלה היא שהשיקום־והבינוי יתנהלו בקצב מהיר יותר, שכן לאחר שבע שנות שיחרור אכלוס הרובע ובינויו צריך היה להיות כבר שלם. ודאי שיש לשמור על צביון הרובע, לא רק במובן אדריכלי אלא גם בהרכב אוכלוסיו ובאורחותיהם. יהודים שומרי־מצוות. אף בשיקום בתי־כנסת ובתי־מדרש שהיו ברובע, ביתר זירות ניתן היה להגיע ליתר הישגים.

עתה הזמן להחיש את הבינוי והאיכלוס הרובע. יהיה המקום לא רק אתר־תיירות אלא בעיקר מרכז תורה ועבודה תוססת יצירה יהודית רבה.

יש ביכולת הממשלה העיר לשקם את הרוח היהודי בעיר העתיקה בפרק־זמן קצוב.

המשטרה הסובייטית החרימה ההקלטות שנעשו במשפט שטרן

מוסקבה, 2 (ע"ר) — בנו של הרופא היהודי הסובייטי מיכאל שטרן, שנידון שלשום למאסר באשמת קבלת שוחד והונאה, אמר היום כי המשטרה הורידה אותו מרכבת בדרכה למוסקבה, והחרימה ממנו הקלטות ותעתיקים בלתי־רשמיים של המשפט.

ויקטור שטרן, 34, מסר טלפונית לעתונאים מערביים כי נעצר אתמול בעיירה האוקראינית הקטנה קאזאטין מרחק נסיעה של שעה ברכבת מעיר מגוריו וויניצה, שם נערך משפט אביו.

המשטרה החרימה ממנו את תיקו, ובו הקלטות ותעתיקים שהוכנו בחשאי על ידי פעילים יהודים שנכחו במשפט. כמו־כן החרימו ממנו את דרכונו הפנימי ומסמכים אחרים, ו אמרו לו לאחר מכן כי הכל נשלח למשטרה בויניצה.

הוא הוסיף כי משטרת קאזאטין שמסרה לו כי פעלה על פי הוראת הק.ג.ב., שחררה אותו בתום שבע שעות והורתה לו לשוב לויניצה, אולם במקום זה המשיך במסעו למוסקבה. ויקטור אמר, כי החומר שהוחרם לא היה העותק היחיד של התעתיקים.

עם סגירת הגיליון

פאריס, (ע"ר, ע"צ, רויטע). — איראן, אחת מארצות הנפט הראשיות בעולם, הצטרפה לצרפת בייצור אורניום מועשר שישמש כדלק לתחנות כח גרעיניות בעשור הבא — נמסר כאן היום רשמית.

שר התעשיה הצרפתי מישל דאורנאנו אמר בישיבת ממשלה, כי צרפת ואיראן הסכימו להקים חברה משותפת, אשר תשתתף במפעל „אורודיף" להעשרת אורניום, אשר יוקם בהוצאה של מליוני דולרים.

חברת „ארודיף" מוקמת על ידי צרפת, בלגיה, איטליה וספרד לבנייה מפעל בטריקאסטין שבדרום צרפת.

איראן תקבל 10 אחוז מתפוקת האורניום המועשר שייוצר במפעל זה, אמר דובר ממשלת צרפת.

רוטרדאם, 2 (ע"ר) — קבוצת הכדורסל של מכבי ת"א ניצחה כאן הערב את פראנסול־רוטרדאם בתוצאה 85:94, לאחר שהובילה במחצית בתוצאה 36:48, ברבע גמר גביע אירופה לאלופות.

אשה נתמנתה ראש ממשלה ברפובליקה המרכז אפריקאית

באנגי, הרפובליקה המרכז אפריקאית, 2 (יופי"ע) — הנשיא ז'אן בדל בוקסה מינה היום את הגב' אליזבת דומיסיאן לתפקיד ראש ממשלה וסגנית נשיא מפלגת „מסאף" השלטת — נאמר בהודעה רשמית. הגב' דומיסיאן היתה, איפוא, לאשה הראשונה שנתמנתה ראש ממשלה באפריקה.

שגרירה החדש של מקסיקו הגיש כתב האמנתו לנשיא

שגרירה החדש של מקסיקו, בניטו ברלין, הגיש אתמול את כתב האמנתו לנשיא המדינה, פרופ' אפרים קציר. הטקס נערך בלשכת הנשיא ואת המדינה ייצג שר החוץ יגאל אלון.

סטודנטים בקהיר הפגינו סולידריות עם הפועלים

קאהיר 2 (יופי"ע ע"ר) — סטודנטים של אוניברסיטת קהיר ערכו היום הפגנה בקמפוס האוניברסיטאי, כדי להביע את תמיכתם בפועלים, שערכו מהומות בדרישה להעלאת שכר.

עדי ראייה אמרו כי הסטודנטים ערכו — בקבוצות של מאה סטודנטים כל אחת — עצרות, שבהן הקשיבו לנאומים וסיסמאות הביעו אהדה לפועלים.

סיסמה אחת, המזכירה המכות שבהן זכו פועלים בתקופת כהונתו של הנשיא נאצר הושמעה לצהים קריבה. „נאצר חזר הטעים: „הספלו להלכה בפועלים".

הסטודנטים לא יצאו מהקמפוס האוניברסיטאי ולא עשו כל ניסיון להפגין ברחובות קאהיר.

ממשלת מצרים הזהירה כי לא תסבול הפגנות ומעשי אלימות, בהזכירה לציבור שמצרים עדיין שרויה במצב מלחמה עם ישראל.

כוח צה"ל פעל בדרום לבנון ופוצץ בית ששימש מסתור למחבלים

בפעולת הסריקה נעדר החייל רב"ט יצחק סלאם

מאת סופרנו הצבאי

צה"ל הפעיל אור ליום אתמול מסף־אצבעה בתוך שטח לבנון כדי למנוע פעילות מחבלים.

כוחות צה"ל הקימו מחסומים של כבישים ודרכים וסרקו שטחים כדי למנוע התארגנות והתקרבות מחבלים לשטח ישראל. כוח אחר פוצץ בית בכפר טייבה שבלבנון.

רב"ט יצחק סלאם נעדר

כוח צה"ל פעל גם באיזור הכפר דבל, בדרום לבנון מזרחית לישובים שתולה וזרעית. הכוח סרק את האיזור בחיפושים אחרי מחבלים. בדרך חזרה נעדר החייל רב טוראי יצחק סלאם בן 19 מגדרה, מבלי שירגישו בכך חבריו. לאחר זמן מה משראו כי חברם נעדר חזרו לחפשו. כפי הנראה מעד החייל ונפל לתהום. נפתחו אחריו חיפושים בעזרת פצצות תאורה שהונחתו ממסוקים. החיפושים נמשכו עד שעות הבוקר, אולם ללא תוצאות. שלטונות ישראל פנו לצלב האדום הבינלאומי בבקשה לברר את גורל החייל. עד כה לא הודיעו הלבנונים על החייל.

כוחות צה"ל סרקו כבישים ושטחים משני ק"מ ועד 6 ק"מ בתוך לבנון. הפעולה נערכה למנוע פעולות מחבלים מתוכננות ליום ה„פתוח" באחד בינואר. באחד המקרים ניסתה מכונית „לנדרובר" מהסוג הנמצא בשימוש המחבלים לפרוץ מחסום שהקים משמר צה"ל על הכביש באיזור הכפר רומייש, שמצפון לבירנית. נהג המכונית סירב לעצור ועלה על מחסומי התיל. הכוח ירה לעבר המכונית, ונהגה נהרג. התברר כי היה זה חייל מצבא לבנון.

שלושה אנשים כנראה מחבלים נהרגו בעת פיצוץ בית בכפר הלבנוני טייבה, שמול משגב עם. כשכוח צה"ל ניגש לדלת הבית נפתחה עליו אש מבפנים הבניין. החיילים נסוגו מספר צעדים ואחר כך פוצצו את הבית. בפעולה זו נהרגו מספר מחבלים. ביירות מסרה לאחר מכן, כי שלושה אנשים אב ושני בניו נהרגו.

בימים האחרונים הגביר צה"ל את פעולות המנע בתוך לבנון וזאת בעקבות עליית הפעילות של המחבלים. שלשום בלילה הותקף סיור צה"ל באש מנשק קל ובפצצות בזוקה, צפונית לקיבוץ יפתח. כן ירו המחבלים לעבר הר דוב.

אתמול אחרי הצהרים נורו פגזי מרגמה כנראה ע"י צבא לבנון, לאיזור הר מנור שבגיזרת זרעית. הושבה אש. לא היו נפגעים.

תושבי דרום לבנון מפגינים נגד הפשיטות הישראליות

ביירות, 2 (ע"צ) — תושבי דרום לבנון פתחו היום בהפגנות נגד הפשיטות הישראליות. התושבים דורשים שהשלטונות יגנו עליהם.

תושבי נבטיה ואריין, שהופגזו במשך הימים האחרונים, חסמו את הכבישים ועלו על צור.

בשעות הבוקר פרסמה לשכת מפלגת הבעת העיראקית הודעה ובה פרטים על נסיבות מותם של ארבעה תושבי דרום לבנון בפשיטה שערכו כוחות צה"ל בכפר טייבה. שלושה מבין „ארבעת קרבנות התוקפנות" נאמר בהודעה, היו חברי מפלגת הבעת. מדובר בעלי שרף אלזין, המתואר כפרול ושני בניו עבדאללה, תלמיד בית ספר תיכון וסלח, חקלאי. ההרוג הרביעי הוא חבר המפלגה הקומוניסטית: עבדאללה קוויק.

דיונים סוריים-לבנוניים נערכים בביירות

ביירות, 2 (ע"צ) — נשיא לבנון סולימאן פרנגייה נפגש היום עם עבדל חלים האדאם, סגן ראש הממשלה ושר החוץ הסורי — על כך נמסר ממקור מהימן.

נמסר כי שר החוץ הלבנוני פיליפ תקלה יצא הבוקר לגבול הלבנוני־סורי, שם קידם את פני השר הסורי וליווה אותו עד לראודה שבחבל בקעה שבמרכז לבנון, שם המתין לו נשיא הרפובליקה הלבנונית.

השלטונות לא פרסמו דבר על השיחות ולא ניתן לעתונאים להתקרב לראידה, השוכנת במחצית הדרך מביירות לדמשק.

ישראל דורשת שחרור היהודים הכלואים בסוריה תמורת שחרורו של קאפוצ'י

מאת סופר הצופה בירושלים

ישראל דורשת תמורת שחרורו של הארכיהגמון היווני קאפוצ'י לשחרר יהודים שבדויים בסוריה וכן תיקון יהודה ישראל שהותיקן שתביע גם הסתייגות מפעילות מירוד נגד ישראל שבה מעורבים כמריים.

עד עתה פרסם הוותיקן רק הודעת מחאה על פסק הדין מבלי לצרף כל הסתייגות מפעולות סירור.

משלחת של ראשי הכנסיה הקתוליה־יוונית שוחחה בעניין זה עם שר המשפטים מר חיים צדוק. באורח רשמי לא קיבלה המשלחה הצעה זו אך ניתן היה להבין שרק בתנאי כזה בא בחשבון שחרורו של קאפוצ'י.

יש להניח שההצעה הועברה לסוריה וללבנון, שם נמצאים ארגוני המחבלים שקאפוצ'י פעל בשליחותם. ארגוני המחבלים יש להם השפעה על סוריה וייתכן שיביאו הצעה זו בפני ממשלת דמשק.

ד"ר בורג: אין לקבל החלטות מדיניות על יסוד דחיית ביקור ברז'נייב בקהיר שאיש אינו יודע משמעותה המדוייקת

„הויכוח הגדול בין מעצמות העל פרם זבכתיים. איש מהמפרשים את דחיית בקורו של ברז'נייב בכבצרים — אינו יודע את משמעותה המדוייקת. רק ימים יגידו אם מדיניות הדטאנט בין מזרח ומערב עדיין קיים ולישראל אסור לקבל החלטות על כבש על יסוד של סברות ותיאוריות בלבד—

אמר אתמול שר הפנים. ד"ר יוסף בורג בנאומו בישיבת מזכירות סיעה „לכפנה" בתל אביב. ד"ר בורג תקף את ריבוי ההצהרות הנשמעות לאחרונה מפי שרים, וקרא לראש הממשלה להטיל משמעת בנושא זה.

בהתייחסו לידיעות על פרשיות כלכליות הקשורות במפד"ל, שהופיעו לאחרונה בעתונות — אמר ד"ר בורג: „כלל מקובל הוא שכל אימה שאפשר לברר — מבררים. התנועה מטפלת בדרכה החלוצית הקשה. שום פרשה לא נכנסה לקופתה שלא כדין".

באשר לפרישתו של ח"כ בנימין הלוי מ„חרות" אמר שר הפנים כי בצעדהו האמיץ גילה האיש טמא כי ההוו של הליכוד „שאיננו מלוכד". השר הוסיף כי סיעת הליברלים בליכוד אינה רחוקה מעמדת ראש הממשלה, ורק השיתוף במפלגה זו בנושאי פנים מוסה על חילוקי הדעות בתחום מדיניות החוץ.

ד"ר בורג אמר כי אנו הולכים לקראת ימים שרק מקסימום של עבודה משותפת יכול להבטיח מקומה עבודה איתנה במאבקים הצפויים בפתח. לכן על המפד"ל להמשיך ולדבוק ברעיון של ממשלת אחדות לאומית.

„לדברי השר, ישיבת המפד"ל בממשלה, תגביר את פעולותה הקונסטרוקטיביות בתחומי הבנין והציונות, בעיקר בכל הקשור להיאחזויות בשטחים ולישיבות ההסדר.

מזכ"ל הפוהמי"ז רפאל בן נתן, פרש תוכנית ארגונית שהתנועה עומדת בפניה וקרא להקדיש את מירב האמצעים הכספיים והארגוניים בהפעלה הקינה של הסניפים. אמר שבדעתו להביא את התוכנית הארגונית החדשה לאישור מזכירות התנועה הפועל.

אליהו הרצ־יון קרא להנהגה פנימית לוחמת ועקבית במפד"ל, שכן רק כך תוכל להיות אמינה בקרב הבוחרים.

בויכוח השתתפו: י. יוסף, ד"ר מ. אביצור, א. שפיגלמן, א. קוטולביץ, ע. אייזנטל, ד. דנינו, ש. פרידמן, א. פורסהיימר, מ. אונגר, מ. קוסלייק, וב. כהן.

י. תקוע: אם לא נשנה עמדתנו נגד אש"פ - נעצור התקדמותו

סיפר שאישיות ידועה המייצגת באו"ם מעצמה יעצה לנו שלא להתרגש מהחלטות עוינות

שגריר ישראל באו"ם, מר יוסף תקוע, אמר כי אם לא נשנה את עמדתנו נגד אש"פ, יש סיכוי שנעצור את התקדמותו, אחרת נפתח פתח למעיות ואף לסיכוי אפשרי בעקבותיו של מדינות אחרות בעניין אש"פ כולל ארה"ב, אשר הצביעה בעצרת האו"ם עם ישראל נגד אש"פ.

מר תקוע הופיע אתמול בכינוס מעצבי דעת קהל מטעם מרכז ההסברה, שנערך ב„בית סוקולוב" בתל אביב. השגריר אמר, כי עמדתנו בעניין אש"פ צריכה להיות איתנה, מתוך גאווה יהודית וישראלית.

בתשובה לשאלה אמר, כי יש להמשיך ולהשתתף באו"ם ולא לנטוש אותו, כי אם ננטוש אותו, הערבים יגרמו לנו נזק גדול יותר.

להלן טען כי ישראל אינה מבודדת באו"ם יותר מאשר בשנים 1949 וי־1956 הזכיר שנים קשות אלה כאשר ישראל היתה היחידה אשר התנגדה להחלטות האו"ם. אך החלטות האו"ם הן המלצות בלבד, וכך יש להתייחס אליהן. כאן סיפר מר תקוע, כי אישיות ידועה שמייצגת באו"ם מעצמה, אמרה לו, כי מדינות למדו לחיות עם החלטות צוויות ושליליות של האו"ם, הגיע הזמן שישראל תלמד לחיות עם החלטות אלה.

האישיות הוסיפה ואמרה: „האם סין בטוחה היום יותר מאשר ישראל?" האם האיום הסובייטי על סין קטן יותר מאשר האיום הערבי על ישראל". מר תקוע הזכיר, כי גם צרפת במלחמתה באלג'יר והצליחה במאבקה במושבותיה היו במצב שלנו, האין פירוש הדבר החלטות הרוב באו"ם נגדנו, שאין אנו צודקים.

בציינו כי היו לנו מצבים קשים באו"ם בעבר ובין היתר נסוגנו ב־1948 מאל עריש וב־1957 מסיני, אמר תקוע, כי היום אין דורשים מאיתנו שנעזוב את השטחים ללא תמורה.

מר תקוע הזכיר את תשובתו לנציג בריה"מ באו"ם, מאליק, באמרו, כי היהודים היו תמיד עם קטן מוקף אויבים, אך אנו קבענו את עמדתנו לא על פי דעת הרוב, כמו בעניין האמונה באל אחד, נגד העבודה זרה ועוד.

בתשובה לשאלה אמר המרצה, כי אילו „התחשבנו" בהצבעות באו"ם, לא היינו מקימים את מדינת ישראל. העולם לא אהב אותנו כשהיינו חזקים לאחר מלחמת ששת הימים, וגם היום לא אוהבים אותנו, כי הערבים עשירים.

יצאה משלחת ועידת הנשיאים

משלחת ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים בארה"ב סיימה אתמול את ביקורה הקצר בישראל ויצאה לארה"ב.

ח"כ מלמד: תנועתנו לא תחפה לעולם על עבירות מוסריות

מאת שאול מייזליש סופר „הצופה"

„תנועתנו, כתנועה דתית־מוסרית לעולם לא תחפה על עבירות מוסריות ופליליות שנעשו — אם נעשו" אמר אתמול ח"כ אברהם מלמד, בפגישה עם אקדמאים בירושלים. בהתייחסו לידיעות בעתונות, בארץ ובחו"ל, הקשורות לפרשת „בתי האבות" בניו־יורק, שבבעלות הרב ד"ר יעקב דוב ברגמן, מראשי „המזרחי" בארה"ב.

ח"כ מלמד הוסיף: „התנועה תעמוד תמיד נגד לינץ' ציבורי ללא משפט, ולשפוט על ידי העתונות ואמצעי התקשורת".

הביע תקוה שהרב ברגמן יופיע לחקירה בניו יורק, אם אכן הוזמן אליה. „אני מקווה שיוכיח בה את צדקתו ומעמדו הציבורי לא יפגע" — אמר ח"כ מלמד.

בנק ישראל מטיל ספק בריאליות תחזית יבוא ההון של האוצר

הבנק מביע התנגדות לגודל הגרעון הכלול בהצעת התקציב

מאת יצחק דוייטש

בבנק ישראל מטילים ספק בריאליות של תחזית ייבוא ההון שהכין האוצר לשנת 1975. בצמרת הבנק מעריכים שבחלק מהסעיפים בתחזית האוצר לא יתממש האומדן.

ייבוא ההון מיועד לכסות את הגירעון במאזן התשלומים. על פי תחזית האוצר יסתכם יבוא ההון ברוטו ב־4475 מיליון דולר.

הסכום האמור כולל 330 מיליון דולר הכנסות ממלוה העצמאות והפיתוח. אולם בבנק ישראל מעריכים שההכנסה ממקור זה לא תעלה על 260 מיליון דולר. סכום מוקטן זה מבוסס על אומדנים של פעילי המלווה ותחזיות כלכליות לגבי המצב הכלכלי בעולם.

גם בסעיף עודף מוזן מארה"ב מטילים בבנק ישראל ספק בריאליות של תחזית האוצר. לפי נתוני האוצר יסתכמו ההכנסות ממקור זה ב־200 מיליון דולר. אולם בבנק ישראל רוכזו נתונים, בתוכם הערכות של אגף מטבע חוץ באוצר עצמו, כי ההכנסה תהיה פחות מרבע של סכום זה.

הכישום של התחזית האוצר

האוצר מבסס את תחזיתו על גיוס הלוואות בסך 300 מיליון דולר ממקורות פיננסיים מסחריים רגילים. אולם לדעת בנק ישראל אין המדינה צריכה לקבל הלוואות ממקורות אלו אלא לשמור אותם רק למצבי חרום ממש. אחרת היא עלולה לסגור לעצמה מקורות לשעת חירום.

פקפוק בריאליות של ההכנסה מייבוא הון

כמו כן מפקפקים בבנק ישראל בקשר לריאליות של הכנסה בסך 200 מיליון דולר הכופיעה בתחזית האוצר כהנעת הון לזמן קצר. במקור זה אין לראות הכנסה שאפשר לבנות עליה.

נודע כי נגיד בנק ישראל מתנגד להצעת האוצר כי בתקציב יהיה גירעון בסכום של 1.5 מיליארד ל"י. גירעון תקציבי כזה הוא כפל למה שניתן לקיים תוך ביצוע המדיניות הכלכלית הנוכחית. הורמה כזו עלולה לגרום לכך שרמת הצריכה הפרטית לא תצטמצם כפי שהמדיניות הכלכלית הורתה אליה, ובמילא לפגיעה בצמצום הייבוא והגברת היצוא. לדעת בנק ישראל צריך המימון הגירעוני הכולל להסתכם ב־1.5 מיליארד ל"י כאשר חצי מיליארד ל"י ישמשו לכיסוי ייצוא שיאיל למאזן התשלומים. אם ה־ל"י או אי־אפשר יהיה להגדיל את ל"י האו אי־אפשר יהיה להגדיל את האשראי לייצוא או שיהיה צורך לספוג כספים ע"י החמרה באשראי.

ח"כ דיין: אין לסגת מקו מפרץ סואץ בלי הסדר נאות

„אינני סבור שבקרוב יהיו הערבים מסתלים לצאת למלחמה נגד ישראל, אלא אם כן יתפסו אותנו רדומים. אולם הם יודעים היטב שאנו ערים לאפשרות של מלחמה, והם מודעים לכך שסיכוייהם להצליח במלחמה קטנים מאד" — אמר אתמול ח"כ מ. דיין בהרצאתו בפני אלפי פעילים בחוגי ברית בר־אילן.

הרצאתו היתה המשך של הנושא הקודם שלו על „מעורבות שתי המעצמות הגדולות באזור".

בנמקו את דבריו, שמלחמה לא תפרוץ בקרוב, ציין כי לערבים כיום כח פוליטי רב עצמה ואין מעוניינים להלחיפו בקצת צבאי העלול להסתיים בכשלון. מה עוד שהערבים עוד לא מיצו את כל עוצמתם המדינית הזאת, בכל הנוגע לנסיגות הסהיסה שלהם מישראל.

אין לסגת מקו מפרץ סואץ בלי הסדר נאות

בהשיבו על שאלה הביע דיין את דעתו, כי אמנם הוא חסיד ההסדרים החלקיים, אולם אין לסגת מקו מפרץ סואץ בלי הסדר נאות. „במסגרת של הסדר נאות אינני סבור, שיש לשבת בקו מפרץ סואץ בגלל הנפט של אבו רודס. אינני רואה בקו זה את גבולה של ישראל, ונושא הנפט צריך להיכלל באחד ההסדרים", הדגיש.

בדברו על מעורבות המעצמות בנושא הפלשתיני, ציין כי בריה"מ בניגוד לאמריקאים מדברת על מדינה פלשתינאית. אולם הם לא אומרים בשום מקום, „שהמדינה הפלשתינאית צריכה לבוא במקום מדינת ישראל. הם בעד מדינה פלשתינאית על חשבון ירדן, כלומר — בשטחים שמהם תיסוג ישראל ברצועת עזה ובגדה המערבית. בריה"מ מוכנה גם לחמש את הפלשתינאים ואף לעודד אותם למלחמה.

ברור שקיסינגר אינו מנהל העניינים לפי אינטרס ישראלי

על שאלה שנבעה ליחסו של מיניסטר החוץ האמריקאי, אמר דיין, שקיסינגר וגם ארה"ב ערים לבטחונה של ישראל ורוצים בקיומה. ברור הוא, שקיסינגר אינו מנהל את העניינים לפי האינטרס של ישראל. אלא על פי האינטרסים של ארה"ב.

על שאלה אחרת השיב, כי אינו סבור, שבגלל מלחמה במזה"ת תפרץ מלחמת עולם שלישית. בהקשר לכך הוסיף, שבמלחמות שהיו תבעו הסובייטים מהאמריקאים לעצור את התקדמות הישראלים, ואז לא תמיד לחצו עלינו האמריקאים לעשות זאת. אולם כשהגיעו שתי המעצמות להחלטה להפסיק את המלחמה, היא אמנם הופסקה.

על שאלה נוספת השיב, כי אכן קיימת תלות כמעט מוחלטת של ישראל בסוגי נשק מסויימים המיוצרים בארה"ב. אולם מעולם לא שמע מארה"ב תביעות כלפי ישראל, שהיו בנפשה של המדינה. ציין, כי לא הורע יחסה של ארה"ב כלפי ישראל ואינו סבור שהיא „תזרוק אותנו לכלבים" בגלל הנפט הערבי.

פרופ' יובל נאמן לתפקיד בכיר במערכת הבטחון

פרופ' יובל נאמן נתמנה לתפקיד בכיר במערכת הבטחון, לפי בקשתו של שר הבטחון, שמעון פרס. פרופ' נאמן ישמש גם כיועצו הבכיר של שר הבטחון.

פרופ' נאמן שהודיע אמש לוועד המנהל של אוניברסיטת תל־אביב על פרישתו מכהונת נשיא האוניברסיטה, כבר נכנס לעבוד חלקית במערכת הבטחון ועם גמר תפקידו באוניברסיטה בקרוב ייכנס לתפקיד מלא במערכת הביטחון

יו"ר הוועד המנהל, אהרן סהרוב, הביע בשם חברי הוועד הערכה רבה לפעלו של פרופ' נאמן כנשיא האוניברסיטה, ואת צערו על החלטתו לסיים את תפקידו.

פרופ' נאמן ימשיך לכהן כנשיא אוניברסיטת תל אביב, נוסף לתפקידו במשרד הביטחון, עד התכנסות המושב השביעי השנתי של חבר הנאמנים של האוניברסיטה בחורף שנה זו.

הוועידה הערבית המרובעת עומדת להיפתח היום בקהיר

קאהיר, 2 (יופי"ע — ע"צ). — שרי החוץ של ירדן, סוריה, מצרים, ונציג של אש"פ עומדים להפגש בקאהיר ביום ו', כדי לתאם את עמדותיהם בקשר עם העימות נגד ישראל — על כך מוסרה היום סוכנות הידיעות המזרח תיכונית. על כנס זה הוחלט בוועידת הפיסגה הערבית שנערכה בחודש אוקטובר 1974 בראבאט שבמארוקו.

מטרה אחרת של הכנס, מציינים מקורות, היא לנסות ולהביא להתפייסות בין אש"פ לירדן.

נשיאי סוריה ולבנון ייפגשו ביום ג'

דמשק, 2 (יופי"ע, ע"ר וע"צ) — נשיא סוריה חאפז אסאד יבקר ביום ג' בלבנון לשיחות עם הנשיא סולימן פראנגייה, נאמר היום בהודעה רשמית.

הנשיא פראנגייה נועד היום בביירות עם משלחת ממשלתית סורית, בראשותו של סגן ראש הממשלה ושר החוץ עבדל חאלים חאדם, לשיחות על היחסים בין שתי הארצות והתפתחויות האחרונות במזרח התיכון.

בשיחה זו השתתפו גם הרמטכ"ל הלבנוני הגנראל איסקאנדר ראנם, וסגן של הפיקוד הסורי, הגנראל נאג'י גמיל.

זכו בהגרלת הפיס

בסך 500,000 ל"י זכה המס' 261040
בסך 250,000 ל"י זכה המס' 734826
בסך 100,000 ל"י זכה המס' 631638
בסך 50,000 ל"י זכו: המספרים: 419876 ,624896
בסך 12,500 זכו: 277988 310612
בסך 6,250 זכו המספרים 195847 327993 343266 666798
בסך 5000 ל"י זכו המספרים: —
167646 162409 134258 081148 023632
255968 222231 214200 211207 171633
304492 299305 282923 279627 271853
387473 387065 359533 335269 307608
416450 410639 408745 403202 390318
494883 490397 471802 445334 420513
703045 660762 656015 556788 515650
769004 758830 755876 749434 722849
בסך 1000 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב — 1907
7924 4981 4920 4118
בסך 600 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב — 03222 07191
51924 49294 41204 37534 33670
83464 81306 70820
בסך 250 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב — 06758
39046 38666 35555 16746 07351
51024 50567 49024 45628 39051
69565 66834 64534 56600 51609
86399 81374 80497 72407 69588
96494 94472 87955 87182
בסך 100 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב — 1462 2339
9334 8771 8399 7428 5724
בסך 50 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב — 0094 0103
1779 1772 1273 0850 0738 0139
2524 2411 2040 1939 1886 1814
4248 3977 3739 3626 3612 2871
6474 5006 4952 4935 4654 4390
7466 7044 7014 6914 6708 6489
9059 9015 8960 8028 7878 7540
9940 9714 9114 9093
בסך 6 ל"י זכו כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרות 3 ו־7.

זכו ב„לוטו" ו„בפיס"

בהגרלה האחרונה של ה„לוטו" שהתקיימה ב־21 בדצמבר 1974 זכה אדם אחד בפרס הראשון, והוא יקבל 188,102 ל"י. בשבוע הבא יהיה סכום הפרס הראשון 150,000 ל"י.

בהגרלת מפעל הפיס שנערכה ביום ה' 26.12.1974 זכה בחצי מליון ל"י תושב חדרה.

פרס הרב קוק של עיריית ת"א — לרב ש. מ. דיסקין, הרב פרופ' ע. צ. מלמד והרב ש. ב. ורנר

מאת סופרנו בתל-אביב

מטעם ההלוקה, הכ"ח במכין של הפרס לספרות תורנית על שם הרב קוק זצ"ל, מטעם עיריית תל-אביב, יוערך ביום ח' בשבט. חתני הפרס השנה הם הרב שמעון מנשה ריפקין (פרס ספרות תורנית מקורית) הרב פרופ' עזרא ציון מלמד (פרס ספרי מחקר ועזר תורניים) והרב שמואל ברוך ורנר (פרס כבוד).

בטקס הענקת הפרס, שייערך בבית הכנסת ביל"ו, ישתתפו מכובדים: ד"ר יצחק רפאל, הרבנים הראשיים לתל-אביב, הגר"י אונטרמן הלוי.

את הטקס ינחה פרופ' ח. מ. קוק, סגן ראש עיריית תל-אביב וראש האגף לחינוך בעירייה.

חברי ועדת השופטים לפרס ספרות תורנית מקורית היו הרב ב.ג. סלוצקי, הרב אפרים בורודיאנסקי והרב אבא כהנא שפירא. חברי ועדת השופטים לספרי מחקר ועזר תורניים היו פרופ' יצחק גילת, הרב ד"ר דוד אוקס ז"ל, ומר ישראל כץ.

„קריית יהלומים" תוקם ברמת-גן

קריית יהלומים, אבנים צבעוניות ותכשיטים תוקם בסביב לבניין בורסת היהלומים ברמת גן. במטרה לרכז את ישראל למרכז עולמי ראשון במעלה בענף זה — זאת מסר משה שניצר, נשיא בורסת היהלומים הישראלית, באסיפה הכללית השנתית של הבורסה, שהתקיימה ברמת גן.

הקמתה של „קריית היהלומים" תאפשר הרחבתם של השירותים הכרוכים בעיסוק זה, ותביא לתנופה מחודשת בתעשיית היהלומים הישראלית להגברת הייצוא, אשר כבר ביום ההכנסה שלו נגע לאוצר המדינה, גולה על זו של כל ענפי הייצוא האחרים.

מר שניצר, סקר את פעולות הבורסה בשנה שעברה ואמר, כי לפי תחזיות — למרות השפל הפוקד את ענף היהלומים, בארץ ובעולם, יגדל בשנה זו הערך המוסף מייצוא היהלומים בכשעה אחוזים, לעומת השנה שחלפה. הכנסות האוצר מייצוא היהלומים בשנת 1974, הגיעו ל־130 מיליון דולר ערך מוסף.

בסיום דבריו הביע מר שניצר צער על כך, שגורמים מסויימים בארץ מנסים, משום מה, ליצור דימוי מסולף לציבור היהלומנים. הוא אמר, כי דבר זה נובע, כנראה, מאי הבנת אופיו המיוחד ויסודות פעילותו הכלכלית של הענף, ומהתעלמות מן העובדה, כי תרומתו לאוצר המדינה ולכלכלתה, גדולה בהרבה משל כל גורם אחר במשק.

● 240 יהלומים בלתי מעובדים, בשווי של 37 אלף לירות, נגנבו מכלשפת יהלומים השייכת לשעשוהו זלמן ברח' בן אביגדור 16 בתל אביב.

הטלפון עדיין מנותק..

מזה חודשיים מנותק הטלפון בישיבת בני-עקיבא „נווה הרצוג" ליד אשדוד, וכל המאמצים מצד מנהל הישיבה, אברהם סופר, כדי לתקנו יתוקן, — עלו בתוהו.

סיפר מר סופר: „במשרד הקשורות באשדוד אמרו לי להתקשר למס' 16, אל אליס. שם אמרו לי להתקשר לברקוביץ — טלפון מספר 91001. המנהל אל רב — מס' 91500. נאמר לי להתקשר עם פישמן — 91070. אמרו לי להתקשר למספר 91299. בתי בקשתי להתקשר שוב עם דב, במספר 91500, עד 7.30 בבוקר. הפעם הופניתי שוב לפישמן. כאן נאמר לי לפנות לאחראי עליו — ברקוביץ, במספר 91001. הפקידה בבר הכירה את קולי, אחרי הפניות הרבות לפני כן, וסירבה להעביר את השיחה אל הממונה עליה".

אלה הם קורות ה„טיפול" של משרד התקשורת במשך כשלושה שבועות. ובינתיים במשיך קו הטלפון בישיבה „נווה הרצוג" להיות מנותק — הורים אינם יכולים להתקשר עם ילדיהם, אי אפשר להזמין עזרה רפואית בשעת הצורך, ואת השיחות הפלפוניות הדחופות מקיים מנהל הישיבה מביתו שבאשדוד...

נבחר ועד העובדים באוני. „בר־אילן"

בבחירות לועד העובדים שנערכו אתמול נבחר ועד עובדים בהרכב החברים: (לפי סדר א'—ב'): גוסמן אליהו, דאר יחיאל, יורן אריה, מיכון רחמים, סימור חיים, קצבורג חיים, קלמן מאיר, קרואני אברהם. שכטר בנתם.

השתתפו בהצבעה 80 אחוז מכלל בעלי זכות בחירה. הבחירות היו חשאיות ונערכו לפי שיטה סקטוריאלית-רובנית. תשעת החברים מייצגים את שבעת הסקטורים הקיימים באוניברסיטה, כשהמגמה היתה לבחור בוועד אחיד ויחד עם זאת לתת ייצוג הולם למיגוון ציבור העובדים המועסק באוניברסיטה.

הבחירות עברו בסדר מופתי. וללא כל תקלה, הודות לעבודת הכנה שנעשתה ע"י ועדת הבחירות בראשותו של משה ברוך.

מטעם המחלקה לאיגוד מקצועי של הפועהמ"ז היה אחראי יוסף וילברגר.

חיפה

בתי כנסת לזיכר בפי"ם מב"ד „יבנה—בצה"שראל"

התפילות בכל ליל שבת לפי זמני הדלקת הנרות ובשבת בבוקר בשעה 7.30.

לפני התפילה שעור בתלמוד על ידי המורה הרב ישעיהו נגר. ב־8.15 תפילה והעוברים לפני התבה הם בני-נוער. לפני קריאה ליבוד כשרביות ע"י הרב הנ"ל לזכר התלמידים בית"ס שנפלו במערכות ישראל. ושעל שמם נקרא בית הכנסת.

בבית הכנסת „נשמת הי"ב"

הרב רפאל סולידאנו ידרוש בשבת על הנושא: פרשת השבוע ועניני היום בבית הכנסת, בשמת חיים, רח' החלוץ 14 בשעה 4.00 אחה"צ.

בחוג הרמב"ם הורב היפה

הערב יום פטירתו של הרמב"ם תתקיים אי"ה מסיבת „עונג שבת" בביתו של רב החוג הרב נחמיה ראסה ברחוב איינשטיין 47, אחוזה. ב־8.30 שירצה על משנתו של הרמב"ם בהלכה ואגדה. שאלות ותשובות ע"י הרב המרצה בשבת ב־3.30 אחה"צ שיעור בגמ' מס' עירובין ובשמונה פרקים להרמב"ם בבית הכנסת „בית אבות כרמל" ברחוב אידר 12/א מגיד השיעורים הרב נ. ראסה. לאחר מכן תפילת מנחה וסעודה שלישית ושיחה על פרשת השבוע ע"י הרב הנ"ל.

במפלגה ובתנועה

המפד"ל הפוהמ"ז בת"א — מסיבות שבת

לרגל יום הזכרון של הרמב"ם כי בטבת בליל שבת ב"ש.

במועדון „שילה" רח' אבן גבירול 166 שעור בפרשת השבוע. ע"י מר שלמה יהלומי בעל עיוני התורה הוי כור השבוע ב„הצפה" זמירות שבת ושירה בציבור. שעור שבועי קבוע.

במועדון „בילו" ע"י ביהכ"נ בילו תיכון דתי ה' שד' רוטשילד 124 שעור בפרשת השבוע. ע"י הרב משה הרשקיק רב ברבנות הראשית ת"א. זמירות השירה בציבור, שעור שבועי קבוע.

במועדון רמת אביב, רח' ברודצקי 33. על הנושא: גלות הגאולה. ירצה הרב שלמה ספיר. המנחה: יהודה הולר. זמירות ושירה בציבור.

במועדון אהבת חסד נחמני 61 ירצה: מר יהושע טברסקי. על חיינו לאור פרשת השבוע. הפותח המנחה הרב משה ברנשטיין. שירה ע"י החזן נתן רובינשטיין.

במועדון נוה שלום רח' הצרעה 3 בכל יום ראשון ב־4.30 מרן הרה"ג הרב חיים דוד הלוי שליט"א הרב הראשי לת"א יפו. יתן שיעור בהלכות שבת. שעור שבועי קבוע.

ביום שישי בשעה 9.30 תתקיים ישיבה גזברית במשרדנו אחד העם 108.

1. במועדון סניף נוה שרת בשעה 11 שעור במדרש ע"י הח' י. ש. שפירא.

2. בביהכ"נ צולי אפנשטיין בזוה צה"ל ב־4 שעור תורה ע"י הרב י. יודי.

3. בביהכ"נ ברח' קרדוברו 14 בשעה 4 שעור תורה ע"י הר' פנחס הכהן רבין.

4. בביהכ"נ צולי אפנשטיין בב. שלם א' ב־4 שעור תורה ע"י החי יצחק רבי.

5. בביהכ"נ „תפארת ישראל" רח' המכבלים ב־4 שעור תורה ע"י הר' זכריה הכהן.

6. בביהכ"נ „זכרון קדושים" יפו שעור בפרשת השבוע לפני קבלת שבת ע"י הרב אלעזר הגר.

בבני"ם המפד"ל חיפה

שיעורי תורה: בביכנ"ס הפוהמ"ז בבית התנועה, רח' החלוץ 59 בשעה 7 בבוקר שיעור בגמרא ע"י הח' מנחם המר, בשעה 10.30 שיעור ברמב"ם ע"י הח' מאיר אורין. בכל יום רביעי ב־8 בערב שיעור בגמרא ע"י הרב נ. ראסה.

בביכנ"ס בשכון הפוהמ"ז בקרית אליהו בשבת ב־10 שיעור בגמרא ע"י הח' יצחק לבנון, אחה"צ שיעור בגמרא ע"י הח' ישראל פולקבך, בכל ימות השבוע לפני תפילת מנחה שיעור בגמרא במסגרת לימוד דף היומי ע"י הרב בהרב ליבר.

בביכנ"ס המרכזי בקרית אליעזר בשבת ב־3.30 ברמב"ם בהדרכת הרב' דוד אורבך. ביום ראשון ב־17.30 שיעור ברמב"ם וביום חמישי 17.30 שיעור עיוני בספרי גבי׳אים בהדרכת הח' דוד אורבך.

תנועת האשה הדתית לאומית ירושלים

עונג שבת במכון הר"י פישל. פרשת השבוע הרב יוסף טולידאנו. עיונים בתפילה גב' הלצברג. בבית הכרם בפנסיון מרגוע פרשת השבוע הרב דוד שפירא.

תנועת האשה הדתית לאומית שבת

בני ברק — במועדון „לתברה" רח' דניאל 3 — עונג שבת לקשישים ב־3.30. ברצה החבר אליעזר גאולמן.

קרית-בוצקין — בבית הכנסת לנוער ב־11 לפה"צ. ירצה מר מאיר לוי — על פרשת השבוע.

רעננה — בסניף הפועל המזרחי ב־4 אחה"צ. ירצה מר ציון בילצקי — על פרשת השבוע.

פתח-תקוה — פעולות תרבות:

בחוג לצעירות — ביום שלישי 7.1.75 ב־8 בערב בבית שטראוס — רח' קק"ל 30 ירצה מר רחמים שוקרון. על הנושא: „התגלות רוחנית והברתית של הילד."

בחוג החברתי — ביום רביעי 8.1.75 ב־8 בערב בבית הח' ורמוס כלכה, רח' רוטשילד 18 פ"ת, ירצה המפקח האזורי מר אורי פיקסלר על הנושא: „שלא עשני גוי" — „שבע מצוות בני נח".

בחוג החברתי — ביום רביעי 8.1..74 ב־8 בערב בבית הח' דבורה שטרנברג רח' סוקולוב 12. תרצה הגב' לאה זינגר. על הנושא „עם ישראל — עם סגולה".

בחוג לצעירות — ביום רביעי 8.1.75 ב־8 בערב בבית הח' חוה כל, רח' רבי עקיבא 14. בפיכון הרצאה מטעם מנהל ההסברה בנושא „המדיניות הכלכלית".

נתניה

ביום שלישי 7.1.75 ב־8.30 בערב בבית אסנת פישר רח' הרצוג 32, תרצה גב' תמח על הנושא: „ה־משפחה הישראלית במשבר החיסכון".

ביום רביעי ליל טבת 8.1.75 יום עיון לבנות — בבית התנועה רח' אבן גבירול 166 ת"א באולם הישיבות ע"י המצלית סדר היום בהזמנות.

בתנועת האשה הדת"ל ת"א

פרשת שבוע:

הכשך שינקין: בבית הח' ברכה כץ, גליסולי 60 — המרצה מר הר' שקוביק.

קרית-שלום: בבית הח' לשם — המרצה: מר פרבר.

תנועת האשה הדת"ל המדור לקליטה חברתית של עולים

בליל שבת

במעון הירקון — עונג שבת — המרצה: יוסף זיו. במלון „צרף" רמת-גן — מסיבת ליל שבת בהשתתפות מרכזת התרבות רחל הרצוג. שיחה עם הח' ולפמן בעניני דיו־כא. שירה בשיתוף עם העולים וזמירות שבת. במעון עולים „קסטי" — עונג שבת. המרצה: יוסף זיו.

יום ראשון

במעון עולים „קסטי" — שיעור ביהדות ע"י הרב בן ציון נשר.

יום רביעי

במעון עולים „הירקון" — שיעור ביהדות ע"י: ד"ר ד. סרבר.

ביום חמישי

במעון עולים — „בית ברודצקי"

ירושלים

ב„היכל שלמה"

השיעור ב„פרשת השבוע" לאור יסודי מטעם ארגון ותיקי התנועה בירושלים יתקיים אי"ה, בשבת ב־3 אחה"צ. בריכת הגברת צפורה גוזינסקי. את השיעור ילמד הרב ר' אריה ילליס.

תל-אביב

בבית הכנסת הגדול ב„אהל־מועד"

בבית כנסת הגדול „אהל מועד" בכל ליל ש"ק אחרי תפלת ערבית — יגיד הרב הראשי הרב חיים דוד הלוי שליט"א שיעור בספר „הכוזרי", כחידוש המסורה שהיתה נהוגה בימי הגרב"צ עוזיאל זצ"ל כאשר כיהן כרב הראשי של תל אביב יפו.

כמו"כ יגיד הרב הראשי שיעור קבוע בביכנ"ס הנ"ל בכל שבת בשעת סעודה שלישית בהלכה ואגדה.

בבית הכנסת הגדול

הכבה, בבית הכנסת הגדול בתל אביב, אלנבי 110, יעבור לפני התיבה החזן מר יצחק שפירא. ערבית 4.30. שחרית 8.

ביום הרביעי כ"ה בטבת תשל"ה (8.1.75) בשעה 7.30 בערב. יינתן בהיכל בית הכנסת הגדול, שעור בגמרא ע"י יו"ר ההנהלה מר אברהם חצרוני, בנושא: „אדם מועד לעולם". הצבור מוזמן.

„אהל שם"

ב־10 י. טברסקי — תנ"ך. ב־11 הרב פרידלנדר: הלכה, ב־4 מסיבת „עונג שבתי" מוקדשת לזכרו של א. בן אור במלאות שנתיים לפטירתו. תרצה: גב' מילכה. אורינובסקי. על ה. נ. ביאליק ההוגה. יו"ר „אהל־שם" משה גולדשטיין ירצה על א. בן אור כסופר וכורה. דברי אגדה — ד"ר ש. ז. כהנא.

באגודת „אהבת חסד"

השיעורים מתקיימים במועדון „אהבת חסד" רח. נחמני 61, ב־8 בערב. בדלקמן: בליל שבת ק': מסיבה „עונג שבת" בהשתתפות רבנים חזנים אורחים. ביום שלישי: בחוג נשים לתנ"ך „אהל אברהם" ע"י הרב ש. פרנקל. ביום רביעי: שיעור בשכונה פרקים לרמב"ם, ע"י ד"ר יהודה מוריאל.

אזכרה לאברהם בצלאל בית הלוי ה"ד

אזכרה להיל אברהם בצלאל בית הלוי הי"ד היערך בבית הכנסת הגדול בתל אביב בשבת פרשת שמות, כ"א טבת, אחרי קריאת התורה.

בבית הכנסת לתלמידים „ביל"ו"

בליל שבת בין קבלת שבת למעריב „פסוקו של יום" ע"י הרב א. פ. גרופמן שליט"א, בשבת ב־7 בבקר שעור בתלמוד ירושלמי ע"י מר פרץ גרוס, ב־4 תפילת מנחה, שלש סעודות ושעור בתלמוד בבלי ע"י הרב פ. ש. הלוי מבשוביץ שליט"א, ביום ראשון ב־6 חוג ל־הרמב"ם ע"י הרב מורגנשטרן.

בבית צ.פליק

מסיבה תגיגית של בר מצוה, נער עולה חדש מברית המועצות. בהשתתפות הרב הראשי של ת"א—יפו, הרב י. פרנקל. תתקיים בבית צ.פליק רח' סוטין 12, במוצאי שבת ב־7.30.

בכל יום חמישי ב־8 בערב מתקיים שיעור בתלמוד.

ישראל ותדמיתה

(סוף מעמוד 6)

הספה לעליה — תעליה מבס, קיים גם בקשר ליהר המכוות, שהרי רבים רבים מהורי תלמידינו אינם אורתודוכסים. כך שיש לנו ברוך ה' הרבה צרות — גם בלי הענין של ישראל. הגבב — יש לי שאלה נגדית כלפי המדינה: מה אתם עושים כדי לסייע לנו להעמיד את ישראל במרכז החינוך היהודי? מעט מאוד...

הרב פולד: לי, אישית, קשה בשל המחסור בספרי חינוך ישראליים שיתאימו למנטליות של יהודי התפוצות.

הרב פגדל: אני ביקשתי לאחרונה שישלחו לבית ספרי את הכניות הטלוויזיה הלימודית הישראלית ענו לי: אין תקציב...

הרב אורי: אבל על משלוח מורים ישראלים היהוי מוותר. הישראלים אינם מבינים אותנו בדרך כלל...

הרב פולד: יש לנו רושם שמעצבי החינוך הישראלי לא משקיעים מספיק מחשבה גם בבעיות החינוך שלנו...

הרב רוזנפלד: הצעתי פעם שבמקום לשלוח אלינו שליחים מן הארץ — קחו מאיתנו כל שנה מורים אמריקאים והכשירו אותם כאן על חשבון הסוכנות, כדי שבשובם יוכלו להעניק לנוער שלנו את נקודת הראיה הישראלית. לדעתי, מורה מוצלח אחד כזה בעיר כמו דנוור, יכול להוות השאור שבעיסה, ולהשפיע הרבה לחיוב.

הרב פגדל: אולי אחזק את הצעתו של הרב רוזנפלד בכך שאומר כי הביקור הנוכחי בארץ הוסיף לי הרבה כמחנך. המפגש עם דברים פשוטים ביותר בבתי הספר כמו התרגול לירידה למקלטים, תראות ההתנהגות בשעת חרום, או המחור למגורות י"ב המציע להן להתנדב לשרות הלאומי, או השיחה עם ילדים שהגיעו באוזני כאב ונעצועים לאב הנמצא כבר שלושה סבבים במילואים כמוך לבית — כל אלה הן חוויות ישירות אותן אני מתכוון להביא לתלמידי באמריקה. אינם דומה ראיה לשמיעה. והצעה על הכשרת מורים אמריקאים במספרים גדולים — פה בארץ — יכולה להיות פתח לפתרון בעיותינו בחינוך!

תודעות בתי מרקחת

יום שישי

תל אביב: פרנקל, המלך ג'ורג' 28, טל. 223721. שלמה המלך, שלמה המלך 78 טל. 246461. מעיין חיים, שד. ירושלים 49 יפו, טל. 821607.

ירושלים: מאיר יפו 44 טל. 233592. אל ארז, כאב אל זהרא טל. 282682.

רמת גן והסביבה: תלפיות, אבא הלל 30 טל. 723554.

פתח תקוה והסביבה: פינסקר, פינסקר 22 טל. 910505.

חולון: נאות שושנים, רח' גאולים 44.

בת"ים: בלפור, בלפור 90.

הרצליה והסביבה: אלרם, רמת השרון, סוקולוב 87.

נתניה: הדסה, הרצל 24 22243.

באר-שבע: אסותא, מרכז גלעד חדש, דרך הנשיאים.

יום שבת

תל אביב: נורדאו, בן יהודה 183 טל. 242613. פרנקל, המלך ג'ורג' 28, טל. 223721. יאני, יהודה הלוי 67 טל. 612474.

ירושלים: רמת אשכול, מרכז מסחרי, רמות אשכול, טל. 280552.

רמת גן והסביבה: המגן, ביאליק 30, טל. 723674.

פתח תקוה: פישביין, חפץ חיים 6, טל. 911541.

בני ברק: הירשביין, ר' עקיבא 11.

חולון: אסותא טרומפלדור 4.

בת"ים: בת ים, בלפור 45.

הרצליה והסביבה: בריאות, הרצליה, סוקולוב 69.

נתניה: תרופה, הרצל 2, טל. 28856.

באר-שבע: ירושלים, הרצל 34.

מוצ"ש

תל אביב: כבר המדינה, ה' באייר 48, טל. 258046. מושקוביץ, המלך ג'ורג' 25, טל. 282650. יאני יהודה הלוי 67, טל. 612474.

ירושלים: כרם אברהם, צפניה 19, טל. 286950. אל שעב אל גדידה, בתוך שער שכם, טל. 283401.

מאסף ספרותי ביידיש הופיע בירושלים

בהוצאת אגודת סופרי יידיש בירושלים הופיע זה עתה האלמאנאך הירושלמי („ירושלימער אלמאנאך") מס' 3—2 — מאסף ספרותי ובו דברי שירה פרוזה ומסה מפרי עטם של כארבעים סופרי יידיש, רובם עולים מקרוב באו. זהו מאסף שני בהוצאה זו המופיע בתמיכת המחלקה לתרבות של עיריית ירושלים, הסוכנות ו־משרד הקליטה. העורך — המשורר יוסף קרלר שעלה מבריה"מ. 254 עמוד.

היום

יום שישי, כ' טבת תשל"ה 3.1.75

פר' שמות

הפרק: ישעיה כ"ז-כ"ח; המשנה: כלים כז, ד"ה; הדף: ערכין לא; ההלכה: אורח חיים תסו, ה"ז.

שבת — הפרק: ישעיה כט-ל; המשנה: כלים כח, ר"ז; הדף: ערכין לב; ההלכה: אורח חיים תסז, ה"י.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א, ב, צ — כל שעה.

09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
5.55 (א) חדשות באנגלית
6.50 (א) חדשות בצרפתית

שידורי תכניות לעולים (ב) עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית — 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'

03.10 „בעדינים בוקיליים" 09.05 מוקד לעת ההצגות הציבוריות ירושלים — 11.15 קידוריים להיביניים בבטיחה ה' ישועה 11.30 לקראת שבת — לכבות הצבחות 11.50 ביר הזמר 12.05 „הקולברים שלי" 13.05 „קונצרט צהריים" 14.10 לאב וילד ולילדים הגדולים 15.05 „קבלת שבת" — שירה, „כבוד": הבעות לשבת כה, באה ישראל אלהיך: קריאה בספרי המקרא, כפי טיפולסיה בעיני ביתה של הפרשה, בפי ד"ר יוסף בורג. פרקי מוגה שיחה בהלכה לשבת מאת הרב עובדיה יוסף.

רשת ב'

08.10 החדשות 08.15 „בוקר טוב" 08.55 „הארץ האהבה" 10.05 „כאן בבית" 11.40 לאן הצבא 12.05 „במקצב יותר" 12.30 שירים כשלנו 13.05 „בתי היוזמי" 14.10 „עד ארבעה" 16.10 רגע של עברית.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר 07.55 בה מטבע 08.05 יומן הבוקר 09.05 די"ש עם דיד 09.55 לעולם לא אבכה 10.05 תביב וכליס 10.55 ביה בטיח 11.05 הנים הפעם, הפקד 11.55 בה חדש 12.05 קנך החברים 12.25 נכבד בצהריים — להקת פיקוד הברכה 12.55 הבנרה היהודית 13.05 כבה המן 14.05 בצעד הברגנית 14.55 הפסרת ההבנות 15.05 עלה לפני שבת.

טלוויזיה כללית

15.00 „איבנהו" — סידרה בת 10 פרקים על פי ספרו של ס' וולטר סקוט המופקת בתקופות הצלבניים. פרק ראשון: „התגבנות בלי נסבך" 15.25 טילה לבוא שבת שיחות ושירים לפרשת השבוע — פרשת „שמות".

טלוויזיה לימודית

14.00 הגבלה היהודה — ציפור לקטנים 14.08 בבקשה במבטיה — בן הזדוה „עבים הרצות" 14.25 כבה פתח פרי ילדים.

במוצש"ק

רשת א'

18.05 „איני אתנולי" 19.05 יומן השבת 19.50 פרקי היום בבנ"ך: ישעיהו פרקים כ"ו, כ"ח, קריאה כפי מפה הובב ושיחה 20.05 החדו מהבקם דרוזובתסטיין ה"שראל — נוגיבה 20.07 רפיטל 21.05 „הבמתה בלובה כלבה" — על בגת של הבלה 22.05 „בליט שבנסות לעבר" 23.05 „בוסר קה קלאסית כבוזבהך" 00.10 „המסנהר שבאל אל הוד חים."

רשת ב'

18.05 „הבוזרים של אדי 18.30 ממנרש הכפוזים 21.05 „בחוגהיי" 21.45 „בגבער בפורים" 22.05 „להזר הגוהר" 23.05 „דרינק" 00.10 „דודופקי" — הבבד.

גלי צה"ל

18.05 פרנ"יה — רצח כפול שבוגא 19.05 הבהוה טוב שורות ביוון 20.05 הבינו לבניו 21.05 בבורות בכורה — צורך: ביצה איגון 21.35 שירים בתוך פרסים ובחות בהיקאליים 22.05 בלים שלוגים 23.05 „קברות" עם יצחק סיבלר 23.53 שיחת חצות 00.05 יומן הצגות 00.30 ציפורי לילה.

טלוויזיה כללית

18.00 חדשות 18.04 די"ש עם סיר (ערבית) 18.32 היהודים והבהצאות 18.45 „פרברי הציוי" 19.30 חדשות 20.00 „בלוח לתוך" 20.30 בבים יחוזשות 21.00 כבבה בגבורים 21.45 „בוביק" — „בבבע פוקסי" 22.55 פגוגו של יום — חדשות.

בירושלים

מרכז המסבאות והמדליות בירושלים

● קניה ● מכירה ● החלפה

משלמים מחירים גבוהים

מרדכי בן־הלל 5

חשוד בהריגת רוכב אופניים

נהג מכונית צבאית, עזר בוסקילה, שנעצר כחשוד בהריגת רוכב אופניים במפרץ חיפה, כפר אתמול בבית משפט השלום באשמה. המנוח שלמה בוינפלד, בן 54, נהרג ביום ד' בבוקר, עת שרכב על אופניו בכביש חיפה—עכו.

בתי קולנוע

ירושלים

שעות הצגות

בימי חול — 900 — 700 — 400

אורין מרי המזוהמת ולארי המטרף

הבירה שבוע 2 גבר ושמו פלטפוס

אורנע שבוע 2 משאלת מוות

תל־אביב

אסתר איש הכנופיה

גורדון שבוע 8 הולך רגל

גת שבוע 15 אמריקן גראפיטי

פאר בר מזל

סינרמה מיסטר מג'סטיק

חן שבוע 2 ג'אגרנאט

דרייב אין הכלבלב טין טין 5.00, ריטה יוצאת למלחמה 7.15, סיגרים קטנים 9.45

חיפה

ארמון שבוע 2 ג'אגרנאט

עצמון שני גברים בעיר

ירון חוזה במרס

חן שבוע 5 גולד

אורלי שבוע 6 אורגזי

פאר שבוע 2 שוגרלנד אקספרס

אודה שבוע 2 שנה טובה לאוהבים

התיאטרון הישראלי

במוצ"ש 4.1.75

הבימה

„מקימפי" — באולם הגדול

„שו, מי יולים" — באולם הקטן

הבימרתף:

„על קלות דעת" — ב־9.00

הקאמרי

שלש מסיבות

התיאטרון העירוני חיפה

נבי התרבורה — חיפה

האופרה הישראלית

רחוב אלנבי 1 תל־אביב, טל. 52252 מייסדת ומנהלת: א. דה־פיליפ

4/1 ערב גאלה
5/1 לה־בוהם אופרה מאת פוצ'יני
7/1 הרוזנת מריצה — אופרטה מאת קאלמן
9/1 כרמן — אופרה מאת ביזה בחיפה ב־9 — אולם ארמון
11/1 לוציה די לאמרמור — אופרה מאת דוניצטי
12/1 הרוזנת מריצה — אופרטה מאת קאלמן
13/1 כרמן — בירושלים ב־8.30 בבנייני האומה
16/1 נישואי פיגארו — אופרה מאת מוצרט
19/1 דון פסקואלה — אופרה מאת דוניצטי
21/1 לה טראוויאטה — אופרה מאת ורדי
25/1 ריגולטו — אופרה מאת ורדי

הצפה

עתון יומי

HATZOFE DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ, העורך: ש. דויטשה, מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל. 35421, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 41144 ✱ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148, טל. 234910, בערב טל. 528344 35609 ✱ סניף חיפה רח' ארלוזורוב 1, טל. 663628 דפוס העשור בע"מ ת"א, רח' המסגר 66, טל. 31554.

●

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות והפרסומים

לוח הצופה

● פילים הקונה רהיטים אנטיקה פריז'ידרים ולרדיות ודודשות — 864938 בערב 876852.

● מרכז מכונות גילוח חשמליות תיקון, מכירה, חלקים, צבעים, ביאליק 12, רמת־גן 736164.

● השבוע יפתח בבני ברק אי"ה קורס ל„עבודות נוי" לנשים הכולל: תכשיטנות, עבודות זכוכית, פורנירה, אהילים, רצוי בפרטים 796779.

● למכירה דירה בת 1½ חדרים באבן גבירול 115 לפנות ברמת אביב רידינג 5 כניסה ב' קומה ב' ליפרין בין השעות 6—4.

● למשפחות מסורתיות דירות מרווחות בגבעת סביון (ליד ישמח משה) 2 חדרים החל מ־133,000; 3 חדרים החל ב־166,500, 4 חדרים החל ב־192,500. אפשרות למשכנתא. בקום בית ספר וגן דתי. „אפריקה ישראל להשקעות" בע"מ טלפון 03—751540, 03—50281, 03—757191.

● ההזדמנויות „רי"דרי" — חל גנים ארבעה גדולים קיר נוף נהדר הסקה ארונות קיר מטבח מפואר לק 299,000 — בצפון היפה, 3½ לוקסוס הסקה אפשרי רהוט מלא מהרהים למכורי מחיר סביר — רמת אביב, 3 + פ"א 278,000, טל. 03—765187, 03—233144.

● למשפחה דתית בצפון ת"א דרושה אשה + המלכות לטיפול ב־2 ילדים (אחד בגן) + עבודות ביתיות ליום עבודה מלא, אפשרות לינה. 03—622274 בשעות היום.

● למכירה 3 חדרים 104 מ"ר קרית הרצוג בני ברק 180,000 טלפון 03—799104.

לוח ירושלים

● למכירה בירושלים, דירת גג, 3 חדרים מטבח גדול וגג צמוד, זרות בגיה. 286405.

● בירושלים, ברוממה, דירת 2 + הול + 2 חדרים ומרפסת בבניה. 532322.

● קורסים למזכירות, קוסמטיקה, תספורת, כהירה בבכונה, לאה מנטל, גהום 9, 02—288951.

לוח חיפה

● דירה, ברחוב השילוח למכירה קומה קרקע 2 חדרים גדולים ומטבח גדול. 245098 או 642075.

מוסד הרב קוק

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

זה עתה הופיעו

כתבי הרב יהודה אלקלעי

בתוספת מבואות, הערות ובאורים

מאת

ד"ר יצחק רפאל

2 כרכים

המחיר: —.36 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, רח' אלנבי 87, טל. 615036

14 כרכי

האנציקלופדיה התלמודית

שהופיעו עד עתה

מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ענינים, עד אות חי"ת, בכל שטחי ההלכה: ברכות ותפילות, זרעים ומועד, נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים, ארץ ישראל והמקדש, טומאה וטהרה איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט"ו—פ"ו בהכנה לדפוס).

מחיר כל כרך -.46 ל"י

ניתן להחליף כרך א' הישן במהדורא חדשה ומושלמת — עם 10 עמודים חדשים במחיר —.22 ל"י.

רק אצל:

האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים

מכירה ראשית לא"י:

חיים גיטלה, רחוב ביל"ו 4, תל־אביב

פרסי הצפה תשל"ה

„הצפה" מגיש לקוראיו גם השנה מבחר ספרים בתורה ודעת עולם, במסגרת מפעל הפרסים השנתי.

החותם על העתון לשנה מראש בסך -.420 לירות יוכל לזכות באחד הפרסים הבאים:

	מחיר רשמי בל"י	מחיר למנוי בל"י
✱ עטורי תורה מאת א. י. גרינברג — 6 כרכים	105.—	50.—
✱ משנה תורה להרמב"ם — 6 כרכים מהודרים	165.—	100.—
✱ תורה — מקראות גדולות — 5 כרכים	50.—	10.—
✱ פירוש המשנה להמאירי — כרכים ד'-ה'	55.—	20.—
✱ חידושי הריטב"א — 4 כרכים	59.—	10.—
✱ התלמוד ותרבותו מאת א. מ. נפתל — חלק ב'	28.—	5.—
✱ אנציקלופדיה לגיאוגרפיה תלמודית — 2 כרכים	49.—	15.—
✱ אנציקלופדיה הלכתית — מפתח ההלכות לרמב"ם ול„שלחן ערוך"	48.—	15.—
✱ אנציקלופדיה על הזוהר — „אדרת אליהו"	48.—	15.—
✱ אנציקלופדיה „מאיר נתיב"	38.—	10.—
✱ הגדה של פסח, מהודרת	32.50	10.—
✱ פרקים במחשבת ישראל — מאת הרב ש. ישראלי	32.—	5.—
✱ דברי ימי אירופה — 3 כרכים — מאת א. ל. פישר	54.—	20.—
✱ מחזור הצומח והחי לפי עונות השנה, מאת אליעזר שמאלי — 2 חלקים	38.—	10.—
✱ פרחי בר מנגב עד חרמון, אלבום מהודר	45.—	10.—
✱ „שחוק מינו", אנתולוגיה לספרות והומור — 2 כרכים	65.—	25.—
✱ ספר הבית (מאה עצות לעקרת הבית)	22.—	2.—
✱ משנתו של הרב קוק — מאת צבי ירון		חנם
✱ חכמי הספרדים בא"י — מאת שרגא וייס		חנם
✱ אגרות ארץ־ישראל — מאת אברהם יערי		חנם
✱ תחומים וחותם — בחינות בספרות לאור המסורת, מאת אברהם בלאס		חנם
✱ ספר החינוך, עם הגהות בעל „משנה למלך"		חנם
✱ ספר הלבת, ברכות הנהניך		חנם
✱ חידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם		חנם
✱ ארץ ישראל, הלוך ונסוע בארץ האבות — מאת א. בר — 2 חלקים		חנם
✱ בדרך טובים, דינים ומצוות שבין אדם לחברו — מאת הרב ד"ר י. מוריאל		חנם
✱ על אבות לילדים — סיפורי תורה לילדים — מאת רבקה אליצור — מהדורה מתוקנת		חנם
✱ חכמת החיים של עם ישראל — מבחר אמרות ופתגמים		חנם
✱ „אינטליה" — מאת ישראל ארליך		חנם
✱ מלון רב־לשוני (1400 ערכים)		חנם
✱ 2 ספרי בישול — בהוצאת „מסדה"		חנם

מיבצע מיוחד לחודש זה

פרס חינם נוסף

חותם שישלם לשנה מראש במשך ינואר 1975 יקבל ספר חינם מבין פרסי החינם וכן יהיה זכאי לקבל את הפרס הרגיל ממפעל הספרים השנתי.

פנה עוד היום לאחד מסניפי „הצופה" בארץ

תל־אביב	ירושלים	חיפה
בית „הצופה"	רח' בן־יהודה 3	רח' ארלוזורוב 1
רח' המסגר 66	טל' 234910	טל' 663628
טל' 35421		

مكبر من الاصل

הגר"ש גורן: עולים שירדו מהארץ אינם ראויים לעזרה

„עולים שירדו מן הארץ ויושבים עתה באירופה הם בבחינת מוציאי דיבת הארץ רעה ודינם כדין המרגלים ובשום כך אסור ליהודי הפזורות לעזור להם" — אמר הרב הראשי לישראל, הגרי"ש גורן, בתשובה לשאלת יהודי שהתקשר טלפונית מווינה שבאוסטריה ל„שיחה־ישראלי" במסגרת תוכנית הרדיו „פסח לך רבי" ששודרה בשידור חי.

הגרי"ש גורן אמר כי „העולים — היורדים מהווים מכשול עצום לעליה ופוגעים באינטרסים החיוניים ביותר של מדינת ישראל. בין היתר, הוא ביסס את דבריו על צורא הפסוק שהורה שלא לתת מעשר ללויים שאינם עולים ארצה.

שביתת עובדי „אל על" נוגדת את ההלכה

בתשובה לשאלה נוספת פסק הגרי"ש גורן כי שביתת עובדי התחזוקה ב„אל על" נוגדת את ההלכה בכל הבחינות, מאחר שלפי הדין אין זכות לעובדים לפגוע במדינה ללא הצדקה וללא היגיון.

הרב הראשי קבע, בתשובה לשאלה אחר המאזינים, כי הפלשתינאים הם תושבי ארץ ישראל ויש להעניק להם זכויות שוות לאזרחים היהודים. הגדרה זו אינה חלה על חברי אש"פ, באשר לפי ההלכה כל חבר באש"פ חייב באחריות על רצח נשים וילדים.

בהמשך התכניה, שנערכה על ידי אברהם דורון, התיר הרב הראשי לחברי „המשמר האזרחי" לשאת נשק בשבתות ובמקרי הצורך אף להפעיל לכבות פנסים.

בשאלה נוספת קבע הרב הראשי כי אסור לגבאי בתי כנסת לצרוך כקטי בר מצווה להילולים המגיעים לבתי כנסת עם רכבם.

משרד ההסברה מקים שירות ידיעות ישראלי רשמי

מאת שאול מייזליש סופר „הצופה"

שירות ידיעות ישראלי רשמי, ראשון מסוגו בארץ, עומד לקום בימים אלה. שמטרתו לספק, בשלב ראשון, ידיעות ופרשנות מוסמכת לכתבים זרים המוצבים בישראל.

מנכ"ל משרד ההסברה, דוד פרחי אישר אמש בשיחה עמי, כי משרדו מריץ פרוייקט זה לתקופת נסיון. אם יצליח השלב הנסיוני, שיארך שישה חודשים, תיבדק האפשרות להפיץ את השירות לסוכנות ידיעות רשמית שתספק ידיעות בטלקס לכל מערכות העתונים בעולם.

שירות הידיעות הנקרא „אי. אן. אס." („איזראל ניוז סרוויס אינפורמיישן") כבר ערך „הרצאה" ראשונית ומנכ"ל משרד ההסברה אמר כי בדרך זאת יש בדעתו לפתור את הקושי של כתבים זרים להשתמש בפרשנות ובידיעות השקפות את מדיניות הממשלה. „כך לא נדחק להגיע למצב שבו כתב זר יעביר לעתונו ידיעות שבהן יצטט „מקורות יודעי דבר" ו„חוגים מקורבים" אמר מר פרחי.

נודע כי מערכת שרות הידיעות מעסיקה עתונאים העובדים בעתונים יומיים. הם מקבלים שכרם ממשרד ההסברה. בעמדו על הצד האתי של העסקה זו אמר מנכ"ל משרד ההסברה כי „אנחנו שוכרים אנשים העובדים בתחום זה, כשם שכל מעסיק בתחום אחר בוחר אנשים המומחים בתחומו".

פעילים ב„חרות" מבקשים לנסות לשכנע את ד"ר הלוי לחזור בו מפרישתו

מאת סופרנו בתל־אביב

מנהיגי „חרות" הביעו אתמול משאלה שראשי המפלגה יפגשו עם חה"כ ד"ר בנימין הלוי, וינסו לשכנעו לחזור בו מפרישתו.

מוסדות „חרות" עומדים להתכנס בראשית השבוע הבא לדיון בפרישה של ד"ר הלוי. כמה מפעילי „חרות" תובעים לקיים דיון מעמיק בנושא, בציינם כי פרישתו של ד"ר הלוי עשויה לגרום לפרישה נוספת של עסקנים ופעילים. „יש לטהר את האווירה בתוך המפלגה" — אמרו לנו אותם הדוברים.

לבד מכך הובע החשש כי הודעתו של ד"ר הלוי, שאין בדעתו להחזיר לפי שעה את המנדט למפלגתו והוא לא יפרוש מסיעת „הליכוד" בכנסת, כוונתה — להכשיל בפעילות ארגונית ולא כן הנמנע כי פעולה זו עשויה להצמיח סיעה חדשה בתוך „הליכוד", בה יהיו אנשים המוגדרים כ„מתונים".

„מפלגת ניצולי השואה" הוקמה בישראל

האיגוד היהודי העולמי של נפגעי השלטון הנאצי החליט אתמול על הקמת מפלגה חדשה בישראל בשם „מפלגת ניצולי השואה". יו"ר הארגון, טוביה פרידמן, פנה בכתב לח"כ בנימין הלוי, כי יסכים לעמוד בראש המפלגה החדשה האיגוד והוא עצמו נאלץ לברוח משלטון היטלר בגרמניה.

● כמבצע זיברקין. אוהה ניסה תושב חיפה למכור לעוברים ושבים בכיכר התחתית בחיפה, הביאה למעצרו של תושב אתר, ההודו בפריצה לסוכנות מפעל הפיס בעיר.

דנים בהקמת ישיבת הסדר בפתחת רפיח

מאת שאול מייזליש, סופר „הצופה"

הקמתה של ישיבת הסדר חדשה בהיאחזות קטיף שבפתחת־רפיח או בעיר ימית, הנמצאת בשלבי בנייה, נדונה בישיבתה הראשונה של ועדה מיוחדת שהוקמה לצורך זה במרכז ישיבות „בני־עקיבא".

הוועדה, שחבריה הם הרב אריה בינה, הרב י. אריאל (שטיגליץ) ואברהם דימנט, עוסקת בתיאום בין משרדי הממשלה השונים באשר לתכנון ואפיון של ישיבות ההסדר החדשות. כידוע, כבר עוסקים במרכז ישיבות בני־עקיבא בהקמת שתי ישיבות הסדר בבעלות ובקריית־שמואל.

● כמויות של סמים מסוכנים במשקל של חמישה ק"ג נתגלו להפתעתו של תושב ת"א כאשר הם מוסתרים בסלים בתוך דירתו שבשכונת שבזי בת"א. שווי הסמים הוערך ברבבות לירות.

הנשיא קורא להעמיק לימוד ערכי היהדות ותולדותיה

מאת סופר „הצופה" בירושלים

אין דבר חשוב יותר לעם ישראל מאשר חינוך יהודי והגברת התודעה היהודית. ללא הבנת ערכי היהדות ותולדותיה, לא יוכל עמנו להתחזק מעמד בתקופה הקשה בה הוא שרוי — אמר נשיא המדינה, פרופ' אפרים קציר, במפגש שנערך בביתו עם 40 מנהלים מפקחים ומורים בכירים מארה"ב המשתתפים בהשתלמות להכרת החינוך הדתי בישראל מטעם המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה שליד ההסתדרות הציונית.

בהמשך דבריו הבליט פרופ' קציר את אמונת תושבי המדינה ביכולתם לעמוד באתגרים הקשים העומדים בפניהם וביקש מהאורחים להעביר אמונה זו לתלמידיהם וליהודי ארצות־הברית.

לפני דברי הנשיא בירכו הרב לבן אורי מלוס אנג'לס, בשם הסתדרות המחנכים באמריקה. והרב ישראל גומא, נציג משרד החינוך היהודי בניו־יורק. בכהלך הפגישה החליפו המשתתפים דעות עם פרופ' קציר בבעיות חינוך, דת ומדיניות והקשרים בין ישראל לקהילות היהודיות בתפוצות. הנהה את הפגישה חיים זוהר, מנהל הוועד העולמי לחינוך יהודי של קוגיו בישראל.

האורחים משתתפים בהשתלמות בת שבועיים, הנערכת על ידי המחלקה לחינוך תורני בגולה בשיתוף עם הוועד העולמי לחינוך יהודי של קוגיו והסתדרות המחנכים בארה"ב.

אישים ומוסדות

אדמו"רים, רבנים, שרים, חה"כ ראשי הציבור הדתי בארץ השתתפו בנשואי יוסי, בנם של דבורה ושלום זילברפרב, עם רונית, בת נעמי וישראל איסר מר קה"א, שהתקיימו באולמי „היכל־הפאר" בת"א. בסידור הקידושין והברכה ע"י החופה וב־שבע ברכות נתכבדו: סב החתן, האדמו"ר מקוידינוב ובוקושאבי. הרב בן ציון נשר, הרב הראשי לת"א־יפו הרב ח. ד. הלוי, האדמו"ר מצחוב־חיפה, הרב כ. פ. טכורש, הרב פוקס, הרב גליקמן מסוסנוביץ' חיפה, הרב כלינובסקי, הרב ציטרון, הרב אהרן זילברפרב, הרב י. מ. לאו הרב רוזנטל מיאזור והרב אהרן רבינוביץ.

החזן יהושע לרר שב ארצה

לאחר 15 שנות כהונה כחזן ראשי בבית הכנסת הגדול של קהילה „שומרי הדת" שבאנטוורפן — בלגיה, שב ארצה החזן הידוע ר' יהושע לרר, שהיה בזמנו החזן הראשי של בית הכנסת הגדול בתל אביב.

הושבעו מאות מתנדבים ל„משמר האזרחי" בבני ברק

מאת סופרנו בגוש דן

כמה מאות מתנדבים חדשים שהתגייסו למשמר האזרחי בבני ברק הושבעו אמש בטקס בנוכחות ראש העיר, קציני משטרה ומפקד המשמר האזרחי. מספר המגוייסים למשמר האזרחי בבני ברק עדיין אינו מספיק רצון, וכפי שהודיע ראש העיר, הרב י. מאיר, בתוכנית העיריה להכריז על שבוע של משמר אזרחי בעיר. בשבוע זה יבקרו מתנדבים בכל בתי האב בעיר, וכן יופיעו בכל בתי הכנסת ובתי התפילה רבנים ואנשי ציבור שייקראו לתושבי העיר להתגייס למשמר האזרחי.

לפני טקס ההשבעה הופיעו בפני המתנדבים ראש העיר, קצין משטרת מרחב דן, וסמל חבלן מהמשטרה, כמפקד המשמר האזרחי נה־פה צבי אברמסון, שניהל את טקס ההשבעה.

בשנה הבאה יוחל בבניית 30 אלף דירות למגורים

עפ"י הסכם פשרה בין שרי האוצר והשיכון

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

הסכם פשרה הושג בין שר האוצר, י. רבינוביץ, ושר השיכון, א. עופר, בעניין התחלות הבנייה למגורים בשנה הבאה.

על פי הסכם זה יתחילו בשנה הבאה בבנייה של 30 אלף יחידות דיור למגורים. הצעתו המקורית של שר השיכון היתה להתחיל בבנייה של 36 אלף יחידות דיור. שר האוצר הציע התחלות בנייה של 25 אלף יחידות בלבד.

שר השיכון העמיד את עניין התחלות הבנייה למגורים כשאלה מכרעת בעתיד הענף והצביע גם שיוזה המחוקקי שהוא מציע היא מסרכת מבחינת מצב התעסוקה וגלישה למיתון.

נודע כי עפ"י הסיכום בין שני השרים יחזרו לבדוק את היקף הבנייה במרוצת השנה.

השכר הריאלי ירד ב־5% בחודשים ינואר—ספטמבר

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

השכר הריאלי ירד בתשעה החודשים ינואר—ספטמבר 1974 בחמישה אחוזים.

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שפורסמו אתמול בירושלים, עלה השכר הממוצע במשק ב־32 אחוז בהשוואה לתקופה המקבילה ב־1973. באותו זמן חלה עליה של 37 אחוז במדד המחירים לצרכן. פירושו של דבר שהשכר הריאלי ירד בחמישה אחוזים.

השכר הממוצע לחודש הגיע בחודשים יולי—ספטמבר ל־1675 ל"י, בלי עובדים ב„השטחים".

העצור בפרשת רצח החיילת ייפגש היום עם פרקליטו

פרקליטו של יורם ביכונסקי, העצור בפרשת רצח החיילת רחל הלר, ייפגש בצהריים לשיחה בארבע עיניים עם לקוחו העצור — לאחר שאתמול הושג בבית המשפט הגבוה לצדק בירושלים הסדר בעניין זה בין המשטרה לבין פרקליטו.

בעקבות זאת בוטלה העתירה שהגיש עו"ד ח. משגב נגד מפכ"ל המשטרה והיועץ המשפטי.

בעתירתו, כתב עו"ד משגב, כי המשטרה דוחה את כל פניותיו לשוחח עם העצור וגם הפעם היחידה שהתאפשר לו לראותו, יום ד' האחרון, היה הדבר בנוכחות אנשי המשטרה ורק לצורך ההתחמת על ייפוי כוח.

יום עיון לראשי הרשויות המקומיות ברצועת עזה

יום עיון לראשי הרשויות המקומיות ברצועת עזה, בנושאי הכנת התקציבים — נערך מטעם משרד הפנים, בבניין נפת עזה של הממשל הצבאי. השתתפו בו גם עובדים בכירים של הרשויות המקומיות.

ראשי הרשויות הביעו קורת־רוח והודיה על אירגון יום העיון והשתתפו בערנות בדיון. דברי ברכה אמרו מפקד הנפה וד"ר מ. שחם, סגן המנהל הכללי במשרד הפנים. בין הברכים היו: קצין המטה לענייני פנים ברצועת עזה, אורי צ'צ'יק ר' קצין המחוז חיים ערביה.

בנק ישראל קיבל רשות להתגונן בתביעה נגד בנק א"י—בריטניה

בנק ישראל קיבל אתמול רשות להתגונן נגד תביעה בסך מיליון ל"י שהגישו שני עורכי דין נגד בנק ארץ־ישראל — בריטניה.

עורכי הדין טוענים שהפקידו את הכסף בבנק בהיותם נאמנים בעיסקה של מכירת מלון „דיפלומט" בירושלים. העיסקה בוטלה ועורכי הדין צריכים להחזיר את הכסף. בינתיים התמוטט בנק א"י—בריטניה, ומכיוון שבנק ישראל ערב להחזרת הפקדונות בבנק א"י—בריטניה, הגישו עורכי הדין תביעה נגד בנק ישראל.

בנק ישראל פנה לבית המשפט המחוזי בתל־אביב וביקש למחוק על הסף את תביעתם של עורכי הדין משה תוסיה כהן ואליהו מירון (שהיה פרקליט בנק א"י בריטניה). בקשתו זו של הבנק נדחתה על ידי רשם בית המשפט המחוזי, ד"ר שלמה לוין, מצד שני. בנתור הרשם לבקשה של בנק ישראל ונתן לו רשות להתגונן נגד התביעה.

בנק ישראל טען בבית המשפט, כי ביום שבו הופקדו הכספים בבנק, הם הועברו לחשבון של חברת „מנוף" בע"מ (שהיא חברה של קוברן וויליאמס). לפיכך, טען, אין לעורכי הדין התובעים כל פקדון בבנק, על טענה זו השיבו עורכי הדין התובעים, כי לא הם העבירו את הכספים לחשבונה של חברת „מנוף" בבנק ולכן הם טוענים, כי יש להם פקדון בבנק א"י בריטניה.

רשם בית המשפט, ד"ר לוין, החליט כי טענות אלה ראויות להתברר בתביעה בסדר דין רגיל.

שר החינוך ביקר בביה"ס התיכון המקצועי „אלישבע" בפרדס־חנה

„אני שמח כי תנועת האשה הדתית לאומית קיבלה על עצמה לתת חינוך לבת, אני מוקיר עבודתכם הברוכה ותהי ההזדמנות לומר תודה על כך — אמר אתמול שר החינוך והתרבות, אהרן ידלין, בביקורו בבית הספר התיכון־מקצועי על שם אלישבע מיכאל בפרדס חנה, שבבעלות תנועת האשה הדתית לאומית ואיגוד ערים איזור השומרון.

השר עמד על יחודו של ביה"ס, המצליח לכלול בתוכו תלמידות מכל השכבות, כל הכשרונות ומאפשר להן ללמוד במסלולים שונים בהתאם ליכולתן.

את פני השר ומלוויו קיבל יהושע סלר, מנהל בפועל של ביה"ס, אשר הסביר כי בבית הספר משתדלים לנצל מסגרות חינוכיות להתמודדות עם הנושאים השונים המעסיקים את הנוער בימינו. צויין, כי בוגרות המוסד נרתמות למשימות התנדבות לשירות העם.

לאה תירוש, יו"ר הנהלת ביה"ס, אמרה, כי תאו"ל התגייסה להפקיד לחנך בנות למקצוע, אולם העיקר הוא החינוך, המהווה היסוד הבטוח להמשך חייה. אמרה, כי תנועת האשה הדתית מוכנה להגביר ולהרחיב את פעולה החינוכית ומקווה כי משרד החינוך יגיש מלוא עזרתו.

הוסיפו דברי ברכה מר לוי, ראש מועצה זכרון יעקב, ומר דורון, ראש מועצת גבעת עדה. האורחים סיירו בכיתות ביה"ס המפוארות במבנים שונים וראו את שלבי בניית ביה"ס לחטיבת הביניים. הסיור הודרך ע"י פנחס כהן, הממונה על חטיבת הביניים.

5 כפרי תעשייה יוקמו תוך השנתיים הבאות

חמישה כפרי תעשייה יוקמו תוך השנתיים הבאות — על כך מסר אתמול פרופ' רענן וייץ, ראש המחלקה להתיישבות בסוכנות היהודית, בכינוס הוועדה להתיישבות של המרכז החקלאי.

הכפרים שיוקמו הם: כפיית גולן 2; הפן 1; הפן 2 — בגליל; שגב 1 — בגליל; צביון 3 — בגוש־עציון.

הצורך בעיצוב צורת התיישבות כפרית מסוג חדש, כלומר, כפרים קואופרטיביים אשר קהילותיהם יתפרנסו לא מחקלאות, התעורר בישראל בשני מישורים — אמר פרופ' וייץ — מלמטה ע"י גרעיני התיישבות קיימים המבקשים לחיות בצורה זו (כגון: גוזה אילן, גרעין „עליה־70" ברכות, וגרעין יהודי לנושר־צביון), ומלמעלה מתוך צרכי ההתיישבות.

משרד הדתות איזור חיפה והצפון — המחלקה להווי דתי | עיריית טבריה — הרבנות והמועצה הדתית טבריה

בס"ד

הזמנה לרבנים ולמשמשים בקודש באיזור חיפה והצפון

יום לימוד ועיון במשנת הרמב"ם

בהשתתפות מרן הרב הראשי הראשון לציון

מוה"ר **עובדיה יוסף** שליט"א

את דבר משרד הדתות יביא המנהל הכללי

מר דוד גלס

יום העיון יתקיים אי"ה ביום ראשון כ"ב בטבת תשל"ה (5.1.75) בשעה 9.30 בבוקר באולם „פלורידה" קרית שמואל טבריה ויימשך עד שעה 12.30 בצהרים.

ברכות: הרה"ג מאיר ועקנין שליט"א הרב הראשי של טבריה

מר משה צחר ראש העיריה

הר' זוסיא לוריא מ"מ ראש המועצה

על משנת הרמב"ם ירצו: הרב א.ד. אוירבך שליט"א; הרב דוד פריץ שליט"א

הרב נחמיה ראטא שליט"א; מר ישראל לבנון

דברי סיכום: הסופר מאיר אהרן

העליה לקברו של הרמב"ם בשעה 12.30

חידון במשנת הרמב"ם ייערך בשעה 2.30 אחה"צ

באולם בית הספר „יסודי ההוראה" לתלמידי בתי הספר היסודיים בטבריה.

■ הציבור מוזמן ■

אמפיסל

צמר עדיין מציעה

במחירים הישנים!!!

והסיבה היא...

אמפיסל קונה כמויות עצומות של צמר ישר מרב בתי המתכשות לתוצר סריגה... ללא סיטונאים (הצגת למעלה מ־110,000 ק"ג). אז לכך המחיר שאנו משלמים (לצמר מאוכות מעולה) הוא לצמוות 20% פחות מהמחירות אחרים — וחסכון זה מתבטא במחיר של 20% פחות ללקוח!

כל הצמרים באחריות מלאה!

הולנדיה	50 צמר	1.45 ל"י
אנגור	50 צבעים	2.95 ל"י
טליה	סינטטי	3.45 ל"י
מירה	30 צבעים אופנתיים	3.65 ל"י
מירון	בלאי מוגבל	2.95 ל"י
רונית	בלאי מוגבל	1.95 ל"י
אילנה	100 צמר	3.95 ל"י
עלית	60 צמר	3.95 ל"י
ארנון	בשלל צבעים	2.65 ל"י

עכשיו יותר מתמיד חסכי ב: **אמפיסל**

תל אביב: המלך ג'ורג' 6; אלנבי 98; אבן גבירול 6; תחנה מרכזית; מולת בניין 6. ירושלים: יפו 43; בית ג'וברני 21. חיפה: הרצל 31. באר שבע: הרצל 66. חולון: סוקולוב 66; מרכז מסחרי קרית שרת. ראשון לציון: רוטשילד 46. רחובות: הרצל 194. פתח תקוה: אמפיסל אמש כנפי 3. רמת גן: רח' ביאליק 3.

אשדוד: שבי ציון 127. רעננה: אחוזה 109. הרצליה: סוקולוב 16. נתניה: אמפיסל התחנה מרכזית; אלפי הרצל 7. נהריה: ויצמן, הרצל 77. עפולה: אמפיסל, מרכז מסחרי. דימונה: השוק 36. אשקלון: אמפיסל, רחוב הרצל. גבעת שמואל: מרכז מסחרי. קרית גת: בנין רסקו 168. אילת: אמפיסל, מרכז המסחר רח' התמרים.

בס"ד

ברוכים הבאים בשם ה'!

בשמחה ובגיל מקדמים אנו בברכה את שובם ועלייתם של קרובינו, ידידינו ומכובדינו

החזן העולמי

הר"ד יהושע לרר ורעיתו שרה הי"ו

(חזן ראשי באנטוורפן — בלגיה)

לארצינו ומולדתינו

יהי בואם ברכה ולהצלחה

משפחתם, ידידיו ומעריציו ברחבי הארץ

„משהב"

החברה לשכון, בנין ופתוח בע"מ

מציעה

למכירה

בבני־ברק

רח' השומר 83

דירות בנות 3 חדרים

87 ממ"ר

קרקע פרטית

משכנתא עד סך 40,000 ל"י

מחירים סופיים

מתעניינים דתיים יפנו למשרדי החברה

רח' לילינבלום 27, ת"א, טלפון 58144

הוצאת „השכל" ליד מכללה ירושלים — ת.ד. 3433 ירושלים — טל. 521631

יצא לאור הספר:

„משך חכמה" לשמות

מאת הרב מאיר שמחה הכהן זצ"ל מדווינסק

מהדורה מבוארת, בתוספת הערות ומראי מקומות

ערוכה בידי הרב יהודה קופרמן

המחיר: —.36 ל"י

בהזמנת שני ספרים יותר 20% הנחה.

בהזמנות נא לפנות לפי הכתובת: הוצאת השכל, ת.ד. 3433 ירושלים.

קטלוג ישלח חינם לכל דורש

תנועת האשה הדתית הלאומית

סניף תל־אביב

מודיעה על סיום מבצע „בגד יול" בבניינו רח' אחד העם 108 קומה ב'. המחסן פתוח באופן קבוע פעמיים בשבוע:

ביום שני בבוקר בשעה 10—12;

ביום רביעי אחה"צ בשעה 4—6.

במחסן מבחר בגדי־חורף למבוגרים ולילדים.

הקהל מוזמן!

תנועת האשה הדתית הלאומית

סניף תל־אביב

משרד החינוך והתרבות — המחלקה להשתלמות עובדי הוראה | אוניברסיטת בר־אילן — המדור להשתלמות מורים

מתכבדים להביא לידיעת ציבור המורים על עריכתו של יום עיון בנושא:

„אומות העולם נוכח שואת יהדות אירופה"

אשר ייערך ביום ג', כ"ד בטבת תשל"ה (7.1.1975) בשעה 16.00 באודיטוריום ע"ש יהדות ארגנטינה בקמפוס האוניברסיטה.

פתיחה:

פרופ' מ"צ קדרי, ריקטור האוניברסיטה

מר שלמה נצר, מפקח מרכז על הוראת היסטוריה

מושב א':

יו"ר ד"ר דבורז'צקי

„בתעצמות הדמוקרטיות נוכח השואה" — ד"ר חיים שמיר, אוניברסיטת ת"א

„מולנד יהודים — עיון משואתי" — ד"ר לני יחיל, האוניברסיטה העברית

מושב ב':

דיון בקבוצות על הוראת תקופת השואה בביה"ס התיכון

קבוצה א' — „הוראת תקופת השואה על רקע ההיסטוריה הכללית של עמי אירופה" — מנחה: ד"ר צבי בכרך

קבוצה ב' — „שמור להמשך בהוראת תקופת השואה" — מנחה: ד"ר יוסף ולק

— חומר עזר על יום העיון יחולק למורים —

עיריית חולון

עיריית חולון מודיעה על חלוקת הפרס הספרותי ע"ש חיים משה שפירא ז"ל

לשנת תשל"ה. גובה הפרס —.2,000 ל"י.

הפרס ינתן ליצירות בתחום הספרות התורנית. על קבלת הפרס יכולות להתחרות יצירות מוגמרות, של לא פחות משני גליונות דפוס. ילקחו בחשבון גם ספרים שיצאו לאור לפני מספר שנים.

הסופרים והמו"לים המעוניינים להשתתף בתחרות, מתבקשים להמציא את הספרים בארבע עותקים לעיריית חולון, מחלקת התרבות, עד יום ו' י"ט בשבט תשל"ה, 31.1.75.

המפלגה הדתית לאומית - הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

מחלקת הארגון

מועצות סניפים פתוחות

בשיתוף עם המרכז לחינוך הדתי

מוקדשות לנושא:

בעיות החינוך הדתי

הרצליה — שני, כ"ג בטבת תשל"ה — 6.1.75 בשעה 6.00 הח' אליהו פרוידר הח' שמואל...

נתיבות — שלישי, כ"ד בטבת תשל"ה — 7.1.75 בשעה 4.00 הח' צבי ברנשטיין, הח' דוד...; הח' אליהו לנדנר.

אופקים — שלישי, כ"ד בטבת תשל"ה — 7.1.75 בשעה 6.30 הח' צבי ברנשטיין, הח' ד...; הח' אליהו לנדנר.

אשדוד — שלישי, כ"ד בטבת תשל"ה — 7.1.75 בשעה 7.00 הח' שלום בלבה והח' ...

ראשון־לציון — רביעי, כ"ה בטבת תשל"ה — 8.1.75 בשעה 7.00 הח' אליהו פרוידר...; הח' שמואל ניצות.

קרית־גת — רביעי, כ"ה בטבת תשל"ה — 8.1.75 בשעה 6.00 הח' דוד ... הח' אלי ...

רעננה — חמישי, כ"ו בטבת תשל"ה — 9.1.75 בשעה 5.30 הח' צבי קנית הח' שמואל...

יהוד — חמישי, כ"ו בטבת תשל"ה — 9.1.75 בשעה 7.00 הח' צבי קנית הח' שמואל...

כפר־אתא — ראשון, כ"ט בטבת תשל"ה — 12.1.75 בשעה 7.00 הח' בלבה שלום הח' ...

דימונה — ראשון, כ"ט בטבת תשל"ה — 12.1.75 בשעה 5.30 הח' אליהו הן־ציון; הח' ברוך דובדבני.

באר־שבע — ראשון, כ"ט בטבת תשל"ה — 12.1.75 בשעה 7.00 הח' אליהו הן־ציון; הח' אלי ברקוביץ.

גדרה — שני, א' בשבט תשל"ה — 13.1.75 בשעה 5.00 הח' דוד דיניו הח' אליהו...

ברטואל — שני, א' בשבט תשל"ה — 13.1.75 בשעה 5.00 הח' בלבה שלום הח' ...

רחובות — שני, א' בשבט תשל"ה — 13.1.75 בשעה 7.00 הח' דוד דיניו הח' אליהו...

כפר־יבנה — שני, א' בשבט תשל"ה — 13.1.75 בשעה 6.00 הח' פרץ חיים הח' אליהו...

חולון — רביעי, ג' בשבט תשל"ה — 15.1.75 בשעה 7.00 הח' דוד דיניו הח' ברוך ...

תל־חנן—נשר — רביעי, ג' בשבט תשל"ה — 15.1.75 בשעה 6.00 הח' בלבה שלום הח' ...

כפר־סבא — שני, ח' בשבט תשל"ה — 20.1.75 בשעה 7.00 הח' דוד דיניו הח' ברוך ...

מחלקת

התרבות וההסברה

המפלגה הדתית לאומית · הסתדרות הפועל המזרחי בישראל

יפו — גבעת עליה

בליל שבת, כ' טבת תשל"ה (3.1.75) תתקיים הרצאתו של הרב הגר על פרשת השבוע, בבית הכנסת „זכרון קדישין".

רמת־גן

יום א', כ"ב טבת תשל"ה (5.1.75) יתקיים הוג „עין יעקב" במועדון הותיקים. בהדרכת הרב משה איטפואר, בשעה 5.30 אחה"צ.

רמת־גן

יום א', כ"ב טבת תשל"ה (5.1.75) יתקיים החוג לתנ"ך במועדון „בר־אילן" בהדרכת א. ויצמן בשעה 6.30 בערב.

קרית שמואל

יום א', כ"ב טבת תשל"ה (5.1.75) יתקיים במועדון על הנושא: „לבטים ויתציים של הנוער הדתי" בהשתתפות הרב יהודה זולברשטיין, רבה של קרית שמואל. הפסיכולוגית — ד"ר חוה קיי, מנהלת — עירי שטטר אולפני. בשעה 8.30 בערב במרכז לתרבות וחברה בקרית שמואל.

רמת־גן

יום ג', כ"ד טבת תשל"ה (7.1.75) יתקיים החוג לתלמוד במועדון הותיקים בשעה 11.00 בבוקר. בהדרכת הרה"ג מ.י. איטפואר.

יום א' — כ"ט טבת תשל"ה

תל־אביב

בחוג תרבות — רח' יהושע בן נון 48, יתקיים ... הרצאתו על: „הלכה יסודי התורה להרמב"ם", בשעה 7.00 בערב.

משרד הסעד

קורס למטפלות במוסדות לילדים מפגרים

מחוז תל־אביב והמרכז

לקורס מתקבלות המועמדות מסיימות שרות צבאי (או משוחררות ממנו על סמך אשור בכתב מהצבא) בנות 17½ ומעלה, בעלות השכלה של 10 שנות לימוד או השכלה מקבילה (יש לצרף העתקי תעודות).

המדריכה מבטיחה את המועמדות לקבלת תפקיד של מטפלת במוסדות לילדים מפגרים. התלמידות מתחייבות לעבוד 3 שנים בעבודות לילדים מפגרים.

המשכורת: (ברוטו) של מטפלת מתחילה הינה 1,362.30 ל"י לחודש.

משך הלימודים 12 חודש, 5 ימים בשבוע בשעות 8—13. התלמידות תקבלנה דמי כיס, נסיעה ותלבושת בסך —.200 ל"י לחודש. (המוענקת ע"י אלוין ג'וינט בישראל).

תכנית הלימודים כוללת בין היתר:

גוף האדם — רפואה והגיינה — פסיכולוגיה — המוסד — דרכי הטיפול בו — הבעה עברית — אינפורמציה על שירותי הסעד — סיורים לימודיים במוסדות חינוך לילדים מפגרים — מיומנויות — ספרות ילדים — מלאכה — קישוט וציור.

המחזור יפתח בחודש ינואר 1975,

ברמת־גן, רח' הראשונים 7 (עין עלית).

● על המעוניינות לפנות למשרדי המחוזית, ירושלים רח' בית הערבה 7, תלפיות, 02—261236, 02—261912.

אנו מודיעים בצער רב

על פטירת ראש משפחתנו היקר

ר' שמואל אברהם

בן הרב אליעזר מובשוביץ ז"ל

איש צנוע וישר

הלויה תצא היום, יום ששי, כ' טבת תשל"ה (3.1.75) בשעה 11.00 לפנה"צ מבית הלוויות הצירוני, רח' דפנה 5, ת"א, לבית העלמין בקרית שאול.

המשפחה האבלה

למאיר אזרד ומשפחתו

מושב שוקדה

אתכם אנו באבלכם בהילקח מכם

אביכם ז"ל

המועצה האזורית עזתה

ראש המועצה, צוות העובדים

מורים ותלמידים

קרית החינוך עזתה

במלאת שלש שנים לפטירת בעלי ואבינו היקר

הרב ר' יעקב־יהודה יקיר

(קוליקר) ז"ל

תתקיים אזכרה ביום ב' כ"ג בטבת תשל"ה 6.1.74 בשעה 15.30 בבית העלמין בקרית שאול.

נפגשים ליד השער.

סיום מסכת יומא לזכרו — בבית הכנסת של הפוהמ"ז ברח' מוהליבר 10 בשעה 17.30.

ביום א' כ"ב בטבת סקס הלוקה פילגוה לתלמידי ישיבת „הכותל" בשעה 18.30, בישיבה ה„כותל" בירושלים.

המשפחה

האם צפוי לחץ אמריקני?

מאת יעקב אדלשטיין

כל המדינאים שיש להם יד ורגל במדיניות, מתנבאים בסגנון ד: בקרוב צפוי לחץ אמריקני על ישראל, לנסיגה מרחיקה לכת צ, כדי לוותר למצרים, המודרת תקופת רגיעה נוספת. הצורך ץ אמריקאי מתבסס על שתי סיבות — האחת, החשש מפני צוצות מלחמה במזרח התיכון שתביא לחרם נפט חדש ותח־ ומות המערכת הכלכלית של המערב; השניה, הצורך להחזיק מצרים במסגרת השפעה מערבית ולא להרשות לה להכנס שוב ועותיו של הדב הרוסי.

...רות שני אלה על ישראל לשלם בע שלה, בנסיגה מרחיקה לכת י. במאבק מסביב לגודל הנסי־ הצמד ישראל לא רק מול מצ־ אלא גם מול ארה"ב. וזה ענין הרבה יותר. והו אחד הנימו־ סקאדאת משתמש בו כלפי יתר ות ערב, להצדקת הכרים עם אל.

שיח פורד — אלון

קובל שבלי עזרתה של ארה"ב בכוחה של ישראל לעמוד ב־ כה המדינית והצבאית כאחת. שלחץ אמריקאי הוא ענין מסו־ יותר מאשר כל לחץ אחר, בין רוסי ובין לחץ ערבי. היות זו בלה במיוחד על הערבים הסוע־ שבעצם ישראל היא משובה א־ קאית ומה שעל ארה"ב לעשות לצוות על ישראל לסגת ומכ־ ישראל תעשה זאת.

כשר הנשיא ג'רלד פורד, אמר בשיחתו עם שר החוץ אלון, ש־ מה שידרשה הערכת כלכלת ה־ ב, השיב לו אלון, כי לא יוטבו יל על ישראל „את כל המהומות וולם". סף הכל ישראל נלחמה ן שלום ואין היא אחראית לעי־ כולו, שבעצם אינו רואה את ו גם אחראי לה. מדוע להטיל ז את כל האחריות לשלום העו־.

גה ועוד: אם ישראל תוותר ל־ ים את כל מה שהיא רוצה, ב־ ד ביניים מה ישאר לטרום לשי־ הסופי, שלב השלום? והרי מ־ ד כרגע בהסדר ביניים בלבד ולא סודי סופי. במצב נה עלולה מצ־ לדרוש נסיגה לגבולות 1947 שבהם הבריז איספאל פתאי, הוע המצרי כתנאי להסדר כ־ ישראל אינה צריכה לוותר על תה לשלום בגלל החשש מהה־ ג כלכלת העולם. המערב צריך צג לעצמו אם הערבים מטילים ו חרם נפט. אם אין הוא יכול נו לעצמו, מה זכותו לדרוש מ־ אל לצאת לו על השבונות?

שה לדעת אם דברי אלון שכנעו הנשיא פורד. אבל דבריו מבט־ מה תושבת ארה"ב על המצב. ם נביא מדברי קיסינג'ר על לחץ יקאי, הרי שאין הוא אוהב ל־ צע בגלל לחץ הוא משתמש ים, סכנות, דברי הגיון ועוד. זה לחץ אינה באה לדיפלומטיה ביקאית, והא גם אינו משתמש ים, נשק תמורת המכבים תסד־ לדעתו, אין לראות את זה כך. מול ויתורים. אלא יש לראות כשני דברים מקבילים באופן ..., הו ניסוח אלגנטי של הענין. נבל אם נסקור את העבר, נוכח את לחץ אמריקאי, ורק לחץ זה א לנסיגות ישראליות. אולם ב־ המקרים היה הלחץ האמריקאי עה הוכח אחר כך כמעט יסוד־ במבנה המצב.

חצים האמריקאניים

לחץ האמריקאי הראשון הופיע בשנת 1949, כאשר צה"ל הגיע לשערי אל עריש ועמד לשים נור את עזה ובנותיה, הצבא ה־ רי עמד לכוד בעזה. בימים ההם ; עדיין הסכם הגנה בין מצרים ין בריטניה, צבא בריטי חנה ב־ ית. מצרים פנתה לבריטניה כדי תסייע לה. בריטניה פנתה לארה"ב. אפיסודים בריטיים הופלו בקר־ ; הדבר גרם להחמרת המהומות. ה"ב פנתה לישראל בדרישה ל־ ה מאל עריש כדי לא להעמיד ן בריטניה במצב מביך.

ראש הממשלה דאז ד. בן גוריון נה ללחץ. צה"ל נסוג מאל עריש מעת עזה נשארה בידי מצרים. ל"ז בתקופה כאשר ישראל טרם יתה תלויה בארה"ב באספקת ציוד אי, שכן רוב הציוד הצבאי בא דווקא ממזרח אירופה.

הלחץ השני בא במלחמת סיני שנת 1956. אף לחץ זה הצליח. ... אימה אז בשלוח מתנדבים ... כדי להבריח את ישראל ל־ ת. ארה"ב המעורבה כדי למנוע ... נשיא ארה"ב הגנראל איי־ זהאור איים בשדר לבן גוריון, כי א יפסיק את המגבית היהודית ישראל לא תציית. ישראל נסוגה ך הסכם עם ארה"ב באמצעות הני ה, הצהרה בקוים על חופש השיט ... טיראן. בשלב קצר מאוחר, וקשר מצד המצרי עם ברית ה־ צות תמיכת ישראל בוקפה לזכות ... של ברית המועצות ולא לד־ ת לחצה של ארה"ב הנשיא איי־ ... הודה אחר כך בטעות של ... המדיניות האמריקאית שלחצה על ... לסגת. כאשר השועבד לברית ... המועצות וארה"ב איבדה את הש־ ... במצרים. גם לאחר שהיה ... לבאגד שהנסיגה הישראלית ... רק בשל לחץ אמריקאי.

הלחץ השלישי בא במלחמת ההת־ ... עם פירסומה של תכנית רו־ ... פרסום התכנית בא בהפתעה ... אבל זה היה תמרון אמרי־ ... שנועד לרכך את ישראל. ה־ ... גם התכנית לא היה קשה ... משום שלא היה מדובר ב־ ... לבצוע מיד. יש סבורים ש־ ... רוג'רס לא נגנזה עד היום. ... להוציאה מן המקרר". — ... מדינאים זוים.

הלחץ הרביעי בא במלחמת יום ... היה זה לחץ להפסקת ... כפית. הוצבה מלמעלה ... התימת הסכם מוסקבה. ל־ ... היו שלבים לבים, השלב של ... ישראל להסכים להעברת הס־ ... הארמיה השלישית הנצורה. ה־ ... של הסכמי ההפרדה, שאף בהם ... על ישראל לוותר בניגוד ... קודמים, לא הופעלו הפעם ... של ישראל, אלא מה שקר־ ... „שכנוע הגיוני".

... „ששת הימים" הצליחו מ־ ... שארה"ב לא הפעילה בה לחצים ... של ישראל, מלבד הלחץ ל־ ... את התקהשות בריכת המלך ... בגלל איומים רוסים. הסמים ... לחצים מצד ארה"ב ב־ ... ששת הימים היו, משום ש־ ... סוריה, והציאו עצמן מהפ־

פנה אמריקאית ומצרים הפרה הסכם על חופש השיט במיצרי טיראן. לכן הבינה ארה"ב שלא נשארה לישראל שום אופציה מדינית אלא צבאית בלבד.

ארה"ב עודנה התוקה והמובילה במדיניות תבל, אך היא טרם הש־ תחררה כליל מהטראומה של המל־ חמה האומללה בוייטנאם. היא ע־ מלה עדיין לרפא את פצעי פרשה ווטרגייט. על רקע שני אלה, בצרוף למשבר הכלכלי הפוקד את המשק האמריקאי, גברו בארה"ב התחבנ־ סויות בתוך עצמה, נטיות מעין ב־ דלנות, המאפיינות לא רק את שני קצות הקשת הפוליטית אלא מתלח־ לות גם בקרב שכבות רחבות במר־ כזה. לכן ארה"ב של היום איננה זו שהיתה לפנים כאשר ראתה מחובתה להתערב בכל משבר. ופרשה קפ־ ריסין תוכיח, אילו ארה"ב היתה מאיימת על טורקיה, כפי שאיים ה־ נשיא ג'ונסון בתקופת המשבר הרא־ שון בקפריסין, לא היו הטורקים מ־ עיזים לפלוש.

על רקע זה נשענת ישראל. כיום על ארה"ב מסורקת במקצת, שכוחה הפוליטי והצבאי מוגבל על ידי הסד־ כות מבפנים. ואת יש לקחת בחש־ בון במערכת הלחצים. עדיין עומדת השאלה אם ישראל היא מצממה על ארה"ב או פמה זו היחנית. מול לחצים של הממשל יש בידי ישראל להפעיל לחצים על הממשל, לחצים של דעת הקהל, לחצים של בתי הנבחרים של ארה"ב. עוד עתה, טרם נוסו לחצים אלה אלא במעט. כיום יש לקונגרס כח גדול. והשפעה על הממשל, יותר מאשר בכל תקופה אחרת. יש בידו להכריח את הממשל לשנות מדיניותו.

האזהרות והעצות של קיסינג'ר

ד"ר קיסינג'ר מרבה להשמיע באזני האוזן אזהרה לישראל שהיא תע־ מוד מול לחצים ועליה להבכע מוקדם יותר מאשר מאוחר.

אחד השיקולים של המדיניות ה־ ישראלית היא להאריך את הזמן של המשא ומתן לשנת הבחירות לנשיאות ארה"ב. מתוך הנחה שאז לא יוכל הממשל להפעיל לחצים. לכן מב־ קשת ישראל להרויח זמן. אלא ש־ אלה שכותבים מזלך זה לא לקחו בחשבון פולל אחר שהוא נבו ל־

(סוף בעמוד 6)

לפתוח שערים נעולים

מאת הרב שאר ישוב כהן

לא היה דור בישראל הזקוק כל־כך לגישה חדשה של הנהגה רוחנית ושל הכהונה דתית — כדור הזה שאנו חיים בו: דור של מבוכה ודכדוך מזה ושל התעלות וגדולה מזה. האורות מרובים והצללים מרובים. בקשת האורות והצללים, ניצב בתוך בן הדור, כשהוא תוהה ונבוך. ערבוביית הצללים והאורות טורפת עליו את דעתו. הוא עומד על עברי פי תהום פעורה — התהום של טשטוש דמות ושל אבדן צורה, המבקשת לטרוד מהעולם.

דור כזה מייחל לגישה חדשה ונו־ עזת. הוא מצפה למורים שידריכו אותו מתוך הבנה בעמיקה ומתוך אהבה רבה ללא קץ וללא גבול. ביון, שעולמם נטרף עליהם, דווקא משום שנפתחו להם כל השערים ונפלו ל־ פניהם כל המחיצות — מתפשים ו־ אינם מוצאים. אינם מוכנים לקבל עליהם סמכות כפויה מבחוץ. הם סול־ דים מן הממסד ומהמעבים את השגרה. הם צמאים לחידוש. הם מחילים ל־ סמכות פנימית שתתיר להם את שלוות נפשם ותסייע בידם למצוא את עצמם. הם מבקשים מי שיחזיר להם את שיווי המשקל היהודי ו־ האנושי שאבד להם. עברו עליהם שלוש תקופות של משבר נורא: התקופה של מהפכה, מרידה ומלחמה. תקופה של שואה, עליה וקיבוץ גלו־ יות. תקופה של תקומת המדינה ו־ המאבק המתמיד על בטחונה ועל עצם קיומה. כל זה נראה להם לפתע כ־ חסר־תכלית. הם עומדים מול החיים, כמו לא פענו מאומה משאלות היסוד של הקיום היהודי: הבטחון האישי והלאומי, הזהות היהודית, ושאיפת־ היסוד הטמונה במעמקי כל נפש כ־ ישראל, מדעת ושלא מדעת — הכמי־ הה להיקון עולם ולשלום אמת.

פרנס לפי דורו — הגדרה זו של חז"ל במחלוקת ר' יהודה נשיאה ו־ רבנן — מתבקשת מאד בימינו, כ־ שהיא מתפרשת — לא במובן המסורתי המקובל, כמליצה של שבח או גנאי הפרנס הדור — כפרושם הנפלא של רבותינו: תוקפו וניחותו. התקיפות או נחות הדעת הרי הן מידות יסוד הראויות להנהגה וליחסים שבין ה־ פרנס לבין בני דורו — הכל לפי הפרנס, והכל לפי הדור בו הוא חי ופועל.

משבר של שגרה

כשם שהיה משום חידוש נועז ב־ מפעל יסודה של הרבנות הראשית בארץ ישראל והנחת אבני־היסוד של משטר הדיינים הדתיים בארץ לפני כ־ חמישים שנה — כך שקועה הרבנות הקהילתית בימינו במשבר של שגרה, המעורר, לקרבית הצער, יחס של סלידה ושל התרחקות מצד מנסה שכבות רחבות. רבים הגעגועים אל דמותו ופעולותיו של מרן הרב קוק זצ"ל, ואל האהבה הזהירה שרחשו אליו כל חלקי הציבור. עדיין מתהל־ כות אגדות עליו ועל הדמויות ש־ הקיפו אותו. הן נשארו חיות בתודעת הציבור, כעטורות הילה של קדושה והעלות. בה בשעה, כאב, ממש לראות, כיצד כל קשר בין המוחין אלו לבין המציאות של הרב בימינו בעיני חלקים רבים של הציבור — הוא מקרי בלבד. לכל היותר, מצטייר ה־ רב בעיניהם — כפונקציונר. רואים בו אדם שחייב לבצע תפקידים מסוי־ מים, למענך לשירותך, ותו־לא. אמנם, בעצם היותו, הוא ממלא צורך מסויים, אך צורך זה נשאר בלתי ברור ל־ הלוטין. הוא קיים — משום שכך היה גם בעבר, בבית אבא ובבית סבא בגולה הרחוקה, או אפילו בארץ יש־ ראל הקטנה. הוא מכהן משום שהחוק מחייב, הנוהג קיים, ולכאורה, אי־ אפשר אחרת. אלה הקוראים לעצמם „חילוניים" מודקים אליו, רק כאשר אין ברירה. משום שצריך לשתפו כ־ עורך טכס־נישואין, מכח החוק וה־ מסורת. הם מתכבדים בנוכחותו וב־ עזרתו בעת לויה, בימי אבל, בטכסי אזכרה, או יום שנה. אז הכל חולקים לו כבוד — לעצם היותו. אבל, קשה גם בנסיבות כאלה להשתחרר לפעמים מן ההרגשה כי בלבם ובסתר־נפשם של רבים, רבים יותר מדי, יש הס־ תייגות ממנו. אליבא דאמת, קצת מפחדים מפניו. קיימת איזו מחיצה שלילית, בלתי נראית, המוצצת בינו לבין הציבור. התחושה אלו קיימת גם אם הרב מצד עצמו משתדל לנהוג כעצת־חכמים ונזהר מהטלת אימה על הציבור בכל התנשאות, ורגש של שררה.

יש אי־צדק משווע בתדמית שנוצרה לרבנות בישראל בעיני הציבור. הארץ מלאה אישים תורניים גדולים, עתירי ידיעות וגדולים בתורה, נכונים ל־ שירות הציבור והנהגתו. יש רבנים נפלאים בארץ. גם מכהנים בפסגת הממסד הרבני, וכהם גם בערים וב־ מושבות, אך, משום־מה, רובם נדחי־ קים הצידה, נשארים כגורים בקרן הזווית של בית מדרש ישורדים. הם אינם מצורים בזמים. לא קנו לעצמם את המעמד הראוי ואת הגישה ה־ נכונה ואת תרת כל מאבניהם. חיים הם כאילו על כוכב אחר, אולי טוב יותר ובודאי — נעלה ונכבד יותר — אך בכל זאת אחר. הוא מעורר לפע־ מים געגועים, אך בני דורנו לא כני־ עים אליו. יש בינהם ובינו מרחק של הרבה שנות־אור או חושך. הכל לפי נקודת המבט והעמדת המבצא המסתכל. מתוך המרחק נוצר פחד ועל הפחד הולכת ומתבססת עוינות.

זוהי שנאה, שהיא, בעצם, שנאה־ עצמית של היהודי לעצמו, לזהותו, לבה שמצטייר בעיניו בכפיה דתית. הוא חושש מפני התערבות באורח־ חייו הפרטיים ובשלום־ביתו ועולמו. תהליך זה מסביר במקצת את היחס ל„רוזיים" ול„דתי", לרבנים ולרבנות. בשכבות רחבות של הציבור. קיים יחס, שההנהגה־הדתית אחראית, חייבת לנסות להתמודד עמו ולבטלו. זאת, בטרם הכל למלא את יעודה — יעדה תפקידה, בדור זה, המצפה כל־כך, לגאולה תרשה, לאור פניו, להתוד־ כבות אישית הברוהיה, ולהדר ויעשד לאומי.

ביטול המחיצות

יש לבטל ולהסיר את המחיצות. חייבים לרדת אל העם ולהעלות אותו. מוכרחים להבין אותו, את כל יחיד ואת כל משפחה, את הגבר ואת ה־ אשה בני־ימינו, את הילד ואת הנער נר, את העלמה ואת הנערה — על הסכוליהם ובעיותיהם הביוחדה. הלי־ לה לבת להם, להרגליהם, לערכים שסיגלו לעצמם, ולאורח חייהם. צרי־ כים להיות ערים לבעיית ההנאות־ הקטנות, שאין הם רוצים, אולי אינם שאין הם מסוגלים, לוותר עליהן. יש לרדת לסוף דעתם ולגלות את הגבו־ עים הבביאים בני אדם בימינו, אל סף ההשתעבדות להרגלים ולנכסים. יש לרדת לשורש מעורבותם במאב־ קים פוליטיים וכלכליים, ולהתחקות אחרי התהליכים הנפשיים הגוררים אותם לרדיפה אחרי הנאות בנות רגע ולהסתחפות בתענוגות.

דרושה אמנות מיוחדת להאזין ל־ פרפורי הנפש המתייסרת בריקנותה ובחוסר הסיפוק הרודף אותה. צריך להודיין בהרבה סבלנות על מנת ל־ קרב את הזולה ולהביאו למרומי רב־ שות של סיפוק ושל אושר הנובע מ־ דעת אלוקים. תחילה יש ללמד אותו להקשיב לקול תורה ולשמוע לקחה. אחר־כך, יש להנכו לקיים מצוות מ־ תוך שמחה. לעודד אותו, בדרכי נו־ עם, להכנס מן הכפור של הכפירה הריקנות אל חום הבית־היהודי ואל אורו של בית המדרש. אפשר וראוי ללמד אותו להתפלל, ולהתרומם ל־ מרומי החוויה האנושית הנפלאה של דו־שיח האדם עם אלוקיו.

דור שלם עומד וכמהה לאמר תורה ולחום מצוותיה. הוא מחפש באישיותו של הרב — לא אוזן ר־ מוכית, ואפילו לא „כהודדה", הוא מצפה לא רק לפוסק ומכריע בשאלה הלכה מסובכות, אלא גם מחפש בו מעודד ורע. הוא מבקש מורה ומדריך. הוא רוצה בידיד אמיתי, לו ולביתו, למשפחתו ולילדיו אחריו. הוא רוצה במי שילכד אותם להיות גאים ביהדו־ תם, יעמיק את ידיעותיהם במורשת אבות, ויקרב את לבם לאבינו ש־ בשמים.

בן־הדור הזה מבקש תשובה ל־ שאלה, מסובות וכמה לתקוה, לעידוד, שרק מסירת־אבות יכולה לתת לו. לפעמים אין הוא מודע כלל לבעיותיו ומסרב להכיר בכמיהתו הפנימית ה־ עמוקה. הוא מתבייש להודות בכך. הוא מתיחס ביחס של שגרה עוינת אל „הנציגים־הרשמיים" בביטול של הדת־היהודית הניצבים מולו, לכאורה. מן העבר השני של המיתרס. מה רו־ צים כמנו הללו הלבושים כפי שהיה נהוג פעם, בפולין או בתימן, בהונ־ גריה או בהרי האטלס. הוא הי בארץ הזיה ונצב לו דפוסים משלו. הוא מסאן להגרר אחורנית, למה שמצ־ טייר בעיניו כ„פיגור" של אתמול. אכן, רק לעתים רחוקות מתגברת עליו תגיתו הפנימית והעמוקה הנובעת מ־ הניצוץ היהודי והאלוקי שבקירב־ נשמתו. ברגעים של זקוק הוא מבקש לשוב הביתה. בשעת של רצון הוא מחפש את הדרך אל בית אלוקים ואל מקדש ליהדות, ומבקש מורה־דרך ש־ יאיר נתיבות לרופא בתשובה.

שלוש סגולות

שלוש סגולות עיקריות חייב רב ורועה רוחני — כלומר: רב מקומי וקהילתי — המבקש להיות מורה־ דרך לדור, לסגל לעצמו — אור, קול, וחום.

אור — אור אישיתו ומעלת מידו־ תיו של מי שמבקש להנהיג קהילה יהודית, חייבים לבקוע ממעמקי עצם הוייתו ומאורח חייו והתנהגותו. אור תורתו והגיגי־רוחו כשהם נובעים מ־ אוצרות תלמוד וממסורת בית־מדרשו ובית אבותיו יאירו כל סיבה, רחוקה כקרובה. כששר האינטלקטואלי — כשהוא שקוד יום־יום על תורתו ועל חידוש אוצר חכמתו — צריך להורות ולהדריך ממעמקי בארות של תורה המורשת אבות. את מימי תורתו ידלה הוא אל כלים נאים ומתוקנים, מחוש־ לים ומלוטשים בסגנון החידושים העד־ כניים ביותר של התקופה בה אנו חיים. כליו יהיו ראויים להשקות בהם את בני־עדתו רבת הגוונים. כל הישג תרבותי ואנושי לא יוכל להיות זר לו. כל מידה טובה ונכונה שבאמנות ושביצירה, של ספרות או של שירה, של מוסיקה תרבותית ונעלה, — ולא הלילה קלוקלת והמונית — תהא קרובה אליו ושהנה אותו. מתוך כך, ודווקא משום שכל הישג תרבותי ו־ אנושי נעלה יקר הוא בעיניו, יהיה הוא מסוגל להאיר באור תורת־אמת ותורת־חיים את כל גווני הקשת של ההברה שהוא חי בקרבה. האור שלו יפזור את חשך הורות. כך, ורק־כך, יוכל לקרב רחוקים ולקרב קרובים.

קול — קולו של הרב צריך להשמע בכל שאלה, אישית, חברותית וציבו־ רית. דבריו הבאים העדכניים יהיו מיוסדים על אדני התורה ועל מסורת־ אבות אך מלוטשים ומנוסחים היטב. בסגנון של היום ושל מחר, ולא של אתמול שלשום. נאומיו ודרשותיו יהיו למופת, בטוב־טעם, ובלקח המוסרי והדתי שהם מפיקים. יקפיד על התרו־ קות מכל דבר שריח של פוליטיקה נודף ממנו. אל יאריך במקום שראוי לקצר. יהיה קולו — תמיד, תמיד, כדי לאוזנא שאליה הוא כמהן. כשם שמצוה עליו לומר דבר הנש־ מע והנעשה כך מצוה עליו שלא לומר דבר שאינו נשמע ונעשה. כגוונים הפנימיים של דבריו שלצלצל לא יאמרו כמצוות אנשים מלומדה ולעולם לא ישמעו מתוך חובה שב־ שגרה. היא שתרכוש לו לבבות ותקנה לו חסידים. יהיה קולו — קול של תורה ושל חיים. ירבה בהפצת תורה והגות יהודית, בבית ובחוץ, בבית־ המדרש ובשער העיר וחוצותיה. יהודים צמאים למים של תורה, גם כאשר רחוקים הם לעתים משכיות מצוותיה. המאור שבה מחזירים ל־ מוטב.

חום — למעלה מן האור ומן הקול, החום, הנובע ממעמקי הרגש של מסורת־יהודית ושל הבית־אבות. זהו תנאי מוקדם להצלחתו של רב ב־ קהילה. שיהיה הוא שופע תמיד חום של אהבה גדולה ואמיתית ולא חלילה מלאכותית ומזויפת. הוא חייב באמת להרגיש כאח אל כל אחד ולכל אחת

(סוף בעמוד 6)

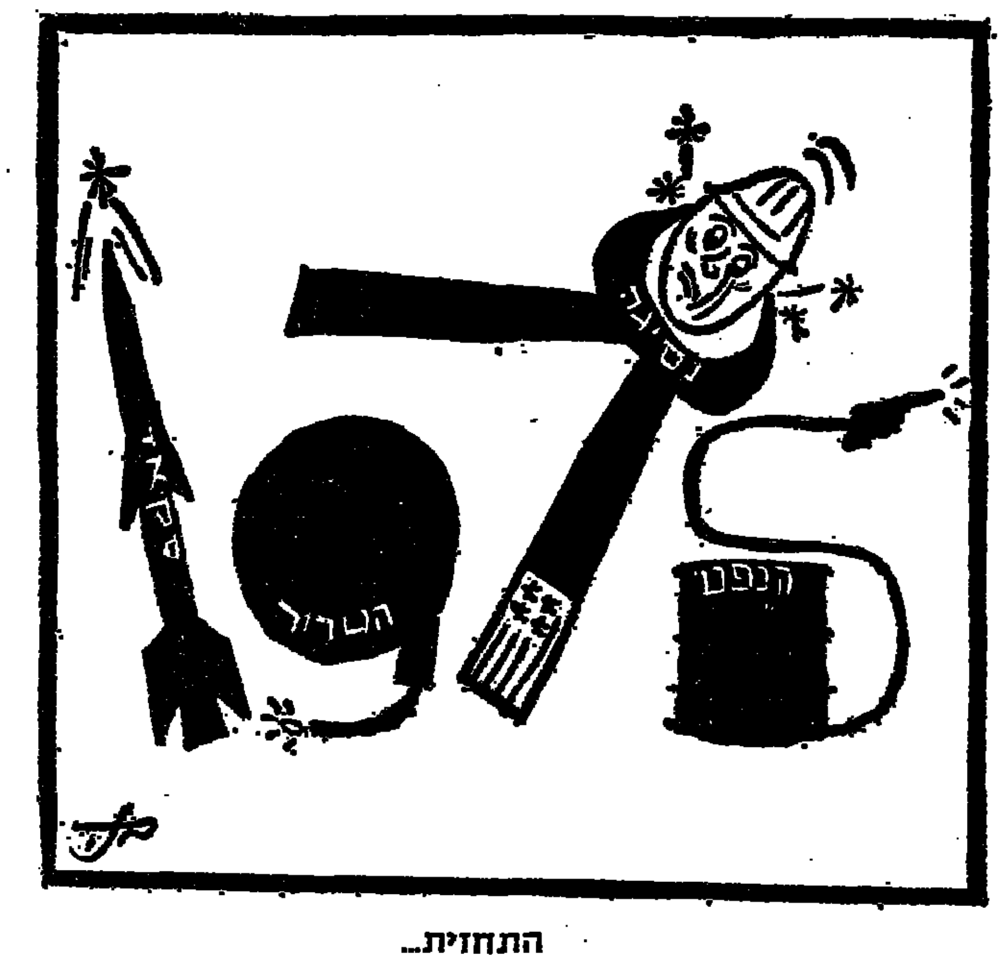

התחזית...

השבתת הרכב בשבת — יעילה יותר

מאת יצחק דויטש

המאמצים לחסוך בדלק מכוונים להביא לצמצום בהוצאות מטבע חוץ מהקופה המצומקת של המדינה. ההוצאה השנתית לדלק נאמדת בכ־700 מיליון דולר. זהו, לכן, מקור רציני לחסכון במטבע. נוסף על כך צריך לראות בחסכון זה את אחד הבישורים החשובים של צמצום ביקוש והורדת רמת חיים.

במסגרת זו ניתנה הדעת גם ל־ ענין השבתת כלי רכב בצורה זו, או אחרת. לאחר דיונים מרובים גיבשה ועדת השרים לחסכון בדלק ובחשמל את ההצעה להנהגת שב־ תון רכב שבמסגרתו ייאסר על כל בעל רכב לנסוע כל שבת שניה. ב־ ועדת השרים שעסקה בנושא זה דרש שר הסעד מ. חזני להוליה על השבתת הרכב כל שבת. אך ה־ צעתו נפלה והוא עמד לערער של כך בפני הממשלה.

ראוי לציין כי ההצעה להשבתה לסירוגין הועלתה ע"י כינול הדלק ונתמכה ע"י השרים ח. בר־לב, מ. קול, א. אזון ומ. חזני. שני האח־ רונים חייבו השבתת הרכב כל שבת. בינתיים נוצרה הבהלה בכלי התק־ שורת נגד הסדר זה. שר התחבורה ג. יעקובי הודיע שהוא איננו משלים עם ההצעה — למרות שהכלכה־חלה כלל לא הודיע על כוונתו לערער עליה בפני הממשלה. כל הסוגיה עומדת איפוא לבוא לדיון מחדש בפני הממשלה.

עיקרון הצמצום אינו יכול להיות בספק

כאשר מדובר כיום על צמצומים והורדת רמת חיים אי אפשר לומר כי בנושא הרכב „מפטירין כראש־ תקף" הרכב הוא המוביל ברמת ה־ חיים בארץ. הוא הוצר את „הסטנ־ דרט" איך חיים. על פיו נקבעות פעלויות חברתיות שונות. כך גם הפך להיות סימן היכר למעמד חב־ רתי.

מכיון שהוא „המוביל" ואף הפך להיות לסימן הכר למעמד חברתי, כמילא מידת השימוש ברכב האפ־ כדיה גם תקבע כמה כלי רכב יהיו בארץ וכמה יהיה היקף הרכישה. צריכת הדלק לתחבורה יבשתית מה־ וזה שביעית מכלל תצרוכת הדלק. הרכב הפרטי לסוגיו (מכוניות פר־ טיות, אופנועים, מכוניות מסחריות וטנדרים) צורך 580 אלף טונה בנזין ו־200 אלף טונה סולר לשנה. בכך לא כללנו רכב של הממשלה וצה"ל, מוניות ואוטובוסים.

אולם ההוצאה לדלק אינה המחיר היחידי של הרכב המרכיבים ה־ אחרים כוללים: הוצאות על הכבי־ שים, רכישת הרכב וחלקי החילוף הפסדים בתאונות דרכים. באלה ישנה הוצאה גדולה במטבע חוץ העולה בהרבה, וללא השוואה, על זו שבדלק.

מי שמדבר על חסכון וצמצום בצרי־ כת הדלק מתעלם מהבעייה הבסי־ סית של ההוצאה הלאומית על רכב וחלפים.

החסכון הגדול ביותר בהשבתה בשבת

דווקא הממצאים של „ועדת ה־ מומחים" שמינה שר התחבורה גד יעקובי, ואשר בראשה עמד מר א־ הוד גרא, קבעה כמה ממצאים ב־ נושא זה. עובדות אלה מאלפות למ־ רות העובדה שוועדת המומחים נט־ לה לעצמה מרחב עיסוק בתחום התבודתי והפוליטי הפנימי, שהוא, אולי, לא מעניינה של ועדת פקידים.

העובדה הבסיסית שלמדנו מתוך ממצאי הוועדה היא, כי השבתת כל צי הרכב כל שבת עשויה להביא לחיסכון בסדר גודל של עשירית מצריכת הדלק. השבתה בשבתות ל־ סירוגין תביא לחסכון של אחד חלקי ארבעים בלבד בצריכת הדלק. מ־ כיון שישנה אפשרות להעתיק את הנסיעות משבת לשבת, להגיע ל־ הסדרים „חבריים" בהחלפת רכב ו־ עריכת נסיעות בשותפות וכדומה. יום השבתון במתכונת שהונהגה ב־ ראשית שנה זו הביא עפ"י הערכה, לחסכון דלק בשיעור של שלושה אחוזים בלבד.

המסקנה העולה מכך היא שהשב־ תת הרכב כל שבת היא אמנם ה־ עשויה להביא לחסכון ניכר ומאסיבי בדלק. זאת נוסף לחסכון עליו דבר־ נו קודם לכן, בענין יבוא רכב, חלקי חילוף ושחיקת כבישים.

חסכון בעבודה או בעינוגים

השאיפה לחסוך בדלק בימים אלה לא באה מטעמים אידיאיים של הד־ קן עולם. יש לה מטרות תכליתיות לחלוטין, בתחום הבבראה המשקית. על רקע זה יש לבחון האם צמצום השימוש ברכב בשבת וביום חול יש להן אותה משמעות מבחינת ה־ משק.

הרכב ביום חול הוא, בדרך כלל, כלי עבודה, משתמשים בו לנסיעות הכרוכות בעבודה; כך המנהל, ה־ פקיד הנדרש, המהנדס, האדריכל, הקבלן, הבונה, הסוכן, המפקח וכד'. עובדה היא שמס הכנסה הכיר ב־ עיקרון זה של „כלי עבודה" ומכיר בהוצאות של רכב לצורך ניכוי כמס אין זאת אומרת שבתחום זה לא קיים בזבוז וניצול לרעה. אך זהו ככלל מקום העיקרון. ביסודו של דבר איננו רוצים לפגוע בעבודה ובפר־ יון הייצור. יש גם לדעת כי מי שזקוק לרכב לצרכי עבודה ימצא לו במקרים רבים רכב תחליפי ע"י שכירות, או רוטציה במקום. העבודה בשימוש ברכב. החסכון בשימוש נמו יהיה, לכן, נמוך.

ואילו בשבת — שאני. הרכב ב־ שבת, למי שמשתמש בו, נועד — לעינוגים, גם כשבדרך כלל אינם מוגזמים כשלעצמם. הוא משמש ב־ ראש ובראשונה לנסיעות של הנאה. אין זה חשוב לצורך זה אם ישנה חשיבות לפעילות ספורטיבית, נסי־ עה לביקור קרובים, מסע ברכב לי חוף הים ועוד כהנה. חשוב כאן ש־ הרכב בשבת נועד לשימוש של עי־ נוג.

במצבה של ישראל כפי שהוא בשנת 1975 יש לוותר קודם כל על חלק מהעינוגים — ואילו על ה־ יצור יש לשמור בעדיפות גבוהה.

נכון: השבת משמשת לרבים ל־ פירוק כהחיים ע"י נסיעות, היא מנו־ צלת לטיולים, להכרת הארץ ולעוד הרבה דברים שאנחנו היינו רוצים לזכות בהם בימי חול. השאלה של אורח־חיים ואמונה עומדת בפני עצ־ מה. אבל לצורך עניינו זה יש לראות את הדברים כך: אם צריך לוותר מטעמי הבראת המשק — על מה יש לוותר. כי יש לראות את ה־ דברים.

*

הצד העניני, התכליתי והמשקי, נוטה לכיוון ההשבתה בשבת. ללא קשר לצד האידיאי, האמוני.

כותב טורים אלה סבור שיש ל־ הצטער על ערבוב הדברים. אפשר שבלעדי הערבוב היו הדברים מוב־ נים ומשכנעים יותר.

יומן דרכים

עולים, „יורדים" ו...נושרים

מאת משה אישון

מדי בוקר תבהירים עדה הינה שעל ה־ רכבת הכחולה לאותו חיזיון — יהודים ומטלטליהם בידיהם מגיעים מ„שם", מ־ אחורי מסך הברזל ומתאים כאן, באוס־ טריה, תחנתם הראשונה אל החופש.

פעם, כל מפגש כזה עורר התרגשות. כיום, אחרי שדרך הנה עברו כמאה אלף עולים מ„שם" — זהו מחזה רגיל.

השליחים הישראליים אינם מתרגשים עוד. האוסטרים אף הם אינם שמים לב לרכבת האקספרס הנכנסת בשעות הבו־ קר לבית הנתיבות הוינאי. אלה גם אלה — לגביהם זה מעשה של יום־יום. אפילו בבואו של ה„אליושין" — מטוס הנוס־ עים הסובייטי, המגיע לוינה שלוש פע־ מים בשבוע ומביא עמו קבוצות עולים אין משום חידוש.

לעומת זאת, העולים שזו להם הפגישה הראשונה עם החופש נושמים לרווחה. „ברכת השלום הראשונה מאת שליח ישראלי" — „אומר העולה יעקב קלמ־ נוביץ — „מחיה נפשות". אך מבטיהם משאלים לזמן מה השדונים, אולי בשל הפחד מהבלתי נודע ואולי בגלל המפגש עם השוטרים ואנשי הבולשת האוסטריים השומרים עליהם. בדרך כלל, זהו פחד מתוך התרגשות — רעדה מתוך גילה.

הם שמחים בבואם ושישים בבואם אל מקום מבטחים. אם בעבר הלא רחוק היתה שמחה זו מלווה שרגה, להגיע מה שיותר מהר אל הארץ המובטחת, לארץ ישראל — הרי כיום לא מעטים בחבורות העולים מבקשים להתמהמה בוינה, כ־ דברי אחד מהם, „כדי לבחון את האפשרויות". פעם — אומר יוסף בן ניסן, מנהל מחלקת העליה בוינה — כל מי שבא עלה. כיום, יש לנו הרבה „נושרים".

בעבר, תחילה עלו ואח"כ ירדו. את הספיחים של העולים־היורדים ניתן למצוא בוינה, כשחלק מהם אימצו לעצמם את ה„אסטרטגיה" של יוצאי מצרים ואף הם אומרים „נתנה ראש ונשובה" — חלק מ„היורדים" יושבים בברלין, בבריסל וב־ אמסטרדם ומוציאים רעה את דיבת הארץ — אותה ארץ הנאבקת להוציא אותם מעבדות לחי־ רות.

בן־ניסן, שזו לו שליחותו השניה בוינה, נזכר לרגע ב„ימים ההם", כאשר היה צריך לשכ־ נע את הבאים „להישאר יום־יומים", כדי להש־ לים את ההכנות לעליה. „אז, בערה בלבם אהבה ארץ ישראל. הם חלמו על ציון וירושלים. כיום, איך אומרים: הם התקררו במקצת. ייתכן שבנו האשם, שלא הכננו כראוי את סדרי הקליטה ויית־ כן שזוהי תוצאה המאפיינת כל עליה המו־ נית. כשבאו בודדים, אלה היו „חולמי ציון", כשבאים המונים, יש גם ערב רב בתוכם".

רי הפיתוחים מצביעים את המהדורה האחרונה של ה„קורייר": בעלי התחנות לכוכרות כתכים ל־ קונים: במסעדה הסמוכה פועלי הרכבת שותים את ה„פירטלי" (רבע ליטר) יין אדום ומדי פעם בפעם משפשפים ידיים, כדי להתחמם במקצת.

מול המסלול הראשי השמור לאקספרס המוס־ קואי — מסיירת שריונית משטרתית, לא הרחק ממנה מכונית משטרה שהמנוע החולה שבפליה מאותת ללא הפסק. שני שוטרים במדי־הם הירוד־ קים, אחד צעיר בשנים, השני בן חמישים פלוס, סוקרים את הממתינים לבואה של הרכבת.

גם שוטרי חרש נמצאים במקום. הנה עוד בטרם הספיקנו להחליף דברים ש„פלוני העומד ליד הקיוסק חשוד", כבר עמד לידו שוטר חרש ובדק את ניירותיו.

הרכבת נכנסה בשריקה קלה לבית הנתיבות. מספר הנוסעים מועט. מספר העולים עולה עליהם. הגיעו כחמישים עולים. הם התרכזו בשני קרו־ נות. בקרון אחד — אלה שבאו ישירות ממוסקוה; בקרון השני אלה שהצטרפו בדרך, רובם מקאר־ פאטו־רוס. הגרוזינים, חלק מהם שומרי מצוות. אבי המשפחה חובש לראשו כובע שחור, האם — פאה נכרית לראשה הנבה, צעירה כבת י"ח — פניה ולבושה מעידים על תומת נעורים של נערה יהודייה. הם מדברים „מאמע לשון". גם יודעים קצת עברית.

עם העולים מקארפאטו־רוס, מסביר השליח אין לנו בעיות. לעומת זאת, בקרון הראשון פרץ ויכוח חריף. תשעה עולים סיפר סוער משמר הגבול, סירבו להפקיד את דרכוניהם. הם מבק־ שים לעבור „ישר לציר". לא דרך מחנה המעבר שבחסותו של הצלב האדום במבואות וינה.

הויכוח מתנהל בין אנשי החוק האוסטריים לבין העולים, שבחצותם את הגבול החליטו לי־ הפך ל„יורדים".

„אנחנו לא מתערבים... הם עושים את המלא־ כה. כל מי שבא עליו לעבור תחילה למחנה ש־ הוקם על ידי האוסטרים לצרכי רישום ומעבר"... — מסבירים אלה אשר על המלאכה. אולם גם במחנה עצמו, קשה לשכנע את הסרבנים לעלות.

מנהל מחלקת העליה בוינה: בימינו, כשכלי התקשורת כה מהירים. כאשר אתה מקבל בקלות שיחת טלפון מוינה למוסקוה וממוסקוה לתל־ אביב, הרי כל אחד מגבש לו דעה משלו: לאן ללכת.

בין מסבלי העולים צעיר בלונדי, דובר עב־ רית רהוטה. בן למשפחת עולים שעלתה לישראל לפני כחמש שנים. הוא מקדם אותם בברכה. מסביר להם הליכי הרישום ומשיב, אם הזמן מספיק לשאלות. „לפעמים אם יש מצב רוח — הוא אומר — גם שרים בדרך: 'הבאנו שלום עליכם'..."

בצל הצלב האדום

מחנה המעבר מוחזק על־ידי הצלב האדום. ה־ שמירה המופקדת עליו — בידי האוסטרים. מעל לגגות בולט הצלב האדום, על רקע לבן. גם בשער הכניסה — דגלים עם הצלב האדום. הם באים להבליט את הצד ההומניטארי שבהחזקה מב־ שלות אוסטריה לאפשר לפליטים יהודים „שהייה־ מעבר", בדרכם אל החופש.

המחנה מוקף חומה גבוהה ומעליה גדר תיל. עשרות זקיפים וכלבי גישוש מהלכים „עשרים וארבע שעות ביממה מסביב לחומה.

בדיקה קפדנית בכניסה וביציאה. האחראים על הבטחון אינם מתרשלים. בדייקנות „ייקית" סיפו־ סית הם ממלאים את תפקידם.

הכל נבדקים, אפילו „הפנים הבוכרות". לרבות ה„הער דירעקטאר" (אדון המנהל) ובני לוויתו. הם אינם סומכים על חבריו. הם בודקים בכס־ דגה כל תעודה, רושמים שעת הכניסה והיציאה, כי כך ציוה עליהם המפקד.

לרוב נמנעים מלהיכנס לשיחה. על יחסם ל־ פליטים היהודיים. „אני בתפקיד"... השיב אחד השוטרים ובזה תהב את השאלה שהצגנו לו.

היום, הם שומרים על פליטים יהודיים. מחר אם יקבלו פקודה ישמרו באותה מסירות על פלי־ טים ערביים.

כי אוסטריה שייכה לאותן הארצות ש„בילוד פקידה — הוא בעל לכל"...

הווי החיים במחנה — הווי יהודי. „הצלחנו לייהד את הבתים"... אומר אחד השליחים, כשהוא מצביע על המזוזה שבפתח. המטבח מתנהל על טהרת הכשרות, בהשגחתו של רב מבני־ברק, שבא „לצרוך גלות בוינה". בשליחות מחלקת העליה והקליטה. הוקם גם בית־כנסת. מצייד בכיסב הציוד. „מתפללים כאן שלוש פעמים ב־ יום" — מציין המשגיח, שהוא אחראי על בית־ הכנסת.

לא רק במנין תפילה פתוח בית־הכנסת. אפשר להיכנס אליו בכל שעות היום. הנה בפינה אחת יהודי בא בשנים, כנראה גרוזיני, יושב ואומר תהילים. בפינה אחרת — עולה צעיר מעיין ב־ „סידור" בתרגום רוסי.

בברכה, ליד העמוד, נער בני־ברקי, תלמיד ויז'ניץ, כשנן לעצמו את פרק „המניח" במסכת בבא קמא. הוא בא לעשות מספר שבועות במחי־ צת ההורים, המשגיחים על הכשרות.

אתה מרוצה? שאלנו את הנער. „מה פירוש מרוצה... כל מה שמסביב לא נוגע לי... לא באתי ליהנות מהטוב בגויים... באתי להרי... העיקר הוא הלימוד. בישיבה לכתוב. גם כאן אני משתדל בעזה"ש ללמוד..."

ביגון הלימוד של הנער הבני־ברקי מושך השור־ כת ליבם של העולים, בעיקר אלה שהשתירה אצלם „גירסא דינקותא". יש מהם נזכרים ב־ אותם ימים שלמדו דף גמרא, יש אומרים „כך בדיוק בבגדי שחורים, בכיפה קטיפה שחורה ל־ ראשי. הלכתי עד אחרי הבר־מצוה שלי"...

זכרונות, געגועים. גם סעגות לא הסרות.

המעבר החד מעבדות לחרות, בכבוד בכיצה על הצעדים הראשונים כבני חורין. עם לא היו רגילים לחופש הבחירה. כאן, בוינה, אפשר לב־ חור בין עליה לארץ ישראל לבין הגירה לאחת הארצות ביבשת האמריקאית.

לאן הולכים? — מהססים, מתלבטים חלק מהעולים.

הרוב עולה. כיום כשלושים אחוז עוברים ב־ מחנה המעבר שבצל הצלב האדום לבתי מלון המוחזקים על ידי „היאס" (ארגון יהודי לעזרת פליטים) ומחכים לאשרות הגירה לארצות הברית, לקנדה ולאוסטרליה הרחוקה.

העולים לישראל עוברים רישום מדויק. מקב־ לים אינפורמציה על אפשרויות קליטה בארץ. מקבלים הפניה למרכזי קליטה ובמידה האפשר אף נענים לבקשותיהם להתאחד עם הקרובים בעיירות הקודמות.

הפרוזדורים וחדרי הקבלה מקושטים בתמונות נוף. במפות שעליהן מסומנים במוצב אזורים מרכזי הקליטה.

אשה כבת שלושים, אוליה שמה, ניצבת ליד המפה ובוחנת את החצים האדומים. „מה זה?" — היא שואלת ברוסית.

— מרכזי הקליטה, השיב לה המפקד.

— כן, אבל מה המרחק מכאן ועד לגבול"... — הוסיפה לשאול.

תחילה סברה שהחיצים האדומים מצביעים על אזורי הקרבות של מלחמת יום הכיפורים. עכשיו אחרי ההסברים שקבלה. היא מבקשת לברר: מה המרחק לגבול... „אני רוצה להיות, הרחק־הרחק מהגבול" — אמרה.

אוליה אינה יחידה. רבים מבין הבאים שואלים היורשים בכפה הארץ. „מאז מלחמת יום הכיפורים גברה תופעה זו" — מציין אחד השליחים, פקיד רישום.

לדעת מנהל המשרד, יש יסוד סביר להניח, כי המלחמה האחרונה על טראותיה, בייחוד כפי שזו הוצגה על־ידי כלי התקשורת בחו"ל, עודדה רבים ליהפך ל„יורדים", בטרם עלותם למדינת ישראל.

במתמנים שבחצר עסקה קבוצת עולים באריזת החפצים. „הכל אורזים מחדש. כאן גם בודקים את המטען — בדיקה בטחונית. מבטחים אותו והוא מועבר 'ישר לישראל'" — מסביר האחראי על המטענים.

במקום גם נערך מה שמכנים „מבצע ברירה". העולים בודקים מחדש את מטלטליהם. מה ש־ נראה לאחרים כהם חשוב ביותר, עם צאתם — כגון, פריכוס, תפוחי אדמה, בצל וכיוב"ז — נראה כבלתי חשוב עם עלותם.

את הדברים המיותרים זורקים לפחים הללו — הוסיף האחראי על המטענים.

יש עולים בעלי מטענים גדולים, יש שמטענם דל. יש שהביאו אתם — פסנתרים ושטיחים ו־ אפילו כלבים גזעיים, ויש שלא הצליחו להוציא את החפצים האישיים. הכל — אומרים — לפי תנאי המקום השיג ידו של העולה.

„הערב בתשע ממריא המטוס" — נתפרסמה הודעה. למעלה ממאה עולים יוצאים לישראל. כשלושים נשרו. „זהו שלושים אחוז, כפי שאמרתי לך" — מדגיש המנהל.

פגישות בשטובנרינג

משרדי מחלקת העליה של הסוכנות היהודית בוינה שוכנים בשטובנרינג, לא הרחק מקריה הממשלה האוסטרית. מבין המבליב פונים רבים כדי לברר פרטים נוספים על אפשרויות העליה והקליטה לארץ ישראל. בעיקר מקרב ה„נושרים" ו„היורדים" בפרזל. כן תפגשו בני משפחה ה־ מבקשים לדעת, מתי יגיע המטוס ו„האם נוכל לשוחח עם הקרוב שלנו, ישר ברדתו מהמטוס". אחרים מבקשים „היתר" להעביר את העולה לבי־ תם לכשך חצי שנה — שנה ואח"כ יעלה. „הם כל כך הרבה סבלו, מדוע לא ינוחו קצת" — פונה למנכ"ל מחלקת העליה בוינה, אשה כבת חמישים המחכה לבני משפחת אחותה ממוסקוה. לבסוף מתברר שהיא ירדה מהארץ, לפני כשלוש שנים. בעלה עבד כרופא בקופת חולים בגבעתיים, כיום רופא בעיירה גרמניה לא הרחק מהגבול האוסטרי.

המנכ"ל סבלני, שומע את הבקשות, אך אם המדובר ב„יורדים" הוא מפנה אותם לשלטונות האוסטריים. „אנחנו עוסקים בעליה" — הוא אומר.

תמה השיחה עם האשה, נכנס גבר חבוש קאס־ קט גרוזיני. לבוש חליפה כחולה משנות הארב־ עים ומעלה את בעיותיו.

„אני יושב בוינה כשלושה חודשים. אחי לא רוצה לעלות, גם אחי, העובד כאן, מסרב לעלות. החלטתי להיות החלוץ לפני המחנה. אבע לבד"...

הכיצד יעזוב אשה וילדים?

„היא לא משלנו" — הוא משיב. „זאת אשתי השניה". יש לי בן מהאשה הראשונה והוא חי בארץ"...

הנימוקים אינם משכנעים. אין לו הסבר מניח את הדעת, מדוע נשאר בוינה שלושה חודשים. אתה רוצה לנסוע, קנה כרטיס וסע"... — ה־ ציע לו אחד הפקידים. לא, לכך אינו מוכן. יש לי גם בעיות של „רכוש משותף".

הוא מספר: „ארזנו את החבילה יחד — אחי ואני. הפסנתר הוא שלי. אבל, הוא רשום על שם אחי, והוא מסרב לעלות. אני רוצה לדעת כיצד אקבל את הפסנתר?".

ליובה, נערה חיננית מהעיר יארוסלב שליד מוסקווה, תלמידה באוניברסיטה העברית בירו־ שלים, שנה שנייה, באה לוינה לעזור לעולים. היא משמשת מתורגמנית וגם פקידת רישום.

ה„יורדים" מרגיזים אותה. „בשביל זה הביאו אותם לכאן שיעשו לנו בושה" — אומרת ליובה מתוך עצב.

היא ניחנה בחוש מיוחד: יודעת להבחין, מי עולה ומי „יורד".

דברי הגרוזיני לא אמינים — אמרה. גם מנהל מחלקת העליה סבור כך. „או שאתה עולה עם כל המשפחה, או שאתה נוסע לבדך על חשבונך" — פסק את פסוקו.

האם מוכן המשרד לקלוט עליה גדולה יותר, אם אמנם יופעל „תיקון ג'קסון"?

בן־ניסן: איך נאמר שם: נר לאחד — נר למאה. כשם שאנחנו מסוגלים לקלוט אלף, אל־ פיים עולים בחודש. כן נוכל ללא כל קושי לקלוט, אפילו חמשה אלפים. במחנה יש מקום לחמש מאות איש. הבעייה היא: האם „אל־על" תוכל לעמוד בלוח הזמנים ולהטיס את כולם. אני רוצה לקוות שכן..."

איש שיחנו גולל לפנינו את הבעיות הסבוכות שנתקל בהן בעבודתו. בין היתר הסביר לנו, כי ומי העולים ומי הנושרים. מסתבר, לפי דיווחים מוסמכים, שרוב הנושרים הם בעלי מק־ צועות חופשיים — ממוסקווה, לנינגראד, קייב ואודיסה.

העולים שיש סיכוי כי ישארו בארץ באים ל־ רוב, מריגה, וילנה, לבוב, בסאראביה, קארפאט־ סוררוס וגרוזיה.

איש שיחנו חושש שאחוז „הנושרים" יגדל, אם אכן תתחיל לזרום עליה גדולה יותר, בהתאם ל„תיקון ג'קסון".

*

יומיים שהינו במחיצתם של עולים ו„יורדים". ראינו אותם בשדה התעופה ובבית הנתיבות של וינה. כוחהנו אתם במחנה המעבר בצל הצלב האדום ובמשרדי מחלקת העליה בצידו של מגן דוד שגם בנות „היורדים" מקפידות להתקשט בו.

לכראה כל אלה, אתה נזכר בדברי חז"ל ה־ מגדירים את אופיים של בני אדם: „כשם שפר־ צופיהם שונים, כן דעותיהם שונות" — כן העולים הבאים לוינה. כל אחד — עולם בפני עצמו. כל אחד מהם מחפש וגם זקוק לטיפול אישי. „עד כמה שאפשר. אנחנו משתדלים לעשות זאת" — סיכם את השיחה מנהל מחלקת העליה ב־ וינה. ובאותו רגע נזכר ש„רק לפני שבוע החד־ זרה קבוצת „יורדים" שישבה כאן משך שלושה חודשים וביקשה לרדת לבריה המועצות. לבסוף התחרטו ושבו."

„מה אתם כל כך נרגשים, בני ישראל שיצאו ממצרים נדדו במדבר ארבעים שנה; האם אסור לנו לנדוד לפחות ארבעים יום?" — טען אחד המועמדים הפוטנציאליים ל„נשירה", איש יודע ספר, כאשר התווכחנו עמו על פשר נשירתו.

הוא הוסיף: „בפרשת 'ויצא' בספור על יעקב אבינו שחלם חלום וראה מלאכי ה' עולים ויורדים — אם מלאכי השרת כך, מה אנו כי תלינו עלינו כבני אדם. אנחנו שיצאנו מעבדות לחרות. הולכים כמו יעקב: „עולים ויורדים"

ואכן, הבאים מ„שם", מאחורי „מסך הברזל", בצעדיהם הראשונים נראים כחולמים. על ידיהם כהם, חרף ה„נשירה" וה„ירידה", ניתן לומר את הפסוק מתהלים: „בשוב ה' את שיבת ציון, היינו כחולמים"...

مكبر من الاصل

עיטורי סופרים וספרים

נאות הדשא

מאת ש. קורא

ר׳ אהרן־ישראל בורנשטיין, נכדו של האדמו״ר־הגאון ר׳ אברהם מסוכאצוב, בעל אגלי טל ואבני נזר, כינס מדבריו של סבו לסדר הפרשיות, ענייני שבת וזמני קודש, בספר „נאות הדשא" והוסיף בשוליהם הערות וציון מקורות.

בבבוא מספר בפירוט רב על כתבי־היד לסוגיהם, העתקים מרשימותיו של המחבר, הם שלושה: אחד, סדרה מאמרים בענייני שבת, שקיבל מאחיו, האדמו״ר ר׳ חנוך־העניך מירושלים; אחד מעזבונו של החסיד ר׳ חנוך קרון; ואחר, מעזבונו של החסיד ר׳ שלמה קאליש.

הרבי מסוכאצוב נוהג היה לרשום במוצאי־שבת ובמוצאי־חג מדבריו שאמר בעריכת ה„שולחן" לפני חסידיו. רשם בקיצור נמרץ בפנקסיו. כמה וכמה משומעי־לקחו היו מעתיקים את אמרותיו, מהם במילואם ומהם בחלקם. בעוד הפנקסים המקוריים אבדו בימי חורבן יהדות פולין, כאשר הרבי ר׳ דוד מסוכאצוב ובני ביתו נרצחו בידי הנאצים, הנה נעתקו והעתקים מדבריו בכתבי־יד של חסידיו־תלמידיו.

המוציא־לאור, שליקט וערך את הדברים, תלמיד־חכם ומעמיק במשנת סבו, בעל אבני נזר, דיקדק ביותר לזהות את כתבי־היד, הבחין בין מקור ראשון לבין „דברים כפי השמועה", וברוב בקיאות, דעת, ובתבונה ויגיעה רשם את ציוני הערותיו שמסייעים למעיין בהבנת הדברים. במיוחד מציין את המקורות בספרי מהר״ל מפראג, שהרבה לעיין בהם, ואת המקבילות בספר „שם משמואל" של בנו.

בשער הספר הוא אומר בין השאר:

„מה שרשם הוא חלק מזעיר משפע דבריו שאמר לפני חסידיו שומעי־לקחו במשך ארבעים שנות רבנותו בערים קרושניביץ, נאשלסק ואחר־כך אדמו״ר סוכאצוב. הוא הורה דרך חסידות לשומעיו כפי שקיבל מרבותיו הצדיקים, חותנו־רבו ר׳ מנדל מקוצק, דודו־רבו ר׳ יצחק מאיר מגור, בעל חידושי הרי״ם ור׳ חנוך הכהן מאלכסנדר. לאלה הוסיף משלו, העמיק והרחיב את הידיעה בתורת החסידות והנסתר כשם שהאיר עולם ומלואו בתורת הנגלה, בספריו אגלי טל למלאכות שבת ושאלות־ותשובות אבני־נזר בשבעת כרכיו.

מדוע לא הוציאו־לאור עד כה, ששים וחמש שנה לפטירתו, את אמרותיו בחסידות?

„עמדו לפנינו אזהרות אבותינו־רבותינו לפירסום דברים בענייני ניסתר. אלה דברים שנאמרו מפה לאוזן, בסערת הלב ובהדרת־קודש בשעת רעווא־דרעווין, לשומעים דרוכים בקשבם, המוכנים לקבל כל הגה ורמז בשותפות־יצירה של המשפיע והמקבל. כשמעלים בכתב מה שנאמר במעמד זה בעל פה, קיים חשש, שנוטלים את גופם של הדברים, בעוד פנימיותם, נשמתם, ניתנת רק ברמיזה. אף שהועלו על גבי הכתב בידי המחבר עצמו, לעומק הבנתו ומהירות שכלו, סגנונו קצר בתכלית, ודומה יותר כרישום לזכרון מלמסורת הסברתם לזולת. אף בכתביו בהלכה קיצר והזהיר את הלומדים, שישקדו לעיין בהם בעומק ובמתינות, בעניינים המסורים בעיקרם ללב על אחת כמה וכמה. אך לאחר שיקולים מרובים גברה דעת המחייבים פירסום הדברים".

הוא מונה נימוקי המחייבים. ראשית, זו הצלת דבר האבוד, שכתבי־יד מפוזרים הולכים ובלים, הדפסתם היא הצלתם. שנית, המלקט כשריד לבית סוכאצוב, שתורת אבותיו היה בקרבו מפיהם ומפי כתביהם, אמר לעצמו: „אם אני לא ארתם למשימה הכבדה, באיזו רשות מותר לי לקוות שבעתיד יבוא מישהו ויטיל על עצמו את העומס הרב". שלישית, לאחר השואה, יש בפירסום השרידים שנותרו לפליטה משום הצלה מפני הכליה, ומוטב שיקלטו דברי־התורה אף שלא במלוא עומקם, משיישכחו אותם לגמרי.

בספר „נאות הדשא", בכרכו הראשון שיצא עתה באים דברי מייסד בית סוכאצוב, ר׳ אברהם; בכרך השני יבואו מדברי בנו, ר׳ שמואל, בעל שם משמואל; מדברי נכדו, ר׳ דוד, רב בורושיצ׳ה וטומשוב בפולין, בעל „חסדי דוד"; מדברי נכדו ר׳ חנוך־העניך אדמו״ר סוכאצוב בירושלים; ומדברי נינו ר׳ מנחם־שלמה, רב בשכונת יד אליהו, שחייו קופחו בעלומיו. שם הספר מורה על תוכנו: אמרות נאות של רבותינו מסוכאצוב שראשי תיבות שמותיהם: הדשא.

בהקדמה לספריו „אגלי טל" כותב האדמו״ר הזקן מסוכאצוב: „כד הוינא בר עשר חידושים חידשתי. אחר־כך נכנסתי לפני ולפנים, לבית מו״ח אדמו״ר זצ״ל מקוצק, מקור החכמה והתבונה. ממנו דרכי העיון למדתי וממנו נתוודעתי מה יקרא חידושי־תורה באמת. שלא כל הפילפולים חידושים הם... היות ושמעתי שבזמננו עיקר עיון הצעירים בסברות, לא בפשט ולא בבירור שיטות, פירוש הגמרא לפי כל שיטה ושיטה, שניים שהם עיקר להלכה, הרי בספרי ימצאו דרך העיון בפשט ובבירור שיטות".

אף בדבריו בהסבר כתובים על סמך דברי חז״ל וספרי עיון הוא חודר להבנת מושגים תוך קישור עניין בעניין בתחום מושגבתי־פנימי. הגאון בנגלה, שלן בעומקה של הלכה, היגיעה בתורה היא כדבריו מדרגה עליונה של חסידות, מגלה קצה דרכו בקטע לפסוק הראשון בפרשת חוקת: „זאת חוקת התורה".

הוא אומר: חוקת מלשון חקיקה. כנאמר בישעיה: חצבי מרום קברו חקקי בסלע משכן לו" (כ״ב). משמע, תורת הנגלה אי־אפשר לירד לעומקה בלי יגיעה מתמדת. יש לעמול הרבה בהסברת קושיות וספיקות בסוגיה, שהן קליפות המעלימות אמיתה של תורה. המייגע להסיר הקליפות מהלכה תוך כדי נשירת הקליפות ממנו, מן הלומד בעיון, הולך ונפתח לבבו לקליטת דברי תורה.

„אם בחוקותי תלכו". שתהיו עמלים בתורה, כפירוש רש״י. כל החוקק בשכלו המאומץ בהלכה להבינה כראוי חוקק בו בפרק בלבבו ובנפשו כדי להכשיר את עצמו להיות יהודי־של־תורה.

אחד מגדולי חסידיו, ר׳ יצחק־יהודה מאמלוק מקאליש, מוסר כדבריו על רבותינו הראשונים ומכלומם: „הראשונים זכו להשגה גדולה עד שהשכל שלהם ממש היה שכל התורה. ואם היתה איזו סתירה לדבריהם מן התורה לא היה שכלם מקבלה כנכונה, מפני שהוא שכל התורה עצמה. ואנו צריכים לייגע כדי לזכות בהשגת אור התורה בדבריהם".

ביגיעתו העצומה ביוון את עומק שכלו ואת חכמת לבו להתקרב אל „שכל התורה עצמה", כדבריו. לומדות בנגלה ועומק־עיון בנסתר הנקנים ביגיעה הם מסימניה המובהקים של חסידות סוכאצוב. יגיעה מתמדת בתורה מקנה דעת הלכה ומקנה השגות בחסידות.

לפי הנהגותיו היה ניעור בחצות ולומד גמרא ופוסקים, זוהר וספרי קבלה עד אור הבוקר. אמר, בפרק־זמן זה האוויר נקי והשכל צלול. לאחר תפילת שחרית היה יושב ומגיד שיעור לבני ישיבתו, רובם ככולם עילויים, חמש־שש שעות. בשעת לימודו היו מבטיו מרוכזים בגמרא שלפניו, ומשנשאל איזו שאלה הביט בפני השואל והשיב לו בנחת.

תכונתו ומידותיו מובעות בדבריו הבאים:

בפרשת ויצא: ויקח מאבני המקום וישם למראשותיו. ויש להבין את העניין. ההסבר הוא, כשם שהתורה נכתבה על לוחות אבנים לומר שבה תוקף־נצח, כך מידת יעקב היא מידת האמת שבה נאמר: שפת אמת תיכון לעד. האבנים למראשותיו מבטאות את מהותו, במיוחד כשהלך אל לבן והיה לו צורך בחיזוק עצמיותו שלא יידבק בו מדרכי לבן. כאשר שהאמת היא אחת ויחידה לכן כל האבנים נעשו אבן אחת. לפי המדרש, נטל יעקב שתים־עשרה אבנים ואמר: אם מתאחות האבנים זו עם זו יודע אני שאעמיד שנים־עשר שבטים. כשם שהאבנים ניצוקו לאבן אחת ברצון יעקב כן יעשו השבטים עם אחד, גוי קדוש, עם ישראל.

כנהגו היה לבקר מפעם לפעם בחנויות ובתי־עסק ולבדוק מאזניים, אבות־מידה, משורה ומשקל שיהיו מדוייקים. הוא הרבה לדרוש מחשובי הקהילות שבהן שימש רב ואדמו״ר, שיקיימו בפועל־ממש, בעסקיהם, מצוות „מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם".

אף האבנים של יעקב משמשות לו יסוד בעניין ששקד לקיימו בציבור: „אבן הוא משקל בתורה, אבני צדק, ויעקב שמידתו תפארה שקל את מידותיו שיהיו שוות. יעקב איש תם מופת לזרעו.

באותה פרשה נאמר: וידר יעקב נדר לאמר. במדרש: לאמר לדורות שיהיו נודרים בשעת צרה. יעקב איש תם, היושב באהלה של תורה, לפי חז״ל, משיצא מבאר־שבע של ארץ־ישראל והלך לחוץ־לארץ, מקום הקליפות נתירא שמא יבוא לשלוש עבירות החמורות, עבודה־זרה, גילוי־עריות ושפיכות דמים, כנאמר בכתוב: „כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ד׳". המרוחק מאהלה של תורה, שהיא למעלה מן הטבע ונכנס לעולם הטבע הועמד בנסיון רב. הנדר בעת צרה בא להדבק בלמעלה מן הטבע.

האבחנה בין ארץ־ישראל לחוץ־לארץ היא גם בדבריו לפסוק האחרון בפרשת ויצא: „ויקרא שם המקום ההוא מחניים". רש״י: שתי מחנות, של חוצה־לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ־ישראל שבאו לקראתו. בכך מוסבר עניין „צאתכם לשלום" שאומרים בלילי שבתות. לפי הרמב״ן, ארץ־ישראל היא האקלים של יום השביעי ונמצא שבת בארץ־ישראל. בליל שבת באים מלאכי ארץ־ישראל ואומרים צאתכם לשלום למלאכי חוץ־לארץ.

דבריו לפרשת השבוע, שמות, הם לכתוב: „וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים". והרי מן המאמר: „להבין ביאור הכתוב נקדים לפרש מאמר חז״ל: מפני מה קבעו הבדלה בחונן הדעת, שאם אין דעה הבדלה מניין? מידת הדעת היא להבדיל בין דבר לדבר, כבתוב: „בדעתו תהומות נבקעו" (משלי ג׳). במידה זו יבחן את מדרגתו, שאין לו שום שייכות לדבר הגבוה ממנו. הנה המדרש לכתוב: ויקרא אל משה וידבר ד׳, מכאן אמרו, כל תלמיד־חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. תדע לך שכן, צא ולמד ממשה אבי החכמה, אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים, שעל ידיו נעשו כמה ניסים במצרים ונוראות על ים סוף ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני־ולפנים עד שקרא לו, שנאמר: ויקרא אל משה. מחמת שהיתה לו למשה מידת הדעת לא נכנס לפנים עד שקרא לו.

בכתוב נאמר: „וידע אלוקים". הנה ידוע, שגלות מצרים לא

(סוף בעמוד 8)

עידן האלימות

יעקב טלמון, בעידן האלימות
ספרית אפקים, עם עובד, 1974

מאת י. עמוס

לפעמים רחוקות מופיעים ספרים, התורמים למחשבה ומרחיבים את האפקים, כספרו של פרופ׳ יעקב טלמון. החוקר הידוע בדברי הימים מקרב את ההווה לעבר ואת העבר לעתיד בכוח הראייה הפנימית של ההיסטוריה היהודית והכללית במאה השנים האחרונות, שהוא קורא להן עידן האלימות.

אלימות לא חסרה, כידוע בהיסטוריה ופגעה בעמים רבים, ובתוכם — ואולי גם בעיקרם — בעם היהודי. אך כרגיל היתה אלימות זו חלק מן הקיום האנושי, בבחינת יצר לב האדם רע מנעוריו, כתוצאה מן המאבק שלא הוכרע שבין הגבוה לבין המוסר, בין החוק לבין החלק. אך בדורות האחרונים, כפי שמוכיח פרופ׳ טלמון, הפך העידן כולו, כלומר המחשבה וההגות והמעשים של הבריות נרתמו בשרותו של כל דאלים גבר והפכו לכלי יוצר בידי השטן המש־חית לשם החשת הקץ. קצו של העולם. השואה באירופה היתה הנסיון — ולמרבה הכאב והיגון — הראשון שהצליח מבחינת הגשמת התבנית על כל פרטיה. ואם לא נסתיימו חיים של שליש מן העם היהודי וקרבנות רבים של עמים אחרים, איפה הערובה שבזאת וכזאת לא תאכל יותר החרב, שרים שבה לנדבה, וברק השנון מרחף ומאיים. אם בדרך של החרבן גרעיני ואם בדרך של הרס אקולוגי. שהרי הטכנולוגיה הדרושה לכך קיימת עד מעידן האלימות ומוראה מטיל את צלה ואיום על עתידה של כל הא־נושות. ולא זו בלבד: התפוצצות האוכלוסיה מזה ורבוי העמים הרע־בים מזה מקרבת את הקץ. בעידן של אלימות, כאשר המצפון והמוסר נסו־גים ומפנים את הדרך לנצחונם המוחלט של כוחות הרע וההרס.

השאלה: איך היה המוות — לפי הגד־רתו של טלמון — לצלו וכלו של היהודי באשר הוא, במובן הקונקרטי והמדוייק של המלה? את התשובה לכך נותן פרופ׳ טלמון, בהסבירו כי המהפכה הצרפתית והמהפכה התע־שייתית הולידו את חברת ההמונים, שהיתה מחוסרת יציבות נעה ונדה לכל רוח. ירידת האמונה הדתית הביאה לתחושה של כבוד האדם ו־כוחו והולידה את הרעיון של חי־רות ואושר בעולם הזה. באה אמונה בגאולה חברתית ולאומית, אשר חסרו לה הבלמים והסייגים של המסלולים, יראת שמים, מוסר, כלכלת מחסור, משטר היירארכי ומסורת אבות. אמו־נה זו דיבקה לחסל את הכוחות שעמדו בדרכה, בדרך של אלימות. באותו זמן קמו לתחיה מגמות אליליות עתי־קות, אשר הנצרות לא הצליחה אף פעם להשכיחן או לדכא אותן לגמרי. התחושות הפאגאניות פארו את הכוח ואת החיוניות של בעליו, בין שהיה זה יחיד, לאום או מעמד, על המי־תוסים הקדומים ועל הגזענות כישות ראשונית וקמאית. ההתגבשות ברעיו־נות, בערכים ובמסורת הולידה מש־ברים היסטוריים וניהיליסטיים. האלי־מות היתה סימן של אותנטיות והח־לטיות, וכשנעמדה לרשותה הטכנולו־גיה המודרנית — התורה הרציחה ו לא היה מי שיאמר למלאך המשחית: הרף ידיך.

בהוקף נסיבות היסטוריות נמצאו היהודים בצד השני של המתרס. התו של יהודה איש קריות לא הוסר מהם גם לאחר המהפכה הצרפתית. הם יצאו מן הגיטאות והדמות „רצח ה־אל" דבוקה בהם, ואם כי השפעתה של הנצרות קטנה, — הרי שנאתה ליהודים היתה בתוקפה. ולא רק זאת: היהודים נדחקו לתוך סדקי החברה הנוצרית. הריבאמיים שבהם ניסו לעשות יתורים בדת ובלאומיות, כדי להיקלט ולהתערבב בין הגויים. והנה דווקא מרוצה זו לקראת האמאנסי־פציה וההשכלה היתה להם לרועץ. האינטלקט שלהם והכסף שלהם, ו הערמה והקנאות, כל אלה המידות שיוחסו להם, תכליתם היתה אחת: שאיפה לשלוט על הגויים, להרוס את האינסטינקטים הבריאים של המיתו־סים המעורפלים ולשלוט בתוך ה־מדינות, בתוך התנועה הסוציאליסטית ובכלכלה ובמשק. מן הדין לנסרלם לבוז אותם, להשפילם, ובהזדמנות הראשונה לחסלם ולהעבירם מן ה־ארץ.

כיצד באה הרעה

זהו הרעיון המרכזי במחקריו של ההיסטוריון, המביא עדויות והוכחות לרוב. כיצד באה עלינו הרעה הגדולה הזו. החקירות בדברי ימי ישראל ו־בדברי ימי אומות העולם מראות, כי הדרור, שקראה המהפכה הצרפתית הגדולה לאדם ולעמים, כוון ליצרים הרעים לא פחות מאשר ליצרים ה־טובים. הדיאלקטיקה של ההיסטוריה, ההתקדמות והנסיגה שימשו זו אחר זו וזו בתוך זו. הוכרעו בידי היצר הרע. הלאומיות והסוציאליזם, שירדו לעולם במאה התשע־עשרה, הביאו אתם ב־שורות גאולות ומרפיפים שלום ו־ברכה. טובי המוחות גייסו כדי לדרוש ולהסביר את הדרכים הטובות ביותר להבטחת קיומו של האדם כ־פרט ושל האומה והחבריה כבלל. לו־חמי החירות של העמים המדוכאים נתכוונו לשוויון ולהבטחת זכויות ל־כל האזרחים. הוגי הסוציאליזם הבטי־חו גן עדן עלי אדמות, וטענו, כי עם ביטולן של הפעולות הכלכליות, ה־חברתיות והמעמדיות תתקיים אחוות העמים כהגשמת חזונם האידיאלי ביותר של נביאי ישראל. והנה הת־גשמו כל הרציונות וכל התקוות הי למציאות. עמים משועבדים זכו ל־עצמאות, התורות הסוציאליסטיות זכו לנצחונות כבירים. אך כל ההישגים האלה הפכו לקללה איומה. הלאומיות הפכה אצל עמים גדולים לשוביניזם ולגזענות. הסוציאליזם היה בארץ נצחונו הגדול ביותר לדיקטאטורה של משטר טוטאליטארי אימפריאליס־טי ומשעבד, והיהודים עלו על ה־מוקד בפלוניטת אושוויץ.

איכה קרו ויאתיו הדברים הנוראים

על החלשים להיעלם

כך הגענו לשואה, המחקר על ה־היסטוריה האירופית כרקע לשואה מנסה להסבירה. פרופ׳ טלמון אינו מסתפק באנטישמיות כסיבה להתפר־צות, שחוללה את השואה, בתבונתה בארגונה ובביצועה. היטלר עמד ב־ראש ומקומו שמור לו, אך הוא בלבד לא היה מספיק. סייעו לו מאות אל־פים ובהם חכמים נבונים וסאדיסטים ורוצחים כאחד. לדעת כולם — ה־יהודים הם החלק של הרע, ובמאבק שבין „הטוב" הגזעני הלאומני על הרע להשמד. חלק גדול באידיולוגיה שהכשירה את הדור לקראת השמדת היהודים רואה פרופ׳ טלמון בדארוי־ניזם, שהנציח את מלחמת הקיום ב־טבע, בחי, באדם, כבלחמת החזק נגד החלש, על החלשים להיעלם. מן הדארוויניזם לקחה הלאומנות הגרמ־נית, ולא הגרמנית בלבד, את היסוד הביולוגי, בנוסף למיתוס האלילי של הגבורה העתיקה והרומנטיקה של ה־דם. היהודים מרעילים את דמם של השבטים הגרמניים והם אבי אבותיו של מוסר העבדים. מוסר זה הוליד את המהפכה הצרפתית, את הליברא־ליזם, את הדימוקראטיה, את הסוציא־ליזם ואת הקומוניזם. טלמון מוסיף, כי לולא המשטר הסובייטי והציונית המזיבות והתעלליותיו באזרחים לא יכול היה המשטר הנאצי לבצע את השואה. אך כשבאה המלחמה בברית המועצות נראתה השעה כשרה להש־מדת היהודים, ובפרט, שהמצפים הסכביים מזה ושנאת היהודים בפולין מזה, איפשרו את ההשמדה ההמונית. בסוף הפרק מצטט טלמון את אריסטו, אשר הבחין היטב, כי בשם האדם, כשהוא מזויין במוסר הוא המעולה בין כל בעלי החיים, כך הוא נעשה כשהוא פטור מן המוסר הגרוע ביותר שבכולם.

מכל הוגי הדעות המצוטטים בספר מאלפים ביותר דבריו של ניטשה, אשר יחסו ליהודים היה דו־משמעי. הוא ניבא, כי במאה העשרים יגיע העימות שבין ירושלים לבין רומי ל־

(סוף בעמוד 8)

ילקוט המקאמה העברית

ילקוט המקאמה העברית: ליקט, פירש והקדים מבוא: יהודה רצאבי: ירושלים, מוסד ביאליק, ספריית היהדות, תשל״ה.

מאת מ. אונגרפלד

המקאמה, היא יחידה ספרותית קט־נה, כתובה בפרוזה חרוזה עשירה בקישוטים סגנוניים ומכילה יסוד של עלילה וסיפור. היא כבשה לעצמה מקום נכבד בספרות העברית.

בילקוט שלפנינו נקבצו בפעם ה־ראשונה פרקים נבחרים של המקאמה מאז הופעתה בספרות העברית ועד ימינו — משלמה אבן צקבל בספרד, דרך שירת תור הזהב, שירת איטליה ספרות ההשכלה ועד הספרות העברית בימינו, תקופה כשמונה מאות שנה. במבוא לילקוט זה עומד מהדיר יהודה רצאבי על השתלשלות צורת המקאמה בספרות הערבית והעברית ועל ייחוד אופיים ומעמדם של גדולי היוצרים בתחום זה לתקופותיהם.

גיבור ראשי ומגיד

המקאמה היא ענף ספרותי, שהוריש־והו הערבים, ומהם לקחוה היהודים ה־פרסים. מייסדי המקאמה העברית קבעו לה את הכינוי „מחברת". בדרך כלל פועלים במקאמה שתי דמויות: גיבור ראשי ומגיד, המלווה את ה־גיבור בכל צעדיו. דמות הגיבור ה־ראשי היא של קבצן נודד, בעל שאר רוח שנון ומלץ בלשונו, אוהב תענו־גות ונודדים בהליכות חייו, משוטט ב־עולם ומופיע בארצות שונות בדמויות מתחלפות. פעם כחסיד מטיף מוסר לקהל שומעיו ופעם כהולל קל דעת שאין לו בעולם אלא אכילה ושתייה ונשים. פעם כקבצן רעב, ופעם כ־רופא אומן, המרפא כל נגע והוא מצליח בכל תפקיד ותמיד עולה בידו להשיג מבוקשו מיד הקהל.

עיקר העיקרים במקאמה, הסגנון, שהוא מלאכת מחשבת בעושרו ה־לשוני. בסופה בא קטע של שירה, המסכם את העלילה המסופרה. יוצרה של המקאמה הוא הפרסי אחמד אל־המדאני, שזכה לכינוי — בזכות כשרונו הלשוני — „פלא הדור". אבו אחמד אלחרירי שבא מאה שנה אח־ריו, העלה את המקאמה לרום התפת־חותה. שניהם העמידו את מספר מח־ברותיהם על חמישים.

שלמה אבן־צקבל

במחצית הראשונה של המאה ה־שתים עשרה, הופיעו ניצני „המח־ברת" העברית ומייסדה הראשון היה שלמה אבן צקבל, שמחברת אחת בשם „נאום אשר בן יהודה" שרדה ממנו ונושאה הוא האהבה והאשה. כאן משמש הגיבור גם כמספר. החיבור החשוב הראשון בספרות המחברות ה־עבריות, הוא „ספר השעשועים" ל־אבן זבארה, העשוי במסגרת רומאן בעל עלילה סיפורית. במסגרת ה־עלילה משלב זבארה אוצר עשיר של סיפורי מעשיות ומשלים ופתגמים ו־דברי חכמה ומדע למיניהם. תוכנם של מקצת מן הספורים הוא יהודי. ובמשלים ובפתגמים, מעלה המחבר פסוקי המקרא ומאמרי חז״ל. ה־נפוצה ביותר ב„מחברות" ימי הביניים, היתה המחברת „מנחת יהודה שונא הנשים" מאת יהודה בן שבתי.

שנתיים לאחר הופעת „מנחת יהו־דה" פירסם המשורר הצעיר יצחק מחברת בשבח הנשים, בשם „עזרת נשים". אבל היא פחותה בערכה הס־פרותי. ללא הצלחה ניסה כמאה שנה אחר כך ידעיה הפניני להקוותה ב־חיבורו „צלצל כנפים", שגם ללא הצלחה.

בעל „תחכמוני"

שיא שכלולה של המחברת העב־רית, העלה יהודה אלחריזי. זה שי־תירגם את מחברות אלחרירי לעברית גילה המקורי ביצירתו „תחכמוני". בצוויתת. אחר כך הראה אלחריזי את יחודו של ספר זה בחמישים מחברו־תיו, ונאה בפרקים היהודיים שבו, והוא עשיר בידיעות על הקהילות ה־יהודיות ואנשיהן. כאן הוא מרבה בשירי התהילה לנדיבים שתמכו בו ובשירי לעג לקבצנים שמנעו חסדם מבצע. הנדיבה והכילות הן אחד ה־נושאים המרכזיים שבספר. אלחריזי העלה את לשון ה„מחברת" לרמה גבוהה. כמעשה אלחריזי עשה ר׳ ברכיה הנקדן, שתרגם משלים צרפ־תיים והכניסם בספרו „משלי שוע־לים". כמעט תירגום הוא גם „משלי ערב" ליצחק. יעקב בן אלעזר ש־תירגם בצורות מקאמות את הספר „כלילה ודמנה", „בן המלך והנזיר" לאברהם בן חסדאי, היא עיבוד, לפי נוסח ערבי, של רומאן הודי קדום, שזכה לתפוצה גדולה. בן חסדאי השתדל לשוות לתרגומו צורה עברית.

„ספר המבקש" לר׳ שם טוב פאלקירה ו„משל הקדמוני" לר׳ יצחק אבן סהולה, הם מעין חתימה ל־תקופת הפריחה של „המחברת" על אדמת ספרד. תוכן „ספר המבקש" הוא: עלם צעיר מבקש להכיר את החכמה האמיתית והוא נודד לתכלית זו בעולם ומסייר אצל אמנים רבים, עד שהוא בא לפילוסוף, ובחכמת ה־פילוסופיה הוא מוצא את מבוקשו, לאמור הפילוסופיה היא נעלה על כל החכמות. בדורו של יצחק אבן סהולה, עזבו המוני היהודים את הלשון ה־עברית. בא הוא בספרו כדי להראות לכולם את יופיה של הלשון העברית. כאן שובצו מעשיות ומשלים.

מחברות עמנואל

באיטליה, שהיתה אחד ממרכזי ה־שירה העברית בימי הביניים, ישב עמנואל הרומי וחיבר שם את „מח־ברות עמנואל" גבוריו הם שנים ו המחבר מזהה עם דמות הגיבור ה־ראשי. בראש נושא הספר — האהבה. שירי החשק והליצנות שבספר, הרחי־קו מעליו את היראים. ומרן ר׳ יוסף קארו אסר את הקריאה בו. אף יהדות תימן העניקה לספרות ישראל את „ספר המוסר" למשורר זכריה אלד־צאהרי ותוחם שירת ספרד טבוע עליו. סעדיה אלמנצורה חיבר את „ספר ה־מחשבה" בשם „הגלות והגאולה". ורב יחיא חריד כתב „ספר נתיבות האמו־נה".

בפרק מיוחד מסופר כאן על ה־מחברות בתקופת ההשכלה. היינו „נזר הדמע" לישראל זמושץ ו„הגבית ה־ביתי" למרדכי קלמנס, „עמודי בית יהודה" ליהודה הורביץ ו„זבד המליצה" לזאב לבנזון, „ספר הזוויוף" ליצחק סטנוב ו„שלמה כול עדרי" ל־שמואל צאהלין ו„פני תבל" למשה מנדלסון.

„אלוף בצלות ואלוף שומים" של ביאליק, פותח פרק חדש בהתפתחותה של המקאמה השפיע על הבאים אחריו.

הרבה כשרון ובקיאות השקיע רצה־בי בהוצאת הילקוט שלפנינו ומאיר עיניהם הוא מבואו המאלף לספר.

* יצא לאור *

—למען יהודי תימן, מאת זכריה גלוסקא (ז״ל) בעריכת שמעון גרידי, ת״א, תשל״ה.

—לקראת העצמאות הלאומית ה־ישראלית למודעים הופיע עתה הספר „היהודים והיהדות בספרות היוונית והרומית", כרך ראשון: מהרודוטוס עד פלוטארכוס, בהדרכתו של פרופ׳ מנחם שטרן, האוניברסיטה העברית בירושלים, 5760 עמ׳.

בספר זה נכללו בסדר כרונולוגי כל הקטעים המצויים בספרות היוו־נית והלטינית העתיקה והנוגעים ל־יהדות, ליהודים או לארץ ישראל. ה־מהדיר הוסיף דברי מבוא על כל מחבר ומחבר, וכן אפאראט מדעי ו־הערות.

בהוצאת אגודת סופרי אידיש ב־ירושלים הופיע האלמנאך הירושל־מי („ירושלימער אלמאנאך") מס׳ 2—3 — כאסף ספרותי ובו דברי שי־רה, פרוזה ומסה מפרי עטם של כארבעים סופרי ידיש, רובם עולים מקרוב באו. זהו כאסף שני בהוצ־אה זו המופיע בתמיכת המחלקה לתרבות של עירית ירושלים, הסו־כנות ומשרד הקליטה. העורך — ה־משורר יוסף קרלר בעלה בבריה״מ, 254 ע׳.

שני שירים

מאת דליה בן־דוד

יריחו

ולילה אסום
אשר ירד
על יריחו
וחומות בסון
לדברי העבדים
על מישורי
ארץ המלח:
גואה החם
בעיני השועלים
הקטנים.
מול לילה
טהור
נעורו ענפי
הדקל
אשר הקדימו
לחלומות ילדותי
וטעם
ענקנית
צוננת
לא יופר
לעד
משפתי

מעבר יבוק

נית רמר
סלך הנגב
בצל קדפה
אל יביו
הפלי
ויעבג תפלת־אדם
על הררי־נמרים
ובקסית לילך
ונדבר משפסים
עד נפשו
הביואה
דכך הקלע.
ובפקרו
את עיניו
ראה את הים־
ספרט בנחו בת־כלל
נישקוס —
הן שבה אליו
מלכתו
פעם תהו זה הנפלאים

(מן הספר „יהודה יריבה"
שריבם, ירושלים תשל״ה)

לפרשת השבוע

שמות

ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך (א׳ — י״ג)

במדרש: חד אמר: בגזירה שוות, וחד אמר: בקל וחומר. פירש: תחילה גזר שכל בני המדינה יעבדו — גם המצרים — ואם כן לא יכלו ישראל ל־השתמט, ואחר־כך הסתלקו ה־מצרים לאט לאט, והפסיקו ל־עבוד, וישראל נשארו לבדם ב־עבודתם הקשה. וזהו: „חד אמר בגזירה שווה" — כלומר: ש־תחילה היתה ג ז י ר ה שווה, ל־כל האזרחים, ואחר־כך נשארו ישראל לבדם, „וחד אמר: ב־קל וחומר" — קודם התחילו ב־עבודה קלה, ואחר־כך העבידום לעבודה קשה וחמורה. וחז״ל ד־רשו על זה: „בפרך" — בפה־רך — היינו, רק לעבודה רכה קלה. האמת היא ששתי הדעות נכונות; התחילו בעבודה קלה — ובזאת השתתפו גם המצרים ואחר־כך, כשעברו לעבודה קשה הסתלקו המצרים. וזהו: „ויע־בידו מצרים את בני ישראל" — יחד עם בני ישראל — „בפרך" — כל זמן שהעבודה היתה ב־פה־רך. והסוף היה: „וימררו את חייהם בעבודה קשה" — את חיי בני ישראל בלבד. וזהו ה־מרומז בטעמים של „וימררו את חייהם": קדמא ואזלא — ש־המצרים קדמו ואזלו מהעבודה, ולכן הלכו ישראל לבדם ונסחבו לעבודה קשה

(יש של יהונתן)

*

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ (א׳ — י״ב)

כן הייה היו ישראל צריכים להיות במצרים ארבע מאות שנה, רק על־ידי קושי השיעבוד ישבו רד״ו שנה. וזהו: „וכאשר יענו אותו — כן ירבה וכן יפרוץ" — כבל עוד מענים אותו ב־רד, כן מקרבת אותם לסוף הגזירה הפדות.

(מהר״ם שיק, דרושים [illegible])

*

וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים (ב׳ — כ״ה)

השאלה למה ישבו בני ישר־אל במצרים רק רד״ו שנה? מיישבים שתי התשובות: א) ש־קושי השיעבוד השלים את הקץ ב) שריבוי העם נצטרף לחשבון ת׳ השנים. ולכן יעצו החרטו־מים לפרעה, שאין רפואה לצ־רעתו, עד שישחט קין היונקות בעיקר וקין תינוקות ברחב ו־רוחץ בדם, כדי שיתבטל סים ריבוי העם ויהיה צורך בשבב־דת העבודה עליהם, כפי המש־לים את הזמן (פרשת דרכים). ובזה יבואר: וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים — כי רק לפני הקב״ה היה ידוע כמה נפשות שאירעו היו להשתרש בהם, לולא שגזרו המצרים מהם פריה ורביה — ולא יחשבו הי־נוקותיהם, וכלל הכל בחשבון ת׳ מאות שנה. וכך באו דברי ב־על ההגדה: „וירא את עניינו זו פרישות דרך־ארץ" — כלומר: הקב״ה ראה כמה הייתה נמנע מהם וצירף אותם לחשבון

(ברכת השיר, להגדה של פסח, לראב״ד צובא)

*

וירא ה׳ אליו בלבת אש מתוך הסנה (ג׳ — ב׳)

רמז לו כאן שישראל [illegible] בשני אופנים. א) [illegible]; ב) [illegible] ה׳ [illegible] — ב׳), ש־[illegible] „ואשיבה" [illegible] כי [illegible] שתים אלה: אש וזה; ולכן [illegible] למשה באש — [illegible] הלב [illegible] ב׳; [illegible] [illegible] ה׳. [illegible] (432)

(דרכיה ה׳ [illegible])

*

ויאמר אליו מה בידך, ויאמר מטה (ד׳ — ב׳)

השאלה לא מובנת — הרי ה׳ מטה היה בידו ומהי השאלה ב־זה? אלא שבאמת לא היה בידו מטה, רק כשנשאלו ה׳ מה זה ב־ידו — באותו רגע נתהוה מטה בידו, ולכן נקרא מטה האלוקים.

(הרי״ב, ששיק, ח״א, רנ״ה)

*

והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה... ולקחת ממימי היאור (ד׳ — ט׳)

יש לשאול: מפני מה [illegible] האות השלישית יותר מהאותות הראשונות? אלא שהיא אמנה, שאין הקב״ה נפרע מן האומה עד שנפרע מאלוהיה ([illegible]) [illegible] [illegible] לפיכך [illegible] לו, כבר יאמינו לו

(קיצור [illegible])

*

כי כבד פה וכבד לשון אנוכי (ד׳ — י׳)

תרגום אונקלוס: ארי יקיר ממלל. כך אמר משה: איך א־דבר לפרעה הרשע והכופר, בה בילולי ודיבורי זה [illegible] קדושים, כי השכינה היתה מד־ברת בתוך גרונו של משה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בר אל פיעה (אמרי קודש [illegible])

*

ויאמר אליהם... למה מ־שה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו... הסב־תם אותם מסבלותם (ה׳ — ד׳ ה׳)

תחילה אמר במעשיו ואח־כך אמר מסבלותם, כי ישראל עבדו אל עבודה זרה, ופרעה ד־מה שישראל [illegible] בזה, וזהו שאמר: „למה... תפריעו את העם ממע־שיו — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]

(ר״ב קליגר)

ליקט שלמה יהלומי

השבועון הדתי שמגיע ל־200 אלף בתים

שיחה עם
ר׳ חיים־אורי ליפשיץ,
עורך „ג׳ואיש פרס"

מאת נעמי גוטקינד

רבי חיים אורי ליפשיץ עורך „הג׳ואיש פרס", השבועון היהודי הגדול ביותר בעולם, המופץ בלמעלה ממאתיים אלף עותקים, הוא יהודי נמוך, זריז־תנועה, הנראה כאילו כספית זורמת בעורקיו. בחיוך של הכרה עצמית הוא מודה: קוראים לי באמריקה הרבי המעופף. אני טס בממוצע מאה אלף מייל לשנה.

בישראל, סיים בשבוע שעבר אחד מביקורי הבזק התכופים שלו אצל הוריו ואחיו, וכיום הוא כבר שב ל„בסיס האם" שלו: בניין בן שש קומות בשדירה השלישית בברוקלין, המרכז את המערכת, בית הדפוס ומיפעל ההפצה של השבו־עון האורתודוכסי.

את ביקוריו בעולם, מיוהנסבורג עד מלבורן, מירושלים ועד מדריד, הוא מסביר בכך שאין קהילה יהודית בעולם בה לא נמצאים קוראיו. וזאת — חמש עשרה שנה בלבד אחרי שה„ג׳ואיש פרס" היה עלון מודעות קטן שהכיל ארבעה עמו־דים והופץ בין יהודי וויליאמסבורג והסביבה...

דברי תורה באמצעות תקשורת המונית

מה הניע את הרב יליד ירושלים שקיבל בה גם סמיכות לרבנות, להיכנס לעולמה של העתונות הפופולארית ולהעז להתחרות בשבועונים המצוי־רים של אמריקה?

„היה לי חלום שרק אם נצליח להפיץ את דבר התורה באמצעי הקומוניקציה ההמוניים — נגיע באמת אל ההמונים הללו", הוא מסביר בשפתיו מרצינות אבל בתנועותיו עדיין אותה זריזות ו־חוסר מנוחה, האופייניים לו.

„ראיתי את הדור הצעיר באמריקה מתרחק מיהדות, ואפילו מכל סממן יהודי חיצוני כמו למשל העתונות באידיש. ראיתי את הוריו (שבלבי עדיין האמנתי שהם צמאים לדבר ה׳ למרות רדי־פתם אחר הלחם) מנוערים מכל ידע במסורת ובחוקים, וצץ בי הרעיון שאם אצליח לשלב בעתון אחד בצד חדשות פוליטיות גם מדורים של גמרא, משנה, דינים פרשת שבוע סיפורי מידרש וכדומה, וזאת באנגלית אמריקאית קריאה ושוטפת כשפת הדיבור — אמצא קוראים יהודיים רבים. למה אנגלית — כי אין ברירה. אידיש נשארה שפתם של הזקנים. אפילו בנותי קראו אנגלית. זה היה בשנת 1960. פניתי אל בעליו של עלון יהודי קטן ואמרתי לו: תן לי שנה לעשות כרצוני, תן לי את בית הדפוס שלך, ואם אכשל, אחרי שנה אעזוב..."

שנות הנסיון הפכו בינתיים לחמש עשרה שנה של סיפור הצלחה מפתיע.

עתון פתוח לדעות מגוונות

„כנראה שהיתה צפיה נסתרת בציבור למין עתון שכזה", אומר הרב ליפשיץ בהירהור. „מהרגע שהופיע השבועון האורתודוכסי המצוייר שלנו — חטפו אותו כמש... היום יש לנו שורת טלקס, בית דפוס עצמאי, בעלי מדורים וכותבים קבועים כמו למשל חה״כ בגין, השר רפאל והח״כ הרב פרוש. אצלנו כתבה לראשונה ופיתחה את תנועת „הנגיד" הרבנית אסתר יונגרייז. אנחנו נותנים כל שבוע תקציר חדשות בישראל והמאמרים על המדינה, תופסים מקום מרכזי ביותר. איננו נכנסים לתוך מחלוקות פנים מפלגתיות כאן", הוא ממהר להסביר, „ואנחנו מאוד בעד המדינה, אבל איננו הולכים סנודים אחריה. כשיש בעיות — כותבים עליהם. כמו למשל בעניין ניתוחי מתים, בעיית מיהו יהודי, פניה חילוניות של השבת ועוד. הקו הכללי שלנו הוא בעד אורתודוכסיה כאוחות וכנגד חילוניות, אבל איננו באים להציג מדורות. זה לא יסייע לנו במטרה העיקרית שהיא — קירוב לבות העם אל תורת ה׳. הנה לפני כל חג, למשל, יש לנו עמודים שלמים של דיני אותו החג. לפני פסח הופיעו עשרה דפים של תיאור מפורט בשי־טות הגעלת כלים. מה שמעניין זה שגם יהודים רחוקים מאד מהמסורת — קוראים זאת.

אני מקבל במערכת מכתבים מאנשים שלכבדי הוריהם לא ראו צורת אות עברית, המודים ש־השבועון שלנו הוא מקור הידע היהודי היחיד שלהם.

סיפר לי לאחרונה רבי רפורמי שכאשר ביקר זה שנה בטכסאס, אצל יהודי עשיר ומתבולל, ראה על אחד השולחנות את הג׳ואיש פרס". נדהם הרבי ושאל: ומה זה ד״

ענה היהודי: „זה הקשר האחרון של עם עמי".

„גייס חמישי" בין מתבוללים

„אני רואה לפעמים בשבועון שלנו", אומר הרב ליפשיץ בסיפוק, מין „גייס חמישי" ולוחם בתוך הזרם של הנהייה להתבוללות. לכך אני גם מכוון אותו. כשחיפשתי בזמנו דרך לכבוש מחדש את לב הצעירים — שאלתי את עצמי: מה עושים? לדרוש דרשות? כמה כבר באים לבתי המדרש? לכתוב ספרים? כמה כבר יקנו ספר ביהדות? ואז אמרתי בלבי, אנחנו לא נביא אותם אלינו, ננסה אם כן לבוא אליהם, לתוך בתיהם. זאת אנו מנסים היום לעשות במאתיים אלף בתים יהודיים בעולם. אני בטוח שמאה וחמישים אלף מתוכם — אינם דתיים ואינם אורתודוכסים.

את דרכו בהפצת דעת ה׳, סבור הרב חיים אורי ליפשיץ למד משיטת ר׳ שמשון רפאל הירש. לכן, למשל, עודד את הרבנית יונגרייז המפורסמת באמצעי מוסיקת הפופ והפולקלור הנוער כדי להגיע להמונים. כך גם ניהל את הישיבה הגדולה „תורה ודעת" בברוקלין, הנהגת לשלוח שליחים לכל ערי השדה באמריקה להפגש צעירים יהודים, גם בבתים חילוניים, שישכנעו לבוא ולחיות על חשבון הישיבה בניו־יורק ובלבד שילמדו תורה ודעת. כיום לומדים במסגרת זו כאלפיים צעירים, וכן גם החל הרב ליפשיץ הכנה לכתוב במאמרים ל„ספרדי איווניג פוסט" עתון כל־אפריקאי מצהיר „כיום לו בין ארבעה לחמישה מיליון בנביים והוא נחשב לעתונה של אפריקה „הלבנה המפרד ססטבלית".

תרומה לכל דור ודור

„אני כותב עם [illegible] שלמה שבה אנסה להוכיח גם לגויים [illegible] המדעיים ההוכחית שב־עולם — יש להם בסים רחב בספרות הנביאים והתלמודים. אני מאמין שהיהדות תצא נשכרת אם גם בגויים יכבדו שתורת ישראל, אקטואלית ושייכת לכל דור ודור".

במאמרו הראשון ל„[illegible]" טיפל בהרבה תצלומי ספינה וגרמי שמים ובו הוא מראה כיצד בספר יונתן אפשר למצוא תיאור מדוייק של [illegible] ואפילו רמזים לחדר ליבונה בחלל.

האין הוא חושש, מפופולאריזציה זו של הדת? אדרבא, הוא עונה — [illegible] [illegible] רק נכס נסתר של קהילות נבחרות בעיים, הוא מאמין שבהתפשטה — [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] הרב ליפשיץ להרים להפיצה זו [illegible] [illegible].

מהיר במלאכתו

בתוך הדעה [illegible] שלו, שבה הוא [illegible] ארבע [illegible] [illegible] ה„ג׳ואיש פרס" [illegible] [illegible] [illegible] כל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

למדינת ישראל!), הוא טס באמור, לכל ארצות תבל ונפגש בקוראי העתון, הוא כבר פתח שלוש פעמים את דיוני הקונגרס האמריקאי בתפילה יהודית (הרב האורתודוכסי הראשון והיחיד עד כה שזכה בכבוד זה), הוא כותב הכינה מאמרים שבועיים, מחבר ספרים (אחד המפורסמים שבהם היה הספר על גנרליסימו פרנקו בספרד ויחסו עם היהודים, בעקבות ביקור במדריד שזכה לכיסוי מלא של כל אמצעי התקשורת הטלוויזיה בעולם בשנת 1970). הוא התראיין לעתונים כמו ה„ניוז־וויק" „דיילי ניוז" הרואים בו דמות יהודית ציו־רית במיוחד, ונמצא ששה ימים בשבוע משכים בבוקר ועד שתים עשרה בצהרים במשרדי ישיבת „תורה ודעת" שבניו־יורק.

הרב ליפשיץ מודה שהוא קל כתיבה, מהיר בהחלטה ורעיונות אינם חסרים אף פעם. אדרבא, בעולמו המלא וגדוש אירועים ופגישות הנוראים [illegible] רודפים אותו, דבר שמצא ביטוי בשבוע ביקורו בישראל כשישב באוטובוס וכתב סיפור קצר בשם: „מי זה אני ד׳".

בכלוכה החודשים האחרונים גם סיים כתיבת ספר בפרשנות בשם: „אין מוקדם ומאוחר בתורה" ובו מראי מקומות וצעקות מתוך ארבע מאות חיבורי הלכה ודרוש הנוגעים לכל מקום בתורה שבו מוכח העיקרון הפרשני של מוקדם ומאוחר. כתב היד של הספר עדיין מצוי בתיקי, בכוונה עם הכלית התפילין. והוא נוסע עמו לכל מקום — עד שילופס.

לעולם לא מתעייפים

שאלנו את הרב ליפשיץ כיצד מצא את ישראל בימים הקשים העוברים עליה עכשיו: „מצב הרוח של האנשים כאן הוא איבר בזהירות מסובך. יש לי הרגשה שכולם חוששים, נבוכים, נסקים בהמהרי".

אבל על הבעיות הפוליטיות הפנימיות של המדינה אין הוא מרבה לדבר.

„חבל שמנסים לחתוך את היהדות לסיעות ול־פלגים", הוא אומר בעצב, „אילו התאחדו כל היהודים האורתודוכסים בעולם היינו נעשים כוח עצום ומחזקים בכוח אמונתנו ותורתנו גם את מדינת ישראל, הזקוקה לחיזוק".

כדי שנכיר את הפוליטיקה האמריקאית מקרוב — האם איננו סבור שהחשש הישראלי מהתעיי־פות התמיכה בנו, הן של יהודי אמריקה והן של ממשלתה, מבוסס?

„יהודים לעולם לא יתעייפו מלתמוך במדינה היהודית, תהיה דעתם על הפוליטיקה שבה ועל ממשלתה, מה שלא תהיה... ואיבר לגויים? „הלכה היא, עשו שונא את יעקב", נקווה שלא תגבר השנאה בדורנו.

בתחילה [illegible], אגב, להפגה אבשרית ליטאה, הראה לנו הרב ליפשיץ העתק של מכתב שקיבל בתחילת השנה ממזכירי הבית הלבן בוושינגטון. במכתב זה מודה מזכיר הנציגות של הנשיא פורד לבב נשיא אתה״ב לעורך השבועון היהודי, על [illegible] לבו הוא מצדיע את הנעד של הנרי פורד בינתיים הנינה לנשיא ניקסון. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יהודי על הנהגות [illegible] את פני פורד בעיקר [illegible] ניתנה גישה ה־[illegible] היהודית, וספרות [illegible] [illegible] ...

הנהגה רוחנית בימי מסות גדולות

מאת הרב ד"ר עמנואל י. יעקובוביץ

„באותו יום־הכיפורים המר פרצה רעידה שזעזעה אדמת שנו. משם נתפשטו גלי־נחשול שמאיימים לא רק לסכן קהלות יהודיות בכל אתר ואתר אלא להשפיל ולשחת את כל היקום אשר על פני האדמה כולה. כמדומני, מימי המבול לא היה משבר עולמי שנגע בכל מדינה ומדינה ובכל יושבי תבל בעין זה. מעולם לא היתה תלות־הדדית בין ישראל והעמים כמו עכשו. היו וברוך שאי־מור לישראל לשכון לבטח בעולם לא בטוח, כמו שאין לאומות עולם שלום אם אין שלום לישראל.

בכל אלפי שנות גלויותינו קיימנו את דברת הנביא: „ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה', כי בשלומה יהיה לכם שלום" (ירמיה כ"ט ז'). ידענו היטב, שאנו היהודים היינו תמיד הראשונים לסבול מכל אי־יציבות או מרעה בשלום תושבי המקום אשר גרנו בו, כן התפללנו בעד שלומם של שלום. עכשו יבואו העמים ויתפללו הם בעד שלום ישראל, כי ב־שלומנו יהיה להם שלום, כפי שהעיד ניסיון של תוצאות המלחמה במזרח יכון לכל העולם.

אולם גם להיפך, בעת צרה זו, ה גדולה היא האחריות שרובצת על הרבנים להוציא כאור משפטנו [illegible] כות את עם ישראל, בנין, כמאמר [illegible] יקתא רבתי על פסוק במשלי (כ"ד ו'): „כי בתחבולות תעשה לך מל־חמה" תחבולות מתורגם „ויקרא אליו החובל" (יונה א' ו'). תחבולות [illegible] חובל לשון נופל על לשון, למה, [illegible] דרש הפסיקתא ספינה זו מהלכת [illegible] אם אין לה קברניטין אובדת [illegible] (מי"ו). ובמידת מה, אחריות זו [illegible] טחונה של ספינת ישראל משתרעת [illegible] גורל האנושות, כי לפי הגמרא [illegible] מות ס"ג) „אין פורענות באה ל־[illegible] לם אלא בשביל ישראל".

הנה ראו זה פלא: במשך דור [illegible] ד עברו עלינו ארבעה מאורעות ש־[illegible] כהן לא היו מוכן תבית השני [illegible] רבנו. בכל מאורע ומאורע מצב [illegible] הדות וסיכוייה [illegible] לגמרי, אמנם [illegible] בשתנו השקפות רוב היהודים [illegible] לא נשארו דלות וריקות מרוח התורה [illegible] לא נודע כי באו החיות אלו אל [illegible] בה של האמונה והראיתם רע כאשר [illegible] תחילה.

השואה ועד עתה

לפני שלושים שנה הלכנו בגיא [illegible] מות של השואה, והשרידים לא [illegible] אל ה'. שלוש שנים אחרי זה, [illegible] רמנו להגשמת התקוה שנת אלפים [illegible] ידי הקמת מדינת ישראל, ועדיין [illegible] שבנו ממשותנו. שוב חיבה יתירה [illegible] רעת לנו בחסדי ה' כנס הנצחון [illegible] צום של מלחמת ששת הימים. והח־[illegible] ת עיר קדשנו לשלטון יהודי אחרי [illegible] והשע מאות שנה בידי זרים. [illegible] הוד העונו פנינו הקשינו ערפנו. [illegible] שיו בעקבות מלחמת יום־הכיפורים [illegible] ראה, צרות רבות סבבונו ופורע [illegible] מים, קוינו לצדקה והנה צעקה, [illegible] את סבלנו ברשעת הגוים, ואילו [illegible] ם בנו בהפרת ברית אבותינו לא [illegible] הרשענו את השולם, בהסתני [illegible] לאומים, התלוננו בהסגנות ד־[illegible] שות ובקשות משלטונות האומות [illegible] ורה ממצוקותינו, וכעם נושע בה', [illegible] שומר ישראל לא פנינו; המוני [illegible] ם לא עמדו צפויים בבתי כנסת [illegible] רא בחוקה לישועת ה', ובכנסת [illegible] ירושלים בשם ה' לא הכרנו, ולכן [illegible] עדיין לא קמנו ונתעודד.

בעבר התגליות נפלאות של יד [illegible] כאלו שאירע בזמננו, הן לטובה [illegible] לפורענות, היו עלולים להביא [illegible] התעוררות ללא־תקדים ולשינוי [illegible] בכיוון הרוחני של העם. למשל, [illegible] עקב חורבן הבית נבנתה תפארת [illegible] תלמוד המתחדשת רוח העם [illegible] [illegible]

רוחניים די מחסורו. אנו בוכים היום על אלפי חללי ישראל, גבורי החיל, שנפלו בשדה הקרב על הגנת ישראל ועל קידוש השם. אך „טובים היו חללי חרב מחללי רעב" שנעלמו מ־חוסר מזון, שיצאה נשמתם על חילול השם בהתבוללות בעמים ובבגידה בקדשי ישראל. מי בוכה ומי יזכור על רבבות חללי ישראל אלה, ההוכל לומר בכנות: „ידינו לא שפכו את הדם הזה"?

רק בזה שאנו מכירים מנת חלקנו בהסתרנות הדור, ומצהירים עליה קבל עם ועדה, נרכוש מחדש את אימון הציבור ונזכה לשבחו של הכתוב „אשר נשיא יחטא" — במובן של חז"ל: „אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל־וחומר שמתחרט על זדונותיו".

כמה גדולה המשמעות של נוסח התפילה שאנו מבקשים „והסר ממנו יגון ואנחה" לא בברכת הגאולה ולא בברכת השנים ולא בברכת ירושלים ואפילו לא בברכת שמע קולנו, אלא דווקא בברכת „השיבה שופטינו כ־בראשונה ויועצינו כבתחילה". שכן הסרת יגון ואנחה מקרבנו תלויה ב־ראש ובעיקר בהחזרת עטרת בעלי הוראה והשפעת גדולי תורה ליושנה.

זכרויות ותובנות

בכן, הבה ונסקור את הדרך ש־הלכנו בה בעשרות השנים האחרונות ונעריך לוח מאזן של זכיותינו ו־חובותינו ביחס לגורלו של ישראל.

מצד אחד יש לעולם התורה ומנהי־גיו שתי זכויות עצומות, אשר בלע־דיהן לא היתה ליהדות תקומה כלל. בתוך מחננו היתה קיימת תמיד ה־הכרה, שצפיות וחלומי הציונות החי־לונית, שעל־ידי מדינה ועצמאות לאומית נהיה ככל הגויים ונפתור בעיית האנטישמיות ונתקבל בתוך חברת האנושות כמו כל עם אחר, צפייה זו היתה הבל הבלים וחלום יעף. עכשיו, אחרי מלחמת יום־הכיפורים נתאמתה דעתנו שהחזקנו בה אפילו בזמנים שרוב העם התנגד לה מתוך האמונה בתוקף בהוויה זו. ברא יבוא הזמן שכל בני בריתנו יאמינו בכך ויחשבו לנו לצדקה; ישראל ר־[illegible] על נס אותה האמונה ואותה תבונה יתירה שעל ידיהן הוכחנו יותר מאחרים ומפיסה נכונה של יעוד ה' וגלותו של עם הנבחר ושל ה־כוחות הפועלים בתולדותיו ובהגשמת משימתנו הלאומית.

האם יש הוכחה למשיכה רגל של הרציון החילוני יותר מכריעה מן ההתבודדות הנוראה הנוכחית של יש־ראל בחברת העמים? על אף כל ה־כוחות, רוחניים וחומריים, שהשקענו בהתפתחות הדת והתרבות בארצות אירופה והמדינות החדשות באפריקה, נעשו ההוניזם אותנו ב־שעת מבחן, כוכל לומר עליהם, שגם גדלנו והוקמנו הם פשעו בנו. קישוטי המדיניות לא הועילו ולא יועילו לבטל סגולת ישראל כגוי אחד בארץ. אלא אדרבא, במקום לפתור את בעיית היהודים הנבדל שהמדינה הטמירה את הבעיה ומביאה בעקבו־תיה דאגה רצינית לא רק לבטחון של ישראל אלא גם לשלוות יהודים בכל מקומות פיזוריהם, כי אנו יודעים היטב שבשלום ישראל יהיה לנו שלום בתפוצות, ובמכשולו היו ניפול גם אנו. ברור עכשיו שאם אין אנו מקבלים יחודו של ישראל ברצון, התשגחה כופה עלינו הר כגיגית ל־השאר בעם מבולה בעל כרחנו, ויכירו וידעו הכל את אמיתות השיטה שבה אנו מחזיקים מאז ומקדם ולעולם ועד.

שני נסיונות

ראוי למשומת לב של העם השניה בתקופה המודרנית שנכשל העם ר־שילם מחיר איום ונורא בגלל חוזק־שוא של בגיאי השקר שחשבו למצוא פתרון לבעיית היהודים על־ידי השואה לגויים, על־ידי עזיבת דרכי המסורת, חוקי ההיסטוריה היהודית. כשם שהציונים החילוניים, מזמן ליאון פינסקר ותיאודור הרצל עד היום הזה האמינו שמתוך נורמליזציה של המצב היהודי, והנו אסימילציה לאומית, בחיה בכל העמים חיי ה־יהודים בעולם יהיו בטוחים, כך האמינו מיסדי תנועת הריפורם לפני מאה וחמישים שנה ששנאת ורדיפת היהודים תבוטל מתוך טמיעה דתית, כשהיהדות תהיה כמו כל דת אחרת, על־ידי הסרת מצוות והנהגות ש־מבדילות בין ישראל לעמים. הם חשבו שהגויים יקבלו אותנו בלי שום פגיעה בכבודינו מאחר שאנו הופ־כים בתי כנסת לכנסיות בלי צלמים, שאנו מתפללים בלשונם הלועז ומור חקים כל זכר לשיבת ציון ולקיבוץ גלויות; שמשמידים ברית־קודש, אוכ־לים מה שהגויים אוכלים, ושומרים שבת ושבתון כמו שהם ונוהגים את ימי אידיהם. בסופו של דבר, שיטה מזויפת זו של טמיעה דתית באה לידי הרס, להתבוללות במרוץ דמים ללא תקדים דווקא בגרמניה, מולדת הריפורם, כמו שהלאומיות החילונית מצאה מקום פגיעתה דווקא במדינת ישראל.

לגבי שני נסיונות אלו להתאים חיים יהודיים לכל אומה או דת אחרת ובכך לעשות מצב היהודי לנורמלי בלי אוליה הבדלה בין ישראל ל־עמים. אפשר לומר „סרנו ממצוותיך ומשפטיך הטובים ולא שווה לנו". אילו זכינו לפתוח מרווחים מסטייתנו מתורה ומצוות. אולם „לא שווה לנו" פירקת עול לא הועילה לנו להקל מצבנו ולהתקבל בתוך הגויים, אלא אדרבא היא הביאה ישר לשני ה־אסונות הכי איומים במאות האחרונות, שוב, שיטת היהדות הנאמנה הצדיקה את עצמה. זו זכות אחת שאין לשער את ערכה.

שנית, אולי אפילו יותר חשובה, היא התרומה המרהיבה של שארית הפליטה אחרי השואה לתחיית רוח היהדות המסורתית. נראה ונוקיר את המראה הגדול הזה, כי הנה הסנה בער באש הסנה איננו אוכל אלא צמח ופרח בשפע מחדש. כדאי לזכור, בעוד שהעם היהודי בכללו אבד כ־שליש אוכלוסייתו בשואה, הרי עולם התורה סבל השמדת כתשעים אחוז ממבצריו העיקריים — קהלותיו ו־מוסדותיו ומנהיגיו — שהיו מרוכזים בארצות הועם. לאור עובדה זו, הרי זה אחד מן הנסים המפליאים ביותר בשיקום היהדות אחרי המלחמה, ל־מד התורה הגיע היום לשיא עצמה בישראל ובארצות המערב, באופן ששבם יותר באיכות ובכמות ממה ש־השיג אי־פעם.

תחייה זו, המקיפה היום רבבות בני תורה ומאות מוסדות תורה אדירים, בוצעה במסירות נפש נדירה של מספר יחידי סגולה, גאוני תורה ו־עסקני צבורה וגדולי גמילות־חסדים שהקדישו את כל כוחם ומאודם ל־הרמת קרן התורה מאשפות השואה. באו לטהר ומן השמים סייעו בידם עד שבניגוד למצב לפני שלושים שנה, כשהיה מחנה התורה פוחת ו־הולך יותר משאר פלגי העם ולא האמינו בתחייתנו, עכשיו נהפכה ה־קערה על פיה. קהל החרדים הוא השבט היחיד בעמנו שהולך וגדל ואשר אינו דואג להשארת גופו ונפשו, בעוד שכל האחרים מודאגים להמשך קיומם. אפילו משקיפים לא־דתיים מתחילים להכיר בהישג עצום זה.

אבל מאידך, מצד השני של לוח המאזן, גם החובות שלנו עצומים ו־גורליים. מקודם, עלינו להתוודות ש־גדולי התורה ברובם, בניגוד לציונים החילוניים, לא צפו מראש חבלי ה־חורבן הנורא שאפפו את אירופה ב־שנים שקדמו לשואה. שכחו עצת הגמרא: „דבר בעיר, כנוס רגליך", לא נתנו אזהרה ועידוד להמוני העם להגירה או אפילו לעלייה, ומי יודע כמה מהם היו ניצולים מהשחתה, וכמה שונה היה המצב הדתי ב־ישראל היום, לוא היו הרבנים ואדמו"רים וראשי הישיבות בשעתם מראים יותר הבנה וחזון בהכרת סימני הזמן לפני המלחמה העולמית.

כמו כן, אחרי המלחמה לא הכירו די־הצורך את המשמעות הגורלית, ועוד פחות את החשיבות הדתית, של הקמת המדינה כנקודת המוקד בתול־דות ישראל מאז חורבן הבית.

הדבר פלא הוא, דווקא מנהיג ש־היה כל־כך זר לערכי היהדות, הרצל, על אף שהוא טעה טעות גמורה ב־אמונתו, שהציונות תביא לפתרון בעיית האנטישמיות, הרי הוא כבר בתחילת המאה שלחן תנאי־הזמן יביא ליצירת מדינה יהודית בעוד חמישים שנה — באחת הראיות הכי מתמיהות ומדויקות במאות האחרו־נות, על הנבואתם של אלה שהלכו ב־עקבותיו. למעשה נסים בזמננו אפשר לומר כמו בקריעת ים־סוף: „ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו". יהודים פשוטים, סתם המוני העם שלא גדלו ברוח התורה, הם ראו בשיבת ציון ובהקמת המדינה איזה דבר השגחתי ונבואי או אפילו משיחי, הם ראו באירועי זמננו מקרים במובנים שלא היו כמוהם מימות ה־תנ"ך, ואילו הרבה מגדולי התורה והחכמה, שהיו מבארים, לא הש־כילו להכיר באותה בהירות את יד ה' ולא התפעלו באותה התלהבות!

טיבה של המדינה

אם נדבר בהכללה, נחלקו עמדות עולם התורה לשלוש כתות — עמדות שהמטה בעיקרן לחלוקי דעות בין התנאים כלפי מרד בר כוכבא, שר' עקיבא חשב אותו כגואל משיחי, ב־עוד שרבי יוחנן בן תורתא אמר לו „יעלו עשבים בלחייך ובן דוד אינו בא" (ירוש' תענית פ"ד).

המצב התנאים עכשיו נשתנו ל־גמרי, אבל ביסודה המחלוקת במקומה עומדת. ישנם אלה שהולכים בעקבות מיסדי המזרחי הרב אי"ה קוק זצ"ל והרבנים הראשיים לא"י אחריו, ש־התחשבו את הקמת המדינה כהופעה של אתחלתא דגאולה, או כ„ראשית צמיחת גאולתנו" כלשון הרב י.א. הרצוג זצ"ל בתפילתו המפורסמת ל־שלום המדינה.

כנגדם הכת השניה, שמכילה לא רק חסידי סאטמר וכדומה להם, אלא פחות או יותר רובו של עולם הישי־בות וראשיהן, אף־על־פי שהם מר־כזים אהבת א"י ודאגה ועידוד ל־יישוב בה במידה לא פחותה מיהודים דתיים אחרים, בכל זאת אינם יכולים להאמין שיש משמעות דתית או הב־טחת חזון הנביאים כלשהי במדינה חילונית. הם מתייחסים לעצמאות יהודית בארץ אבותינו כשלעצמה ב־שלילה או אפילו בהתנגדות. בבחינה התורה, שכת גדולה וחשובה זו בכלל אינה מכירה באספקט המדיני של השיבה לציון, ובוודאי אינה רואה בה חלק הכרחי ועיקרי בתהליך ה־גאולה.

בין שתי כתות אלו יש כת שלי־שית, שהיא אולי הכי הגדולה בכמות, כת שמורכבת מרוב הרבנים בעולם והמוני קהלותיהם. עמדתם כלפי ה־מדינה היא חיובית בהחלט, אבל אם המדינה משמשת כאמצעי הכרחי ל־השגת הגאולה הסופית ואם היא ב־אמת ביטוי ברור של אותה שיבת ציון שניבאו הנביאים ושלחמו ה־דורות עליה, — אותה השאלה, לפי דעתם, מוטלת בספק עד שיבוא אליהו. בכל זאת, הם מסתכלים כלפי המדינה כאילו היא חלק אתחנטי ו־חשוב מאד בשלבי הגאולה השלמה.

חילוקים אלה מתבטאים ביחס ליום העצמאות וקריאת ההלל בו. בעוד ש־הכת השניה כופרת ביום העצמאות לגמרי כחג דתי ואומרת תחנון במקום הלל, האחרים מכירים בתוקף קדושת היום ואומרים הלל, אמנם הראשונים בברכה, והאחרונים בלי ברכה, משום ספק.

נמצא, לא ראי זה כראי זה ב־פירוש המדוייק של ארועי זמננו, ה־צד השווה או שהגובר שבהם הוא, שנמצאים ליהדות הנאמנה לתורה, ובפרט לרוב גדולי תורה, היסוסים והסתייגויות רציניים בהכרת המדינה כחזון נביאי הכבוד ראשי לתיקון עולם במלכות שדי, בו בזמן שהחי־לונים ראים בעצמאות העם הגורם היחידי להגשמת גורל ישראל וישו־עתו.

מרחק בין המחנות

ריחוק הדעות בעניין מרכזי זה הגביר מאד את ההתרחקות בין שתי המחנות. יש גם גורמים אחרים להת־רחקות זו.

אמונה דתית בכל בית־ספר

לפני חדשים מספר פניתי לכמה הוגי דעות ואישים ראשיים במחנה החילו־ניים בארץ בכוונה לדרוש תביעתם במאמץ להכניס חינוך דתי בכל בתי ספר, ובכך לחזק הן את נפש ואמונת העם בשעה שרגש של יאוש הולך וגובר בקרבם, והן את אמונת יש־ראל בזמן שסכנת התפוררות ושנאת אחים היא אפילו יותר רצינית מהמצב האויב מבחוץ. קבלתי תשובות מעניינות ומאלפות מאד. בצער קראתי תשובה מאישיות מפורסמת, ראש אוניברסיטה גדולה, בה הגלגו ושופך את לבו על שנראה לו ולגלגולים אליו, כאילו המנגנון הדתי מוחזר על הרחוקים מדרכי התורה, לא דואג להם ומתחשב בהם, ואינו כולל אותם ומגנה אותם בתוך קהל ישראל. בכך הם מרגישים עצמם נידחים ומנודים, וקשה להם למצוא גשר פנימי עם חוג הנאמנים ושומרי תורה, ועל אלה הוא בוכה.

לצערי יש הצדקה במידה מסוימת להאשמה זו. האם באמת היינו נותנים יד לפושעים ומקבלים שבים בחיבה נאמנה, הוכחנו את כאב לבנו על מבוכתם עד שראו בנו סימני אהבה ואחוה ורגש של ערבות בחטאם ושל ענוה בצדקתנו?

בגלל פער זה נתפרדה החבילה. נתגברנו ונתרחקנו מהשאיפות וה־דעות של רוב הציבור. והיינו יותר ויותר לבודדים בתוך עם לבדד יש־כון. לכן השפעתנו עליהם הולכת מוג־בלת וחסרת יעילות. יותר על כן, בצמצמנו מסרותינו כלוחמי מלחמת ה' לכיבוש יחיד ולא לכיבוש רבים, כלומר חשבנו פחות במושגים לאו־מיים וציבוריים ויותר להצלת היחיד לחיי תורה ומצוות להבנת זכויות של קהל הדתיים. עיקר הכיוון שלנו היה מרוכז לפרוש יותר מן הכלל, לגדור פרצה זו או אחרת בתיקונים תוקים, להוסיף צו לצו זעיר שם זעיר שם, ולא לבנות יסודי חומות היהדות, ל־הדריך את הדור ולחסנה.

מתוך צמצום והגבלת השתתפותנו בהשקפות ובשאיפות הלאומיות של רוב הציבור, ומתוך ההתעסקות ב־בעיות המטריות רק את אנשי שלו־מנו, שכחנו את העיקר, — כפתגם האנגלי: „מרוב עצים לא ראינו את היער".

לדוגמה, לוא היתה המדינה נוהגת לפי התורה, ולא הנהגנו את ההלכה לגבי דיני מניעת ההריון והפלה, לא היתה האוכלוסיה היהודית בארץ כיום פחות משלושה מיליונים אלא חמישה מיליונים או יותר; ולוא היה כח ה' מושך של הארץ קודשה יותר מ־בטחונה, לא היו עכשיו לכל־כך הרבה מאזרחי המדינה חושבים על הגירה, שבשבילם א"י היא רק מפגן לבטחון גם, ואם בעיניהם בטחון זה מתמוטט, או מעדיפים ארץ נוכרייה על מדינת ישראל. שרק ליהודי דתי נאמן יש בישוב הארץ מצוה כשלעצמה, באשר הוא רואה בה, קודם כל, מקום ש־אפשר לו לקיים יעוד כיהודי אמיתי ולהיות חיים יהודיים שלמים. ואין צריך לדבר על שינוי לטובה במצב החברתי והמוסרי, אילו היתה ה' מדינה באמת בלולה ברוח התורה.

חינוך והשפעה

מתוך חישובים אלו, וביחוד ב־עקבות הנסיונות בזמן האחרון, כולל פרשת מיהו יהודי העלובה, אני נוטה יותר ויותר לדעה שכל זמן שאנו הנאמנים להלכה מהווים מיעוט ב־מדינה ובקהלותינו, גידולה של הש־פעתנו תלוי בשיכנוע ולא בתקיפה, בחינוך אשר מסביר ומקרב ולא ב־כפיה הדוחה ומרחקת.

אילו היינו משקיעים את כל מרצנו כדי להכניס לכל הפחות איזו הוראה דתית לתוך כל בתי הספר בישראל — לא תבנית תודעה יהודית שנשבלה אלא חינוך לתורה ולמצוות על־ידי אלה שמאמינים בו, לא היתה היום קיימת עובדה עצובה בישראל, שרוב צעירי המדינה אין להם שום רגש דתי ושום אמונה נכונה, אותה ה־אמונה שהיא הכוח הגדול והחשוב ביותר שלנו לעצם קיומנו. יותר על כן, מדינת התורה לא תיווצר על ידי חוקים ותקנות שנתקבלו בכנסת אלא על־ידי אזרחים שיודעים את התורה, מאמינים בה וכפופים למרותה.

זאת ועוד: כיורשי הנביאים ומורי היהדות אחריהם, שכחנו את תפקידינו להיות אור לגויים. יכול להיות שאנו כיום כה טרודים בשאלת דאגת הקיום היהודי שאין אנו יכולים להרגיש את כאב האנושות ולטפל בבעיות שנוג־עות לכל באי עולם. אמנם בעבר לא היה אופק מנהיגי רוח ישראל מצומ־צם כך. נביאי ישראל, וכן חז"ל ו־אנשי רוח אחריהם, היו גם הם ב־תקופות קשות וגורליות. ראו סבלות ויסורי בני גילם, והשתתפו בצערם של ישראל. ובכל זאת לא העלימו עיניהם מישועת העמים, פיתחו ה־מוסר והאמונה והשלום ביניהם. האמינו כי מציון תצא תורה לכל העולם כולו. מפטיר יונה ביום כיפור כולל שליחות הנביא לעיר גדולה של גויים עובדי אלילים כדי להצילם מ־השחתה. אפילו בימי הבינים האפלים צפה והתפלל כל יהודי בכוונה יתירה לנתינת פחד ה' על כל מעשיו ש־ייעשו כולם אגודה אחת לעבוד בלבב שלם ושתעבור ממשלת זדון מן ה־ארץ.

הנני רואה נחיצות רבה בדבר לא רק כדי לשמור על מסורת היהדות בתפארתה ובלואה, ולא רק כדי ל־הזהיר את עסית הרבבות לישובה בעיני עמנו אנו, ואפילו לא רק ל־הביא אור התורה ומוסר היהדות ל־עולם כתרומה נשגבה והכרחית לאנושות שמתייצבת לפני התמוטטות שאין כמוה, ושזוקקה ללקח הנצחי של אוצרותינו הרוחניים יותר מאי־פעם. הישובים אלו בעצמם הם מאד חשובים וגורליים. אולם מעל כל אלה אני חושב שגורל ישראל ב־עצמו תלוי בהתחדשות עיונו להת־קדמות המוסרית של כל באי עולם.

הנה עלינו לשאול, אם אין לנו עוד ייעוד מיוחד בעולם, אם כן למה לנו חיים? הלא עמים רבים יותר גדולים ועצומים ממנו נאבדו מבמת ההיסטוריה, ואין מי שמתאבל עליהם או שמרגיש בחסרונם. גם בלעדנו יתפתחו התעשיה והחקלאות, המדע והמחקר, ואפילו התרבות הכללית ש־בעולם. באיזו הצדקה וטענה אנו דורשים מן האומות לסכן את שלום העולם ולהביא את הכלכלה לסף התמוטטות בשביל עם קטן, בזמן ש־יש מיליוני בני אדם, הסובלים ו־מתים מרעב ועוני וחמס? אלא אם כן אנו תקיפים בדעתנו להרים תרו־מה רוחנית ומוסרית שאין דומה לה לטובת האנושות כמו שתרמנו בעבר. כמה אפשר לצפות להרים את קול ואת כבוד היהדות בעולם ולדרוש ביצוע קולקטיבי של אידיאל זה מ־מדינת יהודים כהצדקת קיומה, אם לא מרבנים?

כהונה ונבואה

בסיכום, הרבנים מהווים היום ה־מנהיגות הרוחנית שבזמן הבית ה־ראשון היתה נחלקת לכהונה ונבואה. בשעות מלחמה ומצוקה היתה משימה מיוחדת לכל אחד מהם, הכהן והנביא, ועלינו למלא תפקידיהם גם יחד.

פקודת הכהן היתה לפקוד אנשי החיל, לצאת בראש המערכה, להד־ריך את העם בתפילה ובתחנונים, ו־לחזק בטחונם בישועת ה', כתוב: „והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל, אתם קרבים היום ל־מלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם וכו'".

כך עלינו ככוהני העם, נוסף לתפקיד הרגיל להורות משפטי ה' ותורתו, לחדש אמונת חסרי־תקוה ולהזהיר גדולי תורה על קטני אמנה. ובפרט בתקופה החדשה שצלולה להביא הר־בה נסיונות, כשרוח דאגה ודכדוך מרחפת על פני הרחוקים מבטחון בצור ישראל, גבורת האומה הפנימית תלויה בנושאי עול מלכות שמים ש־קיבלו ושמרו התקוה לתחייה ולגאולת העם במשך הדורות ובכל עת צרה וצוקה. אין לנו לשכוח שיהודים עלולים לסבול הרבה יותר מן הדתיים בגלל שינוי חריף במצב. חמת עמלק גוברת רק על הנחשלים בדרך, על עם עייף ויגע אשר לא ירא ד' ואילו קוי ה' יחליפו כח, וכשמסתכלים כלפי מעלה וגבר ישראל. בעוד ש־עולם חסרי־אמונה נהרס ומפולי בט־חונם מפוררים, עלינו לקרוא ל־אחינו בדברי התורה: „חזקו ידים רפות וברכים כשלות אמצו. אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלו־קיכם נקם יבוא. גמול ד' הוא יבוא וישעכם".

עלינו להכיר, שלדאבוננו הרב, יש בתוך אחינו ואחיותינו אלפים ורב־בות שאינם יודעים איך להתפלל ו־לשפוך שיחם לפני קונם, כמו שיש מיליונים תחת ממשלת החזן שאינם יכולים להתאסף בבתי כנסת ולצרף תחינתם לתפילותינו בציבור לקריעת רוע גזר דיננו, וכולם — אלה ש־אינם יודעים ואלה שאינם יכולים להתפלל — סומכים עלינו, כהבנים מכוהני ה', שנסדר העבודה התפילה בעדם. העם זקוק לנחמה ולעידוד ו־לתפילה, עלינו לספק צרכי השעה אלו כמו שעלינו לכפר בעדם.

בשעה שהכהן הוא ציר ושליח הצם — כעם ככהן — וכחייב להזדהות עם שאיפות ההמון ולאמץ את רוחו ב־דברי עידוד והבטחה. הנביא, להיפך, הוא איש בודד ששוחה נגד הזרם ו־מתנגד למקובל בעם בדברי מוסר ובקורת ואזהרה ללא התחשבות ב־דעת הקהל. עלינו לפרש אירועי הזמן [illegible] כחלקים הכרחיים והשגחתיים של תהליך נמשך באספקט [illegible] שבתולדות ישראל, והצדקת בחירתו והגשמת יעודו. עלינו להורות נתיב למחפשי דרך בנבכי למצוא סיבה ההוצאה, סעד ופשר, לזעזועים שעברו עלינו, וללמוד לקח מוסר מן העבר אל העתיד, להדליק הניצוץ הנצחי שבכל לב יהודי עד לאור חדש על ציון ומציין [illegible] לארץ ילדיהם עליה ברחמים.

הבה ונחדש את ייעודנו, נשים את הדברים האלה כתכנית פעולה ע־ידינו וכחזון בין עינינו, ותקיים בנו ובדורנו המוצק ההבטחה: „למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ".

(מהרצאה בוועידת רבני אירופה)

השעה האחת של מרים

מאת הרב משה־צבי נריה

„והעם לא נסע עד האסף מרים" (במדבר י"ב, ט"ו) — זה הכבוד חילק לה המקום, בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר (שמות ב', ד') „ותתצב אחותו מרחוק לדעת מה יעשה לו" (סוטה, ב).

ולכאורה: מה שכר מגיע לאחות בכירה שגילתה דאגה וחרדה לחיי אחיה הקטן והחביב? וכי זה דבר טבעי ביותר?

אכן, כבר בלשונה המדוייק של תורה — שכתוב ניתן להבחין בשני ניבים מתוחים באותו פסוק: א. „ותתצב אחותו" — היא לא עמדה אלא ניצבה, לאמור — לא היתה זו עמידת פחד חרדה, אלא עמידה איתנה—יציבה; ב. „לדעת מה יעשה לו" — משמע לא עמידת אבדן־עשת־נות־ודעת, אלא עמידת־צפיה „לדעת מה יעשה", היינו: ברור הדבר שכאן יעשה משהו, שכאן יתרחש איזה פלא, והיא רק ניצבת דרוכת־צפיה, לדעת ולראות מה יעשה, מה הדבר אשר יעשה, אשר מוכרח להעשות.

ובמכילתא דר' ישמעאל, בשירת־הים, שנינו: „ותתצב — ששרתה עליה רוח־הקודש" (שמות י"ד, י"ג). משמע שלפנינו כאן עמידה נבואית על דרך הכתוב: „לך העמד המצפה, אשר יראה — יגיד" (ישעיה כ"א, ו).

כי חז"ל ראו בהתייצבות זו, המשך למה שאירע בתקופה קדומה יותר, ודברים שלא נתפרשו בזה בתושבכ"ת, מסורת היתה בידם מתושבע"פ, הדור לדור הגיע אמר על מאורעות ש־התרחשו בבית ישראל במצרים. עוד בטרם נולד משה רבינו ואשר מרים היתה הרוח החיה המפיחה בהם.

מר ורע היה גורלם של ישראל. עינוי וסבל. ובתקופה המרה נולדה בת לעמרם ויוכבד, ויקראו שמה מרים על שם המרירות. ותגדל הנערה בבית אמה אשר היתה מילדת, אשר דאגה גם ליולדות, ובעוד היות מרים תינו־קת, כבר עזרה לאמה, וכבר ספגה את הענות אשר בבתי ישראל.

הנה בעצם הימים המרים של ה־גזירה הרעה „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", כש„עמד עמרם וגרש את אשתו ובעקבותיו עמדו כולם וגרשו נשותיהם" (סוטה י"ב, א). היתה זו מרים שסכנה את אביה לחזור בו, ובעקבותיו החזירו כולם את נשותיהם, והיתה זו מרים שהתנבאה אחר כך ואמרה: „עתידה אמי שתלד בן ש־מושיע את ישראל" (סוטה י"א, ב).

בטוחה איפוא היתה מרים בנבואתה כי בנבואת־אמת היא, וכי אותה שמחה ששמחה בהחזרת אמה לבית אבא, ואשר בה רקדה היא ואף הרקידה את אחיה הצעיר (עי' סוטה י"ב, א, ועי' רמב"ן שמות ב', א) — לא תהיה אחריתה תוגה. שאותה אורה שבה נתמלא הבית כשנולד משה, המשיך להאיר אור־תמיד תהיה לבתי ישראל אשר לא תכבה.

ואם גם עמד אבא ושאל עכשיו במנהדריאש: „בתי, היכן נבואתך" (שם, י"ג, א') הרי בשארה היא איתנה ברוחה, עומדת על דעתה: נבואת־אמת היתה בפי, והריני צופיה על משמרתי ומצפה. מצפה לישועת־ד' לגילוי־שכינה.

השליחות־מרים להצלתו של משה רבינו, היתה יכולה להתלבש גם במהלכים טבעיים: הנה יגיע [illegible] דייג עני [illegible] ומעטה יהיו חיים של האח הקטן מובטחים, אלא הוא יגדל במשכנות־דלים, בכפר־דייגים מצרי: או הנה תעלה מבין גלי הנהר סירת־מטיילים עליזה, ותגלה את התיבה אשר בסוף, התלטיה לאמץ את ה־ילד, הוא יחיה חיי־רווחה במשפחה מצרית אמידה?

ויש כאן מקום לשיקול, מה עדיף לחינוכו של מושיע ישראל? האם רצוי יותר שיכיר חיי־דלות ויבחן בתלאותיהם, ויבין יותר לרוחו של העם העדכא המעונה, ויהי' לבו פתוח יותר לסבלותיו, או מוטב שיחיה חיי־רווחה, ותהיה דעתו רחבה וקומתו נישאה (עי' אבן עזרא שמות י"ד, יג), ואשר להבנת הסבל־המאור שבנשמתו הוא יאיר דרכו?

ברם נראה שעמידתה—יציבתה של מרים שהיתה כולה דעת, דעת־קודש, התרוממה מעל לעצות הרגילות (אח־רי שכבר נתנה חלקה בהתקנת תיבת הגומא) ומעצה ציפתה לעצת־ד' אשר היא תקום.

(כבר שנה לנו רבי פינחס מקוריץ ז"ל: כשאתה מתפלל לפני הקב"ה ו־מבקש שיצליחך במבוקשך התפלל על המטרה עצמה. ואל תתפלל על הצ־לחת האמצעים שהעלית בדעתך ל־השגת המטרה. כי הקב"ה אינו זקוק לעצות שלך...)

ואמנם הגיעה השליחות־מרים ב־צורה הבלתי־צפויה ביותר: הנה יורדת ליאור שיירה מלכותית, וב־מרכזה של הפמליה הססגונית מזדקרת דמותה של הנסיכה הגדולה — בת המלך. וברור כבר למרים לאן ה־שיירה הולכת, לקראת מי היא צועדת בהוד־מלכות — בת־פרעה בכבודה ובעצמה, היא שירדה ליאור לקבל פני המשיח הקטן, מושיען של יש־ראל.

משה יגדל איפוא בבית המלך. להבנת סבלותיהם של ישראל תביאנה מידו־תיו, קרני הוד נשמתו, ואילו סדרי־הנהגה ומשפט־מלוכה, זאת ילמד רק שם. כיוסף אשר סלל־הכשיר את הכניסה למצרים דרך בית־המלכות, אשר „שמו אדון לביתו ומושל בכל קנינו" (תהלים ק"ה, כ"א), כך משה אשר יוציא את ישראל ממצרים — מבית־המלכות ילמד להנהיגם.

מעתה עוקבת מרים בשלוות־רוח אחרי השיירה, צפה בשקט על ה־נעשה מסביב לתיבת־הגומא, וכשהיא מבחינה במבוכה מסויימת על יד בת־המלך, היא מתקרבת וקולטת שהפה הקדוש של הילד־המאיר מסרב לינוק מן המצריות — „פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא ?" (סוטה י"ב, ב) — הריהי לובשת עוז וגבורה, והיא נגשת עד בת־המלך ומציעה ל־הציע לה הצעה שלכאורה יש בה סיכון רב (שהרי יכולה בת־פרעה להשיב: מה עושה כאן העלמה הז־את? ומה פתאום היא מרשה לעצמה להציע לי הצעות, עזרה, שרות?) כי היה ברור לה למרים: נוכח ד' דרכי! והיא כבר רואה כיצד נתקיימה נבו־אתה, קיום מושלם מעל ומעבר לכל מה שהיה יכול להיות מתוכנן ברבוא־המחשבה אשר בלב־איש. אכן זוהי עצת־ד', עצה עמוקה, והיא תקום מהמסד ועד הטפחות.

ואמנם בת פרעה מקבלת מיד את הצעתה, ובך הלכה העלמה הנרגשת במלוא־הזריזות ובמלוא הכח (עי' רש"י סוטה י"ב, ב, שהלכה בזריזות וכו') לבית אמה, להזמינה אל בת־המלך המצפה לה, להחזיר לה את בנה — „בתקיבה נבואתה".

*

מאורע זה היה משמש לה למרים אחר כך, בשנות העבות והמצוקה אות ומופת, הדגמה ובנין־אב להדר־כתם ולהדרכתם של ישראל. שכן זאת על כל התרחשויותיה, על כל מערך־המחשבות והמהלך־הנבכיים. שיפגשה אחר כך כשעה גדולה של תלמוד־גדול, תלמוד לאמונה ובטחון, תלמוד לפתיחות שערי גאולה.

„ואשלח לפניך את משה אהרן ו־מרים" (מיכה ו', ד') ומתרגמינן: משה — לאלפא מסירת־דינין, אהרן — „לכפרה על עמא, ומרים — לאוראה לנשיא" — והיתה זאת הוראה — תלמודה של מרים לנשי ישראל: במתי כמוכן, היינה חזקות אמיצות, עומדות ניצבות על משמרתן, כש־מרת תומה הבית הישראלי, משמרת תום־האמונה, עוז־התקוה וצפית־ה' ישועה.

אכן התעודדו—התאוששו הנשים, ובזכותן נגאלו ישראל, כי הן עודדו וחזקו את בעליהן (סוטה י"א, ב, ועי' רש"י שמות ל"ח, ח).

אותה עמידה יציבה של מרים „ל־ידע מה יהא בסוף נבואתה" (סוטה י"ג, א). שהזהירה באומה אמונת־אומן הצפיה לישועה, זיכתה את יש־ראל בתקופה יותר מאוחרת בדברו של אחיה הצעיר: „התייצבו וראו את ישועת ד'"! (שמות י"ד ג) „אמר להם משה, היום השרתה שכינה על־כם רוח הקודש, שאין יציבה בכל מקום, אלא רוח־הק'" (מכילתא, שם), זכרו מה שספרה אחותי לאחיותיכן ולבנותיכן, כיצד עמדה־ניצבה היא, בשעה קשה וחמורה, בשעה שהייתי נתון בסכנת־חיים; ביאור הגאון ר' השומת.

ולכן קנתה מרים עולמה באותה שעה גדולה של עמידה־יציבה, וזכתה למתן־שכר על אותה התעכבות „לדעת מה יעשה", שכל כולה אמונה ובטחון.

ונתינת אחר־כך לישראל „הבאר — בזכות מרים" (תענית ט', א) בזכות אמונתה, בזכות צפית־ישועתה. כי המים הם המצמיחים, הם המחזקים ידי הזורעים בדמעה, „שמאמין בחי העולמים וזורע" (שבת ל"א, א, תד"ה אמונת, בשם הירושלמי), כי הבאר היא המצמיחה ישועות — „ושאבתם מים בששון ממעיני־הישועה" (ישעיה י"ב, ג).

וכך כותב מרן המבי"ט ז"ל: „ו־נתייחד זכות הבאר למרים, בשביל מה שהשתדלה בהצלת הילדים, הס־פיקה להם מים ומזון היא ואמה, ו־היתה מחבאת אותם שלא ישליכום ליאור, ונתיצבה מרחוק כשהושלך משה ליאור, לדעת מה יעשה לו ב־מים זכתה — ובאו מבאר בזכותה" (בית אלוקים, שער התפילה, פרק י"ח).

הלכות תורה וחוקי המדינה

מאת הרב ד"ר משה חיגר

דיני החוזים במשפט העברי מאת ד"ר שילם ורהפטיג, הוצאת מכון ב"ר פישל, השליש, ירושלים.

סופרים עברים מתקופת ההשכלה הכריזו מלחמה על העולם התורני. ההשכלה וההלכה התנגשו ועינו זו את זו. זו יצאה בבקורת הרסנית נגד השני וזו השיבה בחרמות. הראשונה טענה לביטול המצוות והמסורת והשניה השיבה באיסור של קריאת ספרי ההשכלה.

אך בתקופה האחרונה קרה לנו מה שקורה לעתים קרובות בעולם האמנותי והספרותי בכלל. באמנות ובספרות ישנן תקופות שונות, כל תקופה והאסכולה שלה. כשבאה אס־כולה חדשה היא מכריזה מלחמה על הקודמת וקוראת תגר על כל מה שנעשה או נכתב לפניה. והאס־כולה החדשה משתדלת להכניע את קודמתה. אחר זמן כה באה אסכולה אחרת שיש בה משום שתי קודמו־תיה ביחד. האסכולות השלימו בי־ניהן. כל אחת הכירה שיש משהו טוב וחשוב גם בשניה. מתפשרות האסכולות וחיות ביחד זו בצד זו.

תהליך דומה היה גם אצלנו. גם ההלכה וגם ההשכלה באו לידי הכ־רה, שאי אפשר לבצת ולהכניע אחת את השניה. אין טעם שהאחת תדרוש חיסולה של השניה כי לשתיהן יש זכות קיום. חפשו ומצאו דרך לגשר ביניהן. אם כי לכל אחת יש גישות והשקפות משלה, אין כל אחת חיי־בת להתנגש בשניה ושתיהן יכולות להתקיים זו בצד זו. בזמננו נמצאים אנשי מדע בעלי השכלה רחבה שהם יראי שמים אמתיים, ובין גדולי תורה נודעים בעולם התורני נמצאים כאלה שיש להם ידיעה רחבה ומקי־פה באמנות ובספרות, ידועים בעולם התורני והספרותי כאחד.

ערך עיוני וצורך מעשי

אחד מאלה הוא מחבר הספר „דיני חוזים במשפט העברי". וכמחבר כן ספרו. הספר מכיל גם הלכות התורה וגם חוקי המדינה, פסקי דין של ראשונים ואחרונים, ופסקי דין של בתי המשפט בישראל.

המחבר כאיש מעשי — פוסק דין בבתי המשפטים — נתן לנו ספר שיש לו גם ערך מחשבתי ועיוני וגם, ואולי בעיקר, ערך מעשי ופרג־מטי. הספר „דיני חוזים במשפט העברי" כמו שני הכרכים של הספר „דיני עבודה במשפט העברי" של אותו מחבר — הוא נכס חשוב לא רק לתלמידי חכמים ומשפטנים אלא גם לאנשי מסחר ולכל בעלי עסק.

ניתן לומר שבכל מערכת המש־פטים החוקים, דיני חיובים, ומתוך כם דיני המסחר, שדיני חוזים הוא החלק האיר שבהם, הם מצד אחד הפרגמטיים ביותר בחיינו היום־יומיים ומאידך הבעייתיים ביותר, הגורמים לסכסוכים ומשפטים רבים. עולם המסחר מתנהל ומתנהג לפי דיני החוזים. חוסר מידע בדינים אלו עלול לגרום להפסדים במקום רווחים. וישנם ב"ה בין בעלי עס־קים אנשים יראי ה' הרוצים לנהל עסקם ומסחרם לא רק לפי חוקי המדינה אלא גם בהתאם לדיני ה־תורה. אמנם קיימים בארצנו בתי דין רבניים הדנים גם בסכסוכים שבין איש לרעהו בענייני ממון ופוסקים לפי ההלכה. אולם לשומרי מצווה לא די בזה. הם רוצים לדעת, בעת עשיית העיסקה מה אומרת ההלכה, כמו שרוצים לדעת מה הוא החוק בנידון. אך יש הבדל בין זה לזה. לגבי חוק המדינה ישנם בעלי מקצוע — עורכי דין המוכנים ל־ייעץ, להדריך וגם לפעול בהתאם לחוק. לא כן לגבי ההלכה. הרבנים אינם אנשי מקצוע, אין זה תפקידם לתת עצות בנוגע לעסקים. גם בנו־גע להוראות החוק, אין הוראות ההלכה כל כך ברורות ופשוטות, והרב יצטרך להרבה עיון ומחשבה לפני שיוכל לקבוע במקרה המסויים, בעניין העומד על הפרק.

הספר „דיני חוזים במשפט העב־רי" בא להקל על האנשים המעונ־יינים לדעת מה היא ההלכה במקרה המסויים שדנים בו. ואיך ניתן להס־דיר הענינים הדרושים הסדר, גם לפי דיני התורה.

יחסי ממון בין איש לרעהו

הספר בן שמונה עשר פרקים, מ־קיף רוב רובן של הבעיות המת־עוררות בעולם המסחר וביחסי ממון בין איש לרעהו.

הספר מתחיל בענינים השכיחים ביותר, כגון הבטחות והסכמות ש־ניתנו ונעשו בעל פה, ללא כל צורה פורמלית, בלי שטר ובלא קנין. שני הפרקים הראשונים דנים בהס־כמי דברים, באיזו מקרים יש להם תוקף ובאיזו אין להם, ומה הן תוצאות אי קיומם מבחינה חוקית ומבחינה מוסרית. הפרק השלישי דן בהצעה וקבלה, מונחים ידועים ו־מקובלים בדיני המסחר, אבל במש־פט העברי יש צורך להגדירם ול־באר. באותו פרק נדונה הבעיה של הצעה לצבור ומכירה פומבית. עד כאן המדובר בחוזים שכיחים ורגילים. הפרקים ד'—י"א דנים בחוזים לא שכיחים וביוצאי דופן, כגון שטר אמנה, שטר פסים, הס־כמים שנעשו בטעות, באונס או על תנאי, חוזים אסורים, חוזי הגר־לה והימור, חוזים אחידים וחוזים לטובת אדם שלישי. פרק י"ב — דן בכללי פרשנות של חוזים — דבר הנוגע למעשה בכל יום ויום. גם בפרקים הבאים נדונים ענינים מעשיים, כגון טעות סופר או טעות קולמוס וטעות בשם או בתאריך. גם טענה שבשלילה כמו אי כתיבת דברים הרגילים לכתוב כגון אחריות וכדומה. פרק י"ד מטפל בעניינים הקשורים עם ביצוע החוזה, כמו קיום החוזה לפני הזמן, או שלא במקום, שנקבעו בחוזה, מתי מותר לדחות את הביצוע לתאריך מאוחר יותר או לקיימו במקום אחר וכדומה. שאלת הביצוע בעין, פרשה מסובכת בחוקי המדינות, נידונה בפרק ט"ו. לבסוף באים שני פרקים הדנים במקרה של אי קיום החוזה. השאלה הידועה — שאלת הפיצויים, שאלה קשה בכל קודקס אזרחי — נידונה בהרחבה בפרק ט"ז. השאלה „מתי יכול צד לבטל חוזה בטענה שהצד השני אינו מקיימו" — שאלה חשובה, עניינית ומעשית — נידונה בהרחבה בפרק י"ז.

בעניין רכישת דירות ומגרשים

הפרק האחרון דן בשאלה אקטו־אלית בנוגע לרכישת דירות ומגר־שים, הואיל וחוזים כאלה טעונים רישום בטאבו להשלמתם, אולם ה־מחבר לא מסתפק בדיון איך לחייב ביצוע חוזה כזה ומה הסנקציה בעד אי ביצועו, אלא הוא דן בעצם כשרותו או תקפו של חוזה כזה. לכן נראה לי שיש כאן ענין בפני־קום. כי שאלת תקפם של חוזים נדונה בחלק הראשון של הספר והחוזה הטעון רישום צריך להיות בין חוזי איסור הגדר הגבילה היסור.

אך מלבד שאלת המיקום נראה לי שכאן ערבב המחבר שני עניינים. חוזה מכר שבו התחייב האחד למ־כור השני לקנות נכס מקרקעין מחייב את שני הצדדים לפי חוק בכל מדינה. העובדה שהדרש רישום בטאבו אינה פוסלת את החוזה, אלא שייתכן ויתעוררו בעיות איך לבצע את הרישום האם והאיך אפשר לחייב את הצדדים לעשות את הרישום, וזה היא שאלת ביצוע בעין של החוזה. אך אין ספק שההתחייבות החוזית תופסת וקיימת. אבל המח־בר, בהסתמכו על מאמרו של רב „במקום שכותבין שטר לא קנה" (קידושין כו, א) ובפירוש רש"י שם שמכיוון שרגילין בהכי אין גמירות דעה, אומר שאף אם נעשה קנין כסף ההתחייבות אינה תופסת, היינו, שהחוזה אין לו כל תוקף וזה כמו הסכם דברים. הוא מסכם „הסכם שאינו העברת נכסים או זכויות בנכסים אשר הוא — לפי חוקי המדינה — טעון רישום בפנקס מיוחד לכך, יכול כל אחד מהצדדים לחזור בו כמעט אף על פי שנעשה

(סוף בעמוד 8)

הרופא מבית שאן

מאת אברהם ביק

בית שאן ה' פ"ה

עם בוקר התחיל שוק התבואה שבבית־שאן מתמלא אנשים מן הכפרים הסמוכים כגון אבל מחולה; שטה, צרוה שהביאו פירותיהם, מי דגנו, מי חיטיו ומי תאניו. מהלכים היו הללו בין חמו־ריהם ופרדותיהם ונותנים לפניהם אספסתא. לאחר מכן היורו על חנויות היהודים לקנות לעצמם מגלים, מכמורות או בד. כהם שקנו גם רקיק־מצות להילולא חוינגא.

כל אותו בוקר היה החכם הרופא ר' אישתורי הפרחי, יליד פלורנציה (פרח) באיטליה, תלמידו של הגאון ר' אשר בן יחיאל ומגולי פרובנס, — יושב על גבי דפתר פתוח שבו מגילת קלף, ורשם הערותיו. זה חדשים שר' אשתורי הפרחי, חכם. למוד, כבן חמישים, מכוצע־קומה, מסורבל עם ציצים שהמהיות, התאמץ לאסוף בספר כל מאמרי חז"ל הראשונים המדברים בשבח ארץ ישראל וגבולותיה, הריה ועמקיה וכפריה, ומצוות התלויות בארץ. לשם זה בחר לדור בבית־שאן בארץ מנשה „יושבת על מים רבים, מי מנוחות, ארץ חמדה מבורכה ושבעת שמחות כגן השם תוציא שמחה ולגן עדן פתחה".

היתה שעה אחת קודם חצי היום. בשמי התכלת העמוקים, שעננה קלה לא ריחפה עליהם, ליהטה החמה. בתוך השקיפות נתקפל השטח. הרים, איל־נות, הרחוקים כמה פרסאות נראו בשעה זו קרו־בים כבהישג יד. מדרון ההר היה חרוש חרוש. מכאן מלבן של חיטה, מכאן משולש של שעורה. ומסביב כרמי גפן, חורשות דקלים. הדממה כבר נרתעה לפרקים אגב נהיקת חמור, או על ידי בת־קול שבהרי הבשן והגלעד.

הרופא גר בבית ועליה שעל גבעה. למטה מרחק חצי פרסה. היו חצרות בדורות דפנים של טיט. בפנים — בתים קטנים של חימר, של אבן וסוכות בגבוניות. בתוך דרו השומרונים או הכותים.

שעה אחת היה ר' אשתורי גולל את מגילות הקלף. אחרי כן לקח קלף חדש קפלו וכתב עליו באותיות ובכתב מבינים אשורי ברור: „וקראתי שם הספר „כפתור ופרח", פרח נצר שורש ישי. יציץ ציץ ויגמול חסד עם עם עני, ימהר יחיש פעמיו. בימיו תושע יהודה וישראל ישכון ל־בטח — —".

*

הרופא והחורה הבחין בפסיעותיה של בתו סיבורת, הניח את הקולמוס שבידו החזיר ראשו כלפי הפתח.

— בתי מה בפיך? שוב חולה?

דעתו של ר' אשתורי לא היתה נוחה שבאים להטרידו, ביחוד בשעה שהוא שוקד על כתביו והללו מטרידים אותו.

— אלמוני שומרוני נכנס פתאום ואינו זז ממקומו. טוען הוא שחייב לראותך.

הרופא ומורה־צדק לא אהב את השומרונים. אף על פי כן חש בצערו של בן אדם ואמר:

— אמרי לו שייכנס!

בפתח העליה עמד אברך כבן עשרים. מתוך כתפיו הרועדות נשתלשלו ידיו הצנומות.

— שלום עליך רופא חכם!

— עליך השלום — הלך כנגדו ר' אשתורי — ומה אתה מבקש?

— מכפר אבל מחולה אני — לא הספיק לומר דבר עד שארכבותיו התחילו נקשות זו בזו ואגרוני פיו מתרצצים.

הניח הרופא שתי ידיו בזו אחר זו על ארכבותיו של האברך עד שפסקה נקישתן.

— אבי הזקן, נחש הכישו הבוקר, — אמר בקול־בכי כמעט.

— והנחש איפוא הוא? — שאל.

— כבר רצצו את מחו!

— כך טוב וכך יאה לו! — ענה הרופא ונזכר בדברי חכמים: טוב שבנחשים רצוץ את מוחו! ר' אשתורי ידע את השומרונים, הקשיב לסיפו־ריהם המשונים על נחשים ארסיים, מכשפים, ש־מרפאים נשיכת נחש בעשבים, לחשים ומי־רגלים של פרדים. נענה ואמר:

— שמע בני אין לך רפואה בדוקה משריפת המקום הנשוך בברזל מלובן. בי היה מעשה. כשירדתי מירושלים ליריחו רפאתי נזיר על ידי לבון המקום הנשוך כאש. ועכשיו בוא ונמהר לכפר, נלך ישר לנפח ולסדנא... ניקח צבת מלו־בנת באש... — —

*

היה כבר שעת המנחה בשעה שהרופא הגיע לביתו רכוב על אתון צחורה. בדרך לא היה יכול להפקיע עצמו מלמושו של הנחש המומת. מתבונן היה על אתונו ומהרהר בדברי הכותי על הנחושת שציווה ה' למשה לעשותו. אדם שהנחש הכישו דיו שמביט באותו נחש הנחושת וחייו היו ניצולים. — ואתה, חכם ירושלמי — התחיל הזקן הנשוך — אין לך נחושתן במקום צבת אש להם, כאב — — אכן כאלו השומרונים, הכו־תים, דין עובדי עבודה זרה להם. ועוד הרהר:

— אלמלא עשו של נחש, אלמלא חטאו של אדם הראשון היה ודאי עולם אחר. האדם היה חי עולם.

צפה החכם ממערב למזרח וראה לפניו הרי הבשן, הרי הגלעד, וראה לפניו מדבר מדבר כל ביוות. ואותו פחת כלום אינו בא היום בצפיי על נחש?

הן, הן... „הנחש הטיל זוהמה. כיוון שעמדו ישראל על הר סיני וקיבלו את התורה מיד פסקה זוהמתם". אלא שבא שאול התרסי וסירס הדברים: בן־אנוש ילוד אשה במקום תורה ונתן עבודה זרה חדשה לגוים, באו הם השומרונים וכופרים בתורה שבעל פה. — —

עלה ר' אשתורי לעלייתו. ישב ליד השלחן והוציא מתוך הנרתיק מגילת קלף והמשיך לכתוב — — „וכאן אפרש לך עניין הכותיים והם עובדי עבודה זרה ואף שהם נבדלים מן עובדי עבודה זרה ופחותים מישראלים.

נזדקף והגביה את הקלף, חזר והגיהו כשפתיו לוחשים: — יום ביעותה. השם ישמרנו! נחשים עקרבים, יורדים מהרי גלעד. טוב שבנחשים רצוץ את מוחו. הה, מרא דעלמא! רצוץ מהם של שונאי ישראל והרב גאותהו!

הוא הציץ בחלון. הכוכב שקעה ברוכסי הגלעד. ליל בהיר ירד על בית שאן.

مكذا من الاصل

הנבחרת היהודית – בבית הנבחרים בארה"ב

מאת הרב אליעזר ל. ברנשטיין (ניו־יורק)

כשבית הנבחרים החדש יפתח בושינגטון בתחילת ינואר, יכנסו לתפקידם עשרים ושניים אנשי קונגרס יהודים — המספר הגדול בתולדות הקונגרסים בארה"ב. בקונגרס האחרון היו רק אחד עשר. מהם עשרה אשר הזדהו בגלוי עם המאבק היהודי במזרח התיכון ואחד (סטייגר מאריזונה) למרות שורשים־כיהודי ברשימת אנשי הקונגרס, אף פעם לא גילה עניין בנושא יהודי. ואף התכחש ליהדות. ל„מניין" נוספו עכשיו עוד אחד עשר איש ואשה. ביניהם שכבר היו חברים בקונגרס (כגון שוער, ומקנס) וביניהם חדשים אשר מופיעים בזירה הפוליטית בפעם הראשונה. החברים החדשים ברובם מאיזורים רחוקים מהריכוזים היהודים הגדולים בניו־יורק. שנים מהם הצליחו לסלק חברי בית הנבחרים ותיקים אשר ריח אנטי ציוני, אם לא אנטישמי, נדף מהם.

על תופעה מרעננת ובלתי צפויה זו שוחחתי עם חבר בית הנבחרים היהודי לסר (אליצור) וולף הנבחר בפעם השישית. וולף מייצג את האיזור השישי בניו יורק. רק הקצה של איזורו הוא בתחומי העיר. רוב איזורו משתרע על בני נסו קונטי, רוב בוחריו הם איטלקים ואיריים. רק עשרים אחוז הם יהודים ואחוז אחד כושים. בהתחלת הקריירה שלו, ייצג וולף אזור עם אוכלוסיה יהודית יותר גדולה אבל כשנקבעו התחומים מחדש, מצא את עצמו מחוץ לבסיס של כוחו. ואף על פי כן, הוא חזר הפעם ברוב של יותר מ־75 אלף קולות.

וולף חבר ועדת החוץ והוא הדמוקרט השני בוותק בוועדת המשנה למזרח התיכון. הוא ויתר על תפקיד יושב ראש אשר הגיע לו מחמת ותק דווקא מפני שהוא יהודי. אבל מינואר, יהיה יושב ראש של ועדת המשנה המטפלת בענייני חוץ כלכליים. וועדה זו דנה בכל ענייני מסחר כולל זכויות מסחריות מיוחדות למדינות זרות, ובהסכמים של נפט ואוכל.

רוב היהודים באו מאזורים לא יהודיים

הציר מסביר את בחירת היהודים החדשים על יסוד טובם המצוין של הנבחרים. רובם מייצגים איזורים אשר היהודים הם מיעוט קטן. עצם העובדה שהם באים לא רק מן המזרח אלא מן הדרום והמערב הרחוק מוסיף חשיבות למספרם. וולף הצהיר שאנטישמיות פחות או יותר גלויה היתה קיימת בכל פעם בקונגרס ומספר זה בעל משקל רב יבנה את המדות האנטישמיות. שאלתי אותו מהיכן באים האנטישמיים והוא ענה שבדרך כלל מן הדרום והדרום מערב. לא הרפיתי ממנו ובקשתי אם האנטישמיות מתבטאת בגלוי. הוא השיב שבויכוחים על ישראל ישנן הערות אנטישמיות גלויות אשר נמשכות גם לנושאים אחרים. הוא הצביע במיוחד על הציר ה.ר. גרוס מאיווה (אשר יצא לגימלאות) אשר בכל ויכוח על סעד למדינות זרות היה מבקר את אנשי הקונגרס היהודים. לעובדה שהנבחרים החדשים אינם מהאבטיפוס של היהודי הליברלי מניו־יורק תהיה השלכות בעלות השפעה רצינית על בעיות יהודיות.

יכולים לסגור את הפרצה כרצונם. הוא מאשים את רוסיה בכך מצב המלחמה במזרח התיכון ובמלחמת יום הכיפורים. את האשראי שמעניקים לרוסים בהסכמים של קיסינג'ר היה מעדיף להשקיע בחפושים למקורות אנרגיה כדי שהעולם החפשי לא יהיה משועבד לערבים ובעלי בריתם בגוש הקומוניסטי.

וולף גם מכיר את הנשיא פורד היטב, עם בחירתו של פורד אמר לי שהנשיא החדש הוא ידיד ישראל, אבל המצב הרגשתי נימה של הסתייגות. פורד אינו חזק באופיו ואין לו הציבות הדרושה לתפקיד הרם. לחץ פוליטי יכול לגרום להיסוסים ושנויים. המשברים באנרגיה ובכלכלה הם גורמים חשובים. בשנת בחירות, יכול המחסור בדלק להיות גורם רציני. כשהערתי שסקרי דעת קהל הוכיחו שהעם האמריקאי האשים דווקא את הערבים, השיב שהיה זה רק בתחילת המשבר, אבל חרם ערבי שני יכול להצית רגשי אנטישמיות קרי, אנשי ישראל כתיב, ביחוד בשנת בחירות העלולים להשפיע על פורד כמועמד.

הסכנה: ההשקעות הערביות

הציר רואה את הסכנה הגדולה לארצות הברית, לישראל, ולכל העולם החפשי בהשקעות ערביות בארצות הברית היכולות לחתור מתחת כל היסודות שהעולם החפשי עומד עליהם. בתפקידו כיושב ראש ועדת משנה המטפלת בבעיה זו, הוא עומד להציע חוק אשר יגביל השקעות ממקורות זרים בתעשיות חיוניות. הוא משוכנע שבשדה הקרב אי אפשר להכניע את ישראל אבל בתחומים כלכליים יתכן להזניק את המדינה ביחוד אם אמריקה התמוטט תחת פטרודולרים.

הוא דורש מאמץ מרוכז, כ„פרויקט מנהטן" אשר יצר את פצצת האטום, כדי למצוא פתרון למשבר האנרגיה. אמריקה נמצאת במלחמה כלכלית ולכן עליה לרכז את אוצרותיה הלאומיים ואת כוח האדם בהוכה, למצוא את הפתרון הדרוש. לדעתו, שבע או עשר השנים שרבין דבר עליהן היא תקופה יותר מדי ארוכה והעולם החפשי אינו יכול להמתין עד אז. אמריקה לא גלתה את הידע הטכני שכבר יש לה כמין ניצול קרני השמש להסקה והיא יכולה ללמוד הרבה מישראל בשטח זה. הוא גם דורש להקציב שטחי אדמה ליצור אנרגיה, בדיוק כמו שמנצלים אדמה לחקלאות.

שאלתי אותו אם לדעתו השנויים בחוק האמריקאי יכולים להחליש את ההשפעה היהודית בחיים הפוליטיים של ארצות הברית. החוק החדש מגביל תרומות יהודים למועמד. וולף לגמרי שולל את ההנחה שהון יהודי השפיע על מהלך הפוליטיקה האמריקאית. הכסף היהודי והקול היהודי היו בעד המפרי ומקגוורן. גלוי הרשימה של התורמים לקופת הבחירות של ניקסון מוכיח שהכסף היהודי הוא כמעט אפסי ביחס לתרומות של המפלגה הדמוקרטית שנטשים לאחוזי חסימה בתוך המפלגה אבל סותן כיש צורך שיהודים יקחו חלק יותר פעיל בחיים הפוליטיים ולשנות את חוקי יהד אלה. הוא שולל כל אחוזי חסימה אשר לדעתו מתישים את הגבולה האמריקאית ומחלישים את המסורת הדמוקרטית.

על ארה"ב ללמוד משוויץ

שאלתי את הציר האם לדעתו ארגונים יהודים צריכים להשתיק את פעילותם כנגד הרמטכ"ל ג'ורג' בראון אשר קנה את עולמו בפליטת הפה הידועה שהיהודים משתלטים על ההונות והבנקים בארצות הברית. הוספתי שראש הממשלה רבין הצהיר שבראון הוא ידיד ישראל וכדאי למנוע בקורת מיותרת. וולף הגיב בתוקף שיהדות אמריקה צריכה לפתח מדיניות משלה אשר לא תהיה תלויה בממשלת ישראל. (דעה דומה השמיע גם הציר רוזנטל במאמרו האחרון). הגישה שצריכים להפסיק את הבקורת על הרמטכ"ל כי בקורת זו דווקא תהפוך אותו ל„קדוש" מזכירה לו את הפחד היהודי בגרמניה בתקופת עלית הנאצים. וולף בעצמו ידוע כמתנגד לכל הפליה גזעית ולכן אמינותו ויקרו אינם ניתנות לערעור כאשר הוא יוצא להגן על היהודים.

הוא מציע שארצות הברית תנהג כשוויצריה בעניין יונסקו ותקצץ את תרומותה השנתית כל זמן שהמוסד נעול בפני ישראל. הוא מסתכל על האו"ם בכלל בהשקפה אחרת. לא רק נפט ערבי, אבל מדינות מן העולם השלישי בעלות אוכלוסיה יותר קטנה מאיזור הבחירות שלו שינו את פני האו"ם. אמריקה ממשיכה לשאת כרבע ההוצאות של האו"ם. על האו"ם לחזור למושגו המקורי אשר ועדת הבטחון הוא הגוף הקובע ולא העצרת הכללית. אם לא הגיע הזמן שארצות הברית תנהל חשבון נפש נוקב בכל עניין האו"ם — דעה אשר הרבה אמריקאים אחרים מתחילים להרהר בקול אחרי המאורעות האחרונים בבניין הגדול על הנהר המזרחי.

בעל קשרים עם קיסינג'ר

לוולף יש קשרים מיוחדים עם שר החוץ הנרי קיסינג'ר. הם באים מאותה השכונה, ושינגטון הייטס, וביקרו באותו בית ספר גבוה (ג'ורג' ושינגטון) באותו הזמן. אז היתה רק הכרה שטחית ביניהם אבל הרקע המשותף הביא ליחסים מיוחדים בין השנים. כמו יתר הצירים היהודים בקונגרס, דחה וולף את השדים לקיסינג'ר. הוא ביקש למנוע בקורות על שר החוץ בזמן המשא והמתן העדין שמתקיים בימים אלה. הבעיה צריכה להיות המסורת של קיסינג'ר אשר לפי וולף הן טובות. הוא הצהיר שאף פעם לא העלה שר החוץ השד שאינו באמון לקיום מדינת ישראל. הוא הצהיר שקיסינג'ר אף פעם לא ביקש מישראל לוותר על שטחים והוא בעצמו מתנגד ליהודים אשר יסכנו את הגנה של המדינה.

במשך מלחמת יום הכיפורים, עמד שר החוץ לצד המדינה והציר חזר על ההיאדי של פעולות קיסינג'ר אשר שמעת מיותר אנשי הקונגרס היהודים. הגורמים הם הקשר האמוני של קיסינג'ר לעם היהודי וגם חישובים אשר הם לטובת ארצות הברית. אחד בלי השני לא היה מספיק להסביר את המסירות החזקה של שר החוץ. „אם כך הדבר", שאלתי, „למה מנע קיסינג'ר מישראל את ה־48 עד 72 השעות למגר את הצבא המצרי המוקף?" וולף ענה בפשטות. „הרוסים היו נכנסים. רוסיה רואה את עצמה כאפוטרופוס של מצרים ולא היתה מרשה להרבנה כמו שארצות הברית לא יכולה להרשות את השמדת ישראל. ישראל היא כלי המשחק של מעצמות העל".

חולק על שיטת ה„דה־טאנט"

וולף חולק על השיטה של „דטנט" אשר קיסינג'ר מקדים. הוא מתנגד להענקת יתרונות מסחר לרוסים. הזכויות שארצות הברית צריכה לקבל לחקור מקורות של גז טבעי בסיביריה הן חשובות עוד כי הרוסים

על השרות של „בני הישיבות"

מאת אהרן הלוי פיצ'ניק

בעיה עדינה שמתלבטים בה מאז יסוד מדינת ישראל המחודשת בחסדי השם, היא שאלה גיוסם לצבא של בני הישיבות. יש, כידוע, שני סוגי פטור של בני הישיבה מחובת הצבא: סוג אחד הוא זה של „ישיבות ההסדר" שכורכים לימוד התורה עם שרות בצבא, שמתאמנים בהגנה הצבא כמה חדשים בשנה והשאר מקדישים ללימוד התורה; וסוג שני הוא בני־ישיבה שתורתם אומנותם ופטורים לגמרי מחובת הצבא, כאלה ישנם בערך כששת אלפים.

הקצף יצא על אלה האחרונים הפטורים לגמרי מחובת הצבא, ובאחרונה שוב יצאו מקטרגים בממשלה ובכנסת שקראו לתקן את החוק ולגייס את בני הישיבה. לפחות באופן חלקי. אולם מוזמן שנכנסה המפד"ל לממשלה מעלה, כנראה, להשאיר את החוק כמו שהוא ולדחות לצ"ע את דרישת המקטרגים.

נשיא „הסתדרות הרבנים" בארצות הברית ששהה בארץ, פירסם בארצות הברית כשחזר, מה ששמע בארץ מאת הגאון הרב אברמסקי, נשיא ועד הישיבות, שהודות לכניסתם של חברי המפד"ל לממשלה נגנזה גזירת הגיוס של בני הישיבה בארץ. מובן שמתנגדי המפד"ל ניסו להכחיש ידיעה זאת שלא נעימה להם, אולם נשיא „הסתדרות הרבנים" בארה"ב חזר על הודעתו שנתפרסמה גם בעתונות בארץ, ולא באה כאן הכחשה על דבריו.

בכל אופן, הבעיה במקומה עומדת וצריכה הבהרה ובירור מדויק. כי היא מעכירה את היחסים בין חוגים שונים בארץ, בין דתיים לחילוניים, ומסעירה את הרוחות על לא דבר. לצערנו, גם מצד חוגי החרדים בהמקים מלחת הסברה ברורה ומתאימה על הנידון ומסתפקים בטענה שבני הישיבה מגינים בתורתם על העם והארץ כמו אנשי הצבא בגופם, בזמן שלאחרים אין זו תשובה מספקת, ויש גם תשובות יותר ברורות ומשכנעות.

*

השתתפתי באחרונה בשמחת בן ישיבה, מאלה שתורתם אומנותם ופטורים לגמרי מהצבא. כרגיל בשמחות כאלה, משתתפים בהן רבים מבני הישיבה, חברי החתן „שושבינים" ומקיימים את המצוות לשמח חתן וכלה. ישבתי על יד אחד מעסקני הציבור הדתי שסיפר לי על שיחה שניהלו ביניהם קבוצה של אנשים שישבו שם לא רחוק ממנו, וביניהם אב שכול. שהוא הקשיב לה. השיחה היתה מלאה קטרוגים על בני ישיבה אלה שמשתמטים מלמלא את חובתם לעמם ולארצם לשרת בצבא ולהגן עליהם ועל בני עמם בשעת הזיום זו.

ספרתי לאיש הזה על ויכוח שהיה לי לפני זמן עם אחד מהחילונים שהתריע גם כן לפני על שבני הישיבה מסרבים להשתתף במלחמת מצוה זו. אמרתי לו שיש שלוש תשובות מספיקות על שחרורם מהצבא והוא הודה לי לבסוף שהצדק אתי. א. בכל העולם ובכל הזמנים, אפילו ברוסיה הצארית, שחררו אנשי כמורה מחובת הצבא וכן היה בפולין האנטישמית שלפני המלחמה, וכך עד היום באמריקה ובשאר ארצות. אם יגייסו כאן בני ישיבה זה ישפיע לרעה על מצב הרבנים ובני הישיבה בתפוצות; ב. נתפרסם ממשרד הבטחון שבערך מאה ועשרים אלף צעירים בארץ משוחררים מהצבא מסיבות שונות, ובאחרונה התריעו בכנסת שאחרי בדיקות שונות הוחזרו לצבא רק כחמש מאות צעירים! כן ידוע שכמה סוגים מהמשוחררים הם דווקא לא מסמפי בריאות. כך למשל משוחררים מאות ואולי אלפי כדורגלנים שמתמכרים למשחקי הליגה ומדוע איפוא, נטפלים רק לבחורי הישיבה?

כן אמרתי לו הסיבה השלישית, שחוגי הישיבות מפחדים בצדק גמור על חורבן הישיבות ושכחת תורה מישראל חלילה. באם יגייסו את בני הישיבות. אמנם אנחנו סוברים ש„ישיבות ההסדר" עונים על הבעיה הזאת שבאם חלק קטן מהישיבה יתחלף בכל פעם ללכת לאימונים, לא יבולע לישיבות וללימוד התורה בכללו. ראינו כולנו איך במלחמת יום הכפורים לחמו בחורי „ישיבות ההסדר" כאריות וקידשו שם שמים ושם ישראל, ו„ישיבות ההסדר" מחזיקות מעמד ביה ומתרבות. לתכלית זו צריכה הממשלה לעודד ולהרבות ישיבות כאלה ובמשך הזמן יעברו אולי רוב הישיבות להסדרים כאלה, אולם גם שאר בני ישיבות, יש להם טענות צודקות.

כאמור, האיש הודה שהצדק אתי, אולם לבסוף שאל עוד שאלה אחת. הודיתי לו שהצדק אתו. הוא שאל אותי אם יש צדק בדבר שמצביעים על זה שמסתננים לישיבות גם כאלה שאין תורתם אומנותם בכדי להיות פטורים מהצבא? אמרתי שהצדק אתו, שאם יש כאלה זה עוון פלילי וצריכים לפעול נגדם בכל חומר הדין, כי יש בזה גם חילול השם נורא. אולם אינני מאמין שיש כאלה, פשוט מפני שמשרד הבטחון מדקדק מאד בזה ובודק בשבע בדיקות את כל אחד ואחד, ובידו להוסיף על הבדיקות.

*

חשוב הדבר שגם רוב הפקידים של הצבא הביעו דעתם נגד גיוס בני הישיבות. כמשה דיין עד מוטה גור ואריק שרון התבטאו בזה. באחרונה אמר אריק שרון שהוא שוב נגד גיוסם של בני הישיבה, אלא שהוא סובר שהם צריכים לבוא זמן לאימון בכלי־נשק בכדי שיוכלו להגן על עצמם בעת הצורך. נראה לי, שבדבריו אלה קלע שרון אל המטרה. כי עניין זה של אימון בכלי נשק הוא צורך השעה במצבנו והוא גם נכנס לסוג של פיקוח־נפשות ממש, ונוגע גם לבני הישיבות. יש שסוברים שבזמן הפרעות בשכם תרפ"ט בחברון, אם היו בני הישיבות שם מאומנים בנשק, היו יכולים למנוע הרבה קרבנות יקרים בנפש.

והרי גם מורנו הרמב"ם ז"ל פעם הזהיר בנידון, בהתכתבו לחכמי עיר מרשלייה הידועה: „וזאת היא שאבדה מלכותנו והחריבה בית מקדשנו והאריכה גלותנו, שאבותנו חטאו ואינם.. ולא נתעסקו בלימוד מלחמה ולא בכיבוש ארצות." וטוב שלא לחזור על טעות טפלית זו ולפתוח להתאמן בכלי־נשק לבא בעת הצורך לעזרת ישראל מיד צר.

ידוע קיום שישי הוא בדרך כלל יום חופשי בישיבות, שכל אחד יכול לסדר לו באותו יום את ענייניו הפרטיים. האם לא יהיה מתאים וצודק לעשות הסדר שביום זה יתאמנו בני הישיבות הפטורים מצבא, כמה שעות בכלי־נשק, בעירם או במחנות הצבא הקרובים, ובעתה אותם יצאו ידי חובת האימונים ולא יבואו לידי ביטול תורה??

*

דומה, שחוסר הסברה מתאימה היא תמיד בעוכרנו. גם במדיניות הכללית שלנו וגם בבעיות ספציפיות, בארץ כמו בחוץ־לארץ, אין הסברה מתאימה ונאותה ומזה יוצאות הרבה תקלות המסכסכות ופוגעות בנו קשה. הנה האיש שהזכרתי שהיה מלא טרוניות בעניין בני הישיבות הפטורים מחובת הצבא, וכאשר ישבנו והסברנו את הדברים. כל הטרוניות כעשן כלתה ובאה ההבנה הדרושה.

כן שמענו מהרב הראשי הגר"ש גורן שחזר עתה ממסעותיו בקנדה ובארצות הברית, שעמל קשה להסביר בחוץ־לארץ הרבה דברים ברורים וידועים מפני המחסור בהסברה מתאימה, שמחמת זה עלה גם בידי האוייב להערים עלינו ולקצור נצחונות מדומים במובן זה.

כאמור, עניין הפטור של בני הישיבות מחובת הצבא מעכיר ומאפיל על היחסים בין חוגים שונים, בין יהודי ליהודי, ושומה על מנהיגי הישיבות ועל החוגים הדומים בכלל לברר ולהבהיר את הנושא בטוב טעם ודעת, כי בנפשנו הדבר.

האם צפוי לחץ

(סוף מעמוד 3)

מהלך זה. הנשיא פורד רוצה להיבחר מחדש לנשיאות. הוא חושש מפני מלחמה חדשה ואמברגו של נפט שזה יפגע בכלכלה האמריקאית. דבר זה יזיק לו לבחירות. לכן פורד מעוניין משיקולים אלא למנוע מלחמה בכל מחיר. זהו שיקול נגדי לשיקול הישראלי להגיע לתקופת הבחירות לנשיאות, משום שפורד אינו מעוניין שתפרוץ מלחמה בתקופת הבחירות. סביר לכן שהוא יפעיל לחצים הרבה לפני שתתקרב תקופת הבחירות.

ד"ר קיסינג'ר הבריז בפני ראשי הקונגרס: „מה זה נסיגה של ששה קים בגולן לעומת הסכם של מניעת מלחמה". קיסינג'ר מתמם פה, משום שיש להניח שהוא יודע היטב, שישראל אינה מתעקשת על ששה קים, אלא שהמצב בשטח הוא שמי ששולט בששה קים אלה הוא השולט בגולן. נסיגה מהם פירושה נסיגה מכל הגולן. זהו המצב הטופוגרפי בשטח.

*

הנסיון הוכיח שאין להתפס לבהלה בגלל לחץ אמריקאי. השיקולים האמריקאים עשויים להיות מובעים. הגיע הזמן שישראל תפעיל את כל הכלים שלה נגד לחצים, כפי שצריך היה להפעילם בהזדמנויות אחרות. יש לישראל עוצמה של תמיכה צבורית בארה"ב שלא היו לה אף פעם. מול התמיכה לישראל בכנס, כינסו פורד וקיסינג'ר קבוצה של סנטורים כדי לצנן אותם במקצת.

התקופה של הלחצים צומחת בשער ויש צורך להתכונן לקראתה כמו לקראת מלחמה במקביל צבאיים.

רב שיח על ישראל ותדמיתה - בחינוך היהודי הדתי בגולה

מאת ג. גולן

הרב ישראל רוזנפלד הוא מנהל בי"ס יהודי יסודי בעיר דנוור שבקולורדו, שבו 265 בנים ובנות. הרב ד"ר זלמן אורי הוא יועץ ראשי ללשכת החינוך היהודית בלוס אנג'לס רבתי, האחראי כראש המדור האורתודוכסי במקום ל־8 ישיבות, 12 תלמודי תורה והסניף המערבי של ה„ישיבה־יוניברסיטי". הרב מאיר פנדל הוא מנהלם של 700 תלמידים בביה"ס היסודי, ביה"ס התיכון והטיבת הבינים בנסאו קאונטי שבמדינת ניו־יורק והרב מיכאל פולד מלמד את מקצועות הקודש בישיבת פלטבוש בניו־יורק שבה כאלפיים תלמידים.

ישבנו השבוע עם ארבעה מחנכים אמריקאים אורתודוכסים אלה, המתארחים בארץ לפי הזמנת המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה של הסוכנות וקג"ג, במסגרת סמינר ל־80 מורים ומנהלים מאירופה וארצות הברית, והתווכחנו באחד הנושאים הקשים והבעייתיים ביותר של החינוך היהודי בגולה בשנות השבעים: מדינת ישראל כתוכן מרכזי בהוראה.

שמועות כדאיות המגיעות מאז מלחמת יום הכיפורים מלמדות אותנו שלא רק בפוליטיקה הבין־לאומית סבלה המדינה מכה קשה לתדמיתה. גם בקרב היהודים שולים לפתע זרמים של חשיבה חדשה. יש, אומרים לנו, התגברות של הנטייה לבסס ולחזק את מעמדה התרבותי העצמי של הגולה, למול ישראל. יש הטוענים כי עם ישראל חייב להעמיד לעצמו מרכז אלטרנטיבי למול מדינת היהודים. האמנם מאיימת עלינו ההפלגות החדשה נוסח בבל וירושלים?

מה כל זה? טיפה בים. כל האורתודוכסים לרשות, אינם מהווים יותר מ־25% אחוז, מכלל יהדות אמריקה. וגם בקרב 25% אחוז אלה — רבים רבים מן ההורים לא מעוניינים בעליה...

הרב פנדל: אני מתנגד שיוצר כאן הרושם כאילו הלכו להעמיד את מצוות ישוב א"י או את מדינת ישראל — במרכז החינוך שלנו. בכך ממשיכים כבעבר. אלא מה? נכון שמשנה לשנה מתחזקת ההשפעה ההרסנית של השניות בין תוכן החינוך שלנו — ובין העובדה שאנחנו והורי הנוער שלנו עדיין חיים בגולה... בעבר, עוד האמנתי בלב שלם שאעלה — וזה הקל על מעמדי כמחנך. והיום — עמדתי בעייתית יותר, והתפקיד כמורה ומנהל קשה יותר...

גם ישראל עושה שגיאות

הרב רוזנפלד: גם בקהילת דנוור חלה איזו תפנית מן תבונה שההורים גילו שגם ישראל עושה שגיאות, שאין רוח הקודש והנבואה שורה כאן בכל פינה, שגם כאן חיים בני אדם על כל חולשותיהם, ושאם כך — אולי מוטב שנשאר במקומותינו ללא יסורי מצפון... צורת חשיבה כזו — לא היתה אופיינית בעבר. משפיעים עלינו לרעה גם המיפגשים עם ישראל החילונית. אני זוכר כיצד במטוס „אל־על" בדרך לישראל ניגשה אלי פעם דיילת עם מגש אוכל. אמרתי: אני צם היום. היא שאלה: מדוע? הסברתי: היום עשרה בטבת. הצעירה הזאת נדהמה: איזה צום יש בעשרה בטבת. כלומר — אפילו את המידע על דבר הצום — לא לימדו אותה...

הרב פנדל: אבל מדוע שנעורר רושם לא מדוייק? איזה שינויים מהותיים יש בחינוך הציוני והדתי בשנים האחרונות? הרי במוסדותינו וגם בקרב הנוער שלנו אני לא חש בשום הבדל רציני... קשה לנו יותר להכין לעליה? נכון. אבל זה לא בגלל סיבות תרבותיות ורעיוניות. המצב הבטחוני והכלכלי הקשה של ישראל — הוא כאן הגורם...

האם הקבוצות הקטנות של שמאלנים ואינטלקטואלים יהודים כמו „בריירה" בניו־יורק או „יחבה" בלוס־אנג'לס שאימצו לעצמם חלק מטיעוני הפלשתינאים בצד התטיבות הישנות של חסידי סאטמר, עולם הישיבות או הסיעה הרפורמית שמאז ומעולם התנגדו לציונות המדינית, מאיימות יותר כבעבר על התוכן הציוני והדתי של החינוך בגולה? האם קשה עתה יותר למחנכים בתפוצות להתמודד עם הוויית הנוער, מבוכותיו ושאלותיו הנוגעות לצידוק מעמדה של ישראל — כמו כפי שהדבר בא לידי ביטוי במיפגש עם חלק מבני הנוער בארץ.

רשות הדיבור למחנכים האמריקאיים.

„אנחנו מלמדים תורת א"י"

אומר הרב רוזנפלד: „אם בעבר לא „מכרנו" ציונות לשמה בדגנו, אנחנו מלמדים את תורת א"י, את קדושת א"י — ובאלה לא חל חלילה שום שינוי בהדגשה. הכל כהרגיל ונגמר בלימודי קודש. כשאתה מלמד כיצד אברהם התיישב בבאר שבע, ויהושע נלחם עליה, דוד ושלמה בנו את מלכותם בה, כשאתה מחלק פירות א"י ב„טו־בשבט" וכשהוא על נס חנוכה וגבורת המכבים — בקיצור כשאתה מעביר את כל תוכן ההוראה היהודית הדתית — ממילא נוצרת זיקה נפשית חזקה בקרב הילדים אל ארץ ישראל. שאלתי פעם את תלמידי כששבו מביקור בארץ: הרגשתם משהו מיוחד למול הכותל, בתוך קבר רחל, בחוצות ירושלים? ענו לי בתמהון: איזו שאלה? הרי שנים חיכינו לפגוש הוה... כך, שלמתנגד דתי, על אף כל המשברים התחזקים, נשאר הבגיד הבסיס הנצחי של א"י, הוא מתקפה פחות מאשר המובנה הלאומי.

הרב פנדל: אבל, זה לא נכון שאנחנו מתבססים רק על הצד הנצחי שבתורה. מטרת החינוך היהודי בגולה, ליזום קשרים אקטואליים עם א"י הנוכחית, עם מדינת ישראל של היום. מתוך נסיוני בניו־יורק, אין בעיה מדאיגה של חיפוש אלטרנטיבה לארכזיותה של ישראל, או ספיקות בזיקתה. אדרבא — אני רואה התחזקות גדולה של התמיכה בה, בקרב הנוער הדתי האורתודוכסי. על נוער שאינו אורתודוכסי — לא אדבר. הוא לא נושא החינוך שלנו. אבל כשהולכים להפגנה למען ישראל — הנוער הדתי הוא הניפוח על הראש... בבית ספרי, למשל, העברתי דרך בערבה הפלוזיה הפגיעה, את הופעה עיפאת בארים בכל הביהוה. בשאלות ובשיחות שהיו לי עם התלמידים אח"כ גיליתי רק פחד אמיתי לשלום המדינה הפשית והבטחונות.

הרב רוזנפלד: ודאי, דאגה בתחוקת לשלום המדינה מאז מלחמת יום הכיפורים — מרגישים גם אצלנו.

שואלים ודורשים בשאלת הפלשתינאים

לא אכחיש שואלים אותי היום, שאלות קשות, בענין הפלסתינאי, התלמידים ובני הנוער חוזרים באוזנינו על טיעונים ונימוקים שהם שומעים נגד המדינה — אבל הם שואלים אותם, תוך רצון בולט לקבל חיזוק ותשובות חיוביות ולא כדי לצער. ערכתי בתיכון שלנו, בגיל של ויכוח, בעד ונגד, הבעיה של ישראל והערבים. בלט מאוד גם הנוער שייצג את הטענות הפלסטינאיות. דיבר כמי שמחפש תשובות שיפרו לו לצבא למקטרגים — ולא כמי שמבקש לצער על מתנגדו..."

שאלה: איזה בעיה מעלים התלמידים, שלא העלו בשנים קודמות?

הרב פנדל: שואלים אותי עכשיו, למשל — איזו זכות באמת יש לנו היהודים, על א"י, האם רק זו שנותן רש"י בפסוק הראשון של בראשית, שיבואו ויאמרו ליסטים אתם... וגו' ואתם תענו הערבי למלחמת השחרור העברית? או: מה ההבדל בין הטרוריסטים איתנו בכלל?

אלו בהחלט, שאלות שמחנכים יהודיים לא היו צריכים להתמודד עמן בעבר — ובמילא, יותר קשה להיות מחנך היום... אך לפי מצב הכרתי — אנחנו מצליחים למצוא תשובות, בתורת ישראל, המספיקות גם את הנוער, ולא רק אותנו...

הרב אורי: נושא הדיון, מזכיר לי, פעמה שקרה בסמינר קיץ שערכנו בלוס־אנג'לס. היה ויכוח בין פרופ' ישראלי, מאוניברסיטת ת"א ובין נציגי החינוך הרפורמי, הקונסרבטיבי והאורתודוכסי בעיר. הפרופסור, תבע בתוקף, שנעמיד את ישראל, העליה אליה, במרכז החינוך היהודי, האלה, לצערי, אנחנו האמריקאים, המחנכים, סירבנו שונים. הפרופסור הנכבד, הרגיש מאוד, צעק עלינו, והיה ברור שהוא לא הבין את נימוקינו. אבל בגלוי, הדילמה הזאת בקהילות התפוצה, הלכה מובן! גם התרומה של תקופת מלחמת ששת הימים — הלכה. את המכה האחרונה, קיבלנו עם מלחמת יום הכיפורים. לא אומר, שהבעיות האלה — חדשות. אבל, בעבר פתרון לעמדה הבעיה שלנו בהוראה — כמעט, המעבר לעליה, ולימדנו את מצוות העליה, ומאידך, לא עלינו במצבנו... היום, קשה עוד יותר להכין לעליה — כשברור, כי גם ההורים וגם המחנכים, אינם מתכוונים לעלות... נביאי הרפורמים והקונסרבטיבים אמרו באותו הויכוח: למה שלא נהיה ריאליים. הרי הורי תלמידנו חיים צמם כאמריקאים — ואין להם כוונה של עליה... גם אני, כיהודי אורתודוכסי, הוכן את עצמי קודם כל כיהודי, ורק אח"כ אמריקאי, מתלבט כל הזמן עם בעיה הדו־מהותית שלי. זהו אגב, נקודה התורפה של כל האורתודוכסיה — האורתודוכסיה הבגיה עוד יותר. קל לנו לחנך לאהבת א"י — אבל קשה לנו לחנך לעליה למדינת ישראל.

מכת היורדים והדמות החילונית של המדינה

ויש עוד מאלה, המקשים עלינו את המלאכה — כמו היורדים... אצלי בישיבה יוניברסיטי, לומדים צעירים מישראל, שאינם ביקורתיים כבוד למדינה. הם נוהגים כבני בית, גם הרפורמים, יושבים באותו, שהם לא יוצאים מדינת ישראל, כי יורדים אלה, אינם יודעים אפילו איך לפתוח סידור... מה קרה כאן? הדמות החילונית של ישראל, עושה היא בעיני האוייבים ביותר יותר בעיני יהדות הגולה — הנוער אינה מבטאת את בעיני הרפורמים והקונסרבטיבים, ודאי שלא בעיני האורתודוכסים... מנסים צעירים קיצוניים להבדיל את עבודת הנוער, לארה"ב, שעליו לדאוג לבטחונו שתוצאת הזמן שנבחר על רגלינו אנו אמנם. כמובן, אלה קולות בודדים — אבל יש בהם משום אופייני להלך הרוחות. לא אתפלא בתוצר הפלא של „בני־עקיבא", יש לנו בגיל ביקורת האוניברסיטאית של מדינת ישראל — אבל

„המצב עוד לא אבוד"...

הרב אורי: גם בעיני המצב עוד לא אבוד. כל המטמטיקה שהזכיר הרב רוזנפלד — הנה משהו שלמדתי כששוחחתי עם פרופ' פרד מסאריק, ראש המכון הסטטיסטי באוניברסיטה של לוס־אנג'לס. הוא למשל מסביר כי אמנם כ־65 אחוז מילדינו אינם רשומים בבתי ספר יהודיים אבל כמעט 80 אחוז מהם קיבלו אי פעם חינוך יהודי, ולו רק לקראת הבר־מצווה שלהם. שאלה אחרת היא מה טיבו של חינוך זה...

מאידך, פרופ' מסאריק גם גילה כי לעומת קרוב ל־12 אחוז מכלל המיעוט או ששה המיליונים של יהודי ארה"ב נשואים נישואי תערובת הרי בין הצעירים שנשאו בשנים 1965—1971 כבר נישואי התערובת הוא — 48 אחוז! וזה חייב להדאיג מאוד את המחנכים ואת כל העם. כלומר, יש באמריקה שתי תופעות מקבילות. בקרב „שארית הפליטה" האורתודוכסית — ניכרת התחזקות יהדות ותליה בחינוך היהודי. בשנת 1939 היו לנו פחות מעשרת אלפים תלמידים והיום בהתקדמנו — כמאה אלף. אבל רוב רובה של היהדות — יורדת לטמיון, ואם חלילה משיח לא יבוא — מי יודע מה ישאר ממצבנו בתוך שלושים שנה. פרט למיעוט האורתודוכסי. הנה ישראל הדוגמה על כבי ממזרים — לנו באמריקה יש עשרות, אלפי ממזרים. שאלתי פעם בלוס־אנג'לס רבי רפורמי מדוע אינו דורש מן הזוגות שהוא משיא לפחות שיעשו גיור רפורמי. הוא ענה לי: מה אתה רוצה ממני? הרי לפי ההלכה שלך רוב חברי הקהל שלי בין כה וכה ממזרים, הרי אין להם גיטין כהלכה...

מה שמכאיב לי עוד יותר הוא שגם בחינוך האורתודוכסי הגענו למישור. אחרי עשרים שנה של עליה וצמיחה — נאמנו על מקום אחד. שכר הלימוד בבתי־ספר יהודיים יקר בעוד שהחינוך החילוני הוא חינם כמעט עד האוניברסיטה, ולא קל ליהודים לממן חינוך יהודי לבניהם.

הרב פנדל: בעייה זו קיימת גם בניו־יורק ומקשה על התרחבותנו.

הרב רוזנפלד: בדנוור היו לי בשנה שעברה רק 300 ילדים, השנה נוספו עוד 25. אבל לצערי זה לא מאהבת מוסדי כבי בשפשה הבן, ההורים בקהילה השתכנעו שהרמה שלנו גבוהה מזו של בתי הספר הכלליים. עובדה שרובם אינם אורתודוכסים. כלומר — גם הגידול לא נובע מההתעוררות הדתית. פשיטת הרגל בחינוך — עובדה בפינה.

הרב פנדל: אני מהוה פגמי. יש איזו התעוררות, הרי הנוער חוזר באותו: אנחנו רואים שילדינו יקבלו חינוך יהודי. אשר להוליך המשפיעה עליו דיבר הרב אורי — כבר היו דברים בגולה בעיני. גם בעבר היו תקופות היסטוריות בהם נשארו שומרי המצוות מיעוט קטן —

הצביעות שבשניות

הרב אורי: אבל מה שמדאיג אותי זה שגם באותו מיעוט אורתודוכסי יש לנו בעייה. דיברו כאן על הצביעות שבשניות בין החינוך לעליה — ובין החיים בגולה. והרי שניות כזו קיימת גם במדבור בסבירה שבא אי פסח וכדי. הפער קיים בחינוך שלנו בין

(סוף בעמוד 9)

סטודנטים יהודים שמדברים על מדינה דו־לאומית

הרב אורי: הרשה לי לחלוק עליך. אני חש בראשיתו של תהליך חדש היוצר התקטבות של אנחנו — ואתם. בלוס־אנג'לס כבר צצה לאחרונה קבוצה קטנה של סטודנטים יהודים המדברים על מדינה דו־לאומית בא"י ועל ויתור על מטרת יהדות מדינית אוטונומית... בכלל מוטב שניזהר מלרמות את עצמנו. אפילו בתוך האורתודוכסיה אף היו תמיד זרמים אנטי־ישראליים. נכון, קיים הזרם הדתי הציוני של המזרחי והמפד"ל וחלק מ„אגודה" — אבל, אם נבדוק היטב ובכנות — הרי עלינו להודות שאפילו בזרם הזה היו בעבר קולות שהתנגדו להעמיד את מדינת ישראל כמרכז החינוך שלנו, בטענה שזה לא פרגמטי. נכון, היהודים בגולה, בכן, תרמו ותורמים הרבה למען ישראל בשעות סכנה ומלחמה. גורלה — קשור בלבם. ובכל זאת אני חושש מפני התהליך המתרקם ממש מול עיני של הפער הגדל בין הישראליים והחילונים מחד — והיצ'ים היהודים מאידך... אגב, ב„ימים הנוראים" של שנת תשל"ה היו ברוב בתי הכנסת מגביות למען ישראל. מכוון שם בונדס ב־40 מליון דולר. ובכן, האורתודוכסים קנו בונדס בסכום של 14 מליון, כלומר — 35% מכלל הרכישות. וזאת — לעומת שמספרם באוכלוסיה היהודית הוא רק — 25%.

מה משתמע מכך? שהזרם הרפורמי הקונסרבטיבי, שהוא גם אמיד יותר מן האורתודוכסיה — עומד קצת מנגד, מגלה סימני התקררות כלפי ישראל.

הרב פולד: אבל בכתות שלי בישיבת פלטבוש אין שום רמזים להתקררות הזאת. אדרבא, הילדים שלנו הלכו ביוזמתם וערכו מגבית עצמאית בטרמפיאדה, בתחנות הרכבת והרחובות, למען ישראל. אני רואה שהם מתעניינים מאוד בנעשה במדינה, דואגים עכשיו יותר לשלומה, ובכמעט כולם מקפידים כל ערב בשעה שמונה וחצי לפתוח את הרדיו כדי לשמוע מהדורת החדשות הישראלית בתוכנית הקראת: כאן ישראל.

הרב אורי: מסכים. השותף הכי טוב והכי נאמן של ישראל בגולה הוא הנוער הדתי והממסד האורתודוכסי. זהו הגרעין הבריא, זוהי הערובה שלנו לעתיד...

הרב רוזנפלד: אולם רבותי, הרי ממחקר סטטיסטי שהתפרסם בספר השנה היהודי־האמריקאי בשנת 1971 למדנו שרק כ־30% מילדינו מקבלים ולו רק שעה אחת בשבוע של חינוך יהודי. מה עם 70 האחוזים שאינם זוכים אפילו להרצאה פשוטה אחת בשבוע? ועוד יותר? מה יקרה לכל היהדות הזאת בעוד דור? מה יעלה בגורלנו אם לא נתפס עכשיו ומייד, פתרון חינוכי־יהודי. האם באמת הצבת ישראל במרכז החינוך — זה פתרון? הוא יצילנו? אדרבא — אני מחכה להדרכה מישראל, אמרו לנו אתם, למדו אותנו — איך מציבים את ישראל במרכז החינוך? אני בכלל מספק אם זהו נושא מספיק עמוק ומספיק רחב כדי להעמיד עליו את החינוך!

הרב פנדל: אני הגדרתי לעצמי את המערכה שלנו כך: במרכז החינוך היהודי: — לימוד תורה ומצוות. והלב של המצוות — היא א"י. ברור שזה עוד לא מקביל למדינת ישראל, כאידיאה מוחשית, והלה להיות אידיאל ומשאת נפש ליהודי הגולה. אבל לנו, המחנכים, אסור היות מוסיפים מכך — אנחנו מוכרחים להבהיר ולהכין לקראת מדינת ישראל ולקראת עליה.

יהדות וציונות מהם?

מאת יונה כהן

(א) יהודי ללא יהדות

מי שמשתייך למחנה הידוע בציבור כבעל נסיון להפקיע מארץ ישראל את יהדותה כמולדת יהודה לעם יהודי ולחפש „מולדת שנייה", (בעיקר שבמרוצת הימים נשחק הנגה, או אולי נגנב ונגנז...). לא הפליאנו בבואו לחפש (ב„חותם", מוסף „על המשמר", מספר 52) תחליפים ל„יהדותו". בתמלאנו רחמים למקרא מאמרו של מר יעקב רבי, כיצד הוא מתפתל, מתפלפל, כורך, בלשנות ו„פילוסופיה" בציקוס, המתפלפל עם עצמו, סוררה ועמל לשכנע ולהשתכנע שיותר מרבים אחרים הוא „מסוגל" ליצור, כביכול, יש מאין. לעייל פילא בקופא דמחטא — כאיין וכאפס בעיניה. יכול הוא הרבה יותר מזה. אומר הוא להציג את עצמו לראווה כיהודי ללא שמץ יהדות...

ראוי רבי לצל"ש על דבקותו בתואר יהודי. מכאן ואילך, כמי ששבה ופרש. מחפש הוא בארות זרים, רחוקים ממקור מים חיים של היהדות, ומבארות נשברים רוצה הוא לרוות צמאונו ליהדות. סליחה, לא ליהדות שהרי בה הוא רואה שם נרדף (האומנם רק „שם נרדף"?) לדת ישראל, אותה אין מר רבי מוכן לקבל. ואם אחת ועוד אחת אינן שתיים — „פתותיו" בפניו אלפי אלפים של תשובות.

בנסיונו זה, תוך כדי התפתלויות לעוביות, מהן שגלבולן גאה ומהן גורמות, משהוא שומט מעל כתפיו עול של „יהדותי", מבקש מר רבי פורקן בזיקה של „תרבותי". בה אומר הוא למלט את נפשו ובלבד שלא יהיה ל„תרבותו" זו דבר עם יהדות. ידוע גם ידוע שבתורה מבוא ומנהג כ„תרבות אנשים מאמאים", אך מבטיח הוא ליגע ולמצוא „תרבותו" להזין בה את נפשו כיהודי. ומפני מה לא יהדות־דת, לא תורה ומצוות — מאריך הוא בהסבר למשר „מבוכתה". פשוט, קשה לו לבחור בין יהדות נוסח ה„חסידים" לבין נוסח של „מתנגדים". מכבידה עליו השאלה לומר „חכמה פורקניה" או לאו. כיון שעומד הוא, בפני יהדות של הגר"א מוילנא מזה ויהדות של הבעש"ט מזה, קשה עליו הבחירה, והוא מגיע למסקנה הנ"ל לחפש „תרבותי" לא „יהודית". את המשותף, המאחד והבסיסי של היהדות אין מר רבי מוכה לזכור. קל יותר להתעלם מהיסוד המשותף לכל הדרכים בהם מקיים היהודי את יהדותו.

כך עומד הוא בפנינו, עקור משורש ונישא ברוח, תלוש ומנותק משולחן אביו, ומחפש תרבות רוחנית, עשוייה פירורים משולחנות נכרים. דילוג וקפיצה משולחן לשולחן. טעימה מזה ונגיסה מזה, בכל שיעלה מזלג ואצבעו, נסיון ליהנות מכל הכרמים ורק כרמו שלו אינו נראה לו. מ„סלטי" של תרבויות נכר, הערובת מינים בשאינם מבני מינם, אומר הוא „לגבש" תרבות להזין בה את נפשו ואת נפשות מקורביו, תלושים ועקורים כמותו משורשי עמם ויהדותם.

לא, לא נתפלא אם מי ששומט מכתפיו עול התורה, עם וארץ ישראל הדבוקים זה בזה, מאחדים ומייחדים אותנו מכל אומה ולשון, כשהוא נוגס בכל אחד מהם להפחיתם, להקטינם, להמעיטם בכתיב הויתורים, אם אחד שכזה ורבים שיתפתו לדבריו יתקרבו ויגיעו לרעיונם ושאיפתם של עוקאת והבריון הרוצים כאן מדינה „דמוקרטית חילונית"...

(ב) ציונות בלי זקן

אנשי מרכז ההסברה, מחלקת האירועים, רחש לבם דבר טוב. הכירו בצורך להסביר את הציונות, עקרונותיה והישגיה, לתת לציבור הרחב וביחוד להמוני הנוער, בדרך שבני דורנו ירצו להטות אוזן ולרכז מבט ותשומת לב, משהו מחשיבותה ומהותה של הציונות. רעיון חיובי שלביצועו היו דרושים סכומים שאינם מבוטלים, גם לפני הקשיים הכלכליים, ומכספי משלם המסים סרטו והכינו הצגת „ציונות בלי זקן".

חבל שהחטיאו את המטרה. בהצגה שולבו קטעים וסגנון לא־תרבותיים. במגמה חיובית למשוך את הנוער להצגה זו הגיעו לדרך שלילית של ניבול פה ר־מגונן שוק שמתוך טוב לא היה מייעץ לבניו ותלמידיו ללכת לשמוע אותם מעל בימת משחק. אנשי מרכז ההסברה העדיפו להסתגל למצוי, לרדת לסוג הנוער של השוק, לתת בפי השחקנים סגנון מגונה וגם שהנפש סולדת ממנו, במקום לנסות לרוממם מעט את קהל הצופים לסגנון נאה, פשוט אך נקי.

סלחנו להם את השאון המחריש אוזניים של התזמורת נוסח דיסקוטק, כאילו באווירה אחרת לא ניתן לקיים ולבדים משחק־בידור, ויכוח והתנצחות „בעד" ו„נגד". התגברנו על התנועים וההצטרצות והגיטארה החשמלית. ריחמנו על הללו השחקנים שגופם נע אנה ואנה ככרשים־קומים, תנועות גוף הראש, חיקוי זול ל„היפים" המתהוללים. מרכז ההסברה נתן לכאלה לגיטימאציה, כדוגמאות שבנינו ובנותינו רשאים להזדהות עמהם, ואולי לחקותם...

תגובתם של שבני באולם ההצגה הפליאתני בהיותה כתגרבתי, סלידה עמוקה בהפזמון הלעגני על האמונה בביאת המשיח ועל המאמינים בגאולה שלימה. לעג מרושע לאמונה בגאולה לאדם, ליהודי, לעם ולעולם. שערו נא בנפשכם כמה „הואפ" פזמון כזה לעם שמתוכו יצאו ישעיה ואיכה, שבנבואותיהם אנו קוראים, ועשר עמי התרבות קוראים. על חזון אחרית הימים...

מיותר להזכיר. פוגם ואווילי, השילוב בהצגה כזו של „מרכז ההסברה" של קטע הבראה צעירות מפגינות אתורים ומשוקם של הבחורים עמהן — האומנם כדי „למשוך" קהל צופים אין המוסד הלאומי־רשמי שלנו יודע גבולות?

לאחר שהצבענו על כמה מהקטעים השליליים שבהצגת „ציונות בלי זקן", שמן הראוי היה שוועדת החינוך והתרבות של הכנסת תראה אותה ותחוה את דעתה, עלינו להצביע על החיוב שבה. הרצאת הקמשונים והערולים הנ"ל היו פותחים הצגה חיובית שרעיונה המרכזי טוב. גשר שנתרם ומתפשים דרך להקימו מחדש. תוך כדי חילופי הדברים אם, מתי וכיצד להקימו, אנו שומעים דקירות ועקיצות קולעות למדי, סטירה או סנוקרת לתופעה שלילית שבחיים הזמנדיים והמפלגתיים. טוב ומוטב הוא גם השילוב של תמונות קולנוע עם משחק על הבמה. קולעים גם הקטעים על הבירוקרטיה. הנסיעה באוטובוס וכדומה, כחלק מצער ובאביב מהווי חיינו. קולע ביותר הקטע של השיחה על „אבותינו לחמו בכל הצבאות".

מקוטע ובלתי מוסבר הוא הקטע שצריך להיות נושא מרכזי של ההצגה: „למי שייך המגרש הזה". מבין אלה שאת דבריהם שמענו (מעל מסך הקולנוע שבידי הבמה): הרב עדין שטיינזאלץ הוגן פורח מזה, עמוס קינן האמין לדעה מזה. ראינו ושמענו גם תשובות של פשוטי־עם ואנשי עמל שהציונות טבועה בנפשם.

אלא מאי?

חוששני שהצגה מחטיאה את מטרתה בעיקר בשל העדר האיזון הדרוש, לפחות (במקום שצריך היה להכריע את הכף לטובתה של הציונות). בסיכומה של ההצגה יוצא הצופה בה כשהשאלות הספקות, הדאגות והבעיות, הקושיות וה„תקפות" הן המוגדרות היטב, הן הנראות מבוססות, ברורות ובהירות. אותה שעה דווקא התשובות מגומגמות, ההסברים מקוטעים. לאחר שמואים צעירים המכריזים על מורשת אבות וירושת הדורות כעל „סחורה שהתיישנה", צעירים שעקר חפצם ופסגת מאווייהם „להיות במקום שאין בו מלחמות". ו„אם גם בארץ הזאת יש מלחמות — למה להישאר כאן?" ועוד — אחרי דיבור כזה, לא די בדברים מקוטעים, קצרצרים, ש„המדינה נותנת אפשרות שכל אחד יהיה בסדר, כאן יש סיכוי לעשות משהו טובי" (מפי הרב שטיינזאלץ). מכאן האיזון המסולף. הדגשה הדיבור השלילי על פני הקו החיובי, רחוי תקווה ואמונה.

טוב מאוד המשפט המהדהד בסיומה של ההצגה: „בכל זאת עשינו משהו, היה כדאי". הביסוס לזה חלש. ניכר שנעדרו אמונה, תרוי־דרך, רחוקים מחזון הציונות הדתית־לאומית. הם שטיפלו בהצגה זו. לא נמצא איש שיזכיר הסבר כהסברו של רש"י על הפסוק הראשון בתורה בלפני מי שירצה לטעון נגדנו: „לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה עממים". כמו מתביישים בזכות הדתית וההיסטורית שלנו על ארץ אבותינו...

רצוי אם נראה הצגה זו מחודשת של הצגה. יש לסלק ממנה את הניבול־פה, להדגיש דרכם של ראשונים וקשר־גשר בין הדורות.

ראוי הנוער שלנו להצגה מתוקנת וקולעת יותר בנושא הציונות. יאזרו ראשי מרכז ההסברה אומץ ויגשו אל המלאכה ברצינות ובאמונה.

לפתוח שערים נעולים

(סוף מעמוד 3)

מקהילתו. יצטער בצערם וישמח בשמחתם. יעשה חסד וצדקה בכל עת, לכל נזקק ולכל דורש. חסד בגופו ובממונו, בכל יכולתו ובכל מאודו. ידו תהא פרושה לכל פונה ולכל נזקק, שומר מצוות או פורק עול — אין בודקין למזונות ואין מדקדקים בפיקוח־נפש. יהיה עמו בצרה, יחלצהו ויכבדהו. יהיה שקוד על טוב האיש הפנימיות שבקרבו, שיפוץ־סבר־פניו. ביתו יהיה פתוח לרווחה לבני קהילתו. כך אולי יהיה גם מסוגל להנחותם בדרך: להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

במגעו האישי, בהשפעתו שבהנהגה יובהר ויוכח, שהתורה, הדבקות בשמירות מצוותיה, מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, הזהר שבהבאת האמונה הגלויה לאלוקי אבינו — יקשר ... כחייב עבודה קשה. זקוקים להרבה סייעתא דשמיא.

אשרי מי שיזכה — יזכה לפתוח שערים נעולים ולהעלות את בני־ציון אל המקדש בעולם.

יחסי עבודה מעורערים ומקורקעים

מאת ברוך אדלר

זקוקים השוב בתחום יחסי העבודה בימים אלה עם ביצוע החלטת הנהלה של „אל על", בתיאום עם הבית של החברה, הממשלה, להפסיק את טיסות החברה ולקרקע כל המטוסים שלה בתגובה לשביתות האטה של עובדי התחזוקה. קבעה החברה כי גם למעביד זכות לנקוט בסנקציות בתגובה לסנקציות של העובדים, אם כי הן מכוונות ישירות אליהן. סנקציות נגדיות אלו לא הביאו אמנם לתוצאה המקווה והעובדים לא נבהלו ולא חזרו לעבודה, אולם אין ספק שתהיה להן השפעה לעתיד, על ידי יצירת דעת קהל נגד שביתות בכלל וב„אל על" בפרט, והן העמידום של עובדי „אל על", בעיקר עובדי התחזוקה, על חומרת הצעדים שהם נוקטים מידי פעם במטרה לשיבוש התפעול התקין של החברה.

לקח במחיר יקר

„אל על" היתה מוכנה לשלם מחיר יקר ביותר בכדי ללמד לקח את העובדים ולהוכיח להם כי לא יוכלו לעשות בחברה כרצונם: היא הלכה בצורה להפסדים עצומים, המסתכמים באובדן הכנסות של כשני מיליון ל"י ביום. נוסף לכך נגרם לה נזק עקיף בל ישוער שיבוא לידי ביטוי רק בעתיד. כשהנוסע המתכונן לבוא לארץ יהסס אם לקנות כרטיס ב„אל על" שעליה אי אפשר לסמוך בגלל השיבושים בטיסות שלה, או יעדיף לרכוש את הכרטיס בחברה אחרת. החברה הבינה את הנזק העמור לתיירות שבצורה והפסיקה את הקשר לארץ במטוסיה למרות שידעה כי בכך היא תרתיע תיירים לבוא לארץ, וזה בשעה שישראל משוועת לתיירים למלא בהם את בתי המלון הריקים למחצה. היא העדיפה ללכת בדרך זו, למרות שחשבון פשוט יכול היה להראות כי מבחינה כספית גרידא מוטב להיענות לכל דרישות עובדי התחזוקה, ולו גם תהיינה הן אבסורדיות ביותר. מבחינה זו ודאי היה זול יותר לשלם לעובדים ולא להיגרר להפסדים של מיליוני לירות רבים. אולם, החברה החליטה לעשות הפעם סוף פסוק להפקרות השוררת בה כשכל קבוצה יכולה לעשות בחברה כרצונה ולצפצף על חוזים כתובים וחתומים, על ההסתדרות ועל דעת הקהל. החברה הבינה גם שמאבקה הוא גם מאבק המדינה כולה נגד קבוצות לחץ למיניהן שאין גבול לתאבונות ה„הב־הב" שלהן וככל שמוותרים ונכנעים להן כן גדלות דרישותיהן. מאבק על ביצוע התכנית הכלכלית החדשה. כי ברור שכל ויתור לעובדי התחזוקה יגרור אחריו מפולת בתחום השכר ויחסי העבודה. באיש אינו משלה עצמו כי ויתור לעובדי התחזוקה היה נגמר בתוספת כך וכך לירות לשכרם של עובדים אלה. בשעה אחרת כל ועדי העובדים והאיגודים של ההסתדרות. כל תוספת שהיתה ניתנת לעובדי התחזוקה היתה מחייבת לתת תוספות דומות לכל ציבור העובדים של „אל על". ומכאן ועדי עובדים במפעלים רבים אחרים, בעיקר בשירות הציבורי, כי חיכו למה שיקרה ב„אל על", כשבאמתחתם מוכנות כבר רשימות הדרישות שאינן מתחשבות בכלל במצב הכלכלי של המדינה בכלל, והמפעל בפרט. אם יש כסף לתת לעובדי התחזוקה ימצא גם כסף בשבילנו ומה שמותר להם מותר גם לנו — וזוהי הגישה שהיתה ודאי מובעת בקרב כלל ציבור העובדים לו היו מקבלים את דרישות עובדי התחזוקה.

מאבק על קבלת מרות

במישור אחר היה המאבק עם עובדי התחזוקה מאבק על קבלת מרות ומסיבה זו תמכה ההסתדרות הפעם במעביד והחליטה להסיר את ההגנה המקצועית מהעובדים אם ימשיכו לנהל מאבקם שלא על דעתה. נושא קבלת המרות היה גם נקודה לחיסול הסכסוך. ההסתדרות עמדה על דעתה לקבל הודעה ברורה ומשכנעת מצד העובדים על נכונותם לקבל את מרותה כתנאי להתערבותה בסכסוך. העובדים התפתלו בניסוחים וסרבו לומר את „השם המפורש" של מרות, אם כי בעקיפין היו מוכנים כבר להכיר בעובדא כי בלעדי ההסתדרות גם לא יוכלו להמשיך במאבקם. הם רצו לשמור על היוקרה שלהם ולא ללכת ל„קנוסה" ולהודות בטעות שעשו בפתחם במאבק עצמאי שלא על דעת ההסתדרות.

עם כתיבת שורות אלה, טרם ברור אם תימצא הנוסחה הגואלת שתאפשר לעובדים לשמור על יוקרתם, אך מצד שני תחזיר את רסן המאבק המקצועי להסתדרות ותבטל את ידיהם החופשיות עד כה של העובדים. על כל פנים כבר עתה ברור כי צעדה של ההנהלה פעל את פעולתו, ולו גם באופן חלקי, ובעתיד לא יהיה לעובדים כל כך קל להכריז על שביתות פתאום, או לגרום לשיבושים מבלי להכריז רשמית על שביתה — נשק שבו השתמשו הרבה עובדי התחזוקה. אם אכן זו תהיה התוצאה בסוף, היה ההפסד הכספי של מיליוני הלירות, שיבטיח מניעת הפסדי שביתות בעתיד.

הפרת התחייבויות מצד העובדים

נסיון העבר ב„אל על", ובעיקר בקרב עובדי התחזוקה אינו מעודד ביותר בתחום זה ולכן ההצלחה של הפעולה הנגדית של הנהלת החברה, תהיה, כאמור, גם במקרה הטוב ביותר, חלקית בלבד. הנהלת החברה דרשה בשלבים הראשונים של הסכסוך התחייבות בכתב מצד העובדים כי הם מתחייבים לא לשבש את העבודה. גם אם היו העובדים מוכנים לתת התחייבות כזאת — דבר שאינו מתקבל על הדעת נוכח עמדתם הקשוחה המקובלת עדיין מצד רוב העובדים של „אל על" נוכח התמיכה שהם זוכים לה מקבוצות לחץ שמחוץ לחברה, דוגמת הימאים המוכנים לשבות כאות הזדהות עם עובדי „אל על" — לא היה ממש בהתחייבות זו והיא לא היתה אלא פיסת נייר. למעשה, קיימת התחייבות כזאת וגם הסכם עבודה, שהינו עדיין בתוקף, מונעת מהעובדים לנקוט בסנקציות. בחוזה העבודה מפורט מה מותר לעובדים לעשות ועל דעת מי. מה שהם עשו נוגד במפורש את ההסכם שחתמו עליו, ומה עוד שהם פעלו שלא על דעת ההסתדרות, הגוף היחיד הרשאי להחליט על פעולות במקרה של סכסוך עבודה. עובדי התחזוקה גם הבטיחו בעבר, בשביתות הרבות שקיימו, כי יהיו „ילדים טובים", אך לא עמדו בהבטחותיהם. מעודדים מהצלחות שנחלו בעבר כשהנהלת החברה נכנעה להם לכל אורך החזית, אם כי לא רשמית, והטבות שניתנו להם היו בחלקן „מתחת לשולחן". הם דרשו, וקיבלו. עוד ועוד ולכן גם הפעם היה להם יסוד להניח כי יוותרו להם. הם רק נזהרו להודות על מעשיהם ולא הכריזו על סכסוך עבודה גלוי. נקטו בתכסיסים בכדי להסתיר את הסנקציות שלהם. הם בחרו להשתמש בנשק שהשתמשו בו בעבר והוכיח את יעילותו. הם פשוט האטו את עבודתם ושיבשו בכך את כל מהלך העבודה התקין של החברה וגרמו לאנדרלמוסיה מוחלטת בשירות לנוסעים. הם הכפילו ושילשו את משך העבודה של פעולות האחזקה שהם מבצעים וממילא לא יכלו המטוסים לצאת בזמן והאיחורים הגיעו לשעות רבות. כל מטוס שאיחר גרר אחריו איחור של מטוס, שאמור היה לטוס אחריו, וכך הלאה. מאחר והתנאי הבסיסי של הפעלת חברת תעופה היא ניצולת גבוהה ככל האפשר של המטוסים, בכדי להבטיח את כלכליות ההפעלה, הרי שהשיבושים גרמו להפסדים ישירים עצומים ובתנאים כאלה אי אפשר להפעיל חברת תעופה — אומר מר ש. אשל, מנהל אגף ההנדסה של „אל על". פעולתה של חברת תעופה קשורה גם באמינות שלה ואם אי אפשר להבטיח לנוסע כי יצא בזמן לפי לוח הטיסות הקבוע, לכל היותר תוך לקיחה בחשבון של איחור סביר, אין כל סיבה שהנוסע יטוס דווקא עם חברה זו, בשעה שיש בפניו מבחר מגוון של טיסות בחברות אחרות. לכן, הפסקת הטיסות לא היתה רק פעולת תגמול נגד העובדים, אלא, לדברי הנהלת „אל על", פעולה שנעשתה גם מחוסר ברירה.

הוכחות חותכות להאטת העבודה

העובדים מיתממים ואומרים שלמעשה הם לא שבתו ועבדו כרגיל. דבקים בטענתם זו, הם גם סרבו תוך כדי מהלך המו"מ להתחייב לעבוד בסדר, כי לדבריהם עבדו בסדר גם עד כה. עד כמה היתה נכונה טענתם אפשר לראות מהסטטיסטיקות של אגף ההנדסה, שבדק בקפדנות את העבודה של אנשי התחזוקה. וכך נמצא, למשל, שהחלפת חלק ארכה 22 שעות בעוד שבימים כתיקונם ארכה פעולה זו 7 שעות בלבד. אותו דבר אמור גם לגבי פעולות שיגרתיות רבות אחרות, הניתנות למדידה מדויקת ושבהן אין כל אפשרות לטעון כי היו בעבודה בעיות שונות. למר ש. אשל יש גם שורה של הוכחות אחרות, השוואות של ביצועים בעבודה, איחורי מטוסים ועוד. המעידים ללא כל צל של ספק כי אכן האטו העובדים את עבודתם במכוון. הוכחה אחרת יש בידי מר ס. דפנא, מנהל אגף כח אדם של החברה, המצטט פרוטוקול של פגישה בין ועד עובדי התחזוקה לבין מנכ"ל „אל על", מר מ. בן־ארי. בפגישה זו אמר המנכ"ל כי יש שיבושים בעבודה והוא ביקש מהעובדים להעביר להסתדרות את דרישותיהם, אם ישנן כאלה. על בקשה זו אמר חבר הועד א. רוזנמן: „אנו אומרים לציבור שלנו בפירוש להחזיר יחס בהתאם ליחס שאנו מקבלים בחברה ולעבוד לפי מה שמשלמים לנו. מה שנותנים ב„אל על" נחזיר בעבודה. אם „אל על" תהיה טובה אלינו — אנו נהיה טובים אליה". זהו איום מפורש בשיבוש העבודה — אומר לנו מר דפנא.

מעיון בפרטי המו"מ עם העובדים, שלאחריו החלו העובדים לשבש את העבודה כדי ללחוץ לקבל את דרישותיהם, מתברר כי הנהלת „אל על" היתה מוכנה להיות „טובה לעובדים" ולא היה כל יסוד מצד העובדים „להחזיר יחס" כפי שהם עשו. למעשה, נשאר לא מסוכם סעיף אחד בלבד, קידום עובדים, בעוד שבכל הסעיפים הרבים הגיעו שני הצדדים להבנה. אלה מתנו לעובדים הטבות רבות, הרבה מעבר למה שמדיניות השכר הרשמית קובעת. ההטבות היו ברובן עקיפות, כי רשמית אי־אפשר היה להעלות את השכר מעבר למה שההסתדרות החליטה.

סעיף הסכסוך — קידום עובדים

בנושא של קידום עובדים הציעה „אל על" לנהוג לפי המקובל בקרב עובדי המדינה ולקבוע פרקי זמן מינימליים של 6—3 שנים של מעבר מדרגה לדרגה. לפי ההצעה היה העובד עובר אוטומטית לדרגה גבוהה יותר אם שהה 5—3 שנים (לפי סוגים שונים של עבודות) גם אם לא התפנה תקן המחייב דרגה גבוהה יותר. בנוסף לכך הובטח קידום ע"י הוצאתם של 30 איש לקורס מהנדסי טיס. (אגב, בנושא זה זכו עובדי התחזוקה למה שלא זכו הנווטים מזה זמן רב, מאבקם על הסבתם למהנדסי טיס. ההנהלה טוענת כי לנווטים אין הכשרה מוקדמת למקצוע זה, מה שאין כן עובדי התחזוקה). הוצאת 30 האנשים לקורס היתה מקדמת לא רק אותם בדירוג אלא ציבור גדול נוסף, כי היו מתפנים תקנים ואלה שמלמטה ליוצאים לקורס היו ממלאים את מקומם ואחרים היו באים במקום ממלאי המקום של היוצאים לקורס, וכן הלאה.

העובדים, לעומת זאת, העלו הצעות, שמר דפנא רואה אותן לבלתי אפשריות להלוטין לקבלן. הם דרשו, למשל, שפרק הזמן המינימלי לקידום יהיה חצי שנה עד שנה וחצי. כמו כן דרשו תוספת שכר גדולות בהרבה לקידום, מאלו שהוצע להם — 180—480 ל"י לחודש, בעוד שההנהלה הציעה 80—100 ל"י.

נושא הקידום פוצץ את המו"מ ואז, לפי הנהלים המקובלים ולפי הסכמי העבודה, צריך היה להעביר את העניין להכרעת ההסתדרות. התחייבות שזאת יעשו נתנו העובדים בשביתה הקודמת שלהם, בחודש ספטמבר. אולם, הועד החליט שבכוחות עצמו יוכל לנהל יותר טוב את המאבק וקיבל על עצמו את האחריות הכבדה של שיבוש הקשר התחבורתי היחיד של ישראל עם העולם הגדול.

הועד מוליך למבוי סתום

מנהל כוח האדם של „אל על" מאשים את ועד העובדים בהולכתו למבוי סתום של ציבור עובדים שרובו אחראי ורציני. חברי הועד אינם מתחשבים בתקופה ובמצב המדינה, הוא מוסיף, בהטילו עליהם גם האשמה חמורה של מניעת ציבור גדול של עובדי תחזוקה להתנדב לתקופת מה לחיל האויר. הועד לא נתן להם להתנדב משום שחשש כי יוכח שאפשר להסתדר גם בלעדיהם ב„אל על" ויתברר שאין שחר לטענה שאין מספיק כוח אדם לביצוע העבודות הדרושות.

עובדי התחזוקה אינם רעבים ללחם וכדוגמת קבוצות לחץ אחרות שהן הפעילות ביותר בנקיטת סנקציות על כל תביעה שלהן שאינה מתמלאת, אף הם „יושבים" על משכורות גבוהות מאד, העולות בהרבה על אלו של פועלי תעשיה, חקלאות וכד'. הם לא היו מקופחים גם עד כה וקיבלו משכורות שיכלו להתפרנס מהן בכבוד, ואף הרבה יותר מעבר לזה. עיון בתלוש המשכורת מהחודשים האחרונים של אחד מחברי הועד הפעילים, איתן רוזנמן, מראה כי הוא אינו מיסכן ורבבות פועלים מוכנים להתחלף אתו במשכורתו. הוא קיבל בחודשים האחרונים משכורת שנעה בין 4100 ל־4300 ל"י ברוטו לחודש ובאחד החודשים אף קיבל כ־4900 ל"י. אמנם במשכורת זו נכללה גם עבודה של שעות נוספות, משמרות ושבתות. אולם, אלו הם המרכיבים הארגוניים של משכורת עובדי התחזוקה ושעות נוספות אין פירושן תמיד שאכן יושב כל הזמן העובד ליד המטוס ועובד. עבודה במשמרות — פירושה גם שהעובד עבד רק 5 ימים באותו שבוע. גם עובד תחזוקה מתחיל מקבל משכורת שרבים היו מוכנים לקבל אותה אחרי שנים רבות של ותק — 2300 ל"י. נוסף לכך יש לעובדים תנאים משופרים אחרים, דוגמת 24 ימי הבראה בתשלום בשנה. עד כמה טובה עבודת התחזוקה אפשר לראות מהנהירה הגדולה לעבודה זו וכיום יש 300 מועמדים חרוצים לעבור אליה.

8 שביתות במשך 3 שנים

נושאי הדגל של השביתות ב„אל על" הם כיום עובדי התחזוקה. אולם, הם אינם הראשונים בכך וקדמו להם קבוצות עובדים אחרות ששבתו וגרמו לנזקים עצומים לחברה. החברה זוקפת לעצמה מספר גדול מאד של שביתות והסכסוך של 3 השנים האחרונות בלבד מראה כי היו 8 סכסוכי עבודה שלוו בשביתות בצורות שונות. בזמנו טענו כי השביתות הן תוצאה של יחסי עבודה גרועים וחוסר תקשורת בין ההנהלה לעובדים. המנכ"ל הקודם ולאחר מכן יו"ר מועצת המנהלים של החברה, מר א. בן־ארצי, האשם בנוקשות ובחוסר גישה נכונה כלפי העובדים. האשמות אלו אי־אפשר לתלות במנכ"ל הנוכחי, מר מ. בן־ארי, שצמח מהחברה ועבר בה תפקידים שונים עד הגיעו לתפקידו הרם הנוכחי. הוא קשור לעובדים ותמיד היה חלק מהם ולא מעליהם. אותו אי־אפשר להאשים ביחסי אנוש גרועים כי ספק רב אם יש מנכ"ל בחברה כלשהי המוכן כמוהו תמיד לשמוע את העובדים ואף ללכת לקראתם בכל האפשר. אולם, הוא חייב לנהל גם חברה ולדאוג שתהיה רווחית. ואין הוא יכול להרשות לעצמו לחרוג מהמדיניות הרשמית, אם כי נשאר לו עדיין מרחב תמרון לגמישות במסגרת זו. אין, לכן, באפשרותו ללכת לקראת העובדים בהם שלא ניתן. וכה עד שהדרישות גובלות עם אבסורדים ואינן מתחשבות בכלל במצב הנוכחי של המשק בכלל ושל משק התיירות בפרט, שממנו נזונה חברת התעופה. עם זאת, אם יגבר הסכסוך הנוכחי בטוב, מן הראוי לבדוק באופן יסודי את יחסי העבודה המעורערים בחברה, ובקרב עובדי התחזוקה בפרט. צריך למצוא מה מתסיס את העובדים ומה מביא עובדים מסורים בדרך כלל לצעדים החמורים שהם נוקטים בהם מפעם לפעם.

„גלולות הרגעה" במיגזר הערבי

מאת יהודה עזריאלי

גם המתונים והאופטימיסטים, המצויים בנעשה בקרב 450 אלף בני־המיעוטים החיים בישראל, הולכים ומשתכנעים בחודשים האחרונים כי משהו מסוכן זע בקרבם. מלחמת יום־הכיפורים, הסחף בעמדות הפוליטיות הבינלאומיות של ישראל על במת העולם, התחזקות עמדותיו של ערפאת וארגוני החבלה ולבסוף, רעידת ראבאט, שהעניקה את ההגמוניה לקיצוניים, המדברים על חיסולה של המדינה, מקילים את רישומם על ערביי ישראל. עד כה נהגו גורמים רשמיים, ממלכתיים, להתעלם מתופעות חורגות של ביטויי קיצוניות ותמיכה במיגזר הערבי.

ראש־הממשלה ושריו, נהגו להסתמך על סטטיסטיקות הוות־דעת מקצועיות של מומחים ויועצים במיגזר הערבי שבסך־הכל המצב שפיר. אלא, שעם מראה עיניים ממשמע אוזניים. לפחות שתי תופעות, בהן נתקלו באורח אישי, ראש־הממשלה יצחק רבין בהופעתו בפני ילדי נצרת הערביה ושר־החינוך אהרן ידלין בהרצאתו בפני הסטודנטים באוניברסיטת חיפה, חשו על בשרם, כי לא הכל כשורה ויש לבחון את מדיניות הממשלה ביחס לבני המיעוטים. כפי הנראה, נערכים עתה דיונים פנימיים בנושא זה, בעקבות המאורעות.

שלא כבעבר, נשמעים כיום קולות ברורים בזכות נציגות פלשתינאית גלויה של ארגוני החבלה. והמדובר אינו עוד ב„פרחחים", או בקולות בלתי מזוהים של „הרחוב הערבי". בסימפוזיון שנערך לא מכבר בגבה על הנושא הפלשתינאי, אמרו תושבים מבני המשולש, כי יש להביא בחשבון שבמסגרת הסכם השלום בין ישראל למדינה פלשתינאית, יהיה המשולש חלק מהגליל בתחום המדינה החדשה. לפני כחצי שנה פורסם קול־קורא מטעם סופרים ערבים ויהודיים (ואחד מכה לכשעצמה...), להפסיק את פעולות הטירור, ולמצוא דרכים להידברות בין עמי האזור, הפרסום עורר תסיסה, וכעבור כמה ימים הסתייגו ממנו הסופרים המקורבים לרקיח. כלומר, חזרו להזדהות עם פעולות הפלישתנאיים בארגוני החבלה.

התפרקות מסוכנת

אין ספק, שמאחורי ההתפרקות הזו, שסמלה אותו סטודנט ערבי אשר הופיע בקמפוס החיפאי, חבוש בצורה הפגנתית בכפייה אדומה „אל־עראפאת", עומדים מסיתים ומדיחים מרקיח. אבל, גם גורמים יותר מתונים כביכול, בקרב הערבים, הסירו באחרונה את הכפפות ונכונים להלום, כפי שלא עשו בעבר. מאלף מבחינה זו, היה סגן שר־הבריאות לשעבר, עבדול עזיז זועבי ממפ"ם, שמת לפני כמה חודשים וניסה למצוא גשר להידברות בין שני העמים. הוא, המתון והמקובל במימסד הישראלי, הטיף למדינה פלשתינאית בגדה המערבית. בראיון עתונאי שהעניק אחרי מלחמת יום־הכיפורים, ביטא הלכי רוח, לדבריו, בקרב ערביי ישראל ויהודה והשומרון, המשתכנעים בעקבות הנצחון של ארצות ערב בשדה־הקרב, כי אפשר להפריד בין שתי גדות הירדן: מה שלמלך חוסיין — לירדן ומה שמעבר המערבי — לפלשתינאים. וגם ירושלים צריכה להיות דו־לאומית. בגילוי לב הודה המנהיג הערבי הישראלי, „כי ערביי ישראל רצו במלחמה האחרונה לראות נצחון מצרי וסורי שיביא לנסיגה ישראלית מהשטחים שנכבשו בשנת 1967 בשתי החזיתות", אם כי לא רצו בתבוסתה הגמורה של המדינה בה הם חיים. איזו שהיא הוקרה למה שהעניקה להם ישראל בתחום הכלכלי, התרבותי והסוציאלי, בלמה סחף רגשותיהם. הם הודו, לדעת המנהיג הערבי־ישראלי, כי בני־המיעוטים מעוניינים לשמור על ההישגים הללו, שהתרגלו אליהם בשנות קיומה של מדינת־ישראל.

הנטייה לארגוני החבלה

למעשה, כבר בראשית 1973, נודע על מסמך־עבודה שהוגש לראש־הממשלה דאז, ג. מאיר שסקר תהליכים משתנים במיגזר הערבי, עם המלצות לצעדים חדשים בטיפול בבני המיעוטים. התגובה היתה „גלולות ארגעה", בעוד שהסימפטומים התפשטו כבמחלה ממארת, המחייבת ניתוח מעמיק ויסודי.

הנטייה לארגוני החבלה מתרכזת דווקא בקרב המוסלמים. בחקר שנעשה על רקע עדתי, כלכלי וחברתי של 300 הערבים—הישראליים, שנידונו על עבירות בטחוניות מאז מלחמת ששת־הימים, מלמד, כפי שנמסר, כי אינם משכבה חברתית מסויימת. אבל רובם ככולם מוסלמים, נוצרים וכמעט אפס דרוזים. העובדה שהדרוזים ממלאים גם חובותיהם האזרחיות למדינה והצער המתאבני של מנהיגיהם, שביקשו להכלילם במסגרת חוק גיוס חובה לצה"ל, יש בה הזדהות וביטוי של נאמנות, המתרחקת מלאומנות זרה. למספר המוסלמים המצטרפים למחבלים, יש קשר לעובדה, שהם הרוב, המרכיב העיקרי באוכלוסייה בני המיעוטים. אם כי בסך־הכל המספר הוא זעום. ה־450 נאשמים בשיתוף פעולה עם ארגוני החבלה, מתוך 450 אלף ערביי ישראל, הוא מספר מבוטל יחסית לעוצמת ממדי התעמולה וההסתה שמעבר לגבול, והתסיסה מבפנים.

הקיצוניות מאיימת

רקיח מנצלת את הגילויים הקיצוניים ומדרבנת את הקיצוניים גם מטעמים מפלגתיים אינטרסנטיים. העובדה, שמדובר במפלגה קומוניסטית־שמאלנית, קיצונית, מרתיעה חוגים ערביים מסויימים, המחפשים לתת ביטוי מחאה נגד הממשלה, אבל מהססים להצטרף לרקיח.

מבחינה זו, נכשלה מפלגת „העבודה", שלא הצליחה לבלום את הגלישה שמאלה ביום־הבחירות. כמפלגת שלטון, שהערבים נוהגים לכבדה בדרך כלל מתוך יראה, לא הצליחה במיגזר הערבי, לגדל מנהיגות צעירה וחדשה, שתמשוך את המשכילים והאינטלקטואלים המופקרים למעשה לזרועותיה של רקיח.

עדיין אין רואים באופק מנהיגים חדשים המזדהים להלוטין עם המדינה, שיבואו במקומם של חה"כ סייף א־דין זועבי וחה"כ ג'בר מועדי. בבחירות בסוף 1973, קיבלה רקיח קרוב ל־40% מקולותיהם של ערביי ישראל. זאת, למרות שמספר חבריה איננו עולה על כמה מאות והאיזון בנציגותה בכנסת מוסכם עדיין, שהוא חצי־חצי יהודי וערבי. רקיח חותרת להעמקת האיבה הערבית, ממנה היא ניזונה ואיננה מציבה בראש סדר העדיפויות האידיאולוגית שלה את הפער הסוציאלי והחברתי — כפי שעושות מפלגות קומוניסטיות עמיתות. סיסמאות של אחווה ורעות אצל רקיח, הן מסווה ללאומנות המרגישה את הניגודים בין היהודים והערבים, תוך הסתה גלוייה, שנועדה להעביר את הזיקה הלאומנית הפלשתינאית.

באלמנטים קיצוניים יש לנהוג ביד חזקה ובהוקעה גלוייה, בלתי מתרפסת ובלתי מתפשרת. בד בבד, יש לטפח את המתונים, המייצגים את הרוב שהתרגל ורוצה להשתלב במדינת־ישראל, על הרע והטוב שבה.

קנאת מושבות „מרבה פיחות"

מאת חיים פיקרש

הן, המושבות הוותיקות, כמו יסוד המעלה, ראש פינה, מגדל, כפר תבור, מנחמיה ועוד שכמותן, עברו את שנות השבעים, שמונים ואף תשעים, אך עדיין מפעם בתוכן הרצון להתפתח, להתעצם. עד כדי כך הגיעו הדברים, שלאחרונה החלו פרנסיהן, להעלות קובלנות כלפי מוסדות הממשלה, המעדיפות את ענייניהן של עיירות הפיתוח ו„להם נותנים את הכל".

דוברן של אותן מושבות ותיקות, הוא בני שליטא, בן הדור השני של מושבת מנחמיה, בעמק הירדן. בני, צעיר נמרץ, המכהן כראש מועצת מנחמיה, מלא טענות כרימון כנגדה של אותה ועדה בינמשרדית, בראשותו של מנכ"ל משרד העבודה מר גדעון באר, ונגד „ועדת השרים לענייני עיירות הפיתוח" בראשותו של שר המסחר והתעשיה, מר חיים בר־לב, שהחליטו לא מכבר להיערך לפיתוח מואץ של עיירות הפיתוח, תוך השקעת כספית ניכרת. אותנו, כלומר, את המושבות הוותיקות, אומר בני שליטא, אפילו לא רצו לשמוע, לא אחת אף רמזו כי „העתיד, נכון דווקא לאותן עיירות ולא למושבות הוותיקות".

תשובות מעין אלה הרגיזו מאד את ראשי המושבות הוותיקות, הטוענות כי למרות נטל השנים, דוקא בתחומן מצוי הפוטנציאל לפיתוח, לקליטה, למפעלי תיעוש וחרושת, להקמת שיכונים לזוגות צעירים ולאלה המבקשים דווקא בימים אלה של משבר כלכלי „לעזוב את העיר ולעבור אל הכפר".

עיירות הפיתוח, מאז הונח היסוד לקיומן, בראשית שנות החמישים, „קשורות עדיין לטבורה של המדינה" — כהגדרתו של בן מנחמיה הנועם, ובאמצעות מקורות ממשלתיים, ינקו מאות מיליוני לירות, ובחלקן הגדול, כבר יצאו למעשה מגדר של עיירת הפיתוח והפכו ל„סתם ערים מפותחות בישראל". מרוב טוב, „החלו בעיירות הפיתוח להתקין נורות חשמל מתוצרת אמריקאית, „סתמי פנס ישראלי" לא טוב — מוסיף איש שיחנו בטיעונו העוקץ, כלפי כמה וכמה עיירות הפיתוח ש„נולדו עם כתונת פסים"...

עיקשותו של שר

הוועדה הבין־משרדית, בהמלצותיה קבעה אמנם שרשימת עיירות הפיתוח חייבת להיות דינמית ומשתנה, בהתאם לצרכים, אך עסקני המושבות הוותיקות טוענים כי מדיניות זו לא נוהגת. שר המסחר והתעשיה, המתעקש גם לצרף לרשימת העיירות הנזקקות את הסיוע הממשלתי וההכוונה הנדרשת לפיתוחם, את המושבות הוותיקות. איש שיחנו נכון גם להוכיח, עד כמה מטופשת מדיניות של הפליה, לפחות לגבי מושבתו, מנחמיה. הגיעו אלינו, הוא אומר, שלושה משקיעי־חוץ, שרצו להקים בתחומה של המושבה שלושה מפעלי תעשיה, וכשפנו אלה אל משרד המסחר והתעשיה כדי לקבל את האישור הנדרש, החלו „מדברים אל ליבם" שיעברו למקומות אחרים, במרכז הארץ. ואמנם, אלה השתכנעו, ולמרות זכוי לכל ההטבות, לשחרור ממיסים, לאיתור שטחים ולהבטחת כח האדם הנדרש לעבודה במפעלים, הם העדיפו, לאחר שקיבלו ההמלצה הממשלתית, להקים מפעלם, ברמלה ובבית שמש. היתכן, כדבר הזה ?!

המושבות הוותיקות, משופעות בשטחי קרקעות הן להקמת מפעלי תעשיה וחרושת והן לשיכונים עבור עולים חדשים וזוגות צעירים. וגם זכות הישיבה על הספר עומדת להם, ולא מעט הן סבלו מהתנכלות מחבלים. „הקטיושות לא הבדילו בין מושב ותיק ועיירת פיתוח" — טוען בני שליטא, ומוסיף כי הגיעו הדברים לידי כך, שבעיירות פיתוח מסויימות, כבר דוחים פניות של משקיעים, אם לא מציעים אלה את התיעוש המתוחכם.

קיפוחן של המושבות הוותיקות, אינו מתייחס רק לנושא ההכוונה של בעלי ההון או הקמת השיכונים כי אם גם למתן ההלוואות והתמריצים לפיתוח יזום. „לאחרונה אף נמחקנו מרשימת הישובים הזכאים להטבות עבור מורים, בעוד ישובים אחרים, בתוכם גם ערים כמו טבריה ועפולה, זכו בכך".

הרקע לקיפוח

האם יש לקיפוח זה, רקע פוליטי ? שאלנו את בני שליטא, ובתשובתו אמר כי אמנם פקידים בכירים בממשלה, אינם מגלים יחס רע על רקע פוליטי, והם „פועלים לעניין" אך אין הדברים אמורים לגבי כמה שרים בממשלה ! לדבריו, לא אחת הוא חש בכך, שמבקשים לטפח כמה עיירות פיתוח, שראשיהן פעילים ב„מפלגות מסויימות". הדברים אמורים גם כלפי לשכת ההכוונה לערי הפיתוח, שאמנם בתחילה התנכלה, אך בלחץ ראשי המושבות, שינו יחסן, ולטובה !

מהו, איפוא, מקורה של „מדיניות עויינת" זו, שהשרים, חברי הוועדה הבינמשרדית, מכחישים זאת בתקיפות רבה. מסתבר כי, רווחה הדעה בין אלה, הקובעים תכנון ערים ומושבות בישראל, כי אותן מושבות ותיקות, מבקשות לשמור על ייחודן, ואופיין, ומה גם שבשנות החמישים אמנם התנהלו בכמה מהמושבות ויכוחים לגבי אי קליטת העליה, „כדי שלא לקלקל את האופי של המושבה הקטנה, הסגורה". ברם, במרוצת השנים, ובמיוחד, כשבני הדור השני העדיפו לעקור מהמושבות „שמשעמם בהן" ולהתגורר בערים ובערי השדה, החלו פרנסי המושבות, ל„הרהר בקול רם" לגבי עתידן, והחל המירוץ הגדול אחר קליטת עולים. כך זה היה במטולה, וכך גם בגדרה, ואל המושבות התווסף „נוף השיכונים החדשים". מכל מקום, כיום המגמה, במושבות, היא לפתוח ולהיפתח, כהגדרת אחד מותיקיהן, לאפשר והדבר נובע מ„קינאתן של המושבות כלפי עיירות הפיתוח". אז מה ? מהירים אלה בשאלה, אם רוצים לפתוח את המושבות, חייבים להיתקל בעוינות ? לדבריהם, רבים משרי הממשלה ולבטח הפקידות הבכירה, כמעט ולא סיירה במושבות אלה, ואם שר המסחר והתעשיה, למשל, ביקר לאחרונה במנחמיה, הרי שעל פי עדות ראש מועצתה של מושבה זו, שוב לא יכול היה השר להבליג, ודבר בשיבחה של „מושבה יפה זו, שהתפתחה כל כך יפה", אך מכאן ועד להיענות חיובית ל„ים המשאלות לסיוע" — הדרך אצל השר, ומדומה, קצת ארוכה... זאת מכל מקום טוען בני שליטא.

תובעים שינוי

פרנסי המושבות הוותיקות, הכריזו על מאבק גלוי. הם תובעים שינוי המדיניות כלפיהן, ולהימנע מלהעדיף עיירת פיתוח זו או אחרת על איזור פיתוח „הכולל בתוכו גם מושבה ותיקה". צריכים, לדבריהם, להיערך מחדש לתכנון עתיד המושבות, ויותר מכך, להקים תשתית לתיעוש, בנין וקליטה עליה. „יתכן שהשיטה הנכונה ביותר לסיווג הישובים צריכה לקחת בחשבון איזורי פיתוח ולא ישובים בודדים. שיטה זו אומרת שיש לשרטט על מפת המדינה, קווי גבול חדים וברורים, ללא התחשבות בגבולות טבעיים דווקא. כל ישוב הנכלל באיזור כזה יקבל באורח אוטומטי תמריצים, בהתאם לייעודו. ישובים עירוניים יזכו לתיעוש, קליטה, בנין, מיסוי ותמריצים אחרים ולישובים חקלאיים תינתן עדיפות במלוות ותקציבי פיתוח חקלאיים מגוונים. ואת ועוד, אומר איש שיחנו, ישובים מסויימים יועברו לעדיפויות פחותות, ויוכלו לחזור לעדיפות גבוהה יותר אם אמנם יתברר במשך הזמן ש„התפתחותם או תחזית הישגיהם העצמיים, לא התאכזבו". לדבריו אסור למוסדות הממשלה להמשיך בשיטה של פיתוח ה„ישובים המפותחים כבר" רק מפני ש„קל יותר" צריכים לעזור לחלשים, ועל הישובים החלשים הוא מונה את המושבות, הרוצות כל כך להתפתח, בכל מקום, כמו כמה מעיירות הפיתוח.

„כיפה סרוגה" בשחקים

מאת שמחה אהרוני

חבורת הטייסים פסעה על המסלול, אשר משני צידיו לכל אורכו חנו מטוסי קרב. לבושים היו בסרבלי טיסה בצבע אפור שגוון כחלחל שזור בהם, סכיני קומנדו ארוכי להב קשורים לקרסוליהם והקסדות הלבנות תלויות ברפיון מה על הכתפיים.

גם י. צעד עמם, כשהוא משתתף בשיחה שקלחה לאורך הדרך. עתה, טרם עלותו על המטוס, הסיר את הכיפה הסרוגה שעל ראשו, חבש את קסדת הטיסה, חיבר על פיו את צינורות החמצן, התיישב בתא הטייס ובעודו ממתין להוראות ההמראה ממגדל הפיקוח, הוציא את תפילת הדרך לטייסים ואמרה בכוונה מלאה.

עוד מעט ינסוק מעלה, יטוס מעל מרבדי הירק הגדולים, יחלוף מעל קיבוצו — סעד — יטה מעט את הכלי לשני צידיו, סימן ההיכר לברכת־שלום, וימשיך למשימתו.

שם, בקיבוץ, יזקפו רבים את ראשיהם כלפי מעלה, כשהם מעלים חיוך גאווה על העובדה כי גם במשקם זכה בן הקיבוץ לכנפי טייס של חיל האוויר.

בשנים האחרונות, נוספה לנוף המגוון של טייסת קרבית גם דמותו של הטייס חובש הכיפה הסרוגה. ואלו המצויים בהוויי זה פוגשים בהם בכל מקום, על המסלול, בחדר המבצעים או במועדון הטייסת, שם הם מעבירים את שעת ההמתנה בשיחת רעים, או בהתעמקות בספר.

כרבים מחבריו, היושבים עתה איתו כאן, במועדון הטייסת, הגיע י. אל קורס הטייס, לאו דווקא משום „שגעון לטיס מילדות", אלא בשל האתגר הניצב בקורס זה, להוכיח את עצמך!

מסביר לנו י.: „כשמתגייסים לצבא, רוצים לתת את המקסימום, ללכת אל התפקיד הטוב ביותר הקשה ביותר, להוכיח שהנך מסוגל לכך".

ואכן, כשהתקבל לקורס לא האמין כי יצליח להגיע אל סופו, ידע כי רבים נושרים בדרך. אולם החלטתו היתה נחושה — לנצח את כל המאמצים.

אמנם, היתה לו חיבה אל נושא התעופה. „אהבתי להרכיב מטוסים מנייר, אותם הוצאתי מתוך הנספחים בבטאוני חיל־האוויר. אהבתי לקרוא על נושאי תעופה, אולם הדברים לא חרגו מכך. מעולם לא טסתי, לא בדאון ובוודאי לא במטוס".

את מסלול לימודיו עבר כשאר בני גילו בסעד. תחילה בבית הספר במשק, ולאחר מכן בבית הספר התיכון בקבוצת־יבנה, שם שהו במשך כל ימות השבוע ולשבת חזרו לסעד.

ההתחלה קשה

אהבה לטייס באה בשלב מאוחר יותר.

„בתחילת הקורס זה נראה קשה מאוד, אפילו מפחיד. אתה מפחד גם מפני כישלון. דורשים ממך קצת יותר ממה שאתה יכול להיות. אינך נלהב במיוחד לטוס. אתה מבצע רק את המוטל עליך. זה כמו שלומדים לנגן. תחילה אתה מבצע כל מיני תרגילים, אינך מתלהב מהם במיוחד אבל לאחר שאתה שולט בכלי, כשאתה מבצע יצירות מוסיקליות, אתה מתחיל ליהנות מכך, להרגיש שזה חלק בלתי נפרד מאישיותך. אני זוכר כי בזמן הראשון של הקורס, כאשר היה מתבטל שיעור, מסיבה זו או אחרת, היו כל החניכים שבעי־רצון. אבל יותר מאוחר זה השתנה. אז כבר היו מתרגזים ומצטערים על ביטול טיסה".

כשאתה מדבר עם י. ומסתכל בעיניו שברק הילדות עדיין טבוע בהן, אתה מוצא באותו נער המסתתר בסרבל הטיסה את חיל האוויר. את אותה מזיגה נפלאה של רצינות, בגרות וחן־נעורים, תכונות שהעלו אותו והביאו לעילית הלוחמים של צה"ל.

מתי חל בדיוק המפנה מהפחד, מן העול של האימון, אל האהבה והלהט לטוס. י. מכיר רגע זה היטב. אומר לנו:

„כשהתחלתי לטוס לבד, כשביצעתי סידרה אירובטית מלאה ברמה סבירה, ונוכחתי כי אני שולט במטוס על כל ביצועיו, אז חלה ההרגשה המיוחדת של אהבה לטייס. אתה משתוקק לטוס, אינך מוכן לוותר על הזדמנות כזו".

וישנה תחושה מיוחדת לטייס הדתי, ואם בשעת הטיסה המבצעית הנך שקוע אך ורק בביצוע המשימה, מרוכז כל מחשבותיך לתפקד היטב את מערכות המטוס והתרכזו בטיסה, הרי שברגעים אחרים מוסיפה ההוויה הדתית להווית הטיסה.

„תפילת הדרך" משרה הרגשה טובה

מספר י.: „ישנה הרגשה יותר טובה, כשאתה אומר את „תפילת הדרך" של הטיסה, זה נותן לך רגש של הקלה, של בטחון, זה מקל עליך. כשאני עולה על המטוס אני אומר את התפילה. אומר כל מילה, מתכוון ברצינות לכל מה שכתוב. נכון, אני מתפלל שחרית וערבית, אולם ישנן תפילות שהנך אומר בחטף וישנם קטעים שאומרים בכוונה גדולה. כשאני מגיע לקטע ש„תנחיתנו לשלום", אני אומר זאת במלוא הכוונה וההתעמקות.

כל טיסה היא טיסת מבחן, לכל טיסה זקוקים לתחינה של „תנחיתנו לשלום". לא חשוב באיזה מטוס. יש הבדל גדול בין נוסע במטוס, לבין זה היושב ב„קוקפיט" (תא הטייס) והוא המפעיל את הכלי".

המאמץ, הרצון לסיים את הקורס, ההרגשה הנפלאה לשלוט על כלי בין כוכבים לארץ, איננה פוגעת בהוויה הדתית. אדרבא היא מוסיפה ומחזקת אותה, היא גם נותנת לטייס את הגאווה הפנימית.

אומר י.: „הגאווה של הטייס מורכבת משניים. חלקה הראשון היא זו הבאה מן הציבור. הוא הרוצה שתתגאה בעצמך, והחלק השני הוא הגאווה, או יותר נכון רגש הסיפוק העליון הנובע מפנימיותך, כאשר יש לך סיכויים בטוחים מסיים בהצלחה את הקורס. כי במשך הדרכים הארוכים של קורס הטייס, מלווה אותך החשש שמא אתה נשר מהקורס. ואפילו בספר לפני הגמר, כששואלים אותך, בתי כנפיים. אתה משיב: הדרך עדיין ארוכה, עד עפים החוצה. אבל כאשר אתה תוצא את הסיום ומגיע לשלב הכנסה, הנך מתמלא גאווה של טייס".

גאוות הציבור, ההבעה גם בהרגשה במשק סעד כולם התגאו בעובדה כי בן הקיבוץ זכה להיות טייס, וכשענד לראשונה את כנפי הטייס על חזהו, פרסמו בעלון המשק „עלים" ברכה לי.: „הראשון מבני המשק שלנו שהגיע למעמד של טייס בחיל האוויר".

האם, מראשוני סעד, עוד בתקופה „עלומים". כמובן שהיתה גאה בבנה. „אבא, כמו כל אם, רוצה שבנה יהיה הכי טוב. ישוב כמו כל אם. בשלב מסויים היתה מעדיפה כי בנה בכל זאת לא יהיה טייס" — אומר י. בכנות.

הכיפה הסרוגה איננה זרה כיום בקורסי טייס. „אפשר לשמור על המצוות בתוך הקורס. כאן מבצעים את הפקודות כמו בכל מקום אחר בצבא. לפעמים נוצרת בעייה, כשקורה הוא בחוסר ידע של המפקד. הנה, כאשר ראה אחד המפקדים כמה חניכים, שלא היו מגולחים, וביקש לקרוא אותם לסדר, סיפרו לו שזוהי תקופת „ספירת העומר" — הבין והתנצל".

„אדרבא, ישנה אפילו התחשבות. ישנה הרגשה כי נוכחות חניכים דתיים מוסיפה בקורס. הנה, בשבת כידוע לא מתקיימים אימונים. באחת השבתות אחר הצהרים, רצה המפקד לתת שיחה לחניכים. אחד הרס"רים הזדרז והכין מיקרופונים. פנינו למפקד ואמרנו, כי לא נוכל להאזין לשיחה דרך מיקרופונים בשבת. כמובן, הוא הורה מיד להסיר אותם. הדברים אינם פוגעים ביחסי החברות של חניכי הקורס. כאשר סיימנו שלב מסויים בקורס והוחלט לצאת לארוחת ערב חגיגית, היו אלו דווקא המארגנים של הנשף, שבמקרה לא היו ביניהם חניכים דתיים, שדרשו למצוא מסעדה כשרה שכולם יוכלו לצאת בנוח".

רבים הם הטייסים מבני הקיבוצים, אך עד עתה כמעט ולא היו טייסים מבני הקיבוצים הדתיים. הסיבה לכך, כי הקיבוץ הדתי לא אישר ללכת לקורסים כאלו המצריכים התחייבות לשנים ארוכות בצבא. אולם עתה „התברר להם כי להעמיד טייס, חשוב בדיוק כמו לקיים משק. ואכן, החלו לצאת מקיבוצי הקיבוץ הדתי, נערים רבים הרוצים לעבור קורס טייס".

שיחה ישר לעניין

נעים לשוחח עם י.. הוא אינו מקשט את מילותיו בפראזות, מדבר ישר לעניין, בשקט. כשאנו שואלים אותו, אם העובדה שהפך לטייס קרב, שינתה משהו מהשקפותיו או מהכוונותיו, משיב: „כלל וכלל לא. נשארתי אותו י. הטיסה לעצמה היא משהו נפרד; כשאני נמצא באוויר. אני מאוד אוהב לשנות חלק מתכונותי. אני חייב לדכא חלק מתכונותי. כי ההרגשה באוויר מקנה לך כל מיני הרגלים לאותו רגע. אבל זה חולף כשאתה חוזר לקרקע. אולי נעשיתי מבוגר יותר. מסתכל בצורה ריאלית על הדברים. זה לא שינה כלל וכלל את יחסי לנושא הדת. איני משחק בדת. זה דבר המוטבע בי. שאני מאמין בו. כמובן. באיזה מקום שהוא משתלב נושא הטיס גם בדת. כשאני קורא פרק תהילים, ונתקל על פסוקים, כמו „אם אסק שמים שם אתה" וכו'. אני מרגיש אליהם קשר חזק יותר מאשר לפסוקים אחרים. זה טבעי. כמו שסטודנט למשפטים יהיה ער יותר לפסוקים הנוגעים לתחום התעניינותו מאשר לפסוקים אחרים".

ישנה הרגשה של שליחות. טייס מרגיש שהוא עושה משהו חלוצי.

„מאז שנהייתי טייס, הפנמתי יותר את הציונות. הגדרתי יותר את השליחות הציונית שלי. אני משוכנע כי להיות טייס כיום, זוהי אחת המשימות החשובות ביותר, זה כמו להקים יישוב חדש ולהתיישב בו. להיות טייס זו ציונות, זה כמו להקים את המולדת. זוהי אותה רוח, כשאתה נמצא במשק, אתה מבצע מעשה ציוני, שליחות ציונית ממדרגה ראשונה. כך גם כשאתה יושב בתא הטייס. ישנה אותה רוח חלוצית, אותה רוח של מעשה, צורה של שמירה על היש הגדול שנעשה כאן.

„זוהי שליחות של עם ישראל. אחת השליחויות, שלא כל אחד יכול לבצע אותה.

„ציונות מעופפת"

גם כאשר אסיים תפקיד זה, אהיה מוכן לצאת לתפקידים ציוניים". אני מוכן להיות למשל מדריך נוער, לשבת בקטמונים, ולהדריך נערים עזובים. זה היה גורם לי סיפוק רב. הייתי מוכן להיות מדריך או מורה של עולים חדשים. אני אוהב לעשות דברים שיש בהם ערכים. ואני מרגיש כי אני עושה עתה משהו ערכי.

„איני רוצה לדבר גבוה — אבל אני אוהב את העם הזה אני מאמין, כיהודי דתי, בנצחיותו של עם ישראל. יש לי רמה עקרונית בחיים — שהיא מתחת ל„קו האדום" שלי — והראשונה היא נצחיותה של ארץ־ישראל, קיום הארץ. אני יודע כי לעולם לא אעזוב את הארץ שלי".

אין זאת אומרת שאין ויכוחים.

„גם בקורס ואח"כ בטייסת ישנם ויכוחים, הערות והארות. מדברים על המצב. על נושא החזרת השטחים, אולם כל הויכוחים הם בגישה חיובית, מתווכחים מתוך גישה נבונה. יוצרת. החבורה היושבת פה, אוהבת, אוהבת מאוד את מה שהוטל עליה להגן".

כי שמעיין פעם, בספר הטיס של טייסת, קורא את הסיפורים העוקצניים והציניים קמעה, חש בכל זאת בין השורות, את החום, את החיבה העזה לכל „החוש הציוני", ואם כי, לא מצאנו מילה זו מחוברת באף אחד מספרי הטייסות, היינו מכנים את הספרים הללו כ„ציונות מעופפת".

יש לנערים אלו, הרבה הרבה „דלק ציוני" שמעלה אותם גבוה גבוה מעל „ציונים מקצועיים".

*

אתה מדבר עם י., בשעה של רגיעה, במועדון של טייסים, כאשר מוסיקה קלילה מלווה את השיחה. זו שיחה שוטפת וכנה. כששאלנו אותו, האם חינוך הקיבוצניק הוא טוב מאשר חינוך בן העיר. השיב: „זו הכללה. יש עירוניים בעלי תכונות טובות, וישנם קיבוצניקים בעלי תכונות פחות טובות. זה עניין אינדיבידואלי שהקיבוץ אינו צד קובע. באשר להסתגלות בקורס ישנו הבדל בולט. התחושה החברתית של בן הקיבוץ ניכרת יותר מאשר בן העיר. הוא מוכן להתחשב לא רק בעצמו אלא גם באחרים, כבר בחודש הראשון של הקורס — מאוחר יותר מיטשטש גם ההבדל הזה.

מודה י.: „אין ספק כי בחורים דתיים בקורס הטייס. או טייסים דתיים בטייסות מוסיפים מימד נוסף להווי הטייסת, אין אני אומר שהאחרים מושפעים מאתנו אבל הם רואים אורח דברים שהיו להם עד כה כאקסיומות. כיום אפשר גם לראות טייס חבוש סרבל טיסה, כשקסדה לבנה על ראשו, כשהוא עומד בפינת חדר המבצעים, ומתפלל תפילת מנחה חטופה".

هكذا من الاصل

مكتوم من الأجل

עידן האלימות

(סוף מעמוד 4)

הכרעה סופית, והיהודים או שישתלטו על העולם הנוצרי או שישמדו על ידו. בנוסח זה ניבא גם יעקב בורק־הארדט, אשר חזה התרחשותה של סערה, אשר תעקור מן העולם את ההשפעה היהודית. שני אלה היו ה־שבים שבגויים.

בין שני קטבים

החלק האחרון של הספר עוסק ב־ציונות ובישראל שלאחר מלחמת ששת הימים. אין פרופ' טלמון מתייחס למצב שלאחר מלחמת יום הכיפורים, אך מדבריו ניתן ללמוד קל וחומר על מצבנו כיום. את מקורה של הציונות רואה החוקר לא רק בכיסופים הדתיים ובמאוויים הלאו־מיים, כי אם בלאומיות האירופית, שנחשוליה גברו במאה התשע־עשרה. עמדתו בנוגע לשאלה הערבית ידועה, והוא מסבירה היטב בספרו. הוא דוגל בהתחשבות והבנה לגבי ערביי השטחים ומחייב את זכותם להגדרה עצמית. טלמון תובע להכיר באופי הלאומי של הערבים. אין הוא מתעלם מדרישות הערבים הקיצוניים להשמ־דת ישראל, והוא תובע שעל ישראל להיות חזקה, ככוח מרתיע ומוכן לכל צרה. אך אין התעצמות זו גורם של מדיניות, ועלינו לשאוף ולחפש דרכים למשא ומתן עם הכוחות הערבים ה־מתונים. בדרך זו תפחת האהדה וה־תמיכה בארגוני הטרור, ולאחר ש־ישבר האנרגיה יהלוך ניתן יהיה ל־הידבר ולהגיע לידי דו־קיום של שני העמים. על המדיניות הישראלית, ל־דעתו, לנוע בין שני הקטבים. מצד אחד להגביר את הכוח של ישראל ומצד שני להימנע מתביעות קיצוניות ולהחתור לקראת הסכמים הדדיים. ל־טובתם של שני העמים. את דעותיו מבסס פרופ' טלמון על יסוד דיבצאוה מן ההיסטוריה הקרובה. בין היתר הוא טוען, שאילו היו המעצמות המנצחות במלחמת העולם הראשונה מתייחסות לגרמניה המנוצחת בדרך אחרת, ליבראלית יותר, כי אז לא היתה גרמניה נהפכת למדינה נאצית, ש־גררה את העולם למלחמת העולם ה־שניה.

הקריאה בספרו של פרופ' טלמון מרחיבה את הדעת ומרבה עיון ללמוד מגמותיו והסברותיו של המחבר. ה־היסטוריה, אליבא דפרופ', אינה נחלת העבר בלבד והיא קשורה עם ההוה ועם העתיד.

הלכות תורה

(סוף מעמוד 5)

בקנין הראשי כל עוד לא נרשם בפנקס האפוטרופוס, וזאת מטעם שלא סמכה דעתו של צד אחד להסכם שהצד השני אמנם יבצע את הרישום כאמור" (בעמוד 401). ואם, בראלי מסקנה מרחיקה לכת, קשה להבין מדוע לא מצא המחבר לנכון להשוות כאן את העקרון של סיטומתא, אם כי לגבי קנין דברים הוא מזכיר אותו ומביא מחלוקת הראשונים אם במקום שנהוג למכור ולקנות ב־אמירה בעלמא, הועיל הסכם דברים אף בדבר שלא בא לעולם (בעמוד 11—12), ואי אפשר, לפי עניות דעתי, לומר שהתחייבות בתורה ש־ביצוע טעונה רישום, ערכה יותר פחות מהתחייבות בדברים בלבד.

ואף לדברי הרא"ש, הפוסק שהחיוב בעלמא אינו מחייב ויש צורך לעשות מעשה כל שהוא, הלא התיכת התורה הוא מעשה די חשוב ועל כל פנים לא פחות חשוב מצביעת סימן על הסחורה — שבזה כולם מודים שההתחייבות תופסת. ובנוסף לכך, המחבר בהערה 94 (עמוד 402) אומר ששאלת תורה המשכן ליישום דומה לשאלת תורה שבו באמר ש־ייערך חוזה פורמלי, שאלה שנידונה בכמה פסקי דין של בית המשפט העליון. ולא היא. שם השאלה היא אם היתה כוונת הצדדים להתחייב בהתיכתם של תורה כזה ואלו וקרבת שם שצוד ייערך חוזה פורמלי, לא כן בתורה שההתחייבות ברורה אלא שהביצוע צריך להעשות על ידי רבנים פורמלי בפנקסי הערכאות.

יש גם להעיר שבכדי להקל על הקורא יש צורך במפתח מפורט של כל העניינים הנדונים בספר, הכרך העבד ניתן לפלא.

אולם ההערות אינן מורידות כ־ערכו וחשיבותו של הספר. עורכי הדין ובמשפטים יבצאו בו הלכה ברורות ומסודרות בנוגע לעבודתם ועיסוקם. גם תלמידי חכמים העוסקים בתורה יבצאו עזרה רבה בספר זה, האוסף ומקבץ את הנאמר על הסכמים והחוזים, בין בש"ס ובין בספרי הפוסקים, מראשון שבראשונים ועד אחרון שבאחרונים, כולל פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל. וכל המעונין במשפט ב־כלל ובמשפט העברי־ישראלי בפרט ימצא עניין רב בהשוואה המשפט העברי, למשפט הישראלי, בהשתוות שו מחובר הרב שהמחבר כבא הספרים והמאמרים של משפטנים ידועים מן החקיקה הישראלית הן פסקי דין הרבים (כ־150) של בית המשפט העליון בישראל.

הספר ראוי לקיים ממובבר של מדפי הספרים של המתעניינים ב־בעיה אלה.

— דינא דמלכותא דינא, מאת שמואל שילה, הוצאת דפוס אקדמי ירושלים, תשל"ה.

— אור תורה, גליון טבת. ירחון רבני של חברת תורה וארגון עולי גרבה, תשל"ה.

— ספר זכרון ליהודי מאד (הונגריה) בעריכת ש. לוי ו. לפקר־בין, הוצאה להנצחת קדושי מאד, ירושלים, תשל"ד.

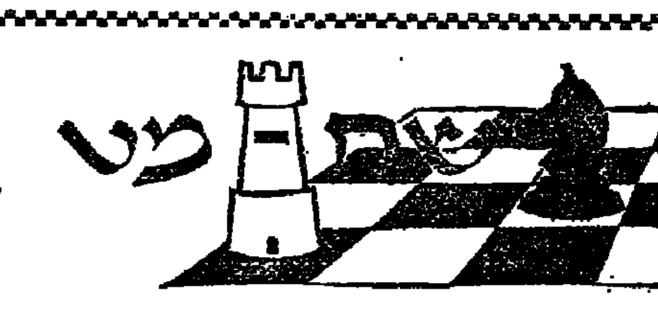

שח־מט

בעריכת
שלמה קנדלשיין

משחקי הליגה 1975 מתחילים

127 קבוצות ובהן 1250 שחקנים יפתחו בשבת הבא במשחקי הליגה 1975 בארבע ליגות — לאומית א', ב' ג'.

נקודה בולטת המאפיינת השנה את הרכבי הקבוצות היא שילובם בהב־להה של עולים חדשים מרוסיה ב־מרבית הקבוצות, הופעה היכולה ש־תשפיע היטב על יחסי הכוחות ה־מתמודדים.

מבט קצר בליגה הלאומית מורה, כי גם השנה יתמקד המאבק על התואר אלופת הליגה בין האלופה אס"א טכניון א' חיפה (עם בד־רץ, קוסקי) לבין אס"א אונברסיטה א' תל־אביב שבשורותיה מופיעים 10 אמנים! (כגן, סטפק, בלעשו, קל־דור ואחרים).

גם שני רבי האמנים ליברזון ו־שמקוביץ מופיעים בקבוצות הליגה הלאומית. ליברזון יחד עם לדרמן יתנו את הטון בקבוצת הצמרת „הפ־ועל" בת־ים. ואילו שמקוביץ יופיע יחד עם צ'רניאק בקבוצת התחתיה אשתקד מרכז הנוער א' תל־אביב שהבטיחה מקומה בליגה רק לאחר משחקי המבחן.

קבוצות נוספות הנראות משתלבות בצמרת „הפועל" „פולקריין" ראשון לציון (רדשקובי, דוביניץ, קליר צ'סקוב), „לסקר" תל־אביב (קרייזמן, פרס, בוק, סמ־ליטבר) ו„ה־פועל" עמק הפר/נתניה (בשורותיה יופיע אבן שבדי הוא הפתעה בעת באריץ — אשכון יחד עם גלר, ברנ־שטיין).

יתר הקבוצות בליגה רמת גן א' (פרידמן, כנעני) קבוצה צירונית הר־פה (פישר אורץ, הרשברג) ושתי הירושלמיות „רובינשטיין" א' ירו־שלים (ריכטר, דזבקין, דהקוב מכ־יבין) ו„הפועל" ירושלים א' (רנו־ובדג, בינצבדגר).

הקבוצה המתים עשרה במנין היא „אליצור־ראשבסקי" א' היא הכתב־ספת בעיקר על והיקיה חברי הכור־עזין הקבועים הנאבבים (ד"ר אר־ליך, פישלר, קורצסג, שסרן) תקותה כי תצליח לשמור על מקומה בליגה קשה זו. בליגה המשנה המתעבדות לעליה לליגה הלאומית הן בבהרה הצפון — „לסקר" חיפה „הפועל" חד־ה ובמחה הדרום אס"א א' ירו־שלים „הפועל" פתח־תקוה.

הליגה שחלפה הסתיימה לא ב־צורה הספורטיבית המלאה, קבוצות נענשו שחקנים הורחקו הדיה נע־מעים בועדות הערעורים. וגם בין כותלי בית המשפט תקותי כי ליגת 1975 תהא ספורטיבית, תרבותית ו־מהנה ואנו מאחלים הצלחה לכל ה־מתמודדים.

גרינפלד עלה לגמר אליפות אירופה לנוער!

אלוף ישראל לנוער יהודה גרינ־פלד נחל הישג באליפות אירופה ל־נוער המתקיימת בימים אלו בגרו־ניגן (הולנד). גרינפלד עלה לגמר. בגמר יש לו עתה 2 נק' מ־4 משח־קים.

סטפק מוביל באליפות אונברסיטת תל־אביב

האמן ידעאל סטפק מוביל באליפות אונברסיטה תל־אביב. המצב לאחר הסבוב ה־8: סטפק 3½ (1), בירנ־בוים וליבוך 3 נק' כ"א (2), וכו'.

שחמט ברחבי תבל

באליפות ברית המועצות שהסתיי־מה בלנינגרד זכו במקום הראשון בשותף מיכאל טל ואלכסנדר בליי־בסקי עם 9½ נק' מ־15 משחקים.

*

בתחרות הבינלאומית שנערכה ב־יוסכון (שכסם) זכו בשותף רב ה־אמנים היבנר (מערב גרמניה) וסמ־נוביץ' (יוגוסלביה) עם 8 נק' מ־11 משחקים.

*

באליפות אסיה לאומית שנערכה בבאלווה זכו בכבוצה (בהעדרה של ישראל שאינה מוזמנת בסיבות „מ־דיניות") — הפיליפינים.

התוצאות הסופיות: הפיליפינים — 22½ נק', אוסטרליה — 22 נק', אינ־דונזיה — 19½ נק' סינגפור — 17 נק', ניו־זילנד — 10½ נק', הונג־קונג — 8½ נק', באלוזה — 3 נק'.

האסיפה הכללית המיוחדת של האגוד הישראלי לשחמט

האסיפה תתקיים ביום ה' 9.1.74 שעה 15.00 בבית הפרקליט רח' הנביאל פריש 10 תל־אביב (ליד בית ציוני אמריקה).

סדר היום: בחירת ועדות האסי־פה, אשור שנויים בתקנון האגוד, דו"ח הנהלה האיגוד.

נציגי המועדונים החברים באגוד מתבקשים להופיע.

המשחק שהבטיח לליברזון את תואר אלוף הארץ

סיציליאנית

(המשחק האחרון, סב. 6)

[illegible]

סהדל? (משגה בדוחק זמן הנכון — צז11) צ:3: — 29. מחב (צדיף בהג) פו6 .30 בהו5 צה3 .31 [illegible] .33 בה2 (צדיף מהו) צה5 .34 בהד3 [illegible] .37 ח:ה4 פו3 — .38 מב2 פ:ו1 .39 מ:ו1 בהה5 ללבן גרעין של שני רג־לים והוא נכנע במסע ה־78.

להלן נצחון נאה של ההולנדי סיקן על היוגוסלבי איבקוב בתחרות ה־בינלאומית בנכלוקה (יוגוסלביה) — 1974.

הגנת שני הפרשים

סיקן / איבקוב

[illegible]

השחור נכנע.

כתיבה במכונה

תלמדו היטב ב־12 שעות

בבית הספר למסחר

רימון

ת"א, דיזנגוף 85, טל' 281985

שיטה עיוורה • פיקוח ממשלתי

נאות הדשא

(סוף בעמוד 4)

היתה נסבית בלבד, אלא גם נתמנו עיניהם עד שלא הרגישו כלל בהכרעים. לא היו יודעים אפילו שהם רחוקים מקדושה. עתה, כשהגיעה העת לגאלם נתן בהם ר' תחילה מידת הדעת כדי שידעו מידת ריחוקם מקדושה. מכידעו זאת ויבקשו להתקרב אל השם־יתברך תבוא הגאולה. וידע אלוקים. נתן בהם דעת".

דעת בתוך אבהנה בהלכה ובהשקפה, שמקרבת רחוקים ומרחקת קרובים, דעה של הצדיק במקומו, היא בתורה ניגלה של סוכאצוב. דבריו של גאון, רשומים בקיצור, כל קטע וקטע טעון לימוד ועיון, בציורי־הציוריו של המחבר, נצר הבית, יש מעומק הדעה של אבותיו.

הרבי ר' היינך מאלכסנדר היה אומר: ר' בונם מפשיסחה הנהיג את העולם באהבה; הרבי ר' מנדלי מקוצק הנהיג את העולם ביראה, והי יצחק־מאיר מגור הנהיג את העולם בהפארה. באו נאוני פולין הוסיף: ר' אברהם מסוכאצוב הנהיג את העולם בתורה. הוא שר התורה.

בכרך הראשון של הספר השקיע ר' אהרן־ישראל בורנשטיין תבונה ועבודה באמינות המקורות, בהערותיו ובעריכתו. בכרך השני של „נאות הדשא" הוא יכתיב, כהבטחתו, על יהודה של המדוח סוכאצוב שאין כמותו מוסמך לכך.

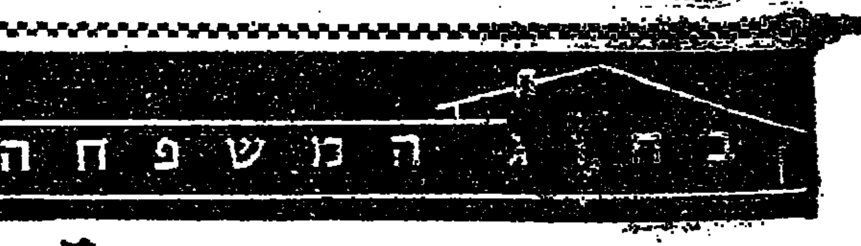

מאת
נעמי גוטקינד

הבית החסכוני: כיצד לחסוך מה?

„החסכון בא בריבית", כל אחד מאתנו בוודאי יודע יפה לחסוך, אם על ידי ויתור על קניה או שרות — או על ידי שמירה על נכסים וקנים במשמרת כראוי. לדוגמה: במקום לנסוע באוטו־בוס, ללכת ברגל, או ללכת פעם אחת פחות למספרה.

אלה הן שורות הפתיחה של חוברת הנקראת „כיצד לחסוך מה" שיצאה לאחרונה מטעם אגוד הצרכנים מבלתי תלוי. אנו מחברת שנכתבה על ידי חוה אלון, אשר אגב להשיג במשרדי האגודה, העיקרים — עצות והצעות לחסכון. קשה לומר שהעצות הללו חדשות, אבל בדרך כלל אנחנו נוטים לא לחשוב עליהן, או פשוט לשכוח. נסי אם כן להכין לעצמך רשימה קטנה אתה הקבועי לפני עיניך במטבח בעל הבית, או בכל מקום אחר שגלוי לעיניך ונסי להקפיד בה.

מאחר שהסעיף הראשון ל־חסכון קשור במזון — זכרי להתרגל לצאת לקניות רק עם רשימה מוכנה מראש. רישום כזה מונע פיתוי לקניות לא מתוכננות, בפרט בחנויות ה־שרשרת הגדולות.

מזון

(1) תעשיה ביתית תמיד זולה יותר, אבל רק זכבך בידך. נסי פעם, גם אם לא נהגת כך בעבר, להכין לבד בביה ריבות מפירות העונה, או ירקות כבו־שים. החליפי את שקית השוקו האהובה על ילדיך — בשוקו תוצרה עצמית. לשם כך הכיני מלאי של קקאו מעורב בסוכר בתוך צנצנת סגורה, כדי ש־תהיה לך התערובת מוכנה.

(2) גם לבן אפשר להכין לבד. שמרי על מספר גביעים ריקים של לבן. חלקי בערב לתוכם כפית לבן לכל גביע, הוסיפי חלב, ערבבי והשאירי בחוץ עד שהתערובת נעשית קרושה ואז הכניסי למקרר. גם את הנוזל המימי הנוצר מעל הלבן הקנוי ערבבי בלבן עצ־מו. נוזל זה מכיל מינרלים רבים.

(3) אם בני הבית אוהבים ממרחים — והמחירים של אלה יקר. הכיני להם ממרחים זולים על בסיס של גבינה לבנה. כ־גון בצל יבש קצוץ בגבינה. רסק עגבניות בגבינה. אבקת פפריקה בגבינה וכדו'.

(4) נשארים לך שאריות ל־חם — עטפי בשקיק ניילון והכניסי למקרר. בתא ההק־פאה נשאר הלחם טרי אפילו חודש.

משאריות לחם לבן יבש הכיני פירורי לחם לטיגון קצי־צות או להכנת שניצלים.

אפשרות אחרת — לחתוך לחם לבן. לקוביה, לטגן ולהו־סיף למרק כדי להעשירו. למדי להשתמש גם בטריה. אלה הם פתיתים שערכם התזונתי אינו נופל מבשר. דגים וביצים, ו־אפשר להוסיפם לקציצות או למילוי.

(5) קני מרגרינה באריזת נייר בלבד. אריזת הקופסה מ־יקרת ב־25 אגורות. קני חלב באריזות של ליטר. אם את קו־נה 2 שקיות של חצי ליטר — הרי שביזבזת לפחות 10 אגו־רות. קני שמן בבקבוקי זכוכית — הבקבוק הפלסטי עולה לך ב־70 אגורות יותר לאותה כ־מות שמן כמעט. גם קפה ב־קופסאות הגדולות של 227 גר' זול ב־60 אגורות לעומת ה־קופסאות הקטנות של 56 גרם.

ואל נא תתבישי להכין מ־שקית תה אחת יותר מכוס א־חת, או לבקש מן הקצב עצמות למרק.

(6) בשלי תפוחי אדמה ב־קליפתם — כך את חוסכת זמן וגז לבישול! ואם תשתמשי ב־סיר פלא, במקום בתנור, ל־אפיה של פשטידות למשל — גם אז את חוסכת בדלק.

ביגוד

(1) כדאי להמנע מקניית בגד הדורש ניקוי יבש — דבר זה מייקר את הבגד מאוד. קני לבנים, חולצות, מכנסים ופי־ג'מות בצבעים ודוגמאות ש־יתאימו גם לבן וגם לבת.

(2) לפני שאת זורקת בגד חשבי פעמיים: בשמלה ניתן לעשות סרפן עבורך או עבור בתך. ממכנסים ופיג'מות ש־התקצרו — הכיני מכנסיים קצ־רים. האריכי שמלה או חצאית ע"י קיפוס של פס. סוודרים ישנים אפשר לפרום ולסרוג מ־חדש — או לתת לסריגה. חול־צות ומכנסי ילדים שנקרעו ב־מרפק ובברכיים ניתן „ליפות" ע"י טלאי צבעוני.

(2) למדי את עצמך סבלנות הנדרשת למלאכת התיקונים. בעבר השלכנו הרבה — היום הואילי לתקן שוב גרביים, נעלים, לבנים. להפוך צווארון חולצת גברים כאשר הוא מ־שופשף, להאריך חיי סדין ע"י תיקונו או להפוך ציפיות מסדין קרוע וממחטות לילדים מפ־יג'מה קיצית. מגבות קרועות מתאימות להכנת מטליות ל־החזקת סירים, ואילו מהחתולים והגופיות הישנים הכיני מטליות לניקוי הבית.

עצות והצעות כלליות

(1) אם את משתמשת בשפ־הן — הרציאי את השאריות ו־השתמשי בה בצורת מיכחול. נסי לערוך שטיפות צבע ל־סיטר לבד בבית. בדרך כלל זה מצליח.

(2) לפעמים מסתבר שאנחנו מגזימות בכמות חומר הכבי־סה שמכניסים למכונה. נסי ל־הקטין בכמות.

במקום תכשירים מיוחדים הוסיפי למי שטיפה רצפות חו־מר סינטטי. הדביקי על הסבון החדש את שאריות הסבון ה־ישן. רצוי גם להדביק נייר כסף על צידו האחד של הסבון כדי למנוע את המסתו המהי־רה.

(3) שמרי על בריה „ה־סקוטש בריים" הישנה שהש־תפשפה. כאשר יהיו לך שתיים באותו מצב הדביקי בלחץ קל ביחד — והרי לך בריה חד־שה. זכרי שצמר פלדה מאריך חיים כאשר מכניסים אותו ל־צנצנת עם מי סבון.

(4) חזרי להרגל של ריפוד פח האשפה בנייר עתון במ־קום שקיות ניילון יקרות. ה־נייר סופג טוב כממחטת נייר. אפילו לשקיות החלב יש שימוש. יבשי אותן והרי לך עטיפות מצוינות לכריכים ה־חלביים של הילדים והבעל.

נסי אפילו לשתול בצל ו־פטרוזיליה בעציץ או בארגז. קל לגדלם!

(5) חדשי נעלים וארנקי עור ע"י צביעה עצמית בצבעי עור שאפשר להשיג בחנויות. צבעי בעצמך את המטבח או האמ־בטיה בצבע פלסטי. דאגי ש־בבית יהיה דבק מגע. השימושי לתיקונים רבים, ומרק להחד־רת, אותו ניתן לקבוע לבד בחלון, בלי הצורך להזמין את הזגג.

הערה: ודאי יש לך עצות נוספות משלך. רישמי גם או־תם — והשתמשי בהם בהצ־לחה!

סלט מפרי העונה

נצלי את שפע פירות ההדר לכל תבשיל ולכל מנה. הפעם — הנה כמה מתכונים לפתיחת הסעודה:

סלט פרי הדר

קלפי 2 תפוזים וחתכי אותם לרבועים קטנים. קצצי זיתים שחורים גדולים והוסיפי לתפו־זים. תבלי בשמן, מלח ופלפלת חריפה.

סלט חסה

נקי ראש חסה קטן וחתכי אותו לאיטריות. צקי מיץ לי־מון ומעט מלח ובחשי. קצצי 2 בצלים, כתשי 2 שיני שום, חתכי 3 תפוחים לקוביות קט־נות, גרדי גזר אחד בפומפיה בינונית, הוסיפי זיתים שחו־רים חצויים וערבבי הכל יחד בתוספת כפית שטוחה סוכר ו־3 כפות שמן.

סלט תפוזים ועגבניות במוקפא

חממי ספל מיץ תפוזים ו־2/3 ספל מיץ עגבניות יחד עם 2 כפות מיץ לימון, קמצוץ פלפל לבן, ¼ כפית מלח, ¼ כפית מלח סלרי ו־1 כפית מיץ בצל. לתוך התערובת זו ערבבי בהדרגה חבילה אחת של אבקת ג'לי לימון. הכיני תבניות קטנות ובהן פרוסות דקות או פיסות פלפל לקי־שוט. צקי את התערובת ש־הכנת לתבניות האלה. כאשר יקרש הג'לי הוציאי מתוך ה־תבניות והגישי על גבי חסה עם כיפה של גבינת קוטג' או כתוספת לסלטים אחרים.

ישיבה תיכונית בין צרעה לאשתאול

בין צרעה ואשתאול, מולדת שמשון, מקום שבו החלה רוח ה' לפעמו במחנה דן, קמה ישיבה תיכונית, הלא היא ישיבת „בני־עקיבא" נחם שבמרכז אבן העזר. צעירה היא עדיין הישיבה וההתפתחות אטית, אך היא בדרך להתרחבות, משום שיש לה הרבה נתו־נים לכך.

היסטוריה ארוכה

מקום זה בו נמצאת הישיבה יש לו היסטו־ריה ארוכה. לא רק מתקופת התנ"ך, כמקום בו שפט שמשון את ישראל עשרים שנה וכמקום שבו נולד ונקבר, אלא גם בתקופתנו, עם ראשית ההתיישבות היהודית בארץ יש־ראל.

הישיבה נמצאת במקום שבו עמדה לפנים המושבה הרטוב, הרשומה בדפי הזהב של ההתיישבות העברית. הרטוב נוסדה על גבעה מול צרעה, בגבול השפלה והר יהודה. סמוך לה נמצאת מסילת הברזל בקו יפו—ירושלים. המושבה הוקמה ביום א' טבת תרנ"ו על ידי קבוצת ציונים מבולגריה. הקרקע ועליה בית גדול הבנוי על הגבעה, נקנתה בידי המיסיון הבריטי, שניסה קודם לכן ליישב כאן יהודים, בתכותו.

בשל מיקומה של המושבה ניבאו לה עתיד חקלאי טוב. אלא שהמאורעות והפרעות של שנות השלושים ומלחמת השחרור פגעו בה קשה. לשם קידומה החלה חברה יהודית ל־הקים בהרטוב בית חרושת למלט בשם „שמשון" שנחרב במלחמת השיחרור, שוקם אחרי כן, נסגר, ועתה נפתח מחדש בשל המחסור במלט. עיריית תל־אביב החזיקה במושבה מוסד לילדים.

במלחמת השיחרור הגנה המושבה על עצמה מול הפורעים הערביים והיתה עמדה קדמית בין ירושלים לתל־אביב. ממנה יצאה מחלקת הל"ה לגוש עציון הנצור. המושבה הגנה על דרך בורמה שנסללה מן השפלה לירושלים ובה חנו כוחות ה„הגנה" שנלחמו לפריצת הדרך.

על יד המושבה שכן הכפר הערבי ערתוף, שהיה ידוע ככפר פורעים ונחרב במלחמת השיחרור. המושבה הרטוב נשארה והחזיקה מעמד. אבל רוב תושביה עזבוה ועברו לערים. אדמתה נשארה נטושה. היא כללה 4749 דונם אדמה מורע. מספר יושביה בשנת 1947 היו 69 נפש.

כאשר החלה ההתיישבות בפרוזדור ירוש־לים, שברובה התבססה על העליה החדשה מתימן, הועלה למקום גרעין של מתיישבים מעולי תימן. שבנו להם את בתיהם סמוך להרטוב וקראו ליישובם בשם „נחם". סבל רב נפל בחלקם של מתיישבים אלה, בשבתם תחילה באהלים בימות החורף. אך לאט לאט התבססו כיתר היישובים בפרוזדור. בתקופה ההההנוה של שנות החמישים רצחו המסתנ־נים תושבים בכפר זה וביתר כפרי הפרוזדור, אך התושבים נשארו במקומם.

מרכז חינוכי אזורי

עם התפתחות יישובי הפרוזדור, הוקם בית ספר אזורי ממלכתי־דתי, ונוסד מרכז דתי שקראו לו „אבן העזר". המרכז החינוכי והמו־עצה האזורית אבן העזר השתכנו ב„נחם" לפנים הרטוב.

מרכז אזורי חינוכי זה הלך והתפתח, וכלל בתוכו בית ספר יסודי, תיכון דתי והיכן מקצועי דתי. כיום מקיף המרכז החינוכי אלף תלמידים ומעסיק מאה מורים. בינתיים הת־מזגה המועצה האזורית „אבן העזר" עם ה־מועצה האזורית „מטה יהודה", הכוללת את כל יישובי פרוזדור ירושלים והיא פרשה חסותה גם על מרכז „אבן העזר".

ראשי המרכז החינוכי הדתי באבן העזר חשו כי יש צורך לחזק את היסודות של החינוך הדתי ועלה ברעיונם להקים ישיבה תיכונית, שתהיה חלק מן המכלול של מוסדות החינוך האזוריים. חלק מתלמידי האיזור נסעו להמשיך לימודיהם בישיבות תיכוניות במקו־מות אחרים. הם ביקשו להחזיקם באזורם.

יציאה למרחב

לפני שבע שנים החל בנסיון להקים כיתה ראשונה לישיבה תיכונית. המייסדים פנו אל ישיבת „נתיב מאיר" בירושלים, שיצאו לה מוניטין, בבקשה לפרוש חסותה על ישיבה זו בנחם. העושה את צעדיה הראשונים. הרב אריה בינה, ראש ישיבת „נתיב מאיר", שיצא לו שם כחלוץ בהקמת ישיבות חדשות, נענה לבקשה זו והעביר ל„נחם" כיתה מישיבת „נתיב מאיר", כדי לחזק את הישיבה בנחם. התנאים במקום, המרחב, החסות של המועצה האזורית, נתנו לישיבה אפשרויות טובות להתפתחות, כיתר הישיבות התיכוניות בארץ. אלא שגורמים שונים, הביאו לכך שההתפת־חות היתה אטית ולא בקצב מהיר. הישיבה נאבקה על מעמדה והצליחה להחזיק מעמד בתהפוכות הזמן.

בימים אלה עושה הישיבה, הקשורה למרכז ישיבות „בני עקיבא", את צעדיה לקראת צאתה למרחב. הבנין המרכזי של הישיבה, הצופה אל פני צרעה ואשתאול, עומד בשלבי בניה. הוא יכלול חדרי כיתות ואולם שישמש בית מדרש. מלחמת יום הכיפורים עכבה את בניית הבניין הזה, שצריך היה כבר לעמוד על תילו. בימים אלה הושלמו שני בתים חדשים, שישמשו דירות לרמי"ם של הישיבה.

הקשר עם ישיבת „נתיב מאיר" בירושלים הודק מחדש. וזאת כדי לתת לישיבה בסיס טוב של תלמידים בעלי רמה. הישיבה העבי־רה ל„נחם" כיתה אחת מארבע כיתות ט', המורכבת מתלמידים שבאו ממקומות שונים בארץ, והם קיבלו על עצמם את האתגר לחזק ולפתח את הישיבה בנחם.

הישיבה בנחם מונה כיום 100 תלמידים, יחד עם שתי כיתות תורניות מחטיבת הביניים של המרכז החינוכי שהצטרפו לישיבה. התל־מידים של שלוש כיתות הישיבה גרים בפני־מיה מיוחדת ונמצאים בפיקוח תמידי של ראשי הישיבה. ראש הישיבה הוא הרב אליהו ראטה, בוגר ישיבות „נתיב מאיר", „הכותל" ו„כרם ביבנה".

אומר הרב אריה בינה, ראש ישיבת „נתיב מאיר", שפרש חסותו וחסות ישיבתו על ישי־בת „נחם": אנו העברנו לישיבה „נחם" רמי"ם ומורים מ„נתיב מאיר". וכן כיתה שלמה. עודדנו אותם לנחם. אני מבקר מדי פעם בנחם, כדי לעודד ולפקח על דרכי הלימוד. ויתרנו על רמי"ם טובים למען חיזו־קה של ישיבת נחם.

השתלבות בפעילות החברתית

ראש הישיבה הרב אליהו ראטה, מספר על עבודתו החינוכית עם התלמידים וההורים. הישיבה בחרה לה מורים מיוחדים להיכה, מבין כלל המורים העובדים במרכז החינוכי, כדי שיתאימו לאווירה החינוכית של הישיבה. שלושה רמי"ם מוחזקים על ידי הישיבה.

הורי התלמידים מוזמנים לבוא לשבתות ל־ישיבה כדי לספוג באווירתה. ראש הישיבה מבקר בקביעות בבתי התלמידים מן האיזור כדי לשוחח עמם על בניהם. הישיבה משת־לבת מדי פעם בפעילות החברתית של האיזור של המרכז החינוכי.

תלמידי הישיבה יצאו למסע רגלי בלילה, בעקבות הל"ה. שיצאו אף הם מהר טוב לגוש עציון. המסע לגוש עציון ארך כל הלילה והם הגיעו לגוש עציון לתפילת שחרית בישיבת אלון שבות. המסע היה מעייף. אך התלמידים היו מלאי סיפוק שהצליחו ללכת בנתיב הל"ה ולהגיע ליעד.

חלק מן המורים של הישיבה באים מאלון שבות שבגוש עציון וחלק אחר באים מירוש־לים. הקירבה שהמקום קרוב לירושלים ולגוש עציון, מאפשרת בחירת מורים טובים ה־מצויים במרכזים אלה. הישיבה מקפידה לבחור מורים היודעים ביניהם הפדגוגית ובידע שלהם, כדי להרים את רמת הלימודים.

אידיליה כפרית

תלמידי הישיבה חיים באידיליה כפרית. ההמולה של העיר רחוקה מהם. אפשר לשבת וללמוד בשקט. הישיבה מעוניינת למשוך משפחות של רמי"ם צעירים שיסכימו לגור במקום, בשיכון מיוחד שהוקם בשבילם. וזאת כדי שרמי"ם אלה יוסיפו לאווירה החינוכית. ראש הישיבה, הרב ראטה, השתקע אף הוא במקום, והקים את ביתו ליד הישיבה. כן מעוניינת הישיבה למשוך תלמידים טובים בעלי רמה, כדי לחזק את הבסיס החינוכי של הישיבה. לישיבה זו צפוי עתיד טוב עם הת־פתחותה, שכן יש לה אפשרויות של התרח־בות. המועצה האזורית מטה יהודה הפקיעה שטחים למען הקמת בנייני הישיבה. היא עומדת מאחורי המוסד הצעיר הזה. הכותיה חלק מן המערכת החינוכית שלה. יש אפש־רות, אומר הרב ראטה, להפוך את נחם, למרכז תורני לא רק לאיזור אלא לכל הארץ. זה יהיה טוב גם לאיזור. אני רק בתחילת הדרך.

בבואך אל אולם הלימודים של הישיבה לתפילת מנחה, כאשר מתקבצים אל אולם הישיבה גם התלמידים מחטיבת הביניים הת־ורנית, הנך רואה ומרגיש התחלתה של יצירה חדשה, ישיבתית, לאיזור הזה. ההרגש כל כן סיפוק חינוכי, עידוד וקורת רוח. החומר האנושי של התלמידים מהווה קיבוץ גלויות אמיתי. לצידם של נערים מהונגריה, אתה רואה נערים בהירים מעולי קוצ'ין, מברית המועצות, בעלי עיניים בורקות ומבטים פקחים. ולידם נערים מעולי תימן מהיישובים אש־תאול ישעי וגבעת יערים. כל אלה מתאחדים לתפילת מנחה ישיבתית הנערכת בצריף ה־לימודים, שהוא עדיין צפוף. אך לידו כבר העולים ועולים הבניינים החדשים של ה־ישיבה.

מחלונות הפנימיה של הישיבה משקיף יער הנביא. נוף עתיק וחדש, משתלב ביצירה חדשה. יצירה תורנית, המתקדמת ומתבססת באיזור שבו נולד שמשון הגבור.

בנין הפנימיה של הישיבה, עומדים ראשי הישיבה הרב א. בינה והרב א. ראטה

תלמידי הישיבה בחדר האוכל בשעת צהרים

תלמידי ישיבת נחם בתפילת מנחה יחד עם הרב א. בינה ראש הישיבה